శ్రీరస్తు.

శ్రీమతే హయగ్రీవాయనమః

శ్రీమత్కాంచీనగరవాస్తవ్యేన శ్లేషయమకచక్రవర్తినా

శ్రీ వేంకటాచార్యయజ్వనా

ప్రణీతః

విశ్వగుణాదర్శాభిఖ్యోయం గ్రంథః

మధుర సుబ్బాశాస్త్రికృతయా

భావదర్పణాఖ్యయా వ్యాఖ్యయా సాకం

మహీశూరాఖ్యరాజధానీవిరాజమాన

వాణీవిలాసముద్రాశాలాయాం

ముద్రితో విజయతేతరామ్.

౧౮౮౬ స॥నవంబరు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ లక్ష్మీహయవదన పరబ్రహ్మణే నమః.

విశ్వగుణాదర్శం సవ్యాఖ్యానం.

శ్రీ రాజీవాక్షవక్షస్థలనిలయ [illegible] హస్త [illegible] లీలా [illegible] [illegible] మధుర [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఇతి [illegible] ॥ ౧ ॥ [illegible]

శ్లో॥ [illegible]

[illegible] ॥

విశ్వగుణాదర్శ వ్యాఖ్యానం.

అథ భగవాన్ వేంకటాధ్వరి నామకః కవిః విశ్వగుణాదర్శనామానం [illegible] అథ [illegible] [illegible] [illegible] శ్రీ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అనల్పం [illegible] [illegible] మకరంద [illegible] [illegible] ॥ ౧ ॥ ఇతి [illegible] [illegible] ॥ కాంచితి ॥ [illegible]

ఖ్యాతః కర్ణాటభూభృద్గురో స్తాతార్యస్యదిగంతకాంత యశసో యంభాగి
నేయంవిదుః । అస్తోకాధ్వరకర్తురప్పయగురో రస్యైవ విద్వన్మణేః పు
త్రః శ్రీరఘునాథ దీక్షితకవిః పూర్ణో గుణై రేధతే ॥ ౨ ॥ తత్సూనుస్తర్క
వేదాంత తంత్రవ్యాకృతిచింతకః । వ్యక్తం విశ్వగుణాదర్శం విధత్తే వేం
కటాధ్వరీ ॥ ౩ ॥ పద్యం యద్యపి విద్యతే బహు సతాం హృద్యం విగద్యం
న తద్గద్యం చ ప్రతిపద్యతే న విజహద్ధృద్యం బుధాస్వాద్యతాం । ఆధత్తే హి

ఖ్యాతస్య మండనస్య భూషణస్య, మఖినః ప్రశస్తయాగ కర్తుః కర్ణా
టభూభృతః కృష్ణరాయస్య గురోః పంచ సంస్థాధ్వరకర్తుః, దిగంతేషు
కాంతయశసః, తాతాచార్యస్య యం అప్పయగురుం, భాగినేయం స్వసృ
పుత్రం, విదుః, జనా ఇతి శేషః, అస్తోకానాం మహాధ్వరాణాం వాజపేయపౌం
డరీకాదీనాం కర్తుః, విద్వన్మణేః అస్య అప్పయస్య నామ గురోః పుత్రః, శ్రీ
రఘునాథ దీక్షితో నామ కవిః, గుణైః పూర్ణః సన్, ఏధతే వర్ధతే,
శార్దూల విక్రీడితం వృత్తం ॥ సూర్యాశ్వైర్మసజాస్తతాస్సగురవ
శ్శార్దూల విక్రీడిత మితిలక్షణాత్ ॥ ౨ ॥ తదితి ॥ తస్య ॥ రఘునాథ
స్య సుతః తర్కః, వేదాంతః, తంత్రం మీమాంసా, వ్యాకృతి వ్యా
కరణం తేషాం చింతకః అన్వేతా. వేంకటాధ్వరీ నామ కవిః, విశ్వస్య
ప్రపంచస్య గుణానామాదర్శమివ ఆదర్శం తత్ప్రతిపాదకం తన్నామకం
చంపూప్రబంధం వ్యక్తం, విధత్తే కరోతి, శ్లోకవృత్తం, పంచమం లఘు
సర్వేషు సప్తమం ద్విచతుర్థయోః ॥ షష్ఠం గురు చ సర్వేషా మేతచ్ఛ్లోక
స్య లక్షణం ॥ ౩ ॥ పద్యమితి ॥ యద్యపి లోకే బహుపద్యం శ్లోక కావ్యం
విద్యతే, తథాపి విగద్యం చూర్ణికారహితం తత్ పద్యం సతాం సహృ
ద్యం న మనోజ్ఞం, విజహద్ధృద్యం గద్యం, కావ్యం, చకారో ప్యర్థః, బు
ధానాం సాహితీ కుశలానాం ఆస్వాద్యతాం రుచ్యత్వం న ప్రతిపద్య
తే, తయో రుభయోర్గద్య పద్యయోః ప్రకర్షేణ యోగో త్రేతి ప్ర
యోగః చంపూప్రబంధః, అశ్వాదిత్వాదచ్, ఆమోదభూమ్నః సంతో

తయోః ప్రయోగ ఉభయో రామోదభామోదయోః సంగః కస్య హి న స్వదే
త మనసే మార్ద్వీకమృద్వీకయోః ॥ ౪ ॥ విశ్వావలోకస్పృహయా కదా
చిద్విమానమారుహ్య సమానవేషం । కృశానువిశ్వావసునామధేయం గం
ధర్వయుగ్మం గగనే చచార ॥ ౫ ॥ తత్ర ॥ కృశానురకృశాసూయః పురో
భాగిపదం గతః । విశ్వావసురభూద్విశ్వ గుణగ్రహణకౌతుకీ ॥ ౬ ॥

గద్యం ॥ అథపురతస్సహసాతంతమరవిందబాంధవ మవలోకయన్న

మాతిశయస్య, ఉదయం ఉత్పత్తిం, అథ త్తే కరోతి, సతామితి యోజ్యం,
మార్ద్వీకమృద్వీకయోః మాక్షికద్రాక్షయోః 'సంగః వస్తువిశేషః, పూర్వ
వదజంతః, కస్య మనసే న స్వదేతనరుచ్యేత, 'సర్వస్తాంఅపి రుచ్యేతైవే
త్యర్థః, దృష్టాంతాలంకారః, చేద్బింబప్రతిబింబత్వం దృష్టాంత స్త
దలంకృతిరితి లక్షణాత్, శార్దూలవిక్రీడితంవృత్తం ॥౪॥ స్వకావ్యా
భిధేయ ప్రయోజకం వస్తు నిక్షిపతి ॥ విశ్వేతి ॥ సమానవేషం సదృశవే
షం కృశాను విశ్వావసు నామధేయం గంధర్వయోర్యుగ్మం, కదాచిద్వి
శ్వస్య చరాచరాత్మకస్య, అవలోకస్పృహయా దిదృక్షయా, విమానం
దేవయానమారుహ్య, గగనే చచార, ఇంద్రోపేంద్ర వజ్రాలక్షణవత్త్వా
దుపజాతిర్వృత్తం, స్యాదింద్రవజ్రా యది తౌ జగౌగః ఉపేంద్రవజ్రా జత
జాస్తతోగౌ ఇతి ద్వయోర్లక్షణం ॥ ౫ ॥ తత్రేత్యుత్తరేణాన్వయః ॥ కృ
శానురితి ॥ అకృశా అనల్పా అసూయా గుణేషు దోషారోపణం యస్య
సః, అతఏవ కృశానుః గంధర్వః, పురోభాగినః దోషైకదృశః, పదంస్థా
నంగతోఽభూత్, దోషైకదృక్పురోభాగీత్యమరః, విశ్వవిషయ ఇతి శేషః,
విశ్వావసుస్తు విశ్వస్య గుణానాం గ్రహణే జ్ఞానే విషయే కౌతుకీ అభూత్ ॥
౬ ॥ అథేతి ॥ అథ ద్వయో రుక్తావస్థా ప్రాప్త్యనంతరం అగమానాం వే
దానాం సారస్య సారం ముక్తం పశ్యతీతి దృశ్యేక్షకః, అమందతనహస్స్వా
తవాన్ ॥ సహస్రకిరణ ప్రకారమాహ, బ్రహ్మేతి ॥ కోకసంతతేశ్చక్రవా
కబృందస్య, బ్రహ్మచర్యవ్రతస్య సురతరాహిత్యనియమస్య ఉత్సర్గ

[illegible] సాగర [illegible] ॥ ౬ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ౭ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ౮ ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ ౧౧ ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ ౧౨ ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ ౧౧ ॥ [illegible]

[illegible] ॥ శ్లో ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ శ్లో ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

మిత్యర్థః, [illegible]

[illegible] ధనాత్ ప్రీణయన్, దేహభృతాం మనుష్యాణాం, రోగేణ [illegible]

తసర్వరోగతాం॥౧౩॥ అపిచ॥ ఆశాపాశాయుధయమవలభిన్నైరు
తేశాదికేషు ప్రాయోభూయస్సు జాగ్రత్స్వపి వసుకృతంయా భాసురాభా
సురాద్యాః । యస్మై కాలత్రయేపి ప్రతిదివసమమీ కుర్వతేఽర్ఘ్యప్రదానం
సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి రవిమయీ సర్వలోకాన్పునానా॥౧౪॥ జనాను
గ్రాహ్య॥ కృతత్రిదశపోషణం కృశరథాంగసంతోషణం పిశాచకులభీషణం । పృ
థుతమస్స్ఫుటాక్షేపణం వినమ్రజనదోషణం విహితవారిజోన్మేషణం నమస్క
రుతపూషణం సహసభక్తసలీభూషణం॥౧౫॥ ఇత్థం విశ్వావసుర్విభావసును
హితాస్సర్వేరోగాః తేషాంభావస్తత్తా తాం, రోగమిత్యర్థః, ధనోత్సవార
యతి॥ శ్లో॥ ఆరోగ్యంభాస్కరాదిచ్ఛేత్ ఇత్యాగమాదభావః, వంశ
స్థవృత్తం, జతౌతువంశస్థముదీరితంజరావితిలక్షణాత్॥౧౩॥ ఆశేతి॥ ఉదిత
యా చిత్తశుద్ధ్యాభాసురాః, అకీలభూసురాద్యాః విప్రక్షత్రియవైశ్యాః,
పాశాయుధయమవలభిన్నైరుతేశాదికేషు, వరుణయమేంద్రవాయ్వీ
శానాదిషు, భూయస్సు, ఆశాపాశేషు దిక్పాలేషు, జాగ్రత్సు సత్కార్యమా
నేషు సత్స్వపి, యస్యై సూర్యదేవతాయా ఏవ, కాలత్రయేపి అర్ఘ్యప్ర
దానం కుర్వతే, సైషా రవిమయీ త్రయీ విద్యైవ॥ శ్లో॥ ఇతి వేదా
స్త్రయస్త్రయీత్యమరః, సర్వలోకాన్ పునానా పవిత్రయంతీసతీ, తప
తి ప్రకాశతే, స్రగ్ధరావృత్తం॥౧౪॥ కృతేతి॥ కృతత్రిదశపోషణం వసం
తాదికాలవిధానద్వారా యాగప్రయోజకత్వాదితి భావః, కృశరథాంగ
సంతోషణం, ఖిన్నచక్రవాక సంతోషకరం, పిశాచకులభీషణం తస్యా
హ్నిసంచారాభావాదితి భావః. పృథుతమస్స్ఫుటాయాః బహుళతిమిరసం
ఘస్యాక్షేపణం నాశకం, వినమ్రాణాం నమస్యతాంగ దోషణం రోగ
నివారకం, విహితం కృతం వారిజానామున్మేషణం వికాసః యేనతం, న
భక్తసలీభూషణం పూషణం సూర్యం, నను జనా యూయం నమస్కురు
త, పృథ్వీవృత్తం॥౧౫॥ ఇత్థమితి॥ ఇత్థముక్తప్రకారేణ, విశ్వావసుః,
విభావసుం సూర్యం, అభిష్టువన్ స్తోత్రం కుర్వన్ సన్, ద్వాదశాత్మానం

క్షిప్తవాన్ ప్రాంజలిః కృశానునాసహద్వాదశాత్మానం సమయా గమయా
మాస విమానమనమచ్ఛతద్బింబ మధ్యధామానమతి మానమహీనం
పరమాత్మానం ॥ ౧౬ ॥ ప్రశస్తగుణసింధవే ప్రపదనస్పృశాం బంధ
వే స్వతోఽపహతపాప్మనే సకల దేహినామాత్మనే । నమః కమలవాసినే
నయనసౌఖ్యసంధాయినే తమశ్శమవిధాయినే తరణిమండలస్థాయినే ॥
౧౭ ॥ పృసస్సభక్త్యన్వేషం ॥ భానుభానుదళదబ్జలోచనం భక్తలోకభవ

సమయా సూర్యస్య సమీపం, అభితః పరిత ఇత్యాదినాఽవ్యయేన యోగే ద్వితీయా, గమయా
మాస, ప్రాపితవాన్ తస్య సూర్యస్య బింబమధ్యే ధామ యస్య తం, అతి
మానః ప్రమాణాతీతః మహిమా యస్య తం, పరమః సర్వోత్కృష్టః ఆ
త్మా స్వరూపం యస్య తం, అనమత్ నమస్కృతవాన్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రశస్తే
తి ॥ ప్రశస్తాః ప్రసిద్ధాః గుణాః భక్తవాత్సల్యాదయః తేషాం సింధవే సము
ద్రాయ, తత్పరిపూర్ణాయేతి యావత్, ఏవమగ్రేఽపి, ప్రపదనం రక్ష
ణార్థం ఆత్మార్పణం స్పృశంతి కుర్వంతీతి తత్స్పృశాం శరణాగతానాం
బంధవే సంరక్షకాయ, స్వతః స్వభావాదేవ అపహత పాప్మనే నిర్దో
షాయ, సకలానాం దేహినాం శరీరధారిణాం ఆత్మనే జీవస్వరూపా
య* అనేన జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యేత్యాది శ్రుతేః, కమలవాసిన్యాః ల
క్ష్మ్యాః నయనసౌఖ్యస్య సంధాయినే ఘటయిత్రే, తమసః అజ్ఞానస్య శమం
నాశం విధత్త ఇతి విధాయినే తమః తిమిరం వా. యదాదిత్యగతం తేజో
జగద్భాసయతేఽఖిల మిత్యాగమాదిభావః, తరణేః సూర్యస్య మండలస్థా
యినే భగవతే, నమః, ధ్యేయస్సదా సవితృమండలమధ్యవర్తీ నారా
యణ ఇత్యాగమాదితి భావః. పృథ్వీవృత్తం ॥ ౧౭ ॥ భక్తిః పూజ్యేష్వను
రాగః తస్యాః ఉన్మేషేణ వికాసేన సహితం యథాతథా ప్రాహేతి యో
జ్యం, ఏవమగ్రేఽపి ॥ భాన్వితి ॥ భానుభానుభిః సూర్యకిరణైః దళతి వికస
సతి అబ్జే ఇవ లోచనే యస్య తత్ భక్తస్య లోకస్య జనస్య యో భవపా
శః సంసారబంధః తస్య మోచనం నివారకం, హేమవర్ణం స్వర్ణచ్ఛా

[illegible] । [illegible] ॥ ౧౭ ॥ [illegible] ॥ [illegible] నారాయణో [illegible] ॥ ౧౮ ॥ తథాహి ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

నో హంత స్వయం నారకే యస్తాన్పాతయతిసన్నిధానతునకిం నారాయ
ణోఽపి నిర్ఘృణః ॥ ౨౧॥ విశ్వావసుః ॥ అహో హా మతిరతి స్థూలా యత్త్వం
పరమకారుణికం భగవంతం పంకజవాసినీ ప్రాణనాథమపి స్పృశతి దురుపా
పాలంభః । అకర్ణయేదం ॥ ౨౨ ॥ చిరాయ సంసృత్యాపథా సమజ్జ
నం సమజ్జనం మజ్జన ఇత్యధోక్షజః ॥ దయాపయోధిః పరిగృహ్య మల్లభం ని
జం పదం ప్రాపయతి స్వయం ప్రభుః ॥౨౩ ॥ కించ ॥ లీలాలోలతమాం రమా
మగణయన్నీలామనాలోకయన్ ముంపకాకించ మహీమహీశ్వరమయాం

సన్నత ఏవ హంతేత్యాశ్చర్యే, స్వయమేవ, భవినః, సాంసారికజనాన్
అపథే దుష్కర్మణి, ప్రవర్త్యయిత్వా, కుత్రాపి అసత్ప్రమార్జస్యకోఽపి
న, తాన్భవినః నారకే, పాతయతి బాధపరంపరాకర్షణః, స నారాయణస్తు నిర్ఘృ
ణోఽనకిం నిర్ఘృణ ఏవేత్యర్థః, అత్ర నిరపరాధేఽపి దండనమితి విభావనా
లంకారేణ నిర్ఘృణత్వసమర్థనాత్ కావ్యలింగభేదః ॥ శార్దూలవి
క్రీడితం॥౨౧॥అహో హా ఇతి ॥ అహో హా ఇతి ఖేదే, మతిః బుద్ధిః అతిస్థూలా అతి
మూఢా, ఉపాలంభః నిందావాక్యం, స్పృశతి వ్యాప్నోతి, తమపి నిందసీ
త్యర్థః, ఇదం కారుణ్య ప్రఖ్యాపకం వక్ష్యమాణ భగవచ్చరితం ॥౨౨॥ చి
రాయేతి ॥ దయాపయోధిః, అతఏవ, అధోక్షజః నారాయణః, సంసృత్యా
దథా సంసారసముద్రే, చిరాయ ఆసృష్టి, నిమజ్జనేన భ్రమణేన సహితం సమ
జ్జనం, సమజ్జనం నమంతం జనం భక్తం, మమ సంబంధీ జనో మజ్జన ఇతి, ప్ర
భుస్సర్వసమర్థః, స్వయం పరిగృహ్య స్వీకృత్య, మల్లభం నిజం పదం
వైకుంఠం ప్రాపయతి, అత్ర దయాప్రభుత్వయోః క్రమేణ సంసారిణాం స్వ
జనత్వేన స్వీకరణ వైకుంఠప్రాపణ హేతుత్వాత్ కావ్యలింగభేదః, వంశస్థ
వృత్తం॥౨౩॥లీలేతి॥ గ్రాహేణ మకరేణ, గ్రహాత్ గ్రహణాత్ ఆర్తం గజం, కి
ముత మనుష్యం, గోప్తుం రక్షితుం, ఉదిత్వరా ఆవిర్భవంతీ త్వరా యస్యాసః,
అతఏవ, శౌరిర్నారాయణః లీలాభిః శృంగారచేష్టాభిః లోలతమాం అత్యం
తసక్తాం, తిస్పృష్టపీదం యోజ్యం, రమాం లక్ష్మీం అగణయన్ అవిచారయన్,

వుంచంహో తాద్వాం దయన్ । ఆకర్షన్ ద్విజరాజమప్యతిజవం సాహంకృతిర్లో
కాంతరాద్గోప్తుం శౌరిరుదిత్వరత్వరఉదైద్గ్రాహగ్రహార్తం గజం ॥ ౪౮ ॥
వైకుంఠో మహతామహా ఖిలమహారంభం చ యేనోచ్చకైశ్చండం ఖండయి
తుం హిరణ్యకశిపుం వేదండముత్కంఠయా । సైంహం వేషమశేషభీషణ
మహో గృహ్ణన్ త్వరాగౌరవాత్ప్రహ్లాదవ్యసనాసహిష్ణురుదగాదాకం
ఠకంఠీరవః ॥ ౪౯ ॥ అస్యాచ్చ ॥ అవేమవ్యాపారాకలనపటురీప్సన్

నీలాం దేవీం అనాలోకయన్ అంత సహీం చేపించుంచన్, అహో స్వామి
యం శేషస్వరూపం, మంచం శయనం హతాత్, పంచయన్ ల్యబంత్ప్రసక్తః, ఏ
తేనస్వసౌఖ్యాదపి ప్రియతమం స్వీయరక్షణమితినూచ్యతే అతిజవమపి
ద్విజరాజం గరుడమాకర్షన్ తత్సన్నిధిభక్త్యా తేషాం రక్షణమప్యనుపేక్ష్యేతా
సూచ్యతే, లోకాంతరాత్ వైకుంఠాత్ ఉదైత్ అగతవాన్, ఏతేన కర్తరిలు
జ్ ॥ ౪౮ ॥ వైకుంఠ ఇతి ॥ వైకుంఠో నారాయణః మహతా మదేన గర్వేణ మహతా
అఖిలాః మహాంతః ఆరంభాః దైవపిత్ర్యకర్మాణి యేన తం, అన్యత్ర మదేన మ
జ లేన ఉపలక్షితః మహాన్ ఆరంభః నిర్మాణాదివ్యాపారః యేషాం తే గృహా
రామాదయః అఖిలాస్తే మహాంతః యేన తం, ఉచ్చకైః ఉన్నతం, చండం అతి
కోపనం, హిరణ్యకశిపుమేవ వేదండం గజమితి వ్యస్తరూపకం ఖండయి
తుం, సైంహం సింహసంబంధి అశేషభీషణం, వేషం రూపం, ఉత్కంఠ
యా గజమారణ సౌకర్యవాంఛయా, గృహ్ణన్ సన్, ప్రహ్లాదస్య హిరణ్య
కశిపు పుత్రస్య భక్తస్య, వ్యసనాసహిష్ణుః, అత ఏవ ఆకంఠం కంఠపర్యం
తం కంఠీరవః సింహస్సన్, త్వరాయాః గౌరవాత్ అతిశయాత్, ఉదగాత్
ఆవిర్బభూవ, అహో ఇత్యాశ్చర్యే, అత్ర పుండరీకాక్షత్వాభిజ్ఞానేన
స్వదర్శనక్షణ ఏవ తద్వ్యసనం నివర్తతే, తత్రాపి సింహత్వే తస్యాపి
దృష్టిత్వాత్తన్నివర్తేత ఇతి భగవదభిప్రాయ ఆకంఠకంఠీరవ ఇత్యనేన
సూచ్యతే, రూపక పరికరయోస్సంసృష్టిః ॥ ౪౯ ॥ అవేమేతి ॥ వివిధం
తాన్యః మశ్చానసనకృతవస్త్రాపహరణేన దుఃఖాయమానయాః పాంచాల్యాః

యదిరాదయస్త్రిలత్తంతుపరికరఘటనాయాసమసకృత్ ॥ విషీదత్స్వాం
ఖాలీపిపదపనిర్మోకప్రణయినః పటానాం నిర్మాణం పతగపతికేతోరవతునః ॥
౨౬ ॥ అపరంచ ॥ కాకశ్శోకంవ్యజహదమితం వృద్ధగృధ్రో౽ప్యనేకాన్ కా
లోకాంల్లేభే నిషాదః గుహస్సన్ నిర్విషాదం నిషాదః । రాజ్యంప్రాపుః కపిని
శిచరౌ రాఘవత్వే మురారేః పారేవాచం జయతి కరుణా పద్మసఖస్య ॥
౨౭ ॥ తదేవం దేవపరిబృఢే దయాపయోనిధావపి ఉపన్యస్తం నైర్ఘృణ్యం
తవతావదనైపుణ్యమపుణ్యఫలం బుద్ధేః పిశునయతి ॥ ౨౮ ॥ శృణుతావత్ ॥

ద్రోణిద్యూతః, యావిపత్ వస్త్రపహాగణరూపా, తస్యాః అవనయే నివార
ణే విషయే, పకశిమఖ్యాః, ప్రణయినః ప్రేమ అస్యాస్తీతి తద్వతః, పతగ
పతికేతోః భగవతస్సంబంధి, వేమావయనదండః, తురీ తంతువేష్టిత తి
ర్యక్సూత్రసా దారు విశేషః, తంత్రపశ్చేతి, త్రయః పటకారణాని, తేషాం
సంబంధోనాస్తి యస్మాత్ తాదృశం పటానాం నిర్మాణం సంపాదనం
నః అస్మాన్, అవతురక్షతు, శిఖరిణీ వృత్తం ॥ రసై రుద్రైశ్ఛిన్నా యమనస
భలాగః శిఖరిణీతి లక్షణాత్ ॥ ౨౬ ॥ కాకఇతి ॥ మురారేః, శౌరి
పదాన్వక్ష్యమాణం, రాఘవత్వే భగవతః శ్రీరామావతారే, కాకః జ
యంతశ్చ, అమితం శోకం వ్యజహాత్ వృద్ధో గృధ్రో జటాయుశ్చ అనే
కాన్ లోకాన్ లేభే, నిషాదః శ్వపచః గుహశ్చ నిర్విషాదం సుఖం అ
గమత్, కపినిశిచరౌ వానరపిశాచౌ సుగ్రీవ విభీషణౌచ, రాజ్యం ప్రా
ప్తౌ, యుతస్తతః, పద్మసఖస్య భగవతః, కరుణా కృపా, వాచాంపారె
జయతి, వక్తుమశక్యేత్యర్థః, పశ్యేతి వాక్యార్థ కర్మకం మందాక్రాం
తా ॥ ౨౭ ॥ నను జగత్సంహారణ్యస్య ప్రక్రమస్య నరకపాతనస్య ద్వితీ
యస్యచ మానుషస్య నైర్ఘృణ్యాప్రయోజకస్య నైతావతాప్యనుద్ధా
రః కారుణ్యేప్యపి స్వీయరక్షణస్య నైసర్గికత్వాదిత్యత ఆహ ॥ తదేవ ॥
తత్తస్మాత్, పరిబృఢే ప్రభౌ, ఏవముక్తప్రకారం, దయాపయోనిధౌ, ఉప
న్యస్తం ఆరోపితం, నైర్ఘృణ్యం, కర్తృ, అపుణ్యఫలం తవబుద్ధేః అ

జీవానాంపృషదాదిమత్త్వమయతాం స్వర్గాపవర్గాస్పదం దేహందత్త
వతఃశ్రియఃప్రియతమే నైవోపకారస్మృతిః । దుఃఖేజాతువిరాగతేస్వక
లితాద్దుష్కర్మణఃపక్త్రిమాన్నాథే హంత నిరాగసి వ్యసనిభిర్నైర్ఘృణ్య
మ్యామారోప్యతే ॥ ౨౯ ॥ హంతజంతవః పామరాః స్వాపరాధం పరమ
కారుణికేపరస్మిన్ బ్రహ్మణ్యధ్యస్యంతి ॥ ౩౦ ॥ తథాహి । క్లేశత్యాగకృతే
ర్వితీర్ణకరణప్రాగ్ర్యేహేన దేహేనచస్వానర్థంచతజ్జంతు రార్జయతి
షేనస్మంతుర్ఇయంతతః కుతః । కస్త్రైశవాంఛిజయాయనైజగుణాదత్తేథ

నైపుణ్యాం మూఢత్వం, నిశసయతి సూచయతి ॥ ౨౯ ॥ జీవానామితి ॥
పృషత్వా ప్రాణః అదిపదః ప్రథమః యేషాం తేషాం దేహానాంభావస్తత్త్వంపా
షాణ పశ్వాది దేహమిత్యర్థః, అయతాం ప్రాప్నువతాం, జీవానాం, స్వ
ర్గస్య అపవర్గస్య మోక్షస్య చ ఆస్పదం సంపాదకం, కర్మజ్ఞానద్వా
రేతిభావః, దేహం మనుష్యశరీరం, దత్తవతః శ్రియః ప్రియతమే విషయే,
ఉపకారస్య తాదృశ దేహదానరూపస్య స్మృతిః చింతా, నాస్త్యేవప్రి
త్యుత జాతుకదాచిత్స్వేన కలితాత్ కృతాత్ పక్త్రిమాత్ ఫలాభిముఖాత్
దుష్కర్మణః పాపాత్, దుఃఖేఆగతేసతి వ్యసనిభిః శోచద్భిర్జనైః, ని
రాగసి నిరపరాధే, దుఃఖస్యస్వపాపజన్యత్వాదితిభావః, నాథేజగదీశ్వరే
నైర్ఘృణ్యంఆరోప్యతే, నపస్తుతోస్తీత్యర్థః, హంతేత్యాశ్చర్యే ॥ ౨౯ ॥ హం
తేతి॥ పామరాః నీచాః స్వేషాం అపరాధం అనర్థసంఘటనం, కరుణాశీల
మస్యాకారుణికఇతితస్మిన్ అధ్యస్యంతిఆరోపయంతి॥ ౩౦ ॥ క్లేశేతి ॥ జంతు
ర్జీవః జాత్యేకవచనం, క్లేశస్యసంసారదుఃఖస్యత్యాగకృతే నర్జనార్థం,
వితీర్ణేనదత్తేనేశ్వరేణేత్యర్థః యోజ్యం, కరణానాం చక్షురాదీంద్రియా
ణాం ప్రాగ్ర్యేహేణసమూహేన, దేహేనచ, స్వంచస్వీయంఅనర్థం దుష్క
ర్మరూపం [illegible], [illegible]
[illegible] ॥ కస్త్రైతి ॥
[illegible]

తేనైవ ఛిత్వా త్రిహంతి నిజం శిరః కథయ నౌ తత్రాపరాధీ తు కః ॥ ౩౧ ॥ కింబహునా ॥ శాస్త్రం భూరి నిజస్వరూపమతయే స్వారాధనార్థం వపుః స్వాధ్యాయాయ మనశ్చ బుద్ధిమనఘాం లబ్ధుం చ తీర్థాదికం । తత్త్వాన్యప్యుపదేష్టుముత్తమగురూన్ దత్వానుగృహ్ణాతి నః సంసారేత్ర పిభ్రిమే మమ ఊవాదికిం కుర్వీత సర్వేశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ ఇతి పరిక్రామన్ కించిదుత్తరముపసృత్యాగ్రస్థో దేవలోకస్య సఖే సకలపురుషార్థ సాధనానుష్ఠానస్థానభూతం తావదవలోకయ భూలోకం స బహుమానం ॥ ౩౩ ॥ స్వర్గౌకోభిరదో నివాసి పురుషారబ్ధాతి శుద్ధాధ్వర స్వాహాకారవషట్క్రియా

ఖడ్గే దత్తే సతి, అథ తేన ఖడ్గేన, నిజమేవ శిరః, నఖశస్త్ర్యా శిరః, హంతి చేత్ ఛినత్తి యది, తదా, తత్ర పితృపుత్రయోర్మధ్యే ఽపరాధీ కః కథయ. ॥ ౩౧ ॥ బహునోక్తేన కిమిత్యర్థః ॥ శాస్త్రమితి ॥ సర్వేశ్వరః భగవాన్, నిజస్య స్వరూపస్య సర్వత్ర పరిపూర్ణస్య మతయే విజ్ఞానార్థం, భూరి శాస్త్రం శారీరకసూత్రాది స్వస్య ఆరాధనార్థం పూజనాయ, వపుః కరచరణాది, స్వాధ్యాయాయ చ మనః, అనఘాం బుద్ధిం లబ్ధుం చ తీర్థాదికం, తత్త్వాని ఉపనిషదాదీని ఉపదేష్టుమపి ఉత్తమగురూన్ దత్వాపి నః అస్మాన్ అనుగృహ్ణాతి, తదపి ఏవమనుగృహ్ణాత్యేపి, సంసారే భ్రమే మనవ తేజ మహి, యది, తదా, సర్వేశ్వరః కిం కుర్వీత, తథా చ జగత్సంహారనరకపాతాది సర్వం కర్మాయత్తం న భగవత్కృతమితి న తస్య నైర్ఘృణ్యలేశోఽపీతి భావః ॥ ౩౨ ॥ ఇతీతి ॥ ఇతి ఉక్త్వా విశేషః, ఏవమగ్రేపి, పరిక్రామన్ విమానం గమయన్, ఉత్తరం దేశముపసృత్య ప్రాప్య, సకలాశ్చత్వారః పురుషార్థాః ధర్మాదయః తత్సాధనానాం కర్మణాం అనుష్ఠానస్య స్థానభూతం ॥ ౩౩ ॥ స్వర్గేతి ॥ స్వర్గౌకసః స్థానం యేషాం తైర్దేవైః అముష్మిన్ భూలోకే నివాసిభిః పురుషైః ఆరబ్ధేషు అనుష్ఠితేషు అతిశుద్ధేషు యజమానాపచారాది దోషరహితేషు అధ్వరేషు యాగేషు స్వాహాకారవషట్క్రియాభ్యాం తదుపలక్షితహవిస్రావణాభ్యాం ఉర్ధ్వం స్వకీయం కృతం, స్వాదీయం

ర్థిజుష్టం స్యాదీయయా దీయతే । ఆమ్నాయప్రవణైరలంకృతిజుషే శు
భ్రైర్మనుష్యైశ్శుభైః దివ్యక్షేత్రసరిత్పవిత్రవపుషే దేవ్యై చ తస్యై నమః ॥
౩౪ ॥ కృశానుః ॥ నను సనాకగలో భవాన్న మధ్యమం లోకం నను స్యాత్తు
మహార్షీత్ ॥ ౩౫ ॥ జననమరణక్వాథవ్యాధిప్రభేదశుభేతరాకలనమలినాః శో
కాతురాశ్చ భువంగతాః । తదిహ మదిభిః క్షుద్రైశ్ఛిద్రైకమార్గ
ణతత్పరైః ప్రభుభిరుపచితక్షత్యై క్షిత్యై బుధస్స్పృహయేత కః ॥ ౩౬ ॥
కించ ॥ బాలత్వే వా తరుణిమని వా వార్ధకే వా మృత్వా మర్త్యా
బత యమభటైః కృష్యమాణా వ్రజన్తే । శ్రేయస్తేషామితవిపదాం

రుచ్యం, అమృతం మహత్, అపీయతే స్వీక్రియతే, ఆమ్నాయేషు వేదేషు
ప్రవణైః వ్యగ్రైః, తదధ్యయనతద్విహితకర్మానుష్ఠానతత్పరైరితి యావత్,
శుభ్రైః మనుష్యైః అలంకృతిజుషే, దివ్యైః క్షేత్రైః బదరికేదారాదిభిః స
రిద్భిః గంగాదిభిః పవిత్రం పరిశుద్ధం వపుః శరీరం యస్యాస్తస్యై అముష్యై
పృథివ్యై దేవ్యై నమః ॥ ౩౪ ॥ నన్వితి ॥ నను సఖే, మధ్యమం లోకం
భూలోకం, అహార్షీతి అహార్షీరిత్యర్థః, శేషే ప్రథమ ఇతి భవచ్ఛబ్దయో
గాత్ప్రథమపురుషః ॥ ౩౫ ॥ జననేతి ॥ యతః భువంగతాః మనుష్యాః,
జననమరణాభ్యాం క్వాథస్సంతాపశ్చ వ్యాధిప్రభేదాః జ్వరాదిరోగాశ్చ
శుభేతరాణి అశుభాని చ తేషాం ఆకలనేన సంబంధేన మలినాః, శోకేనా
తురాః పీడితాశ్చ, తత్తస్మాత్, ఇహ స్వర్గే స్థితః బుధః, న తు మూఢః, కః
పుమాన్, క్షుద్రైః ఛిద్రాణాం పరమర్మాణాం ఏకం ముఖ్యం యథా తథా
మార్గణే అన్వేషణే తత్పరైః ఆసక్తైః మదిభిః దురహంకారైః ప్ర
భుభిః ఉపచితా క్షతిర్హానిః యస్యాస్తస్యై క్షిత్యై పృథివ్యై స్పృహయేత,
స్పృహేరీప్సిత ఇతి సంప్రదానత్వాచ్చతుర్థీ, హరిణీవృత్తం ॥ రసయు
గహయైశ్ఛిన్నా న్సౌ మ్రౌ సలౌ హరిణీ గురురితి లక్షణాత్ ॥ ౩౬ ॥ బా
లత్వ ఇతి ॥ ప్రాయశ ఇతి సర్వత్ర యోజ్యం, బాలత్వే వా తరుణిమని వా వా
ర్ధకే వా, మృత్వా మర్త్యాః, యమభటైః కృష్యమాణాః నరకేషు బాధ్య

జీవతాం వా కిమాస్తే కస్మిన్ గ్రామే పురే వానడుహాం కషణక్లేశహానిః ॥ ౩౬ ॥ విశ్వావసుః ॥ సత్యమేవతథాపి సఖే మహత్వశ్రియం మానుషజన్మ మాదదముషః ॥ ౩౭ ॥ రామః క్షేమస్యదాతా భువి సనను మనుజో రావణస్య ప్రహర్తా తత్తాతః కిం న మర్త్యః త్రిదశకులపతేర్దైత్యయుద్ధే సహాయః ॥ కృష్ణః కృష్ణో మదం వా హరత నరతయా యో న సంశ్రితః కింత్వయా సౌ కే వా దేవాః ప్రభావాత్స్వయమతిశయితా మానవాద్దానవా వా ॥ ౩౮ ॥ మాంధాతా చ భగీరథశ్చ సగరో మాన్యః కకుత్స్థో రఘుః పూరుస్సోపి పురూరవాశ్చ శిబిః పుణ్యశ్చ రుక్మాంగదః । వైదేహో నహుషశ్చ హైహయపతిర్వీరో యయాతిర్నళః పార్థశ్చైతే నృపాః ప్రశస్తయశసః ప్రాదుర్బభూవుర్న కిం ॥ ౪౦ ॥ కృశానుః ॥ సాధ్వంగీకారం ॥ కామం జనాః

మానాస్సంతః, వ్యథం తే దుఃఖాయంతే, కిం చ, అమితవిపదాం తేషాం జీవతాం వా సతాం కిం శ్రేయః ఆస్తే, న కిమపీత్యర్థః, అనడుహాం వృషభాణాం లోకపూజ్యానాం కషణేన యః క్లేశః తస్య హానిః, కస్మిన్ గ్రామే అస్తి, న కస్మిన్నపీతి భావః మందాక్రాంతా ॥ ౩౬ ॥ సత్యమితి ॥ సత్యమిత్యర్ధాంగీకారే ॥ రామ ఇతి ॥ భువి క్షేమస్య దాతా రామో దాశరథిః, మనుజో నను, మనుజ ఏవేత్యర్థః, త్రిదశకులపతేరింద్రస్య, దైత్యయుద్ధే సహాయః, తస్య రామస్య తాతః దశరథః, మర్త్యః న కిం, మర్త్య ఏవేత్యర్థః, యః కృష్ణః, వృష్ణః ఇంద్రస్య, మదం అహరత గోవర్ధనోద్ధరణాదినేతి భావః అసౌ కృష్ణః నరతయా మనుష్యత్వేన ఉపలక్షితః, త్వయా ఆశ్రితః న కిం, కే వా దేవాః, కే వా దానవాః, స్వయం ప్రభావాన్మానవాత్ అతిశయితాః సంజాతాతిశయాః, న కేపీత్యర్థః, అతో మనుష్యా దేవతుల్యా ఏవేతి పరమార్థః, స్రగ్ధరా ॥ ౩౮ ॥ నను రామకృష్ణయోః భగవదవతారత్వా ద్దశరథస్య తత్పితృత్వాచ్చ తథాత్వేపి తదన్యేన తాదృశ ఇత్యాశయం క్యాహ ॥ మాంధాతేతి ॥ వైదేహః జనకః పార్థః ధర్మరాజః ఇత్యేతే ప్రశస్తయశసః నృపాః, భువి న ప్రాదుర్బభూవుః కిం ॥ ౪౦ ॥ కామమితి ॥ కామం ను

కేపిగుణాభిరామాః క్షమాతలేస్మిన్తుయుగాంతరేషు । కలౌయుగేస్మిన్
గుణలేశవంధ్యాః సర్వేపిఖర్వేతరదోషభాజః ॥ ౪౧ ॥ కించ ॥ మందేత
రస్మరమలీమసమానసానాం మన్యుస్పృహాదురభిమానమదాస్పదానాం ॥
కాలేకలౌకలుషతః కలితోదయానాం దోషాయదృష్టిరపి హంతదురీశ్వ
రాణాం ॥ ౪౨ ॥ విశ్వావసుః ॥ తథాపిసద్వృత్తిలవాలికా అపిమాను
షానగూహనీయాః । యతఃతత్త్వకాలేపి కేచనసంత్యేవసాధవః ॥ ౪౩ ॥
పశ్య ॥ దురితభరితక్షోణీభర్తౄన్ప్రసాదనిరాదరాః కమలనయనస్యైకక్రీ

ణాభిరామాః కేపికతిచిన్మంధాతాద్రిదయః క్షమాతలేయుగాంతరేషు కృ
తాదిషుసంతు, అస్మిన్కలౌయుగేసర్వేపిగుణలేశేనాపి వంధ్యాః శూన్యాః
ఖర్వేతరాన్ మహతః దోషాన్ భజంతీతి తద్భజశ్చ అతః పృథ్వీశ్వైకోపి
నస్పృహయేతేతి పూర్వేణ సంబంధః ॥ ఉపజాతిః ॥ ౪౧ ॥ మందేతి ॥
మందేతరః అనల్పః స్మరః కామః తేనమలీమసం మలినంమానసం మ
నోయేషాం తేషాం, మన్యుః క్రోధః స్పృహాలోభః దురభిమానః మో
హః మదశ్చేత ఆస్పదానాం కలౌకాలే, కలుషతః పాపాత్, కలితోద
యానాం ఘటితజన్మనాం దుష్టానాం ఈశ్వరాణాం రాజ్ఞాం దృష్టిః ద
ర్శనమపి, దోషాయపాపాయభవతి, దుష్టత్వం మాత్సర్యం । వసంతతిల
కా ఉక్తావసంతతిలకాతభజాజగౌగ ఇతి లక్షణాత్ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ పశ్యేతి
వక్ష్యమాణవాక్యార్థకర్మకం ॥ దురితేనభరితానాం పూర్ణానాం క్షోణీభ
ర్తౄణాం మత్తానాం ఉన్మత్తానాం రాజ్ఞాం ప్రసాదేనిష్ఫలేనిరాదరాః, కమ
లనయనః పద్మాక్షః, కమలం మృగంగం నయతి హస్తం ప్రాపయతీతి కమలనయ
నః శివస్య*స్వామ్యపుష్కరంగేహికమలఇత్యమరః తయోః ఏకస్య ఏకక్రీడా ఇచ్ఛా
విహారాస్తదర్థం గృహాపదాచరంత్యః గృహాయత్తాః ప్రస్థితాః దహారాకా
శాయేషాం తే సంతతహరిహరధ్యానసంపన్నాః తే కరణాని ఇత్యర్థః అత
ఏవ నిర్మలాః స్వాయమాత్రేణా, నిగమానాం వేదవాక్యానాం కర్మజ్ఞానమార్గ
యోః నిర్వాహాయ అనుష్ఠానాయ, క్షితౌ ఉదితాః సృష్టాః కుశలాః, కేఽపి

డాగ్రహోయితప్త్యాద్భుహోః । సగపాపదపీని ద్వారాహోయక్షితాం న దితా స్వ
యంకతినస్కృతినస్య ద్రష్టవ్యం తేః లాపదిః గన్త్రాః ॥ ౪౪ ॥ అథయమపదీయ
వచసినవి ప్రలంఘసంఘాతకటహీ [illegible] త్రి త్రిపలంఘాగమ దచవిస్ఫురత్తర్పుణ
దత్తసంకరి వా వెతెవికసానపత్రకత్రిస్తాన జాలింగసక్తొద్దిసక్త ॥ ౪౫ ॥
ఇదం బదరీ శ్రీ సద్ధిత్తం హైమవానాయకకృష్ణనముపాస్య రాం స్థిరతో
వాంతకః క్షోత్రఉపాత్త [illegible] ఇతి స్తోత్ర [illegible] స జ్ఞానానా
దగ్నాహాయికేంద్ర [illegible] ॥ స్వాసాః ॥ సఘోష వా
త్రగుణపత్రాసంఘర్షణ [illegible] వేదావ్యాసః ॥ ౪౬ ॥ యోగస్ఫురణాగతి [illegible] లాన
నంబిహానాం సుకీపలాం [illegible] సత్సుహాః [illegible] ఉటోలు సస్రాతః

యంతిః సజ్జనాః కలాపని, [illegible] బహువిధః, [illegible] స్తోత్ర
ఫణాః హరిత్యేపుష్టిః ॥ ౪౪ ॥ అనేకత్రిదై, విష్ణుప్రస్థాన విస్వాసస్యాసం
భవః సత్త్వా, నివిలోత్కర్షగణస్ఫురిదేవ ఇతిశేషః ॥ ౪౫ ॥ ఇదమితి ॥ ఇదం
పురోవర్తి దేశః, బదరీకాశ్రమో నామ స్థలం విద్యోతత్రి, ఇహ బదరీకా
శ్రీమే, ఏషనారాయణః, నమస్యతాం నమస్కుర్వతాం, సతాం, స్థిరతరం
తమః అజ్ఞానం శోషయన్ నాశయంత్స్వ, తపస్త్వాం తపస్యన్, సజ్జనాః అ
తపవ అమీ బుధమనుమీ కానిన్యాః తత్త్వజ్ఞానమూలప్రకాశవత్త్వాత్ దివసా
యాంతః బుద్ధ్యావిష్ణు [illegible] షట్ జ్ఞానమానం, [illegible] దయాళ్వాదీనాం నజల
సంతానగః ఏషాం తేత [illegible] సంగః, ఘుజగః శేషమయం పతిశయసంయస్య
తం, జనానాం అహనిశం [illegible] ॥ ౪౬ ॥
హంసత్వే, తపః సంబంధః అనిబదరీకాశ్రమే, గుణాః భగవత్తత్త్వాన్ [illegible] ధ్యాన
యతః తత్త్వాత్మాయాః [illegible] సంపాదిపాదపః ॥ ౪౭ ॥ కుతః ॥ యదితి ॥ యద్వాస్యా
పత్రిబదరికా ప్రదేశే [illegible] ఘనీభావాత్మ్యా [illegible] హిమం, జా
గతిగా పతన్తి, సుశీతలాః హిమసంస్పర్శాత్ అతిశీతలాః, అతఏవ మస్స
హాః సోథుమశక్యాః, గంధవహాః వాతాశ్చ జాగ్రతి, తతః ఉత్క్షోభయస్తా
తావరణాత్, జలే అతిశీతలవగాహాత్ స్నానాచ్చ ఏకితః జనః, నిర్మలం

కుతస్త్వనుష్ఠాస్యతి కర్మనిర్మలం॥ ౪౮॥ విశ్వావసుః॥ అస్మన్మతానుకూలమేవై
తద్భవతి భవదుక్తం॥ ౪౯॥ యతః॥ పరమహిమయుతత్వాత్ప్రాప్తవైకుంఠసా
మ్యం పదమిదముపయాంతః పండితాః శ్రాంతిమంతః। ముహురిహ సమయేషు
స్నానహేతోస్సరోగాస్తదపి భృశమరోగాస్తార్క్ష్యకేతోః ప్రసాదాత్॥
౫౦॥ ఇతి విమానమన్యతః ప్రస్థాపయన్సాంజలిబంధం॥ ౫౧॥ సాకేతాయనగరీ
పురాయ భవతుస్తోకేతరశ్రీపుషే నానాదోషముషే తదంతికజుషే నద్యై
సరయ్వైనమః। యే మీ తత్తటభూమిషు ప్రవిలసద్గ్రాహ్యస్ఫీయూపాస్సితా
స్తేభ్యో భానుకులీనకీర్తిజాలకౌపఘ్నాయి తేభ్యో నమః॥ ౫౨॥ పునః పురీం

కర్మణాతు, ఫలం కథం, అనుష్ఠాస్యతి కరిష్యతి సర్వణాస్మిన్నపి కర్మణి తేస్నా
నస్య ప్రాథమికత్వాదితి భావః॥ సంశయః॥ ౪౮॥ అస్మదితి॥ ఏతద్భవతః ఉ
క్తం శిలాఘనమం హిమహమత్రేతి వాక్యం, అస్మాకం మతే ఇష్టే బదరికా
శ్రమమహత్వవిషయే అనుకూలమేవ॥ ౪౯॥ పరమేతి॥ పరమేణ సాం
ద్రేణ హిమేన, పరేణ సర్వోత్కృష్టేన మహిమ్నా మాహాత్మ్యేన చ,
యుతత్వాత్ ప్రాప్తవైకుంఠసామ్యం, ఇదం పదం బదరికాశ్రమం, ఉ
పయాంతః, శ్రాంతిమంతః, పండితాః, యద్యపి ఇహ బదరికాశ్రమే,
సమయేషు కర్మకాలేషు, స్నానస్య హేతోః, రోగః శీతబాధాముహుః
తేన సహితాః సరోగాః, సరోగచ్ఛంతీతి సరోగాస్స్యుః, తదపి తథాపి,
తే, తార్క్ష్యకేతోః విష్ణోః ప్రసాదానుగ్రహాత్ అరోగాః ని
శ్చితాః భవంతి, ప్రసన్నే భగవతి కిం ఫలంభ మితి భావః, మాలినీవృత్తం,
ననమయయయుతేయం మాలినీ భోగిలోకైరితి॥ ౫౦॥ ౫౧॥ సాకేతాయే
తి॥ సాకేతరామసన్నిధిశ్రియః పుష్ణాతీతి పుషే, సాకేతాయపురాయ అ
యోధ్యాయై, నమః భవతు, నానాదోషాన్ పాపాని ముష్ణాతి హరతీతి ము
షే, తస్యసాకేతస్య అంతికే జుషే సమీపస్థితాయై, సరయ్వైనామనద్యై,
నమః భవతు, తత్తటభూమిషు ప్రవిలసంతః ప్రాగ్ర్యాః, యే ఇమే యూపాః యజ్ఞీ
యపశుబంధదారూణి స్థితాః, భానువంశేషు ర్వ్యభేభవాః భానుకులీనాః

నిరీక్ష్య సభక్తి న్నైవం ॥ ౫౩ ॥ భవసాగరశోషణేన పద్యాచ్చరణాంతఃపురజీవనాపహేన । రజసా రఘునాథపాదభాజా రచితాంహః ప్రశమామిమాం నమామి ॥ ౫౪ ॥ పునస్సనస్మరణమేవ మహాంచ ౦ ॥ ౫౫ ॥ కల్యాణోల్లాససీమా కలయతు కుశలం కాచి దస్మాభిరామా కాచిత్సాకేతధామా భవగహనగతిక్లాంతిహారిప్రణామా । సౌందర్యహ్రీణకామా ధృతజనకసుతాసాదరాపాంగదామా దిక్షు ప్రఖ్యాతభూమా కవి దివిషదభినుతా కాపి రామాభినామా ॥ ౫౬ ॥ దశాననదశాననత్రసనశేషలోకవ్యథావిలోపకరకోపకోపనమతి సుతావల్లభః । కృపారసభరః సంస్మృతిపయోధినిస్తారకః క్షితీష్టసుఖీష్ట కృత్కృపణ తైకతానే మయి ॥ ౫౭ ॥ సజయతు చిత్రచరితో ఽయస్యాహావ

రాజానః తేషాం కీర్తిజాయ ఏవ లతికాః తాభ్యస్సామ పక్వాః అంతికాశ్రియాఇవాచరంతీత్యుపఘ్నాయితేభ్యః యూపేభ్యః నమః ॥౫౨॥ ౫౩॥ భవేతి ॥ భవస్యైవ సాగరస్య శోషణేన, పద్యాచ్చరణస్య గౌతమస్య అంతఃపురమహల్యాయాః జీవనాపహేన శాపప్రాప్తపాషాణభావనివారకేణ రఘునాథపాదభాజా రజసా, రచితః కృతః అంహసాం పాపానాం ప్రశమః యయా తామిమాం మనసా ధ్యానేన నమామి, ఔపచ్ఛందసికం వృత్తం ॥౫౪॥ పునరితి ॥ అనుస్మరణం శ్రీరామధ్యానం ॥ ౫౫॥ కల్యాణేతి॥ సీమా మర్యాదా, భవస్సంసార ఏవ గహనం అరణ్యం తస్మిన్ గత్యా భ్రమణేన యా క్లాంతిః శ్రమః తస్యా హారీ నాశకః ప్రణామః యస్యాస్సా, సౌందర్యేణ హ్రీణః లజ్జితః, కామః యస్యాస్సా తథోక్తా ధృతం జనకసుతాయాః సీతాయాః సాదరం యథా తథా అపాంగ దామ కటాక్షపఙ్క్తిః యయా సా తథోక్తా దిక్షు ప్రఖ్యాతః భూమా అతిశయః యస్యాస్సా దివిషదః దేవాః, తైః అభినుతా । అభిష్టుతా ॥ రామ ఇతి నామ అభిధేయం యస్యాస్సా దేవతా కుశలం క్షేమం కలయతు ఘటయతు, స్రగ్ధరా ॥ ౫౬ ॥ దశేతి ॥ దశాననస్య రావణస్య దశ త్రిన్యాత్ త్రాసనాత్ త్రసితాత్ విభ్యతః, అశేషస్య లోకస్య వ్యథాయాః విలోపం నాశం కరోతీతి తథా, రః కోపః యస్య సః తథోక్తః క్షుఖ్మసీణాం ఇష్టకృత్, పసుమతీ

రచరణపుష్కరకరేణుః । మహిమ్ని [illegible] సింహాస్యాప్రిజేజసదపివృషోద
యో హేతుః ॥ ౨౫ ॥ శ్రీ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ౨౬ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ౨౭ ॥
[illegible]
[illegible]
చరణౌ [illegible]
చరణపుష్కర [illegible]
[illegible] సింహాస్య [illegible]
[illegible]
[illegible] శ్రీరామః [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ౨౮ ॥ శ్రీ
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ౨౯ ॥ [illegible]
[illegible]

౨౦ ॥కథం నామ సుతో రామో భరతప్రియసుతః కథం సోదరాణాం పీడితే॥ ౨౧ ॥వ
సిష్ఠయా సహితో నకీ సహ జరో మాతుస్సపత్న్యా కైకేయ్యా సంపన్నం రిథహా స్త్రీపత్రి
తం ప్రైశ్వం త్యక్త్వా రాజ్యం గజం వింధ్యం హా సంపన్నం కథం సా నస్యా
దయుక్తక్రియో గవ్యం దుగ్ధమపాస్య తాం స్యాదితి జనకో వాయునాగారసం ॥

ఘ్యాగాయస్యతి ఫోక్తః ఉభయోః త్రైమ్యః కథ్, పంచ ఖా క్త్రి, త్రి, షుగం
ఉదిత, సతీ అభిష్టమతుకమిష, స్వయం, విశ్వామిత్రా పరాక్రిష్టా, వృత్తి
రైవ సంపిణ కా, వేంసని. అరా.విద కా ప్రిస్త్రీ ద్రగాంయూనః అస్యాసం తిక్త్వా,
తద్వ్యకరిం విఘటితం దండకరణ్యే షపథోక్తస్సకౌశించ, క్రుద్ధా, కుంభస్య
జనకం షుటు కానన అన్యస్థాదాటకం, శోకలయా బభూవ ఖండితవానితి
యావత్ తదిదం పరమమద్భుతం బ్రాహ్మణేన దండక కృపట కామస్యత
త్సాహ త్రిగుణకగ నిత్యప్రీతి కమక్రీడా దితి కేవాథగా, నాస్త్రవస్తు అభీష్టం
భక్త తాం దీతం ఘటయోఽతిశ్రేష్ఠసుతకరా మః, అతులాదస్మి ప్రఖ్యాయస్య
తాదృశం కోసలం దుబాహుంభ జనీతి తద్బ్రాక్ ఇతిదం షుగం, పునః కిం చ, సః
అభీష్టేత్యాదివిశేషణస్వయమన్వితః, అతఏవ స్వయం విధూతాపరవా అర్థిం
రావణకృత లోకపీడాయాస సతధైర్యోక్తః, శైషికః కమ్, విఘటితం అరీణాం
ఖరాదీనాం చక్రం బృందం యేనసతథోక్తశ్చ సన్, క్రుద్ధా కుంభస్యారాక్ష
సస్య జనకం షుంభకణాం శకలయాంబభూవేతి యత్తదిదం కర్మ అద్భుతం
బ్రూమహ్యే కుంభకర్ణస్య దేవైరప్య జేయత్వాదితి భావః ॥౨౦॥ కథం సుతః
పీడితే పీడితుమిచ్ఛసి॥ ౨౧ ॥వసిష్ఠయా॥ వసిష్ఠయా జ్యేష్ఠో
పి సన్, మాతుస్సపత్న్యాః కైకేయ్యాః, నతు మాతుర్వా, తథాత్వే రాజ్య
త్యాగోత్ప్రవిశ్వసనస్యాదితి భావః, రత్నైర్హార స్త్రీభిః పత్రిభిః సాందాత్రైః తుర
గైశ్చ సంపన్నం సమృద్ధం, నిజం కులక్రమాగతం స్వీయం నత్వన్యదీయం, రా
జ్యం సంత్యజ్య ఘనం వనం వివిధం ప్రాప్తవాన్ అనుజా సతీ సహచరః రామః
అయుక్తక్రియః అనుచితకర్మా, కథం నస్యాత్, స్యాదేవేత్యత్ర దృష్టాంత
మాహ గవ్యమితి, గవ్యం గోసంబంధి, దుగ్ధం క్షీరం, అపాస్య త్యక్త్వా యవా

౨౩॥కించ ॥ ధిక్కృత్యైవ దశాస్యదర్పదమనం ధీశాలినం వాలినం సోఽయం రాక్షసవర్గనిగ్రహకృతే సుగ్రీవమన్వగ్రహీత్ । తుంగప్రస్తరభంగలిప్సురిహ నిష్కంకం తు టంకం త్యజన్ సంకల్పం కలయేత పంకజదలాదాన ప్రసంగాయ కః ॥ ౨౩॥ అపిచ ॥ కృత్వా సేతుం జలనిధౌ ఖండయిత్వా దురధ్వాన్ లబ్ధ్వా దేవీం స్ఫుటవిదితసంశుద్ధిమగ్నిప్రవేశాత్ । భూయోఽప్యేనాం భువనజననీం భూమికన్యామనన్యామంతర్వత్నీమనయత వనం హంత పౌలస్త్యహంతా ॥ ౨౪ ॥ విశ్వావసుః ॥ గుణేషు దోషావిష్కారం కథంకారమాపదసి ॥ ౨౫ ॥ సురావశత్వేన్యాక్త్రినిశాసమేతోఽస్య రాజ్ఞా మగోత్ర్యపి సరామచంద్రః । తృణాయ మేనే నిపుణాయ తేన ఫణాభృది

గారసంఘుష్టికాం, కేనాపాస్యత్ర న కేనాపి లబ్ధః ॥౨౨॥ ధిక్కృత్యేతి॥ సోయం రామః, రాక్షసానాం రావణాదీనాం వర్గస్య బృందస్య నిగ్రహార్థం నిగ్రహకృతే, దశాస్యస్య రావణస్య దర్పదమనం గర్వహంతారం, ధీః జ్ఞానం తద్వంతం ధీశాలినం వాలినం, ధిక్కృత్య అనాదృత్యైవ, సుగ్రీవం, అన్వగ్రహీత్ అనుగృహీతవాన్, తుంగప్రస్తరస్య కఠినపాషాణస్య భంగం భేదనం లిప్సుః ఇచ్ఛుః, కః పుమాన్, టంకం పాషాణభేదకశాలీం నిష్కంకం త్యజన్, పంకజదళస్య ఆదానం పాషాణభేదనార్థం స్వీకారస్తస్య ప్రసంగాయ సంబంధం కర్తుం, క్రియార్థేత్యాదినా చతుర్థీ, సంకల్పమిచ్ఛాం, కలయేత కుర్యాత్ దేవాన్యార్థః, దృష్టాంతాలంకారః ॥౨౩॥ అపిచ, కించ॥ కృత్వేతి॥ పౌలస్త్యస్య రావణస్య హంతా రామః, జలనిధౌ సేతుం బధ్వా దురధ్వాన్ దుర్మార్గాన్, రావణాదీన్ ఖండయిత్వా, అగ్నిప్రవేశాత్ స్ఫుటం విదితా జ్ఞాపితా సంశుద్ధిః పాతివ్రత్యం యస్యాస్తాం దేవీం సీతాం లబ్ధ్వా, భువనజననీమితి రావణస్యాపి మాతృత్వాత్ పూజ్యత్వం, భూమికన్యామితి అయోనిజత్వాత్ లోకోత్తరత్వం, అనన్యామితి ఆత్మస్వరూపత్వాత్ త్యాగాయోగ్యత్వం, అంతర్వత్నీం గర్భిణీమితి కారుణ్యం చ సూచ్యతే, ఏనాం సీతాం, అనయత ప్రాపితవాన్ ॥౨౪॥ గుణేష్వితి ॥ గుణేషు పిత్రాజ్ఞా

శేషోపిఫణాయితుంక్షమః ॥ ౧౬ ॥ కించ ॥ వాలినిబలోగ్రమాలినిజాగ్రతి
సుగ్రీవమగ్రహీద్యదయం । అస్యాశ్రుతిశతవిదితం సువ్యక్తం తేన దీనబంధు
త్వం ॥ ౧౭ ॥ అపిచ ॥ లక్ష్మీంవక్షసిబిభ్రదప్యవిరతంరామాకృతిశ్శ్రీపతిః
వృత్తింకామపిమానుషీమభినయన్ వీరాగ్రియాయాఃప్రియాం। కల్యాణీం
తుపనీమవీనయద హహా కస్యాప్యపృచ్ఛన్నహో మేదిన్యామపవలోకితః
కిమపరో మానీపుమానీదృశః ॥ ౧౮ ॥ వస్తుతస్తు ॥ గాలుంకఈశ్వైశ్రీశా

రణాదికల్యాణగుణవత్సు దోషాదిత్వస్య ఆవిష్కారంతఆరోపం, కథంకారం
కథమిత్యర్థః ॥౧౫॥ గురావితి॥ అగ్ర్యః జ్యేష్ఠోపి, సరామచంద్రః, గురౌ
పితరిదశరథే, అసత్యేత్యాప్తేఃపరద్వయా ప్రదానేసతితనిరాసః నివారణం
త్రమాపార్థే తేనా, స్వంఅహాయ త్వేనస్వీయంరాజ్యం,తృణాయతృణకల్పం
మేనే, మన్యకనుణ ణీత్యాదినా చతుర్థీ, తతః,ఫణాభృదీశః సహస్రముఖ
శ్శేషోపి, తంరామచంద్రం, ఫణాయితుంస్తోతుం,నసపుణాయతెనకుశలీ
భవతి,కిముతాన్యఇత్యర్థః ॥౧౬॥ ధిక్కృత్యేత్యాదిదూషణంపరిహరతి॥
వాలినీతి॥ అయంరామః, బలస్యఊర్మిమాలినిసముద్రే, వాలినిజాగ్రతి
వర్తమానేసత్యపి సుగ్రీవమగ్రహీదితియత్, తేనవాలినంత్యక్త్వా సుగ్రీ
వానుగ్రహణేన, శ్రుతిశతేనవిదితం ప్రసిద్ధందీనబంధుత్వంసువ్యక్తంభవతి
గీతార్థః ॥౧౭॥ కృత్వాసేతుమిత్యాదిపరిహరతి ॥లక్ష్మీమితి॥ రామశ్రీ
రామరూపాఆకృతిర్మనుష్యశరీరంయస్యసః, అతఏవశ్రీపతిర్విష్ణుః, వక్షసి
లక్ష్మీంఅవిరతంసతతంబిభ్రదపిసన్ *విష్ణోరేషానపాయినీత్యాగమాదితి
భావః,కామపిఆత్మైకవేద్యామిత్యర్థః,మానుషీంవృత్తింరీతిం,అభినయన్
ప్రకటయన్ అతఏవకస్యాపిఅజ్ఞాతకులగోత్రస్య కిముతమహతఇత్యర్థః,
వచ,అపవాదవాక్యం,అపృష్ట్వాన్ అసాధాసన్,కల్యాణీంలోకోత్తరపాతి
వ్రత్యశాలినీమపి,తుశబ్దోప్యర్థః,కః,ప్రియాంనతుభార్యాం,విశేషణద్వ
యేనమానైకధనత్వంసూచ్యతే, వనీమరణ్యామనీనయత్ప్రాపితవాన్,త
తః, అపరఃశ్రీరామాదన్యః, ఈదృశః మానీ ప్రశస్తమానఃపుమాన్,మేది

మథవాప్యగణ్యగుణానాం గణనావరిష్ఠాః । ప్రాచేతసో వ్యాసపరాశరాద్యా న
వద్యాః కాకుత్స్థ దేశాంశలవేపి నేశాః ॥ ౧౮ ॥ తథాపి వదిమోగుణార్ణవస్య
స్యైకదేశ కోటితమాంశకలామపి నిగదితుం శక్యతే ప్రతిపత్తిశక్త్యా ॥ ౨౦ ॥
కరుణస్వభావస్య కలశార్ణవసూత్రశయ్యః । కాకుత్స్థస్య వాత్సల్యకల్ప
కసంతానవాసి దయాః ॥ ౨౧ ॥ ప్రాంచస్తి - రథాంగపత్నీ పరిహాసి దశాస్యః
జానకీలోచనపద్మం ప్రియకరం ... ॥ ౨౨ ॥ సంసారఘాటీ
సంచార ప్రాంతరే ... ॥ ... విభాగ ... వ్యాఖ్యా

న్యాయశాస్త్రపరిశ్రమః ... వేదాంత ... ॥ ... వి
చార్యమాణ ... ॥ నాతనీతి ॥ శ్రీరామచంద్రస్య ... రా
మభద్రస్య ... గణనావరిష్ఠాః అసంఖ్యానాం గుణానాం గణనాం,
గాతుం సామర్థ్యం కీర్తనం ... నకేపీత్యర్థః,
యతః ప్రాచేతసో వ్యాసః వాల్మీకిః వ్యాసయుక్తః అనవద్యానిం ద్యాః మహాత్మా
నోపీతి యావత్, వదయః, యేషాం శ్రీరామగుణగణానాం ఏకదేశస్యాపిం
చిదంశస్యాపి ఆకలనే అప్యనీశాః, అతో ... తర వాక్యార్థ
స్యాసామర్థ్యే శ్రీరామగుణగణాః సమర్థా ... హేతుత్వాద్వా
క్యార్థహేతుకం కావ్యలింగం ॥ ౧౮ ॥ తథాపీతి ॥ వయం శ్రీరామసం
బంధినః గుణా ఏవ అర్ణవః తస్య గుణానామేకదేశః ... చిదంశస్య కో
టితమోంశః తస్య కళా షోడశభాగః ... మిదం వక్ష్యామి ... అత్ర
భవతా ప్రాస్యసదభావా ॥ ౨౦ ॥ కమల ... వాక్యం
వాక్యం, కమల ... రాజ్ఞః ... పర్యాయః, ఏకార్థశబ్దాంత
రం ... కలశార్ణవస్య ... ఏతదాద్యాయో
ధ్యాయా ... వాక్యార్థే ... కాలం ... కౌసల్యాతనయః
సుకృత ... కల్ప ... వృక్షః తస్య ... దయాః
మేవాస్తమః ॥ ౨౧ ॥ ప్రాంచదస్తి ॥ పత్నీ - రథాంగపత్నీ, హరిన్మరకతం, చకోరః
జ్యోత్స్నాయీ ॥ ౨౨ ॥ సంసారేతి ॥ ఛాయా మహీరుహః నమేరుః చేతాళాః

సమాంత్రికః ॥ ౨౩ ॥ కరుణారసకల్లోలకదంబవరుణాలయః । తపోధనజనాకాంక్షాలతాకాననతోయదః ॥ ౨౪ ॥ విద్యావినయగణోద్యానకనకస్థాన మండపః । సౌలభ్యప్రాభవద్వంద్వసహవాస నివేశనం ॥ ౨౫ ॥ సౌజన్యవాదాన్యకయోస్సామానాధికరణ్యభూః । సౌముఖ్యసదనం సౌహార్దైకవితర్దికా ॥ ౨౬ ॥ ప్రసాదలక్ష్మ్యాః ప్రసాదః ప్రాప్యస్య పరాగతిః । ప్రాణప్రతిష్ఠా క్లిష్టానాం ప్రపన్నానాం పరాయణం ॥ ౨౭ ॥ అనపాయసమృద్ధీనామవగాహనదీర్ఘికా । జంభశాసనజీవాతుః జన్మగేహం జయశ్రియః ॥ ౨౮ ॥ దుర్వారఘోరదారిద్ర్యదర్వీకరఖగేశ్వరః । తత్త్వాద్యతాటకాదేహధ్వాంతరాజీవబాంధవః ॥ ౨౯ ॥ సుబాహుమత్తమాతంగసంహారపరకేసరీ । భార్గవాగ్రహదావాగ్నిశమనాంబునిర్ఝరః ॥ ౩౦ ॥ విరా

పిశాచభేదాః, సమాంత్రికః భూతవైద్యః ॥ ౨౩ ॥ కరుణేతి॥ కల్లోలకదంబం పృథుతరంగసమూహః, వరుణాలయః సముద్రః, ఆకాంక్షాః కామాః, తోయదః మేఘః ॥ ౨౪ ॥ విద్యేతి ॥ సౌలభ్యం సౌమ్యతా, ప్రాభవం ప్రభుత్వం, తయోః మిథో విరుద్ధయోః సమానదేశస్యైకత్రవాసస్య నివేశనం గృహం ॥ ౨౫ ॥ సౌజన్యేతి ॥ సౌజన్యం సుజనత్వం వాదాన్యకం వదాన్యత్వం తయోస్సామానాధికరణ్యభూః, సహవాసదేశః ఏకయోరపి విరుద్ధత్వాల్లోకోత్తరత్వం సూచ్యతే, సౌముఖ్యం ప్రసన్నముఖత్వం, సౌహార్దం ఆశ్రితప్రేమ, వితర్దికా వేదిః ॥ ౨౬ ॥ ప్రసాదేతి ॥ గతిః ప్రాప్యస్థానం, క్లిష్టానాం క్లేశేనపీడితానాం మృతకల్పానామిత్యర్థః, ప్రాణానాం ప్రతిష్ఠా ప్రతిసంధానం, ప్రపన్నానాం శరణాగతానాం పరాయణం ప్రాప్యస్థానం ॥ ౨౭ ॥ అనపాయేతి ॥ దీర్ఘికా వాపీ, జంభశాసనస్య ఇంద్రస్య రావణోపద్రవేణ మృతప్రాయస్య, జీవాతుః జీవనౌషధం, గేహం గృహం ॥ ౨౮ ॥ దుర్వారేతి ॥ దర్వీకరస్సర్పః, ఖగేశ్వరః గరుత్మాన్, ధ్వాంతం తమః, రాజీవబాంధవః సూర్యః ॥ ౨౯ ॥ సుబాహ్వితి ॥ మాతంగః గజః, కేసరీ సింహః, భార్గవస్య పరశురామస్య, ఆగ్రహః క్రోధః, నిర్ఝరః ప్రవా

ధ్యాయామరాతంకవిద్రావణమహౌషధం । ఖరదూషణకింపాకఖండనైకపరశ్వధః ॥ ౧౧ ॥ సుమనోర్చనీయమారీచకీచకప్రబలానలః। గృధ్రరాజస్య నాకాదిలోకాక్రమణవర్తనీ ॥ ౧౨ ॥ కబంధమయకాంతారకబళీకరణాదరః। శబరీచిత్తకుముదరాకాజ్యోత్స్నాకృతోదయః॥ ౧౩ ॥ పావమానియశఃకాశప్రకాశశరదాగమః। ప్రగల్భవాలిజీమూతప్రోత్సారణసమీరణః॥ ౧౪ ॥ సుగ్రీవరాజ్యసామగ్రీసుదినం కాననౌకసామ్ । దుస్తరోదధిధునీనాథజాడ్యరోగచికిత్సకః ॥ ౧౫ ॥ దుష్టసక్తం వరస్తోమధూమకేతువిజృంభణం। కుంభకర్ణమహాంభోధిస్తంభనే కుంభసంభవః ॥ ౧౬ ॥ బలీయో రావణప్రాణపాషాణదళనాపవిః । విభీషణస్య సామ్రాజ్యవిశ్రాణనసురద్రుమః ॥ ౧౭ ॥ అయోధ్యాపురనారీణామక్ష్ణోరత్యద్భుతోత్సవః । రమతాం మమ తేజస్వీ రామః కామసమో హృది ॥ ౧౮ ॥ అత్ర కిల పవిత్రచరిత్రః కశ్చిద్విపశ్చిదజస్రమిత్థమనుసంధత్తే ॥ ౧౯ ॥ ధ్యాయామో [illegible]భిరామగిరామరందధా

హాః॥ ౧౦॥ విరాధేతి॥ అరాతంకస్య కష్టరోగస్య విద్రావణం నాశనం, కింపాకః విషవృక్షస్తత్పరిశ్వధః కుఠారః॥ ౧౧॥ సుమనోర్చేతి॥ సుమనోర్చః సుప్రాజ్యః, కీచకః వేణువిశేషః వర్తనీ పదవీ మార్గః॥ ౧౨॥ కబంధేతి॥ కాంతారస్యారణ్యస్య, కబళీకరణం శోషణం, శబరీ భక్తా కాచిత్, రాకా రాత్రిః, కుముదం శ్వేతోత్పలం॥ ౧౩॥ పావమానీతి॥ పావమానిర్హనూమాన్, కాశాని శరపుష్పాణి జీమూతః మేఘః సమీరణః వాయుః॥ ౧౪॥ సుగ్రీవేతి॥ సామగ్రీ సాధనసంపత్తిః, కాననౌకసః కపయః, సుదినం శ్రేయస్కరదివసః, ధునీనాథస్య సముద్రస్య జాడ్యం మూఢత్వమేవ శైత్యరోగః, చికిత్సకః వైద్యః ॥ ౧౫ ॥ దుష్టేతి॥ ధూమకేతురుత్పాతః సవాలనక్షత్రం, కుంభసంభవః అగస్త్యః ॥ ౧౬ ॥ బలీయ ఇతి ॥ బలీయాన్ బలిష్ఠః పవిః వజ్రాయుధం ॥ ౧౭ ॥ అయోధ్యేతి ॥ కామసమ ఇత్యుపమా, రమతే క్రీడతి, సర్వదా తం భజామీత్యర్థః। ఉక్తవిశేషణాని క్రమేణ రామాయణకథాసూచకాః ॥ ౧౮ ॥ అత్రేతి॥ కశ్చిద్విపశ్చిదేతత్కావ్యకర్తా, ఏవమగ్రేపి ॥ ౧౯ ॥ ధ్యాయామీతి

రాపహదఘ్నమితరామమరేర్వరాపహం । ఆరామమచ్యుతశరాణామలసద్గు
ణానాం ఘోరామయఘ్నమసురామరవందితాంఘ్రిం ॥ ౯౦ ॥ దయాసము
దయాలయే ముదధికాననే కాననే పలాశనపలాయనప్రణయికార్ముకే ధా
ర్మికే । సమీరజసమీడితే ప్రవిశ చిత్త మే సత్తమే బలీకృతవలీముఖే మనుజ
ధర్మిణి బ్రహ్మణి ॥ ౯౧ ॥ అస్త్రీమాస తృణం ప్రియాహితకృతస్తృణామాస
స్మరారేర్ధనుర్దారామాస మునేశ్శిలాపి నృపామాస స్వయం పాదు
కా । కుల్యామాస మహార్ణవోఽపి కపయో యోధా బభూవుస్తథా పౌలస్త్య

అభిరామమహాగిరా వాఙ్మాధుర్యేణేత్యర్థః, మరందస్య మకరందస్య ధా
రాయా అపహంతీతి పహదఘ్నం, ఇతా ప్రాప్తా రామా సీతా యేన తం, అరేః
శత్రోః, జాతావేకవచనం, దరాపహం నాశకం, అచ్యుతశరాణాం అమలా
నాం సతాం చ సద్గుణానాం ఆరామమాస్పదమిత్యర్థః ఘోరమామయం సం
సారరోగం హంతీతి ఘ్నః తం అసురైరమరైశ్చ వందితాంఘ్రిం ధ్యాయా
మి ॥ ౯౦ ॥ దయేతి ॥ దయాయాః సముదయస్య రాశేః ఆలయే స్థానే, కాననేఽపి
ముదాధికం సర్వోన్నతమానసం యస్య తస్మిన్, పలాశనానాం రాక్షసా
నాం పలాయనే విద్రావణే ప్రణయి పరిచయవత్ కార్ముకం ధనుః యస్య
తస్మిన్ ధార్మికే, సమీరజసమీడితే హనూమతా స్తుతే, సత్తమే, బలీకృతాః
వలీముఖాః కపయో యేన తస్మిన్, మనుజధర్మిణి బ్రహ్మణి శ్రీరామే, మే చి
త్త హే మదీయ మనః, ప్రవిశ, తం భజేత్యర్థః ॥ ౯౧ ॥ అస్త్రీమాసేతి ॥ హే
భగవన్ శ్రీరామ, తవ, తృణం, ప్రియాయా అహితం కరోతీతి ప్రియాహితకృత్ త
స్మిన్ కాకాసురే విషయే, అస్త్రీమాస ఆయుధవదాచచార, అస్త్రాదిశబ్దా
దాచారార్థే క్విపి అనేకాచ్త్వాల్లిట్యామాదేశే అస్తేర్భువత్యనుప్ర
యోగః, స్మరారేర్ధనుః శివచాపః తృణామాస, శిలాపి, మునేర్గౌతమస్య
దారామాస, పాదుకా త్వదీయా, స్వయం, నృపామాస, రాజా బభూవ,
భరతేన తస్యాం రాజ్యార్పణాదితి భావః, మహార్ణవోఽపి కుల్యామాస కప
యోఽపి యోధా బభూవుః తథా తాదృశః, పౌలస్త్యః రావణః, మశకాం బ

[illegible] హిరణ్యాసు [illegible] ॥ ౯౧ ॥ అఖిలాఘ్రాణ [illegible] రచరాచర [illegible] । [illegible] ॥ ౯౩ ॥ అ [illegible] రాసక్తైః । అలం కాలం దేవైస్తైర లం [illegible] ॥ ౯౪ ॥ [illegible] ॥ కృశానుము [illegible] ॥ ౯౫ ॥ శిథిలితభవ [illegible] తకృత [illegible] పసనో దాక్లిష్టచి [illegible] । [illegible] విస్తృతా [illegible] గంగా ॥ ౯౬ ॥ కృశానుః ॥ ఉపేక్షణీయాం [illegible] ధ్యేయాని [illegible] యానిక [illegible] ॥ ౯౭ ॥ యేషాం ॥ [illegible] హిరణ్య

[illegible] ॥ ౯౨ ॥ అఖిలేతి ॥ శ్లోకద్వ [illegible] ॥ [illegible] దృశా [illegible] ॥ ౯౩ ॥ ౯౪ ॥ ౯౫ ॥ శిథిలితేతి ॥ శిథిలితః [illegible] త్రిశ్లిష్ట [illegible] సంతస్య [illegible] అపనోదః [illegible] క్లిష్టానాం చి [illegible] విమలతరతరంగా, [illegible] గంగా, [illegible] విస్తృతాం ॥ ౯౬ ॥ ఉపేక్షణీయా నీతి ॥ ఉపేక్షణీయాన్ [illegible] ఉపగమ్య [illegible] దర్శనీ యానీతి ॥ ౯౭ ॥ యేషామితి ॥ [illegible] వారాంజలానాం, [illegible] సంతతిః, [illegible] హిరణ్యా [illegible] దారాణాం [illegible] యేషాం, [illegible] సంతతః [illegible] నామూర్ధ్నాం [illegible] యేషాం [illegible] సిద్ధానాం [illegible] నేషు

హాతుర్గంగోప్సా తేనుపదారపి దైనమాహో । (శ్రీ) హెచ్చుహంసభిద
వినసహస్థితి శ్చ్య త్రోలయోజలఖధా కింగాంగవాహం । ౯౮ ॥ విశ్వావ
సు: ॥ మందమపైతం పసుంకహో దారవిందమకరంద ధారా ధునీం పినింషి ॥
౯౯ ॥ పశ్య ॥ గాంగాని వారి గరుడధ్వజపాదపద్మా దావిర్భవాంపురపునర్భ
వునిందనహారి । నన్యవిజ్ఞ చిత్రమపు త్రతంసగరాన్వయానాంచనాతో౽ధికం
భువిపవిత్రతమంసమంబా ॥ ౧౦౦ ॥ సానర్వతోముఖమపి కటినీసరాగాం
మూర్తిర్ద్విధైవనిఖిలోదసకస్త్రీలంచాధేనస్త్రియాజ్ఞపిణితశ్చరణారవిం
దాద్భాగ్ర్యభూవపరమాతిలజాతిపద్మాత్ ॥ ౧౦౧ ॥ అపిచ ॥ భాగీరథీంప్రా

రాపానం సూచ్యతే, । తథాచ మహాపాతక పంచకానియాంతి గంగాజలాని
తిప్రాసీతికోర్థ:, వాస్తవస్త్రహిరణ్యోపహేయ్యకశిపునంగన్యైక దేశగ్ర
హణం, లిద్ధగుణపిర్దేశోపాబ్జ్యనష్టవిష్ణు కపాలధారిణ శ్శినస్య మా
ళౌ, బృహస్పతిపత్నీం పిలేన నకారకేణ సహస్థితిస్సముదకి వేశనమితి ॥
౯౮ ॥ ౯౯ ॥ గాంగానీతి ॥ గాంగాని, వారిజలాని, లోకంతమిదం, గరుడ
ధ్వజపాదపద్మా దావిర్భవంపుర:, ఇంమనహారింపునః, అపునర్భవ పవిత్రీచక్రు:
విపిలేరింద్రపృష్ఠ:, సగరస్యరాజ్ఞ:, అన్వయంపుత్రీ సమూహమిత్యర్థ:, అ
ప్పుణ్యస్యాం, నవిద్యతే తరణాయాతేత్రితిపృష్ట్వైతై:, విసృజగత్మ
యోమానుషి, అతఇతి: గంగాజలేభ్య:, అధికంపవిత్రతమం, భువినాస్తి,
అత:ఏషాం, సార్వవిభక్తిక స్తసిల్ సమంపవిత్రతమంవానాస్తి, కింతుమాన్య
నాన్యేవాతేస్సమానాణీత్యర్థ: ॥ ౧౦౦ ॥ సేతి ॥ సర్వతోముఖంజలం, స
ర్వతః చతుర్ధుశ్చే ముఖానివత్స్వతి, పుషుంరం సర్వతోముఖమితి
జలనారాయణమేస్వమర:, సాగాం, విధైబ్రహ్మణ:, మూర్తిర్న్మరీరమివ,
రాగేణ అనుకూల్యేనఅనురాగేణచపరిహితాంసరాగాం, సకస్త్రీలంనామనదీం
వాణించ, విభత్రిచ, కింగ, అపాద్వయో: సప్తసాగంగా, బలిజితఃవి
ష్ణో:, చరణారవిందాద్భవాభూవజాతా, చరమానాభిపద్మాత్ జాతా: ఇతిఇ
యోర్విశేషా భేద: విశేష: ॥ ౧౦౧ ॥ భాగీరథీమితి ॥ బుధా:కతేజాపవ్య

ప్యాం బుధాః పితృభ్యో జలాంజలిం సాదరమర్పయంతి । పాపాని సర్వాణి త
తః పితౄణాం దహంత్యహో దత్తజలాంజలిః ॥ ౧౦౨ ॥ భాగీరథీం యః ప
టుధీరుపాస్తే యథాక్రతున్యాయత ఏవ ధన్యః । దేవత్వమేత్య త్రిదివే సు
రాణాం భాగీరథీ వ్యపదేశమేతి ॥ ౧౦౩ ॥ సరస్వత్యా శ్లిష్టా సవితృతన
యాలింగితతరంగా స్ఫురద్గుచ్ఛస్వచ్ఛా ప్రకృతిరివ భాతి త్రిగుణభాక్ । తథా
ప్యేషా దోషాపనయనపటుస్స్వాకలనయా ప్రగల్భం సంసారం ప్రశమయ
తి కంసారివదఘహా ॥ ౧౦౪ ॥ గాంభీర్యేణ గదాధరస్య హృదయం మాధుర్య

కుశలాః, భాగీరథీం ప్రాప్య పితృభ్యః జలాంజలిం నివాపాంజలిం, సాద
రం యథా తథా, అర్పయంతి దదతి, తతః నివాపదానాత్ సర్వాణి పితౄ
ణాం పాపాని, దత్తః కృతః జలాంజలిః నాస్మాకం పితరస్సంబంధిన ఇత్యు
త్సర్గజలం క్షేపకైః యైస్తథోక్తా భవంతి, పితౄంస్త్యజంతీత్యర్థః,
అహో ఇత్యాశ్చర్యే ॥ ౧౦౨ ॥ భాగీరథీమితి ॥ పటుస్సమర్థా ధీర్యస్య సః
యః జనః, భాగీరథీముపాస్తే భజతే - అత ఏవ ధన్యస్స ఏషః - యథాక్రతున్యా
యతః యాగైః దేవతాముపాస్తే నైవ భవతి తాదృక్ త్రికాలే - దేవత్వమేత్య
త్రిదివే స్వర్గే - సురాణాం సంబంధినం భాగీరథీత్యాకారకం వ్యపదే
శం వ్యవహారం - సురాణాం మధ్యే భాగీ అమృతాదిభాగవాన్ - రథీ విమాన
వాంశ్చేతి వ్యపదేశం, ఏతి ప్రాప్నోతి సుధాయా ఇతి పాఠః కథంచిద్యో
జ్యః ॥ ౧౦౩ ॥ సరస్వతీతి ॥ సరస్వత్యా సితయా శ్లిష్టా సవితృతనయయా య
మునయా నీలయా ఆలింగితతరంగా సంగతప్రవాహా స్ఫురద్గుచ్ఛాః కుసుమ
పుంజా ఇవ స్వచ్ఛా ధవళా, ఏషా గంగా - త్రీన్ గుణాన్ సత్త్వరజస్తమాంసి శ్వే
తపీతనీలవర్ణాంశ్చ భజతీతి తద్భాక్ ప్రకృతిః సంసారకారిణీ మాయేవ య
ద్యపి భాతి - తథాపి త్రైగుణ్యవత్త్వేపి కంసారివదఘహారత ఏవ దేహవస్య
సంసారబంధస్య దేహినాం చ అపనయనపటుః ఏషా - స్వస్యాః ఆకలన
యా సేవయా కరణేన ప్రగల్భం సంసారం ప్రశమయతి ॥ ౧౦౪ ॥ గాంభీర్యే
ణేతి ॥ తస్య గదాధరస్య పదాద్భవంతీతి తత్పదభువః - ఇమే వారాశి వారాః

తస్యగ్గిరం శ్వైతిమ్నా చ యశస్తదీయమనఘం శైత్యేన తత్కృపాం | నైర్మ
ల్యాతిశయేన తస్య ధిషణాం నిత్యప్రసాదేన తద్వక్త్రం చానుసరంతి తత్ప
దభువో వారాశిదారా ఇమే ||౧౦౫|| ఇతి బద్ధాంజలిరగ్రతోఽవలోక్య సా
నందం|| ౧౦౬|| కాశీ న కాశీ భవదింద్రగేహా సౌధాగ్రభాగా బహుసప్తినాదా |
ఇంధే మయూఖైరయమంధకారవ్యుత్పత్తిభూమ్నా శివశేఖరేందోః||౧౦౭||
కృశానుః || కిమరే వయస్యైషాపి తవస్తవ్యపదం || ౧౦౮ || పశ్య || యే మృ
ష్టాన్నభుజో గజోత్తమహయారోహాస్స్వగేహాంతరే మత్తాభిస్సహ హేళాభిర

గంగా-గాంభీర్యేణ గదాధరస్య విష్ణోః హృదయం- మాధుర్యతః మధురత్వే
న-తస్య విష్ణోః గిరం వాచం- శ్వైతిమ్నా ధావళ్యేన చ-తదీయం అనఘం య
శః శైత్యాత్ శైత్యేన తత్కృపాం -నైర్మల్యాతిశయేన తస్య ధిషణాం
బుద్ధిం-నిత్యప్రసాదేన అకలుషత్వేన సౌమ్యత్వేన చ తద్వక్త్రం చ అనుస
రంతీతి సర్వత్ర స్త్రీయా తేన యోజ్యం-అత్ర అనుసరణం విష్ణుజన్యత్వప్ర
యుక్త తదీయాంగగుణజన్యగుణవత్త్వమితి బోధ్యమ్ || ౧౦౫ || ఇతీతి || ఇ
త్యుక్త్వాగ్రతో వలోక్య బద్ధాంజలిస్సన్ సానందం || ౧౦౬|| కాశీతి||సకా
శీ భవత్ సామీప్యేన వర్తమానః ఇంద్రగేహం స్వర్గః యేషాం తాదృశాః
సౌధానాం అగ్రభాగాః యస్యాం సా- బహవః సప్తయః అశ్వాః తేషాం నా
దః యస్యాం సా- శివస్య విశ్వేశ్వరస్య శేఖరస్య శిరోభూషణస్య ఇందోః
మయూఖైః కిరణైః అంధకారస్య వ్యుత్పత్త్యా ఉదయేన భూమ్నా ఇయం కాశీ
నామపురీ ఇంధే ప్రకాశతే || ౧౦౭ ||కిమితి|| అపిః ప్రశ్నే, నన్వితి యావత్ ఏ
షా కాశీ తవ స్తవస్య పదం విషయ ఇతి కాకుః, కిమిత్యాశ్చర్యే తన్మాహాత్మ్యస్య
మనో వాచా మగోచరత్వాదితి భావః, ఇతి వాస్తవార్థః, ప్రాతీతికస్తు స్ప
ష్ట ఏవ || ౧౦౮ || కాశీమరణాన్ముక్తిరిత్యత్ర ముక్తిపదస్య సారూప్యపరతా
మాశ్రిత్యాహ|| యే ఇతి|| అత్ర కాశ్యాం యే జనాః, మృష్టం శుద్ధం సోపేతం అ
న్నం భుంజత ఇతి తద్భుజః, ఆముక్తాః ధృతాః ముక్తాస్రజః మౌక్తికహారా యై
స్తే గజోత్తమహయారోహాశ్చ భవంతి, కించ, స్వగేహాంతరే మత్తాభిస్సాం

త్రివిధంతాః ప్రసక్తముక్తాస్త్రిజః । తేషాం రాష్ట్రధరావిశాచ పిశాచగణా
షా నిషూదితః సోన్నత్తిశ్వం నిత్యచశాంకశ్మశాననిలయానిన్నైకపిశాచసైన్యమః
౯ ॥ అత్యద్భుత ॥ దత్తం యత్కిముదే ముదే మయిపత్త్రై త్రిపత్రిభావాద్భవే
త్కామం కోటిగుణం భవాంతరే ఇతి ఖ్యాతం త్వయి త్వత్ప్రసాదా। వాసం ప్రా
ప్యాసుహాస్యహాః పదపతో వాసాంసి జన్మాంతరే కాశీహాంతభజంతి
దిగ్వసనతాం సో కాశి తుభ్యం నమః ॥ ౧౦ ॥ వారాణసీత్వం భువనైకవస

దరాష్ట్రాదిగణా తాభిర్గణాహాసౌ భీరణా నాభిస్సర్వ,నిహారంతి । కేడంలితే
ఏవం విషయోపరక్తచిత్తా అపీతి పాపిస్తనాశ్రితజనాః, పిశాచకరిణ్యా ఘోరా
ణా అత్యంతభీకరాణా అస్థిరిభరంతీతి భరాః, విగాజకా అసద్వ్యాకాన్యభక్షః
వాహాః మాషానః యేషాం తే తథోక్తాః, అపరే ఉన్మత్తాః స్వతంత్రాశ్చే
తి చతుష్టయం విధేయం, పిశాచపిశాచైస్సమం, శ్మశాననిలయాన్సంతః, న
త్రాస్యంతి నృత్యం కరిష్యంతి,అంతే ఇతి శేషః, తాదృగుణశాలినాస్మిన్ క్షేత్రే
చ్చాకారిణీయమిత్యహో త దూషణం । వస్తుతస్తు, ఉక్తాదివిషయోపరక్త చి
త్తానామపి శివసారూప్యముక్తిసంపాదికే యస్మిన్క్షేత్రే పిశాచశ్మశానస్త్రీ
మితి ప్రతీతేర్నష్టనాలంకారధ్వనిః ॥ ౯ ॥ దత్తమితి హే కాశి, ఏకమ
పి, కిముతద్వయాదికం, యత్ యజ్జాతీయం వస్తు, సాధోః పాత్రస్య ము
దే, దత్తం, జనేన పుణ్యక్షేత్రే ఇతి శేషః, తద్వస్తు, త్వత్ప్రసాదా త్వదన్య
స్య పత్రిభావాద్భవాంతరే అన్యజన్మని, కామం భృశం, కోటిగుణం
కోటిసంఖ్యాకం సత్ భవేత్ సంపద్యేత ఇతి వచనజాతం ఖ్యాతం పురాణా
దావితి భావః, త్వయి తు వాసం ప్రాప్య, ముహుః,అస్థయా ఆసక్త్యా బహూ
ని వాసాంసి దదతః,నాభ్యస్తాద్భుతరితిసుమిన్నే పిధః, లోకాఃజనాః,జన్మాం
తరే,దిగ్వసనతాం దిగంబరత్వం భజంతి తం తే పిశాచేశభూతం నమ ఇతి ప్రగస్వ
ధాత్వార్థైకత్వమితి ప్రాతీతకః,శివసారూప్యదాయిన్యై త్వాం భ్యం నమః,హం
తేత్యాశ్చర్యే ఇతి వాస్తవః॥౧౦॥ వారాణసీతి॥హే వారాణసి కాశి,యత్రిప్ర
యి, సంతప్తపాపనివాసినాం, పుంసాం జన్మాంతరేపి కిమితాస్త్రి జన్మని,

రోగభూమాపూమారోగ్యభూమిరితి నామ హలీకవాదః । సంతతస్థ మహాభవతి యె
త్ర వపుస్సఫాలం జన్మాంతరేపి జలధారవదుత్తమాంగం ॥ ౧౧ ॥ విశ్వావ
సుః ॥ అనిపుణధిషణ గుణోదయామపి కిమితి దోషీకరోషి । యదేతన్నగర
వాసినా భోగినా యోగినాం ప్రాప్యం శివసారూప్యమవాప్యతే ॥ ౧౨ ॥ అ
త్ర దేహమపవిత్రమపాస్యన్నచ్ఛమృచ్ఛతి వపుః కిల యస్య । లోచనే శు
చిరవాప్తనిటాలే మస్తకే హరిపదాంబుజటాలే ॥ ౧౩ ॥ అతః పురవాసినా

శివసారూప్యజన్మనిదం, సఫాలం ఫాలలోచనేన ఫాలాలంకృతేన చాన్వితం భ
వతి, ఉత్తమాంగం శిరః జలధారః శైత్యరోగః గంగాజలాంకితం యస్య తద్భ
వతి, యతస్తతః, సదా రోగభూమా త్వయి, ఆరోగ్యయుక్తా భూమిరితి
వాదః, కాశ్యాం భృశం అలీకః మృషావాదః ప్రవాదః సర్వః గంగాప్రవాహం
గచ్ఛతి ప్రాప్నోతీతి సరోగా, భూమిరితి, అతః స్నానబిందుమాధవః, లేఖలా
చనాగ్నినా యుక్తః శివః విశ్వేశ్వరః, తాం గచ్ఛతీత్యరోగా, తస్యాః భావః
ఆరోగ్యం తేన యుక్తా భూమిరితి చ, కామం, అలీకవాద ఇతి కామః నాలీక
వాద ఏవేతి వాస్తవార్థః అత్ర, యత్రస్థితేత్యాదిశ్లోకత్రయే వాద్యయానిం
దయోక్త విశ్లిష్టతైన్యోరితి తే వ్యాజస్తుత్యాలంకారః ॥ ౧౧ ॥ అనిపుణేతి ॥ హే
అనిపుణధిషణ మందబుద్ధే, గుణస్య శివసారూప్యాదేః ఉదయః యస్యాం
తాం వారణాసీం కిమితి మతో హేతోః భోగినా విషయానుభవవతాపి,
ఏతన్నగరే కాశ్యాం వాసినా, యోగః హఠాదిః తద్వతాం, ప్రాప్యం శివస్య
సారూప్యం సమానం ఉపాసిత దేవతాతుల్యం రూపం యస్యాం తస్యా భావ
స్సారూప్యం ముక్తిః ॥ ౧౨ ॥ అత్రేతి ॥ అత్ర కాశ్యాం, అపవిత్రం మలమూ
త్రాదిబంధురం, దేహం, అపాస్యన్ త్యజన్ సన్, అచ్ఛం నిర్మలం ధవళం
వపుః శరీరం, ఋచ్ఛతి ప్రాప్నోతి యస్య వపుషస్సంబంధిని, అవాప్తమా
శ్రితం నిటాలం ఫాలం యేన తస్మిన్, లోచనే, వహ్నిరగ్నిః అస్తి జటాలే జటాయు
క్తే, మస్తకే, హరిపదే ఆకాశే అంబు గాంగం అస్తి, తద్వపురితి సంబంధః, అ
పాస్యన్ ఋచ్ఛతీతి వర్తమాన నిర్దేశేన దేహత్యాగసమకాలమేవశి

[illegible] ప్రోక్తవాన్ పురా ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] పురాణం పురుషం [illegible]
[illegible] అత ఏవ భూతాః ఆత్మదేహాః మనః,
జీవో [illegible] ॥ [illegible] ॥ కిమితి ॥ కేవల
మత్యంతం, కవేర్వ్యాసస్య మాహాత్మ్యేన కలితః సంగతః శాస్త్రీయాయాః

నాః కేవలం కేరిమాస-ప్రకృతి కలితేనా క్రియాపాద్యా, విమస్పర్శాః శ్వయామ
మసిశ్రి-యాపంతే ॥ ౧౧౫ ॥ పర్వణా నవ్ [illegible] పర్వణా [illegible] స్నానపద
త్యాజిపర్యాసం ॥ [illegible] ప్రశ్నోత్తరాణి [illegible]
ష్టై రూపధారా ధారయ పేధవానాం ఏకం ధృత్వా [illegible] ధృతి । సత్వా [illegible]
ష్ట్వాము [illegible]
మిషటపలోభకత్వాద్వినస్పృశతి ॥ ౧౧౬ ॥ కించ ॥ [illegible] త్రియః [illegible]
తిపరం పూ(ర్వా)న్నత్వేదం బుద్ధి సోన్నతా [illegible]
త్యేనం పదార్థాగనం । ఉచ్ఛిష్టాన్న [illegible]
గతిం మాతం నాన్నికటం గతాః [illegible] ॥ ౧౧౭ ॥

శ్రుతిస్మృతి విహితాయా [illegible]
విహిత [illegible] ॥ ౧౧౫ ॥ పా
తరితి ॥ [illegible]
వాస్య, అనుదినం [illegible]
స్నానం [illegible]
రమతే, [illegible]
శతిచ, [illegible]
అథభు [illegible]
[illegible]
శేషోక్తిరలంకారః ॥ ౧౧౬ ॥ కించ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
జీవతి, [illegible]
పరం [illegible]
పర్యంతమ [illegible]
శేషం యాతి [illegible]
కాలానగణయన్ అవిచారయంత్సన్ [illegible]

నిష్ఠైరూర్ధ్వపవిత్రైస్సభికపివానిర్ష్ణంకిమాలోకితం భుక్తైః పక్షిభిః విహా
షస్థైస్సహానల్పైరజ్ఞాతవేదాక్షరైః । తద్వ్యాసాద్వనసక్తచిత్తజనతా మోహా
యభీమాసనైః కర్మాణ్యాగమచోదితాన్యపి వృథా సారాణ్యసారాణి చ॥
౧౭-౪॥ కన్యాం కామపృచ్ఛ్యజూహ్వప్రవిజ ... దయద్యోపనామజ్ఞపీనాం
ద్రివ్యాశాపాశకృష్టోఙ్గ్రి ... ఉపర ... దేశాంతరేషు । అన్యోన్యస్యా
శ్లేషవాంఛావిగళితవయసో కాష్ఠ హానిస్సా ... నవంశాత్యాదితైవం

వారంవా, ... తే పరివిశ్వగచ్ఛతి ... ॥ ౧౬౧॥ నష్టైరితి॥ అజ్ఞాతం
అనధీతం వేదస్యాక్షరం ... చైవ ... నష్టైః, కింబహునా
శునీభిః శునకస్త్రీభిరపి వా, ... అన్యా ... తథా వదన ఇత్యాహ,
పక్షిభిః విహాష్ఠైః ... యైః ... కం ... లోభ యా
లోకభ్రంశనయం ... భుక్తైః-కించ- తద్వ్యాసాద్వన మత్తచిత్తా
యాం ... జనతాయాః జనసమూహస్య మోహం ... కర ... నపాత్రి
మిత్రభ్రమం కర్తుం ... క్రియాఫలాత్యాదినా చతుర్భిః-భియః ప
రలోకాత్ భయస్య ... త్యాగ ... కృత్యా ... ప్రతిస్మృ
తి వచనాం ... అతఏవ- అసారాణ్యని
ష్ఫలాని కర్మాణి- అరభత ఇతి కరోతి ॥ ౧౨౨ ॥ కన్యామితి॥ అజ్ఞః-అతఏ
వ- కామపిల ... కన్యాం-ఉద ... పరిణీ
య ... అతఏవ ... నామ పీనాం ... ంపరి
విజహత్ గృహం ... దేశాంతరేషు సుదూరేషు-భ్రమతి-వా
తా- వృద్ధ్యాదినేతి భావః- ... తల ... స్యాశ్లేషే ఆలిం
గనే వాంఛా ... విగళిత ... వయః ... వనంయా
... అతఏవ- ... మ
... ఉభ
యోలోకయోశ్చ ... ఇహలోకే ... సౌఖ్యాభావాత్ అ
ముష్మిన్ ఉక్త ... ఇతి భావః- ... వ్యాఖ

హితవిధిరుభయోర్లోకయోరేకయోగం ॥ ౧౩॥ నాధీతే త్రిజనో౽పి దికశ్చిదధీతేన తేన సహసైవ్రా । ప్రస్తరే ప్రణశ్యద్భ్యాపయన్నారీకుసుమైః పుష్ప స్మృతిసుతర్థాః ॥ ౧౪॥ విశ్వావసుః॥ కష్టం హైవా ప్రస్థానం శూన్యావృత్తః కంపతే నమహృదయం । దుస్త్వయోపన్యస్తస్సదర్పావిపర్యయః సుపక్ష కలేరేపవో౽హీనవాప్ప్రాణానాం॥ ౧౫॥ కలౌ యుగే కాలే యుగంచా రిత్రంపుత్రనామసంభావ్యతే । మరిపలతకో౽పఘ్నాయితాత్మా చాజకాయః ఖలుకలిః ॥౧౬॥హార్మ్యస్థానసామర్మ్యకర్మ్యతి తేద్దుర్మ్యన భర్త్రాసనంశా స్త్రస్త్రామలలాటభూలిపి లయశ్శాంతిస్సవానాకాపి ।సవాణామ్నాయపచ స్సమాపనదినం సంస్థానదవాణాప్షే రథాణాశౌజనిభూరభూదిహ సహోవ ర్ధాన స్వాహాయకలిః॥౧౭॥ ఏతాదృశే కలియుగేపి గేదేవిచక్షిజ్ఞాతా

తదత్తవాణ- అత్రహితపదార్థస్యశ్లోకబానే హాలు ప్వాతాం స్పులింగం॥ ౧౩॥ నేతి॥అత్రికే-ద్విజన్మానః-నాధీతవకమసీతి కేపః- కతేవానహ సైవాకశ్చిదకః- అధీతేయది-తదా-ప్రస్తరె - పుగౌతమాది సిమితే పుశాస్త్రవ్యతి- అధ్యయనే సత్రింతో౽భవతి- స్మృతిస్మృతీనాం సంబంధినః సుతకార్ణాశారీరకాద పాపానిబంధనాని-దూరీకురు తేనాధీత ఇత్యర్థః॥ ౧౪॥ కష్టమితి॥కష్టంఅన్యాంస్య-శరీరేపత్రి-కామాది వికారజనక స్యేతి శేషః॥ ౧౫॥ కలావితి॥కృతయుగే భవంకార్తయుగం-పుత్రనామసంభా వ్యతే కేన హేతునా ఉత్పాద్యత ఇత్యాకాః యతః- మరితస్య దుష్ట-మనః పవలతికాయాః ఉపఘ్నాయితః ఆశ్రయవృక్షవదాచరిత ఆత్మాస్వరూ పం యస్య సః-కలిః మజాయాః అన్వార్థః ఖలు॥ ౧౬॥ హార్మ్యేతి॥ మహా తః అనర్థాః పక్ష్యమాణాః అనహాతిసంపాదయతీత్యావహః, అయం కలిఃయుగః, నపిద్యతే ధర్మే పుణ్యా యేభ్యస్తే షాంకి మణాణాం పరకారథ సహరణాదీనాం, తేః రాశేః, హార్మ్యస్థానం ఆ ఋషుశ్శస్త్రమిత్యర్థః, ఏత దాదిఅర్థా శౌజనిభూరిత్యంతం ప్రత్యేకం విధేయం, మర్త్యానస్య దురభిమాన స్యభర్త్రాసనం స్వర్ణపీఠం, లలాటభూలిపిః, ఆయుర్లక్షణాని, ఆమ్నాయో వే

దగ్ధే జగతి యః ప్రతిమాగ ఏవ । యస్మిన్ విద్యాచరతి పాత్రమసాస్తుతి
నాం శ్లాఘ్యమితాన పుపిబన్ కొసరశ్చేత్ ॥ ౧౨౫ ॥ టీకా ॥ యే కాయ
స్థజనాః స్వయం నృపసుతాః యే పద్మజాశ్చ (స్త్రీ)ణః తే యత్నాదనుస్మృత్య ద్వ
యతయా పుమర్థకపురష్కార్థినః । దేవాన్ ఘనాన్ మనుజాంశ్చ పాంతి
కృతినస్తే చేత్స్వహోమ్యాసతే బ్రాహ్మణాయ జలాంజలిః కిలప్రపాత్రే జ్ఞైః
ప్రదేయో భవేత్ ॥ ౧౨౬ ॥ సర్వతో ఽప్యకృష్టం ప్రసాధ్యశ్లాఘు ॥ ౧౩౦ ॥ ఆ
కార్యం లాభమపదం భరణం యే నరా సేవకోద్యమాదలం విద్యాజనకిలిభ్రు

దః, అర్వాగ్విధిః ప్రజాజనం, సంస్థాన సమాప్తః ॥ ౧౨౭ ॥ ఏతాదృశఇతి ॥ ఏతాదృశేఽ
స్మిన్ సేవనధర్మాపహోపికలియుగేశ తేషు అనేకశతసంఖ్యే జగతి మర్త్యలో
కే యః కశ్చిత్ కోఽపి జనః, శ్రుతిపూర్వం వేదోక్తం సమాజే జాతాదరః,
యత్కించిత్ మగ అపర త్వే వేత్త్యత్యాం తాయోగస్యాపచ్ఛేదః, అసాయ
త్కించిత్ మానుష్ఠాతాపి, స్తుతీనాం పాత్రమేవ, కుతః మరోః జగాలి
దేశేమిలం అత్యల్పం ఆపం అల్పం సమూహః యస్మిన్ సరః అస్తి చేత్,
తత్సరః న శ్లాఘ్యం కిం, శ్లాఘ్యమేవేత్యర్థః ॥ ౧౨౮ ॥ ప్రతీకాణాం తేతిమా
మణమనుగ్ధరతి ॥ యుగ్మం ॥ యే కాయస్థజనాః కాయమాయస్య లేఖకజాతి
యాః, యే చ నృపసుతాః రాజపుత్రజాతీయాః, యే పద్మజాశ్చ (స్త్రీ)ణః ఆ
యుధోపజీవనః తే త్రివిధాఽపి, యత్నాత్ పురుషప్రభు సేవానుకూ
లాన్ప్రత్యస్పర్శనాది వ్యాపారమపలంబ్య, బ్లోకే పంచమం, నిదర్శయ
తయా పుమర్థ నిమరుణరసాన్, పురుషార్థపారా అనుస్మృత్య, దే
వాన్ భూమిసురాన్ బ్రాహ్మణాంశ్చ, పాంతి రక్షంతి, కృతినః దుష్టసేవా
మప్యంగీకృత్య దేవబ్రాహ్మణపూజనకౌసల్యావంతః, తే త్రివిధాః, గృహే
మాఅసతే చేత్స్వవదక్తవోపాతిశయేనేతి భావః, తదా భువి, ప్రాజ్ఞైః బుధైః
బ్రాహ్మణాయ బ్రాహ్మణానాం కమణౌ, జలాంజలిః త్యాగస్థాపకజలాం
జలిః ప్రదేయః దాతవ్యో భవేత్, యాజనాధ్యాపనప్రతిగ్రహాణాం జీవి
కాధానాం తుమిష ప్రభుత్వే ప్రసక్త్యభావాదన్యాని యజనాధ్యయ

ధ్వస్తే విక్రమధామ్ని చ ప్రయాతి నారాయణే నిర్విఘ్నప్రసరే కలావపి బలాన్నిష్కం-
టకం వైదికం పంథానం కిల తత్ర తత్ర పరిపాత్యేకోఽపి హా లోకోత్తరః ॥ ౧౩౧ ॥
పునస్స్నానౌఘం ॥ త్యజతు విహితం తద్దేశవాసీ నిషిద్ధం భజతు తదపి లోకే
నాస్తి ధన్యస్తదన్యః । త్రియుగపదనఖశ్రీదత్తశుద్ధిర్యదంగే లగతి దురితభంగే లగ
గ్నకో గాంగపూరః ॥ ౧౩౨ ॥ ప్రౌఢేషు గౌడేషు చ కాన్యకుబ్జేష్వగాధమే
ధేషు చ మైథిలేషు । అన్యేషు సత్స్వప్యబుధేషు ధన్యేష్వద్యాపి జీవంత్యథ

దానాని స్వయమేవ శిథిలీభవంతి నిర్ధనానామితి భావః ॥ ౧౩౦ ॥ ఆక్రాం
తాస్వితి ॥ యావన్నైహారమస్య స్పష్టబుద్ధ్యుపలక్షితం హైమాచలం సేతుం చాభి
వ్యాప్య ఆ సేతు హైమాచలం, అభివిధావవ్యయీభావః, వసుంధరాసు ష
ట్పంచాశద్దేశేషు ఆక్రాంతాసు సతీషు, క్షితిభృద్గణే రాజసంఘే విద్రాణే
పలాయమానే సతి, విక్రమధామ్ని అతఏవ నారాయణే ప్రయాతి సతి, కలౌ కలియు
గే, నిర్విఘ్నప్రసరే నిష్ప్రతిబంధకప్రవృత్తౌ సత్యపి లోకే ఉత్తరః శ్రే
ష్ఠః ఏకోఽపి ఆస్తికః, తత్ర తత్ర దేశే బలాచ్ఛ్రద్ధారూపాద్వైదికం వేదవిహి
తం పంథానం సత్కర్మ పరిపాలయతి ॥ ౧౩౧ ॥ త్యజత్వితి ॥ యద్యప్యేతద్దే
శవాసీ జనః విహితం వేదచోదితం కర్మ త్యజతు, నిషిద్ధం కర్మ భజతు
కరోతు, తదపి తథాపి, తదన్యః తస్మాద్దేశవాసినః అన్యః ధన్యః లోకే
నాస్త్యేవ, యదంగే యస్యైతద్దేశవాసినః అంగే, త్రియుగస్య విష్ణోః పద
నఖానాం శ్రియా కాంత్యా దత్తశుద్ధిః పరిశుద్ధః, దురితభంగే లగ్నకః దేహ
శుద్ధినిశ్చాయకః, స్యాల్లగ్నకః ప్రతిభువ ఇత్యమరః, గాంగః పూరః గం
గాజలం, లగతి లగ్నో భవతి, అత్ర త్రియుగాని భగశబ్దార్థాః షట్ యస్య
సః ఇతి విగ్రహః, భగశబ్దార్థాస్తు సూర్యస్తవప్రకరణే నిరుక్తాః ॥ ౧౩౨ ॥ ప్రౌ
ఢేష్వితి ॥ ప్రౌఢేషు ప్రగల్భేషు అగాధమేధేషు అపరిమేయబుద్ధికౌశలేషు,
ఇదం విశేషణద్వయం త్రిష్వపి యోజ్యం, గౌడకాన్యకుబ్జమిథిలానామజ
నపదాస్తేషు భవేషు బుధేషు అన్యేషు ఉక్తాన్యదేశేషు పాంచాలాదిషు స
త్స్వబుధేషు అద్యకలావపి, విద్యాస్సర్వాః అధిభూమి భూమౌ, జీవంతి

భూమివిద్యాః ॥ ౧౩౩ ॥ ఇదంతావదవధేహి ॥ ౧౩౪ ॥ ఏతద్దేశ్యప్రసిద్ధచరి
తాన్యన్యదేశస్థితానాం రోచంతే చేదథ దమనసెమూరుచన్యాంతే హానిః ప్రా
జ్ఞాఃపుత్రాన్ జనయిత్వాన్యదేశస్యాయత్వాత్స్వపంతే తద్వదిన్వద్వన్నపరమన
సెతావతాకాంత్రి దోషః ॥ ౧౩౫ ॥ కించ ॥ ప్రాంతస్థే తజలేనిమజ్య విబుధా
నభ్యర్చయిత్వా ద్వక్రే రాజ్యే పర్యుషితం తు నాభ్యవహార్యం భుః ఊరుద
ధోప్యసౌ । భాగేగోమయమిష్టపవచ తేభుక్త్వా తతోన్యత్ర పునస్స్నాతం త
ద్విజపాణితి భుక్తిం నిషిద్ధమోర్యస్పృష్టః స్వధూమ్నాగ్నేయాత్ ॥ ౧౩౬ ॥ ఇతి విమానం
దూరాగతః పర్యస్తాన్నాస్నాంజలబంధే ॥ ౧౩౭ ॥ భువనస్యసనోత్తుంగ స్థితద్వ ౧

పత్రికాశంతమన ॥ ౧౩౩ ॥ ఇదమితి ॥ ఇదం తావద్వక్ష్యమాణమేవ అవధేహి,
సావధానం శృణు ॥ ౧౩౪ ॥ ఏతదితి ॥ ఏతస్మిన్ దేశే భవాః ఏతద్దేశ్యాస్తేషాం
సంబంధీని ప్రసిద్ధాని ప్రసిద్ధాని చరితాని ఆచారాః, అన్యదేశస్థితానాం
మనసెరోచంతే చేత్ యద్యథమాః సూరుచన్యాః అత్ర ఉభయస్మిన్నపి-
హానిర్నాస్తి కాపీత్యర్థః, ప్రాజ్ఞాః పుత్రాః-జనయిత్వా స్వర్గాద్యాపి లోకస్యాన
మనసెయుద్వత్ స్వపంత్యే యథా రోచంతే, తద్వత్పదే హాంయమనసెనస్వప
తిఏవతావతాపరస్యాన్యస్య స్వభావేన అత్రాపి లోకః, కోదోషః-నకోపీత్య
ర్థః-హానిద్వేషపక్ష్య-ప్రతీవస్తూపమాలంకారః ॥ ౧౩౫ ॥ ప్రాంతేతి ॥ అసావేత
ద్దేశీయః ఆర్య-ప్రాంతస్థే తజలేగాంగే నిమజ్య విబుధాన్ అభిజ్ఞాంచి కాని
ష్ఠగణనాథమహేశ్వరాన్- అభ్యర్చయతి-ఉద్యన్నైః భృశం యుధాఅం
భఃపీడితోపి సన్-పర్యుషితం యా-తయామం- అంభః అన్నం-నాభ్యవహారతి
నభుంక్తే-ద్రావిడవదతి భావః గోమయలిప్తభాగ ఏవచ తే భుంక్తే-చతతః
ఉక్తదేశాదన్యత్ర యదన్నం నీతం అత్ర నైవ ప్రమాదాదితి శేషః-తదన్నం పిబ
హతి భూమావార్ ఇయాన్ భుక్త్వా భోజనే నియమః స్పృష్టః-నసుత్రాపీత్యర్థః
తథాచ అహివాదిపురుషేషూక్తం సర్వాంగాణం బ్రహ్మణ్యా సంరక్షణేనగం
గాస్నానేనచ సర్వథా నిరస్తమితి ధ్యేయః ॥ ఏవం ఆర్యావర్తదేశ్యాగ్రంథ
వివరణం ఇతః మధ్యరాష్ట్రగ్రంథః ॥ ఇతీతి ॥ ౧౩౭ ॥ భువనస్యేత్యాదిలో

ధ్వస్తో వః కులిశాయుధప్రచకితగిరిప్రాణత్రాణప్రతిష్ఠితకీర్తయే । ప్రసృ
మరమరున్నాట్యాచార్యప్రణర్తితవీచయే మహితజనతామాన్యాయా
స్మై మహోదధయే నమః ॥ ౧౩౭ ॥ కృశానుః సశ్లాఘం॥ హామ్యైరప్యపే
యానామిరాణాం పరిపాతరి । ఆశ్రయే జడజంతూనామహానినం సాకథం త
వ॥ ౧౩౯॥ వర్ధమానపరుషఘోషే ఖల్వేతస్మిన్ రోషవశాదేవాస్మిన్మస
తి॥ ౧౪౦॥ సంతతం క్రందతే సర్వో దీప్యమానోదరాగ్నయే। మహాపాయస

కస్య కదనేన నిజపాతాద్విధ్వంసనేన ఉత్ క్షిప్యాలః వృద్ధశ్రవసః ఇం
ద్రస్య కులిశం వజ్రం నామాయుధం తస్మాత్ ప్రకర్షేణ చకితానాం గిరీణాం
పక్షయుక్తానాం ప్రాణానాం త్రాణేన రక్షణేన ప్రతిష్ఠితా స్థిరీకృతా కీర్తి
ర్యస్య తస్మై - ప్రసృమరేణ ప్రసృతేన మరుతైవ నాట్యాచార్యేణ ప్రణ
ర్తితాః తాండవితాః వీచయః, స్త్రీలింగాత్ (స్త్రీ) యశ్చ యస్య తస్మై
మహితాయాః పూజ్యాయాః జనతాయాః జనసమూహస్య మాన్యాయ,
పూజ్యాయ, అస్మై మహోదధయే నమః ॥ ౧౩౭ ॥ హామ్యైరితి॥ హామ్యై
రత్నైరపి కిముత హామ్యైః, అపేయానాం పాతుమయోగ్యానాం, సిద్ధ
త్వాల్లవణత్వాచ్చేతి భావః, ఇరాణాం సురాణాం జలానాం చ, పరిపాతరి
పాలయితరి రక్షకే చ, జడానాం మూఢానాం జంతూనాం మనుష్యాణాం, డ
లయోరభేదాజ్జలే జంతూనాం మకరమీనాదీనాం చ, ఆశ్రయే సముద్రే
విషయే అనేన సంసారసాగరతరణేచ్ఛా, లవకథమభూత్, పతితస్య స
ర్వకర్మానర్హత్వాదితి భావః ॥ ౧౩౯ ॥ వర్ధేతి॥ వర్ధమానః వర్ధమా
నః పరుషః కఠోరః ఘోరః తరంగాఘాతజః యస్య, ఏతస్మిన్మహో
దధౌ విషయే ॥ ౧౪౦॥ శ్లేషోపజీవితాధారాంతరన్యాసేనోక్తం సహ్యతామి
తి॥ సంతతమితి॥ సర్వోఽపి జనః, మహాతిపాయసేష్టోరాన్నే ఘృతాప్లో
భావాగ్రహః యస్యాస్తస్మై అథవా మహాపాయసే విషయే ముదం రాతి
గృహ్ణాతీతి వా తస్మై అన్యత్ర మహత్ ఆపం జలసమూహః యస్యాస్తస్మై
సముద్రాయేతి విశేష్యం, అత ఏవ దీప్యమానః ఉదరే గర్భే అగ్నిజ్వా

ముద్రాయ దరిద్రాయైవ కుప్యతి॥ ౧౪౧ ॥ సమృద్ధోప్యయమతిలుబ్ధతయా
బుద్ధిమద్భిరనాదృత్యః ॥ ౧౪౨ ॥ పశ్య ॥ రత్నాకరోపి చరమాభ్యుదయాలయో
పి స్వర్ణస్థలీరధిగతోపి బహూర్మికోపి । తాదృగ్ధనోపచయకృత్తరణిప్ర
చారాన్నైత్యస్య హో వితరణిత్వగుణస్స కదాపి ॥ ౧౪౩ ॥ సృష్టిరేవాస్య వి
ఫలేతి మే దృష్టిః ॥ ౧౪౪ ॥ తిథాహి ॥ నాస్త్యేషాముపయుక్తతా తటతరౌ స
స్యోపయోగః కుతః స్నానాయ చ యోగ్యతాస్య పయసాం కానామ పానా
ర్హతా । ఉద్యజ్జలం తతమనంతమంతరుషితైర్మహాజంతుభిర్భీషణం స్రష్టు

రరః బాడబస్తు యస్యాతిస్మేరకం చ, సంతతం క్రందతే దేహి దేహీతి కిమపి
నాస్తి కిం కరోమీతి వా రుదతే శబ్దాయమానాయ చ, దరిద్రాయ అన్యత్ర
దుర్గతిమే కుప్యత్యేష ॥ ౧౪౧ ॥ సమృద్ధ ఇతి ॥ సమృద్ధస్సంపన్నోపి, అయం
సముద్రః అతిలుబ్ధతయా హేతునా, అనాదృత్యః ఉపేక్షణీయః ॥ ౧౪౨ ॥
రత్నేతి ॥ రత్నానాం శ్రేష్ఠవస్తూనాం ఆకరః ఉత్పత్తిస్థానమపి, రమాయాః
లక్ష్మ్యాః అభ్యుదయస్య వృద్ధేః ఉత్పత్తేశ్చాలయోపి, స్వర్ణమయీః
శోభనం అర్ణః జలం తన్మయీశ్చ స్థలీః ప్రదేశాన్, అధిగతః ప్రాప్తవా
నపి, బహ్వ్యః ఊర్మికాః అంగుళీయకాని యస్య సతథోక్తోపి అసౌ
సముద్రః, తాదృశః ధనోపచయం అర్థసమృద్ధిం కరోతీతి తత్కృతః, తరణీ
నాం నావాం ప్రచారాత్, ధనోపచయకృతాం వణిజాం సంబంధినీనాం చ
వితరణిత్వం దాతృత్వం చ, కదాపి నాసైతి న ప్రాప్నోతి, అహో ఇత్యా
శ్చర్యే, పశ్య ॥ ౧౪౩ ॥ ౧౪౪ ॥ నాస్తీతి ॥ అస్య సముద్రస్య ఏషాం పయసాం జ
లానాం, పదత్రయమిదం అగ్రిమవాక్యచతుష్టయేపి యోజ్యం, తటేతరౌ
వృక్షేపి, ఉపయుక్తతా ఆనుకూల్యం నాస్తి, సస్యే ఉపయోగః కుతోస్తి, స్నా
నాయ, చ కార్యోపయోగ్యర్థః యోగ్యతా నాస్తి, పానార్హతా కానామ, నా
స్త్యేవేత్యర్థః, ఉద్యజ్జలం తతం శబ్దాయమానం అనంతం అపారం, అంత
ర్మధ్యే ఉషితైః స్థితైః మహాజంతుభిః భీషణం, అముం జలానాం జడానాం
చ ఆశయం స్థానం సముద్రం సృష్టవతః స్రష్టుర్బ్రహ్మణః ఆశయః అభిప్రా

స్సృష్టపత్తో జలానామయమనుం కో వా నామకః కథ్యతాం ॥ ౧౪౨ ॥ యస్యస్వ
ర్ణశ్రియ ఉరుతరా నిత్యమాయాంత్యయత్నాత్ తేనస్వాయత్యనుగుణత
యా నక్రియేత స్వయశ్చేత్ । వహ్నిగ్రాసో భవతి విధినా మంథసంబంధనం
వా లక్ష్మీం ప్రేప్సోర్జగదధిపతేరత్ర సాక్షీ సగస్వాన్ ॥ ౧౪౩ ॥ కుంభ
జపీతోత్సృష్టం శిష్టైరస్పృశ్యమర్ణవముపేత్య । ఉద్గతతృష్ణోప్యస్మాదు
దకం పాంథో జనో న స్పృశతి ॥ ౧౪౪ ॥ విశ్వావసుః ॥ సత్యే సర్వగుణాకరః
సరిత్పతిరేష న దూషణీయః ॥ ౧౪౫ ॥ తథాహి ॥ ఉచ్చైశ్శ్రవఃప్రదాతుర్న్య

యః కో వా కథ్యతాం కోపి నాస్తీత్యర్థః, కిం వా యశః కథ్యతామితి పాఠాం
తరం, ౧౪౨ ॥ యస్యేతి ॥ కించ, యస్య పుంసః ఉరుతరాః అతి బహులాః,
స్వర్ణస్య కనకస్య శోభనస్య అర్ణసః జలస్య చ శ్రియః సమృద్ధయః, అ
యత్నాత్ యత్నం వినైవ, నిత్యమాయాంతి, తేన అయత్నప్రాప్తబహు
ధనవత్తా తాదృశ జలవత్తా చ, స్వస్య ఆయతేః లాభస్య అనుగుణతయా ఆ
నురూప్యేణ వ్యయః త్యాగః న క్రియేత చేత్, విధితః దైవాత్, తస్య వహ్ని
గ్రాసః దాహః బడబానలభక్షణం వా భవతి, లక్ష్మీం సంపదం రమాం
సీతాం చ ప్రేప్సోః ప్రాప్తుమిచ్ఛోః జగదధిపతేః నృపాత్ విష్ణోః శ్రీరామా
చ్చ, మంథనం కరితాడనం మంథానం చ వా భవతి, బంధనం శృంఖలాదిభిః
శైలైశ్చ బంధనం వా భవతి, అత్ర ఉక్తార్థే, సగస్వాన్ సముద్రః, సాక్షీ దృ
ష్టాంతః ॥ ౧౪౩ ॥ కుంభజేతి ॥ కుంభజేన అగస్త్యేన పీతం సత్ ఉత్సృష్టం
మూత్రద్వారేణేతి భావః, ఉచ్ఛిష్టమితి వా పాఠాంతరం అత ఏవ శిష్టైః అ
స్పృశ్యం అర్ణవముపేత్య ఇమం సముద్రం ప్రాప్య ఉద్గతతృష్ణోపి పాం
థః జనః అస్మాత్సముద్రాత్ ఉదకం న స్పృశతి వస్తుతస్తు లవణత్వాదితి భా
వః ॥ ౧౪౪ ॥ ౧౪౫ ॥ ఉచ్చైరితి ॥ వృద్ధాగరపాబధిశ్రవసే శ్రోత్రే యస్య
తస్మై కస్మైచిదింద్రాయ చ ఉచ్చైశ్శ్రేష్ఠయోః శ్రవసోః ఉచ్చైశ్శ్రవ
సో నామ అశ్వస్య ప్రదాతుః, పునః కించ తస్య బధిరస్య ఇంద్రస్య చ అనుజా
యై కస్మైచిత్ వామాక్ష్యై కాంతాయై, విష్ణవే చ, వామస్య విలోచనస్య చం

ధశ్రవసా పునస్తదనుజాయ । వాహా విలోచనచాతుర్య దాస్యమసౌ శ్రితవ
దాన్యమర్ణవపతిః ॥ ౧౪౯ ॥ అస్యాః కంపితబుధేభ్యోऽభీష్టఫలదం తదంచ
ధేనుం చ । దిగ్వసనాయ సితాంశుకమేష దదావాత్మనః స్వపాదాత్ ॥ ౧౫౦
అముష్య ఖలు భాగ్యవత్తాం శేషాదయోऽపి వక్తుమశక్తాః ॥ ౧౫౧ ॥ జహ్నో-
రపత్యం జగతః పవిత్రం పౌత్రీ చ యస్య తనయః కళత్రం । కిం న్యాతు ధన్యాక
ర్ణాలాబ్ధిః శ్రీ జామాతా భాగ్యం జగతీహ నైవ ॥ ౧౫౨ ॥ అన్యాకశ్చిదమస్య భా
గధేయం నరోత్తే ॥ ౧౫౩ ॥ యస్త్రిసుపుష్పోత్తిర్ధ్వంద్విశం యస్యాస్సర్వః
స్నాతశ్శ్రీస్సర్వేన దక్షిణేన భగవతి స్యాన్నిధ్యాగా ఖ్యాతస్సదం అత్ర ల్యక్త
నలామమీశ కరగతా సూక్తిస్త దాస్యా హాసా దేహోదాహా వినాక్ష

దానీత్యకస్యాచ దాతుః అస్మాత్ అర్ణవపతిః సముద్రాదన్యః వదాన్యం దా
తారం, వనజాస్యాస్తు చతుర్భుజమిత్యర్థః అంగ ః గస్య అతిమధురత్వా
దితిభావః ॥ ౧౪౯ ॥ అస్యేత్యాది ॥ అస్య సముద్రః కంబుధేభ్యో జ్ఞానిభ్యో దే
వేభ్యశ్చ, అమృతం మోక్షం సుధాం, అభీష్టఫలదమిత్యనేన గిరికుయోస్తరుధ
ర్మోః విశేషణం తేన కల్పవృక్షం కామధేనుం చేత్యర్థః అదాత్ దత్తవాన్
దిగ్వసనాయ వస్త్రరహితాయ శివాయచ, సితవరాంశుకం వస్త్రం, సితాం
శూరేవ సితాంశుకస్చంద్రః, తం చ అదాత్, ఏతాదృశః సముద్రతుల్యః కశ్చి
ద్దాతా, క్వ వాऽకృష్టః సమస్త్రా ఏత్యర్థః ॥ ౧౫౦ ॥ అముష్యేతి ॥ అముష్యస
ముద్రస్య ॥ ౧౫౧ ॥ జహ్నోరితి ॥ అస్య జలధేః సముద్రస్య కళత్రం భార్యా జగ
తః పవిత్రం జహ్నోస్సుతః అపత్యం పుత్రీ గంగా, తనయః కళాత్మా విద్యామయ
శ్చంద్రశ్చ, కన్యా తు ధన్యా కమలాలక్ష్మీః కిం బహునా, జగదీశః విష్ణురేవ జా
మాతృభావం మహిత్వపతిస్వం బిభర్తి జామాతేత్యర్థః ॥ ౧౫౨ ॥ అన్యాదితి ॥ భా
గధేయం భాగ్యం ॥ ౧౫౩ ॥ యదితి ॥ యస్య సముద్రస్య తీరే దక్షిణే, భగవాన్
జగన్నాథస్య సాన్నిధ్యేన స్థితా వ్యాఖ్యాస్పదం భగవత్ సాన్నిధ్యమితిము
ఖ్యాస్పదమితి పాఠే భగవత స్సాన్నిధ్యస్య సాఖ్యస్థానం, అతి పవిత్ర స్థాస్సర్వః
కింనరాః శ్రేష్ఠాప్సరస్సనా యైస్తైస్సర్వైస్స్నాత్వా ధర్మ్మితమాశ్రితం యదం

లోప్యవికృతః కాష్ఠాదివత్తిష్ఠతి ॥ ౧౨౪ ॥ కించ ॥ నివేదితస్యాత్ర రమాస ఖాయ నీచైర్గృహీతస్యాప్యదనాదేః । భక్త్యాశనం హంతి భవార్జితా నాం మహాంహసాం నాశనమాహుసంతః ॥ ౧౨౫ ॥ సఖ క్త్వ్యాన్మ్రైషం ॥ దారు ణి సన్నిహితాయ ప్రాజ్ఞైర్హుతమశ్నుతే ఖలు మఖేషు హవిః ॥ శిశిరాయ నిత్యరుచ యే శుచయే రచయేయ మదభ్రతాం నతిః ॥ ౧౨౬ ॥ ఇతి నమస్కృత్యానుజా ఽభిమన్యతో విమానం ప్రదర్శ్య స్వాభిప్రాయం ॥ ౧౨౭ ॥ సఖే పశ్య సంపదా మాస్పదం త్రిదశాలయస్యాదేవ ఇవ ఘూర్జరాంతర్దశ శ్చతమసో స్సుఖా కరోతి ॥ ౧౨౮ ॥ ॥ అత్రహి ॥ ... కర్యాపరస్యాపక్రముకనవపీటిర సలసమ్మ

పురుషోత్తమస్థలం జగన్నాథక్షేత్రం, తిష్ఠతీతి శేషః, అత్ర క్షేత్రే, అసూన్ ప్రాణాన్ త్యక్తవతాం దేహినాం, ముక్తిః కరగతా, తత్ ఉక్తాశ్చర్యమస్త్విం, దేహః మృతశరీరం దాహేన వినా కృతః అదగ్ధోఽపి సన్, అవికృతః కుణప గంధాదిరహితః, కాష్ఠాదివత్ తిష్ఠతి, అహో ఇత్యాశ్చర్యే ॥ ౧౨౪ ॥ నివేదిత స్యేతి ॥ అత్ర క్షేత్రే, రమాసఖాయ జగన్నాథాయ, నివేదితస్య, నీచైః కులశీ లాదినా అధమైరపి హృతస్య ఓదనాదేః, భక్త్యా ఉపలక్షితమశనం భక్షణం, భవేన సంసారేణ ఆర్జితానాం, మహతాం అంహసాం పాపానాం, నాశ నం నివారకం, ఆహుః కథయంతి కిల, శిష్టా ఇతి శేషః, కిలేతి ప్రసిద్ధౌ ॥ ౧౨౫ ॥ దారుణీతి ॥ దారుణి సన్నిహితాయ కృతసన్నిధానాయ ప్రాజ్ఞైః యజ్వభిః మఖేషు యజ్ఞేషు, హుతం హవిః అశ్నుతే గృహ్ణాతే అన్యత్ర హవిర్భుజేత్ ఇ త్యర్థః, వ్యతిరేకమాహ, శిశిరాయ కృపయా శీతలాయ, నిత్యరుచయే శా శ్వతప్రభాయ శుచయే నిత్యశుద్ధాయ, యద్వా శిశిరాయ ఋతవే అపి శుచయే గ్రీష్మఋతవే ఇతి విరోధః పరిశుద్ధాయేతి పరిహారః, శుచయే అగ్నయే ఇత్య త్ర విశేష్యం, నతిః నమస్కారాన్, రచయేయం కుర్యాం, శుచిశ్శుద్ధే నుప హతే శృంగారాషాఢయోరపి । గ్రీష్మే హుతవహేఽపిస్యాదితి విశ్వః ॥ ౧౨౬ ॥ ౧౨౭ ॥ సఖ ఇతి ॥ త్రిదశాలయస్య స్వర్గస్య ఆదిత్యతేజః ప్రతిహతదీప్త్యత ఇ త్యాదేః ... తమసి స్థిత ఇత్యత్ర ప్రేక్ష్యా, సుఖాకరోతి సుఖయతి ॥

భాస్వత్స్వర్ణశ్లాఘాపద వివిధదివ్యాంబరధరాః । కనద్రత్నాకల్పా ఘుసృణఘుమఘు
మితదేహాశ్చ బహుసృక్షైస్స్యానో మోదంతే యువతిభిరమీ తుల్యరతిభిః ॥
౧౫౯ ॥ అత్రవధూనామప్యన్యా దృశం సౌందర్యం ॥ ౧౬౦ ॥ తప్తస్వర్ణ స
వర్ణమంగకమిదం తాసాం తామ్రో మృదుశ్చాధరః పాణీపాదౌ నవప్రవాళసరణీ
వాణీసుధాధోరణీ । వక్త్రం వారిజమిత్రముత్పలదళశ్రీసూచనే లోచనే కే
వాం ఘూర్జరసుభ్రువామవయవా యూనాం న మోహావహాః ॥ ౧౬౧ ॥
కృశానుః ॥ సత్యమేవం తథాపి నైతే సారవస్తూపభోగచతురాః ॥ ౧౬౨ ॥
వ్రీడామాత్రవ్యతికరవతీష్వప్యబాధాః కృశాంగీః క్రీడాయోగ్యేష్వహహ

---

౧౫౮ ॥ సకర్పూరేతి ॥ సకర్పూరాస్సక్రముకాశ్చ నవాః వీటీః తాంబూలంత
స్యాదరేణ ద్రవేణ లసత్ ముఖం వక్త్రం యేషాం తే, సర్వేషాం శ్లాఘాయాః ప
దాని పాత్రాణి వివిధాని నానాజాతీయాని దివ్యాని అమూల్యానిచ అం
బరాణి వస్త్రాణి ధరంతీతి ధరాః, కనంతః ప్రకాశమానాః రత్నమయాః ఆక
ల్పాః భూషణాని యేషాం తే ఘుసృణైః కుంకుమైః ఘుమఘుమితాః వాసితాః దే
హాః యేషాం తే ఈదృక్తాశ్చామీ ఘూర్జరస్థాయువానః తుల్యరతిభిః అన్యో
న్యానురాగాభిః, యువతిభిః తరుణీభిస్సహ, మోదంతే రమంతే, అర్థభో
గయోరైకాధికరణ్యస్యైవ దుర్లభత్వాదితి భావః ॥ ౧౫౯ ॥ అత్రేతి ॥ అన్యా
దృశం అసదృశం ॥ ౧౬౦ ॥ తప్తేతి ॥ ఇదమేతదీయం ఇదం సర్వత్ర యథాలింగ
వచనమన్వేతి, అంగమేవాంగకం, తప్తేన పుటపాకశోధితేన స్వర్ణేన క
నకేన సవర్ణం సమానకాంతి, అధరః తామ్రః మృదుః కోమలశ్చ, పాణీహ
స్తౌ పాదౌ ప్రస్తావానాం ప్రవాళానాం పల్లవానాం సరణిః రీతిః యాభ్యాం తథో
క్తౌ, వాణీ వాక్, సుధాధోరణీ అమృతధారా వక్త్రం వారిజమిత్రం పద్మతు
ల్యం, లోచనే ఉత్పలదళస్య శ్రియః శోభాయాః సూచనే జ్ఞాపకే తత్తుల్యే
ఇత్యర్థః ఘూర్జరదేశస్థ సుభ్రువాం స్త్రీణాం, కే అవయవాః, యూనాం
మోహావహా న భవంతి, సర్వేపి సంతోషసంపాదకా ఏవేత్యర్థః ॥ ౧౬౧ ॥
సత్యమితి ॥ ఏతే ఘూర్జరదేశ్యాః యువానః ఉపభోగః అనుభోగః ॥ ౧౬౨

సఖయే గేహ ఏవ త్యజంతః । నిత్యాసక్తా నిరుపమమణిశ్రేణివాణిజ్యలాభే
బంభ్రమ్యంతే బహుదినపరిప్రాప్య దేశాంతరేషు॥ ౧౬౩ ॥ నిశ్వాసస్సు॥
ఖందమనీషస్స ఏష పురుషాణాం గుణవిశేష ఏవ నతు దోషః ॥౧౬౪॥ దేశే దే
శే కిమపి నతు కాద్భుతం లోకమానాః సంపాద్యైవ ద్రవిణమమితం సద్మ
భూయోఽప్యవాప్య । సంయుజ్యంతే సుచిరవిరహోత్కంఠితాభిస్సతీభిస్సౌ
ఖ్యం ధన్యాః కిమపి దధతే సర్వసంపత్సమృద్ధాః ॥ ౧౬౫ ॥ అనేవంభావో
పి పురుషాధమత్వమావేదయతి ॥ ౧౬౬॥ తథాహి ॥ ఆకించన్యాదతిపరిచ

వ్రీడేతి ॥ నిరుపమానాం మణీనాం శ్రేణీభిః రాశిభిః యద్వాణిజ్యం క్రయవి
క్రయవ్యాపారః తస్మాల్లాభే మూలాధికధనప్రాప్తౌ విషయే నిత్యాసక్తాః
అతఏవ వ్రీడామారయోః లజ్జామన్మథయోః వ్యతికరః మేళనం తద్వతీః ము
గ్ధా ఇత్యర్థః, నతు గళితయౌవనాః, విద్యుదాభాః నతు కురూపాః, విశేష
ణద్వయం అత్యాజ్యతాం సూచయతి, గేహ ఏవ త్యజంతస్సంతః, బహుభిః
నతు త్రిచతురైః దినైః ప్రాప్యేషు దేశాంతరేష్వితి దూరేష్విత్యర్థః బం
భ్రమ్యంతే భృశం సంచరంతి, భ్రమతేర్యఙ్లుక్ ॥ ౧౬౩॥ ఖందేతి ॥ సఏ
షః అర్థార్జనాయ దేశాంతరేషు భ్రమణం ॥ ౧౬౪॥ దేశే దేశ ఇతి॥
యతఏ తే, దేశే దేశే, కిమపి మనోహరం అత్యద్భుతం వస్తు, లోకమానాః
పశ్యంతస్సంత ఏవ, అమితం ద్రవిణం ధనం సంపాద్య, వాణిజ్యాదితి భావః
సద్మాపి గృహం చ భూయః అవాప్య, సర్వసంపత్సమృద్ధాస్సంతః, సతీ
భిః పతివ్రతాభిః, అతఏవ సుచిరం విరహేణ వియోగేన ఉత్కంఠితాభిః ఇ
ష్టప్రాప్తిజనితవేదనాభిః, భార్యాభిస్సహ, కిమపి అనిర్వాచ్యం సౌఖ్యం
దధతే॥ శ్లో ॥ యద్దేవోపనతం దుఃఖాత్సుఖం తద్రసవత్తరం । నిర్వాణాయ
తరుచ్ఛాయా తప్తస్య హి విశేషత ఇతి న్యాయాదితి భావః॥ ౧౬౫ ॥ అనేవ
మితి॥ ఏవముక్తవిధః భావస్స్వభావః దేశాంతరసంచారేణ ధనార్జన
రూపః స న భవతీత్యనేవంభావః గృహ ఏవ స్థితిరిత్యర్థః ॥ ౧౬౬ ॥ ఆకించ
న్యాదితి॥ అలసః, అతఏవ గేహే నిష్ఠః కూపే కూర్మస్సమానః ధర్మః

మాంజిష్ఠయోరపేక్ష్యమాణో భూపాలానామనుసరణాద్విభవ్యదేవాక్షి
లేభ్యః । గేహే తిష్ఠన్ కామమపరిక్లేశః పాకహమైకాస్స్వగతాత్కిం జానీతే భు
వనచరితం కింసుఖం చోపభుఙ్క్తే || ౧౬౭ || తదాహ || వ్యాపారాంతరము
త్సృజ్య వీక్షమాణో వధూముఖం యో గృహేష్వేవ నిద్రాతి దరిద్రాతి స దుర్మ
తిః || ౧౬౮ || ఇదం నానుష్ఠీయతాం || ౧౬౯ || ఇచ్ఛేత్సత్కృతిమర్థినాం సదసి
రాజ్ఞాం స్వప్రభాం కల్యాణీం గిరమేవ సంసది వదేత్కార్యేషు దద్యాత్
తతః । అన్తేకోర్థసమార్జనాదపి పరావర్జయేద్వల్లభాన్ కుర్వీతో
పకృతిం జనస్య సమయే కస్యాపి నోపక్రియా || ౧౭౦ || అన్యచ్చేదముపధా

యస్య సః, అతఏవ చ నాస్తి కిం జనయస్య తస్య భావాదా కించనాత్యద్వారి
ద్ర్యాత్, అతిపరిచయాద్గృహేతో జాయమానాభావ్యముపేక్ష్యమాణః
కించ భూపాలానాం అననుసరణాత్ సమీపసంచారాభావాద్ధేతోః, అక్షి
లేభ్యః సర్వేభ్యః పురుషేభ్యోఽపి, బిభ్యత్ త్రస్యత్సన్, కుమతిః దుర్బు
ద్ధిః జనః, కింభువనేషుపరగమాసంచరితం వృత్తాంతం జానీతే, కిం సుఖం వాఉ
పభుఙ్క్తే, నాభయమపేక్ష్యేత్యర్థః || ౧౬౭ || వ్యాపారేతి || యః కుబుద్ధిః, వ్యా
పారాంతరం నిష్ప్రయోజనం ఉత్సృజ్య వ్యాపారం త్యక్త్వా, వధ్వాః భార్యాయాః ము
ఖం వీక్షమాణస్సన్ గృహే ఏవ నిద్రాత్యేవ, సదుర్మతిః కుబుద్ధిః, దరిద్రా
తి అతి దరిద్రో భవతీత్యర్థః || ౧౬౮ || ౧౬౯ || ఇచ్ఛేదితి || యః కృతీ కుశ
లః, అతఏవ, అవనౌ భువి, సుఖం యథా తథా, నివస్తుం జీవితుం, ఇచ్ఛేత్,
సత్కృతిం, రాజ్ఞః సకాశాదిచ్ఛేత్, సంసది రాజసభాయాం, కల్యాణీం స్వప
రాన్యతర సుఖకరీమేవ గిరం వదేత్, కార్యేషు కార్యకాలేషు, దద్యాత్
రాజవల్లభేభ్యో భూషణవస్త్రాదికమితి శేషః, తస్మై పిరాజ్ఞే రాజవల్లభాః అనా
వర్జనే కార్యాణి విఘటయంతీతి భావః, ఏవం సతి, అన్తేకాత్ క్లేశం వినై
వ ధనమార్జయేత్, ధనార్జనానంతరమపి, అధిపతేః రాజ్ఞః, వల్లభాన్
ప్రియాన్, ఆవర్జయేత్ అనుకూలాన్ కుర్యాత్, జనస్య ఉపకృతిం య
థాశక్తి ఉపకారమేవ కుర్వీత కస్యాపి కించిదపి కృపణానాం, అపక్రియాం అప

రణీయం ॥ ౧౭౧॥ అయుక్తంయుక్తం వాయదభిహితమజ్ఞేనవిభునాస్తుయా
దేతన్నిత్యంజడమపిగురుంతస్యవినుయాత్ । వివిత్సుర్నైఃస్పృహ్యంకథ
మపిసభాయామభినయేత్స్వకార్యం సంతుష్టేక్షితి భృతిరహస్యేవకథయే
త్॥ ౧౭౨ ॥ ఇత్యలంప్రసక్తానుప్రసక్తేతి దూరతో ఏమానమానయ సా
నందం సాంజలిబంధం ॥ ౧౭౩॥ కృష్ణాశ్లేషవిశేషితాసితరుచే కాళిందితు
భ్యంనమః కుంజేభ్యశ్శ్రితతావకాంబుకణికాపుంజేభ్యఏషోంజలిః ॥ గో
పీభ్యఃపరిలిప్సయామురరిపోస్తేషుస్థితాభ్యోనతి నాఽధా యాభిరుపాసితా

కారంనజనయేత్ ॥ ౧౭౦ ॥అన్యదితి॥ అవధారణీయం సావధానం శ్రోత
వ్యం॥౧౭౧ ॥ అయుక్తమితి॥అజ్ఞేనసంపదున్మత్తేన,మూఢ్యంరాజ్ఞాంఅస్పృష్టే
నైసర్గికమితిభావః విభునా రాజ్ఞా అయుక్తంఅనుచితం వా యుక్తం వాయ
ద్వాక్యం, అభిహితం ఉక్తం,తదేతద్వాక్యం నిత్యంస్తుయాత్ సమ్యగుక్త
మిత్యాఘోషేత్,జడమపితస్యరాజ్ఞః గురుంవినుయాత్ స్తుయాత్, వివిత్సుః
రాజ్ఞః అభిప్రాయంలుబ్ధం అలుబ్ధం వా వేత్తుమిచ్ఛన్, నిస్పృహస్య
భావఃనైస్పృహ్యంకథమపి సర్వథాసభాయాం, అభినయేత్ ప్రకటయే
త్,రాజ్ఞాంశత్రుప్రాయత్వా త్ప్రవేశఏవఅన్యథామలభస్స్యా దితిభా
వః,క్షితిభృతిరాజ్ఞిసంతుష్టేసతిస్వానుసరణే నేతి శేషఃస్వస్య కార్యంప్రయో
జనంరహస్యేవకథయేత్, కదాచిత్ప్రత్యాఖ్యానేవమానస్యగోప్యత్వా
దితిభావః॥౧౭౨ ॥ఇతీతి॥ప్రసక్తస్యఘూర్జరదేశస్య దోషోద్ధారస్య అను
ప్రసక్త్యా పురుషోత్తమాధమత్వనిరూపణేన, అలంపర్యాప్తమిత్యుక్త్వా ॥
౧౭౩ ॥ కృష్ణేతి ॥శ్రీకృష్ణస్యాశ్లేషేణజలక్రీడాదౌ సంబంధేనఆలింగనే
నచవిశేషితా బహుళితాఅసితారుచిః యస్యాస్తస్యాస్సంబుద్ధిః, హే కాళిం
దియమునే కృష్ణాష్టమహిషీణాంఅన్యతమేచ,తుభ్యంనమః,శ్రితాఃసక్తాః
తావకాంబుకణికాపుంజాస్త్వదీయ జలకణరాశయోయైస్తేభ్యః కుంజే
భ్యః ఏషః అంజలిః నమస్కారః మురరిపోః కృష్ణస్యపరిలిప్సయా ఆలిం
గనేచ్ఛయా, తేషుకుంజేషుస్థితాభ్యః గోపీభ్యఃగోపాంగనాభ్యః నతిఃన

యచనమోవాకానదీధీమహి ॥ ౧౭౪॥ కృశానుః ॥ కృతంసఖేజారచోర
శిఖామణేః కృష్ణస్యజగదతిసంధాతురనుసంధానేన ॥౧౭౫॥ తథాహి ॥
లుంటిత్వానవనీతమన్యసదనేలోలేక్షణోభక్షయన్ గోపీభిఃపరికృష్యమా
తృసవిధంనీతో ముకుందస్తయా । లుంటీర్మా నవనీతమిత్యభిహితోప్యేత
ద్వ్యలుంటీః కిమిత్యుక్తోమాన వనీత మేవహృతమిత్యాగోజనన్యాంన్య
ధాత్ ॥ ౧౭౬ ॥ కించ ॥ అంసేసలీలమధిరోప్యశుకంస్వహస్తాద్గోప్యాభ
యాకులదృశఃకుతుకీ ముకుందః । అంసంగతంశుకమిహాపనయేతి వాచం

మసాహారః ఆభిః గోపీభిరుపాసితాం యసేవితా యనమోవాకాన్ నమ ఇతి
వాక్యాని, అదీధీమహి పునః పునరుచ్చారేమ ॥ ౧౭౪ ॥ కృశానుమితి ॥ జారా
ణాంచోరాణాంచ శిఖామణేః శ్రేష్ఠస్యేత్యర్థః, జగన్మాత్రస్య అతిసం
ధాతుః వంచకస్య, అత్యంతం సంధానం సంసృష్టిః పాలనంచ అతిసం
ధానం తిరోధానం తత్క్రియకర్తుర్వా, అనుసంధానేన, కృశం అలమిత్య
ర్థః ॥ ౧౭౫ ॥ లుంటిత్వేతి ॥ అన్యసదనే పరగృహే, నవనీతంలుంటిత్వా
ముషిత్వా, లోలేక్షణః చౌర్యాత్కాతరాక్షః, భక్షయన్, అతఏవపరికృ
ష్య, గోపీభిర్మాతుర్యశోదాయాః సవిధం సమీపం నీతః, ఏషః ముకుం
దః కృష్ణః, నవనీతం మాలుంటీః నాపహర, మానవనీతం నవనీతం లుంటీ
రిత్యుక్త ప్రకారం పూర్వం అభిహితోపి, హేకృష్ణ, త్వం ఏతన్నవనీతం
కింపతః వ్యలుంటీః హృతవానసి ఇత్యుక్తప్రకారం తయా మాత్రా ఉక్తస్సన్
తాం ప్రతి, మానవనీత మేవహృతం, నవనీతం మాహృతమితిచ, ఇత్యుక్త
ప్రకారేణ ఆగః అపరాధం, జనన్యాం మాతరి, న్యధాత్, నిహితవాన్ ॥
౧౭౬ ॥ అంసఇతి ॥ సకృష్ణః, స్వహస్తాచ్ఛుకం కంచిత్, భయాకులదృశః
గోప్యాః కస్యాశ్చిదంసే భుజాగ్రే, సలీలం యథాతథా, అధిరోప్య నిధాయ
అంసం భుజాగ్రం గతం శుకం అం, ఇత్యక్షరేణ సంగతం శుకం అంశుకం
వస్త్రంచ, ఇహ ఇదానీం అపనయ నిస్సారయ, ఇత్యుక్తప్రకారః, తస్యాః
గోప్యావాచం నిశమ్య, తథాకరోమీత్యుక్త్వా తత్పూర్వోక్తం అంశుకం

తస్యాః శశ్వ్యాసతదంశుకమాచకర్ష ॥ ౧౭౭ ॥ అపిచ ॥ నీత్వా రాధికయా
నిశాం మురరిపుః ప్రాతర్గృహానాగతస్త్వం మాభూరపరాధికః పునరితః
ప్రోక్తోపి పూర్వం మయా । కస్మాదేనమభూరితి శ్రితరుషా నిర్భర్త్సితో నీ
లయాత్వద్వత్సైవ సరాధికోహమితి తాం వ్యామోహయన్మాయయా ॥
౧౭౮ ॥ విశ్వావసుః ॥ వయస్యమైవం వాదీః ॥ సహి పరమపావనః సకలజగదం
హస్సంహరణకృతే కృతావతారో వందారుజనానందనో యమనందనః నిం
దాపదవీదవీయాన్ ॥ ౧౭౯ ॥ అసత్క్షయార్థాభ్యుదయస్యయస్యజగుశ్చరి

అంవిష్ణుం ప్రతిశుకం, విష్ణుకీర్తనశుకం చ, ఆచకర్ష, అపహరతిస్మ ॥
౧౭౭ ॥ నీత్వేతి ॥ రాధికయా నామ గోప్యా సహ నిశాం అత్యంత సంయో
గేద్వితీయా, నీత్వా, యావతీం రాత్రిం తాముపభుజ్యేత్యర్థః, ప్రాతః గృ
హాన్ ప్రత్యాగతః ॥ ॥ గృహాః పుంసిచభూమ్న్యేవేత్యనుశాసనాత్, బహు
త్వే పుంస్త్వం, మురరిపుః శ్రీకృష్ణః, త్వం పునః, అపరాధః అస్యాస్సంభో
గః అస్యాస్తీతి అపరాధీ- సఏవ అపరాధికః, అపగతాం రాధికా యస్మా
త్సః అపరాధికః ఇతి చ మాభూః, ఇత్యుక్తప్రకారం పూర్వం మయా ప్రో
క్తోపిసన్, కస్మాత్కారణాత్, ఏవం అపరాధికః ఇత్యుక్త్వా, శ్రితరు
షా గృహీతకోపయా నీలయా దేవ్యా, నిర్భర్త్సితః తర్జితస్సన్, మా
యయా అఘటితఘటనాపటీయస్యా ఉపలక్షితః, హే నీలే త్వద్వత్సైవ అప
రాధికో మా భూరిత్యాకారకయా అహం సరాధిక ఇతి, తాం నీలాం వ్యా
మోహయత్ ॥ ౧౭౮ ॥ వయస్యేతి ॥ హియస్మాత్పరమపావనః సకల
స్య జగతః అంహసాం పాపానాం సంహరణకృతే నివారణార్థం కృతావ
తారః, వందారూన్ నమస్కర్తౄన్ జనానానందయతీత్యానందనః, త
తః కారణాత్సః, నిందాయా ఏవపదవ్యాః మార్గస్య దవీయాన్ దూరేవ
ర్తమానః ॥ ౧౭౯ ॥ నను నవాజ్ఞామాత్రేణార్థ సిద్ధిరత ఆహ ॥ అసదితి ॥ అ
సతాం పాపానాం క్షయార్థః అభ్యుదయః అవతారః యస్య తస్య చరిత్రం చా
ర్వాది, జగతః పవిత్రం, జగుః కథయింతిస్మ సంశితాః ఇతి శేషః, సమస్తైః

త్రిజగతః పవిత్రం । పునః పరస్మై పురుషాయ తస్మై సనః స్తనమాన్యాయ నమస్తనోమి ॥ ౧౮౦ ॥ అస్యాఖల్వత్యద్భుతం చారిత్రమాకర్ణ్యతాం ॥ ౧౮౧ ॥
చోరస్య చౌర్యం జగతి ప్రసిద్ధం చౌర్యస్య చౌర్యం తు న దృష్టపూర్వం । చౌర్యాణి కార్యాణి బత శ్రుతాని కృష్ణస్య ముష్ణంతితమామంహాంసి ॥ ౧౮౨ ॥
చిత్రం చిత్రం జృంభితే కృష్ణమేఘే కం సంప్రాప్తా ప్రాప లోపం సమృద్ధిః ఆసీద్వ్యక్తం హా నిదాఘప్రశాంతిః హంసో హింసామానసే కీర్తిరుద్ధా ॥ ౧౮౩ ॥
కంసం ధ్వంసయతే మురం విరయతే హంసం తథా హింసతే బాణం క్షీణయతే బలం లఘయతే పౌండ్రం పరం లుంపతే । భౌమం క్షామయతే బలాద్వ

మాన్యాయ నమస్కర్తుమర్హాయ, తస్మై పరస్మై పురుషాయ, నమః నతిం పునః, తనోమి కరోమి ॥ ఉపేంద్ర ॥ ౧౮౦ ॥ ౧౮౧ ॥ చోరస్యేతి ॥ చౌర్యం జగతి చోరస్య ప్రసిద్ధం, చౌర్యస్య చౌర్యం తు, న దృష్టపూర్వం పూర్వం కదాపి న దృష్టమిత్యర్థః కృష్ణస్య చౌర్యాదీని కార్యాణి శ్రుతాని సంత్యేవ న తు దృష్టాని, అంహాంసి పాపాని, ముష్ణంతితమాం అతిశయేన చోరయంతి, బత ఇత్యాశ్చర్యే, స్తేయం హరేర్హరతి యన్నవనీత చౌర్యమిత్యాద్యాగమాదితి భావః ॥ ౧౮౨ ॥ చిత్రమితి ॥ కృష్ణే నీలే మేఘే కృష్ణ ఏవ మేఘః తస్మిన్ విజృంభితే సతి, హేత్వానందాభిలాపకస్మిన్ నిదాఘస్య ఘర్మస్య గ్రీష్మర్తోర్వా ప్రశాంతిః క్షీణశాంతిర్నాశః, హానిదస్య అఘస్య నామాసురస్య ప్రశాంతిశ్చ ఆసీదితి యత్ హంసః పక్షీ అసురశ్చ, హింసామానసే ప్రాప్తవానితి యత్, వాపికాసరస్య హంసహింసాకరణత్వం ప్రసిద్ధం, కీర్తిః పంకః యశశ్చ, కీర్తిర్యశసి కర్దమ ఇతి విశ్వః ఉద్ధా జాతేతి చ యత్, తత్సర్వం యుక్తమేవ, కింతు, కం ఉదకం సంప్రాప్తా సమృద్ధిః, కంసం నామాసురం రాజానం ప్రాప్తేతి చ, లోపం నాశం ప్రాప్తేతి చ యత్ తచ్చిత్రం చిత్రం అత్యంతాశ్చర్యం శ్లోకద్వయేపి విరోధాభాసః, అత్ర శ్లేషానుప్రాణిత ఇతి భేదః ॥ ౧౮౩ ॥ కంసమితి ॥ కంసాది భౌమాంతాః అసురాః ధ్వంసయత ఇత్యాది పరాకుర్వతే ఇత్యంత చతుర్థ్యంతానాం నాశయత ఇత

లక్ష్మీదో గర్వం పరామృశ్య తేక్లిష్టం శిష్టగణం ప్రీణ ప్రపాసత్యే కృష్ణాయ తుభ్యం
నమః ॥ ౧౪ ॥ ఇతి విమానం సమూర మాసయన్ వనజనపదసద్గిరి పరిభృ
తీన వేక్ష్య సవిస్మయమీశ్వరముద్దిశ్య ॥ ౧౫ ॥ కత్యోషధీః కతి తరూన్ క
తి వా మహీధ్రాన్ కత్యంబుధీన్ కతి నదీః కతి పుంసవీతాన్ । కత్యంగనాస్త్వ
మసృజః కతి నాథ దేశాన్ నాస్త్యేవ తే మహిమానమానబుద్ధౌ ॥ ౧౬ ॥
ఇత్యస్యతో గచ్ఛన్ పురతో విలోక్య సబహుమానం ॥ ౧౭ ॥ మహారాష్ట్రాభి
ఖ్యోయం మధుర జలసాంద్రో నిరుపమ ప్రకాశో దేశోయం సురపురనికాశో విజ
యతే। గృహస్థా యత్రామీ గుణజలధయః కేపి విభవైస్సమృద్ధాః శ్రద్ధాతో
ముహురతిథిపూజాం విదధతే ॥ ౧౮ ॥ కృశానుః ॥ సఖే కిం ప్రాక్తాలికం
చారిత్రమధునా కథయసి। అధునా కిల కలిమాలిన్యాదీదృశీరీతిరేతద్దేశవాసి

ర్థాః, భూమేరపత్యం భౌమః, నరకాసురః క్లిష్టం దుష్టైః పీడితం, ప్రణమ్రం
ప్రణతం, శిష్టగణం అవతేః రక్షమాణాయ తుభ్యం నమః ॥ ౧౪ ॥ ఇతీతి ॥ వనాని
దండకాదీని జనపదాః మహారాష్ట్రాదయః, సరితో నర్మదాదయః, గిరయో
వింధ్యాదయః ఈశ్వరం స్రష్టారం ॥ ౧౫ ॥ కతీతి హే నాథ జగత్స్రష్టః త్వం, క
తి కియతీః, ఓషధీః లతాసస్యాదీః ఫలపాకాంతాః అసృజః సృష్టవానసి ఇ
దం ప్రతిద్వితీయాంతం యోజ్యం, హే ధాతః స్రష్టః బ్రహ్మన్, తవ సంబం
ధీ, ఏషః మహిమా సామర్థ్యం, మమ బుద్ధౌ న మాతి న మిళతి, మహత్వార్థ
అప్రమేయత్వాదిభావః ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ మహారాష్ట్రేతి ॥ మధురజలసాం
ద్రః నిరుపమప్రకాశః, అతఏవ సురపురనికాశః స్వర్గతుల్యః, మహా
రాష్ట్రాభిఖ్యః అయం దేశః ॥ ని ॥ అభిఖ్యా నామశోభయోరితి కోశః- విజయతే
సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే, యత్ర మహారాష్ట్రదేశే, విభవైస్సమృద్ధాః
గుణజలధయశ్చ, అతఏవ కేపి అనిర్వచనీయమహిమానః, ఐశ్వర్యమత్తే
ష్వగుణలేశస్యాపి శశవిషాణ ప్రాయత్వాదిభావః, అమీ గృహస్థా నామ
బ్రాహ్మణాః మహారాష్ట్రాః అతిథీనాం పూజాం- శ్రద్ధాతః, శ్రద్ధయా ముహు
ర్విదధతే కుర్వతే ॥ ౧౮ ॥ సఖే ఇతి ॥ ప్రాక్తాలః కృతయుగాదిః తద్భ

నామాసీత్ ॥ ౧౮౯ ॥ తథాహి॥ అపారైర్వ్యాపారైరహరహనయంతో దశ
దిశాః స్వైరస్నాతాస్సంధ్యావిదధతి న జాతు స్వసమయే । త్యజంతస్స్వాం
వృత్తిం ద్విజకులభవా గ్రామగణకీభవంతో హంతామీ కథమపి చ జీవంతి బ
హవః ॥ ౧౯౦ ॥ కించ॥ ఉపనయనవివాహోత్సవైకప్రధానౌ కలిభవత
ఏషాం కాలభేదాసభిజ్ఞౌ ॥ విజహతి న కదాచిద్వేదపాఠైకయోగ్యే వయసి
చ యవనానీవాచనాభ్యాసమేతే॥ ౧౯౧॥ అపిచ॥అజ్ఞానామపి రామవల్లౌ
కికవచోభాజామమీషాం పునః మంత్రోచ్చారణమేవ పర్యవసితం వేదానవ్రి

వంపాళికాలికం॥౧౮౯ ॥ అపారైరితి॥ఇహ మహారాష్ట్రే బహవోమీ
గృహస్థాః అపారైరనంతైర్వ్యాపారైరాత్మీయైర్గార్హస్థ్యైర్మి వైశ్చద
శదిశాసు గ్రామ్యాసు నతు గృహే అహః అత్యంతసంయోగే ద్వితీయాస
ర్వం దివసమిత్యర్థః, నయంతః యాపయంతస్సంతః, అథసాయంకాలె,
స్నాతాస్సంతః సంధ్యాః త్రిసంధ్యాః విదధతి, జాతుకదాచిదపి, స్వసమయే
యథాసమయం, సంధ్యాః నవిదధతి నానుష్ఠాస్యంతీత్యర్థః-కించ, స్వాం
స్వీయాం వృత్తిం యాజనాధ్యాపనప్రతిగ్రహాత్మికాం జీవికాం త్యజంతః ద్వి
జకులభవా అపి కేచనామీ గ్రామేషు గణకీభవంతః, ఆయవ్యయ లేఖకీ
భవంతస్సంతః, అతఏ కథమపి అతినీచవృత్త్యేత్యర్థః, జీవంతి ॥౧౯౦ ॥
ఉపనయనేతి॥ కలేః కలియుగస్యాపి భవతః మాహాత్మ్యాత్, ఉపనయనవివా
హౌ, కాలస్య భేదః సధిచోదిత కాలస్య భేదః విశేషస్తస్యానవిద్య పేఅభిజ్ఞా
పిజ్ఞానం యయోస్తౌ త్రివర్షాది వార్షిక కావిత్యర్థః, అతఏవ ఏషాం గృ
హస్థానాం, ఉత్సవః, ఏకం ముఖ్యం ప్రధానం ప్రయోజనం యయో స్తథో
క్తౌ భవతః ద్వావపి విధివన్నకృతౌ భవతఇతియావత్, కించైతే వేదస్యాపా
ఠే అధ్యయనే విషయే ఏకం యథా తథా, యోగ్యే వయసి యౌవనే, యవ
నానాం యవనానాం లిపేః వాచనస్య అధ్యయనస్య అభ్యాసం పౌనఃపు
న్యేన పఠనం, కదాచిదపి, నవిజహతి న త్యజంతి॥౧౯౧॥ అజ్ఞానామితి॥ అజ్ఞా
నామత ఏవ అపి రామం యథా తథా లౌకిక వచాంసి దేశభాషావాక్యానిభ

తంకర్మసు। గ్రామాయవ్యయలేఖనేననయతాం కాలానశేషానహో పారంపర్యాదీదృశామిహనృణాం బ్రాహ్మణ్యమన్యాదృశం ॥ ౧౯౨ ॥
అన్యచ్చ॥ కుక్షేః పూర్త్యైయవననృపతేర్భృత్యకృత్యాన్యనేకతురం విక్రీణీతేవపురపినిజం వేత్రనైరేతదాస్తాం। విప్రోభూత్వాప్యహ హ గణనానైపుణైర్వంచయిత్వా స్వర్ణస్తైయంరచయతిపునః స్వామినాంపోషకాణాం॥ ౧౯౩ ॥ అహోబతకలిమహిమ్నాసదసద్వివేకవైధుర్యమఖిలజనానాం ॥ ౧౯౪ ॥యేముష్ణంతినిశిప్రవిశ్యభవనంయేవాబలాత్కాననే నైతేస్వామిధనంహరంతినను తాన్నిందంతిచోరాఇతి। సద్యోహంతహరం

జంతీతి తద్బాజామమీషాం గృహస్థానాం సంబంధిషు కర్మసు, మానవ్రతం, మంత్రస్య తత్క్రమాంగస్య ఉచ్చారణ ఏవపర్యవసితం, సమాపితం, అన్యథాతదుచ్చారణానుపపత్తేరితిభావః, గ్రామస్యఆయవ్యయా ఆదాయవ్యయాంతయో లేఖనేన, అశేషాన్ కాలాన్ నయతాం పారంపర్యతః వంశానుపూర్వీతః ఈదృశాం గ్రామగణకానాం, ఇహమహాష్ట్రే నృణాంగృహస్థానాం బ్రాహ్మణ్యం అన్యాదృశం శూద్రత్వప్రాయమేవేత్యర్థః ॥౧౯౨॥కుక్షేరితి అయంగృహస్థః విప్రోభూత్వా బ్రాహ్మణస్సన్నపి,అహహేత్యతిఖేదే కుక్షేః పూర్త్యై ఉదరపూరణాయ,యవననృపతేః భృత్యకృత్యానేకతురం నిజంస్వీయంవపురపికిముతాన్యత్, వేత్రనైఃభృతిభిః, విక్రీణీతేవిక్రయంకరోతీతియత్,ఏతత్ ఆస్తాంతిష్ఠతు,గణనానైపుణ్యైఃసంఖ్యాయాంకౌశలైః వంచయిత్వాప్రతార్య,పోషకాణాం,కిముతా,న్యేషాంస్వర్ణస్య ధనస్యస్తేయం, రచయతికరోతి, అహహ, స్వామిద్రోహస్య మహానరకహేతుత్వాదితిభావః॥ ౧౯౩ ॥ అహోబతేతి॥ వైధుర్యంరాహిత్యం॥ ౧౯౪॥ యఇతి॥యేజనాః,నిశిభవనం ప్రవిశ్యముష్ణంతి,యేవాకాననేబలాద్దివాపిముష్ణంతి,ఏతేఉభయేస్వామినః పోషకస్య ధనంనహరంతినముష్ణంతి,తథాపితానుభయాన్ చోరాఇతి నిందంతి,నన్వితి ప్రశ్నే, లోకాఇతిశేషః, యేమీగృహస్థాః,సంఖ్యాంఆయవ్యయగణనాం

తిపోషకధనంసంఖ్యాం విపర్యస్యయోకష్టంతానపివంచకానిహపురస్కు
ర్వంతిసర్వేజనాః ॥ ౧౯౫ ॥ అయంఖలుఅనుపమోదేశ ఇత్యేతద్యుక్తం
యుక్తమేవ।యస్మిన్నత్ర స్వల్పేనాపియత్నే నమహతీప్రతిష్ఠాసిధ్యతి ॥ ౧౯౬॥
వేదవ్యాసస్సఇహ దశయో వేదవేదాక్షరాణిశ్లోకం త్వేకం పరిపఠతియః
సస్స్వయంజీవఏవ। ఆపస్తంబస్యకిలకలయేత్స్వవ్యగౌపాసనంయః కష్టంశి
ష్టక్షతికృతికలౌ కాంక్షయాన్యచ్ఛంతివిద్యాః ॥ ౧౯౭ ॥ విశ్వావసుః॥ కిమురే
భూసురేష్వేవదోషముద్ఘోషయసి ॥ ౧౯౮ ॥ అత్రాపిసంతిబహవః కలి
తాగ్నిహోత్రాశ్శాస్త్రార్థబోధకుశలాఃకిలశాంతిమంతః । అంతర్ము
ఖాస్సహితమాత్మవిదోమహాంతఃనిర్ధూతబాహ్యవిషయానిగమాధ్వని

విపర్యస్య, పోషకస్యధనం సద్వ్యవహారం, తత్కృత్వాపి స్వయంవంచకాః
స్వామిద్రోహిణోపి తానిహలోకేసర్వేజనాః పురస్కుర్వంతిమానయం
తి, కష్టంఅన్యాయమిత్యర్థః॥ ౧౯౫ ॥ అయమితి॥యత్నేనప్రయాసేన॥
౧౯౬॥ వేదేతి॥ఇహదేశే,యోవిప్రః,దశవేదాక్షరాణి,వేదఅధీతవాన్
సవేదవ్యాసఏవ, భవతీతిపాదత్రయమేపియోజ్యం,యస్త్వేకంశ్లోకంపరిపఠ
తి, సఃస్వయంసాక్షాత్ జీవః బృహస్పతిరేవ, యఃఔపాసనం అగ్నికా
ర్యంసమ్యక్కలయేత్- సఃఆపస్తంభః,కిలేత్యసధారణే,శిష్టానాంక్షతింహా
నింకరోతీతితత్కృతి,కలౌయుగే॥ విద్యాఃకాంక్ష్యంత్యర్థిన్యఃత్వం, ఋచ్ఛం
తిప్రాప్నువంతికష్టం ॥ ౧౯౭॥ ౧౯౮ ॥ అత్రేతి॥ అత్రమహారాష్ట్రదేశే
షి,గృహస్థేష్వపీతివా, బహవోబుధాః,శాస్త్రాణాం కర్మకాండానాం
అర్థబోధేకుశలాః, అతఏవనిగమాధ్వని వేదోక్తకర్మణినిష్ఠాఆసక్తిః,
యేషాంతే, అతఏవ,కలితాగ్నిహోత్రాః, అగ్నిహోత్రపదం దర్శ
పూర్ణమాసాదీనాముపలక్షకం, కించ, అంతః దహరాకాశస్థంజ్యోతిస్త
త్ప్రతిముఖాః అభిముఖాః దహరోపాసకాఇతి యావత్, అతఏవ, సత
తంఆత్మానంస్వస్వరూపం విందతిసాక్షాత్కుర్వంతీతితద్విదః, నిర్ధూ
తబాహ్యవిషయాశ్శబ్దాదివిషయవిరక్తాశ్చ, సంతి,కర్మిణో జ్ఞానినశ్చ

ష్ఠాః॥౧౯౯॥ అన్యచ్చ॥ శుచీభూతాస్స్నానైశ్శ్రుతిహితపురాణోక్తనియమాదపూతానాం స్పర్శాననవహితహృదోమీవిజహతః॥ సురాభ్యర్చాంకృత్వాశుచికృతమదంత్యన్నమనఘంమహారాష్ట్రే దేశే విలసతి మహానేషహి గుణః॥౨౦౦॥ కించ॥ చమూనియమనేనవాజనపదాధికారేణవాద్విజవ్రజఉపవ్రజన్ప్రభుపదంమహారాష్ట్రజః॥ నవృత్తిమిహపాలయేద్యదిధరాసురాణాంతతోభవేత్క్వవనవేష్టితంభువనమేతదబ్రాహ్మణమ్॥ ౨౦౧॥ యచ్చదోషాంతరంభాషితంభవతాతదశేషమపిసాధుజనోపకారేణ పరిహార్యతే॥ ౨౦౨॥ అలంమాతుంసంహర్తుమంహస్సహస్రంసఏకోపివిప్రప్రవేకో

ద్వయేప్యత్రసంతీత్యర్థః॥ ౧౯౯॥ శుచీభూతా ఇతి॥ స్నానైః శుచీభూతాః పవిత్రీకృతాః, శ్రుతినాంహితైః తదుక్తార్థప్రతిపాదకైః పురాణైః శైవవైష్ణవైః ఉక్తాత్ నియమాత్ ఆచారాత్ అవహితహృదః అప్రమత్తచిత్తాః, అతఏవ, అమీగృహస్థాః అపూతానాం అస్పృశ్యానాం స్పర్శాన్ విజహతస్సంతః. శుచిభిః జనైః కృతం పక్వం, అతఏవ అనఘం అన్నం సురాణాం ఆదిత్యాదీనాం అభ్యర్చాం కృత్వా నివేభ్యో నివేద్యేత్యర్థః, అదంతి భుంజతే, ఏష ఉక్తార్థః, మహాన్ గుణః, మహారాష్ట్రే దేశే, హి ఏవార్థే, విలసతి, నాన్యత్రేత్యర్థః॥౨౦౦॥ చమ్వితి॥ మహారాష్ట్రజః, ద్విజవ్రజః బ్రాహ్మణసమూహః, చమ్వాః సేనాయాః నియమనేన ఆధిపత్యేన వా, జనపదస్య దేశస్య అధికారేణ వా, ప్రభుపదం ప్రభుత్వం, ఉపవ్రజన్ ప్రాప్నువన్ సన్, ధరాసురాణాం బ్రాహ్మణానాం, వృత్తిం బ్రాహ్మణ్యం, ఇహ మర్త్యలోకే, న పాలయేద్యది, యవనైః వేష్టితం ఉపక్రాంతం, ఏతద్భువనం మర్త్యలోకః, అబ్రాహ్మణం క్వ భవేత్, యవనబ్రాహ్మణయోః జన్మతః విరోధాదితి భావః॥ ౨౦౧॥ యచ్చేతి॥ దోషాంతరం వేదవిద్యాం విహాయ యవనవిద్యాభ్యాసాదిరూపం॥ ౨౦౨॥ అలమితి॥ సః ప్రసిద్ధః ఏకోపి, విప్రప్రవేకస్య బ్రాహ్మణోత్తమస్య ఉపకారః మహారాష్ట్రజకృతః, ప్రవేకానుత్తమోత్తమా ఇతి కోశః అంహసాం సహస్రం, మాతుం సత్వరం, సంహర్తుం అలం

ప్రకారః । కఠోరః కుఠారః కిలైకోఽపి తిగ్మో వినిర్భేత్తుమీష్టే విటపాననేకాన్ ॥ ౧౦౩ ॥ కృశానుః ॥ అస్త్యేవ తథాపి అత్రత్యానామాద్యేతరవర్ణానాం పునరతిదుస్సహం చేష్టితమ్ ॥ ౧౦౪ ॥ పశ్య ॥ దేశే దేశే లంపటాః పర్యటంతో భంజం భంజం బ్రాహ్మణాదీనశేషాన్ హారం హారం హంత సర్వస్వమేషాం పాపా ఏతే స్వోదరం పూరయంతి ॥ ౧౦౫ ॥ విశ్వావసుః ॥ సత్యమేవ తథాప్యేతేషాం చేష్టితం సహనీయం ॥ ౧౦౬ ॥ తథాహి ॥ మాయాచుంబితయా భయావహగతిః ప్రత్యర్థినాం పృథ్వీభుజాం మాహారాష్ట్రభటచ్ఛటా రణపటుర్నో పర్యటత్యేవ చేత్ । దేవబ్రాహ్మణవర్గనిగ్రహకృతో దేశాంస్తురుష్కా ఇమే నిష్ప్రత్యూహమనోరథా వితనుయుర్నిర్దేవభూమీసురాన్ ॥

సమర్థః, కఠోరో దృఢః, తిగ్మః తీక్ష్ణః, ఏకోఽపి కుఠారః, అనేకాన్ విటపాన్, వినిర్భేత్తుం, ఈష్టే శక్నోతి కిల, భుజంగప్రయాతం ॥ ౧౦౩ ॥ అస్త్వితి ॥ అత్రత్యానాం ఏతద్దేశభవానాం, ఆద్యాత్ బ్రాహ్మణకులాదితరేషాం వర్ణానాం క్షత్రియాదీనాం, చేష్టితం కర్మ, అతిదుస్సహం అత్యంతలోకపీడాకరం ॥ ౧౦౪ ॥ దేశే దేశ ఇతి ॥ లంపటాః పరద్రవ్యాహరణలాలసాః అత ఏవ పాపాః ఏతే అత్రత్యక్షత్రియాదయః, దేశే దేశే ప్రతిదేశం పర్యటంతః సంచరంతస్సంతః, బ్రాహ్మణాదీన్ అశేషాన్ సర్వాన్, భంజం భంజం భంక్త్వా భంక్త్వా, ఏషాం బ్రాహ్మణాదీనాం, సర్వస్వం నిఖిలధనం హారం హారం హృత్వా హృత్వా, స్వేషాం ఉదరం పూరయంతి, హంత ఇతి ఖేదే ॥ ౧౦౫ ॥ ౧౦౬ ॥ మాయేతి ॥ రణపటుః, మహారాష్ట్రభవానాం మహారాష్ట్రాణాం భటానాం ఛటా సమూహః, మాయయా ప్రసిద్ధత్వేన మాయాచుంబితయా హేతునా, తేన విత్త ఇత్యాదినా చుంచుప్రత్యయః, ప్రత్యర్థినాం శత్రూణాం పృథ్వీభుజాం తురుష్కనృపాణాం, భయావహా గతిస్సతీ నో పర్యటత్యేవ చేత్, దేవానాం దేవస్థలానాం బ్రాహ్మణానాం చ వర్గస్య నిగ్రహం కుర్వంతీతి తత్కృతః, ఇమే తురుష్కాః నిష్ప్రత్యూహాః నిర్విఘ్నాః మనోరథాః వక్ష్యమాణవిషయకాః యేషాం తథోక్తాస్సంతః, దేశాన్

౨౦౭ || తతశ్చ || దేవద్రోణీపురహితకృతే దారితం మ్లేచ్ఛపక్షైర్మహ్యాంస
హ్యైకథమపి మహారాష్ట్రియూధస్య చేష్టా। వ్యాధివ్యూహప్రతిహతికృతాం
వ్యక్తముగ్రౌషధానాం కాయారోగ్యప్రణయిహృదయైః కాటవం మర్షణ
ణీయం || ౨౦౮ || ఇత్యన్యతో విమానం గమయన్నగ్రతో దృష్ట్వా || ౨౦౯ || క
ఇమే బహవస్సమవేతా మానుషా మార్గానశేషానప్యణూన్యయంతి||
౨౧౦|| నిపుణం నిరూప్య సశ్లాఘం || ౨౧౧ || అంగాన్వంగాన్కలింగానథ
మగధ కురూన్కోసలాన్ కేకయాన్వా కాశ్మీరాన్ కుంతలాన్వా యవన
జనపదాన్కించ పాంచాలదేశాన్ నేపాళాన్కేరళాన్వా కలిచన కృతినః
పాండ్యతుండీరదేశాన్ కర్ణాటాన్ గౌడలాటాన్ వరగతిఘటనాలం
పటాః పర్యటంతే|| కృశానుః || అయే కిమేతాన్నిందనీయానభినందసి|| ౨౧౩
నానాజాతిభవా ఇమే కలిబలాదేకీభవంతో నరా వైరాగ్యాభినయం చిరా

సర్వాన్, నిదేశవభూమీసుర్వాన్, వితనుయాః కుర్యా ఏవ|| ౨౦౭ || తతః ఉ
క్తోపద్రవాద్ధేతోశ్చ|| దేవేతి|| దేవద్రోణీపురాణాం ఉభయేషాం హితక
రణార్థం హితకృతే కృచ్ఛ్రైః భావేక్ష్వబంతః, దారితమ్లేచ్ఛపక్షైః మ
హారాష్ట్రియూధస్య చేష్టాకథమపి అతిప్రయాసేన మహ్యాం సహ్యా సహ
నీయా జనైరితి శేషః, కాయస్య శరీరస్య ఆరోగ్యప్రణయి ప్రేమయుక్తం
హృదయం యేషాం తైః రోగిభిః వ్యాధివ్యూహస్య రోగసమూహస్య ప్రతి
హతికృతాం నాశకారిణాం, ఉగ్రాణాం తీక్ష్ణానాం ఔషధానాం, వ్యక్తం
ఉల్బణం కాటవం కటుత్వం, మర్షణీయం సహనీయం || ౨౦౮|| ౨౦౯||క
ఇతి || సమవేతాస్సంభూతాస్సంతః, అశేషాన్ సర్వదేశీయాన్ మార్గా
నపి, అణూన్యయంతి సంకటీకుర్వంతి, ఇమే కే|| ౨౧౦ || నిపుణమితి||నిరూ
ప్య పరీక్ష్య|| ౨౧౧ || అంగానితి|| కృతినః, అతఏవ పరస్మిన్ లోకే గతేస్సా
ఖ్యాస్య ఘటనాయాం లంపటాః కతి వన కేచిద్వైరాగిణః, అంగాదయః దేశ
విశేషాః, తాన్ పర్యటంతే తీర్థయాత్రార్థమితి భావః|| స్రగ్ధరా|| ౨౧౨|| ౨౧౩
నానేతి || నానాజాతిభవా అపి, కలేర్బలాన్మాహాత్మ్యాదేకీభవంతః అత

ద్విదధతో వర్ణాశ్రమత్యాగినః । నిర్ధూతానఘవైదికప్రణమనా నిష్కిం
చనా వంచనాదక్షా దిత్సువిదిత్సు కుక్షిభృతయే భిక్షాటనం కుర్వతే॥ ౧౪॥
విమలచరితా విశ్వామిత్రాదయః పరమర్షయో బహుభిరతులై ర్బ్రాహ్మ
ణ్యం యత్తపోభిరుపార్జయన్ । తదిహ జహతో జన్మప్రాప్తం త్రయీవి
ముఖేష్వమీ ష్వహహ కతిచి త్పాషండేషు ప్రవిశ్య హతా జనాః ॥ ౧౫ ॥ వి
శ్వావసుః ॥ కథమరే హరేర్భక్తైర్విరక్తైస్త్వమీషు సన్నహ్యసి॥ ౧౬
దోషేభ్యో నైవ భేతవ్యం దృఢా చేద్భక్తిరచ్యుతే । తిమిరేభ్యో న హి భయం
దీపశ్చేల్లభ్యతే మహాన్ ॥ ౧౭ ॥ కించ॥ దుఃఖం చ జన్మ దురితం చ దృఢా
మవిద్యాం పాపం హంతి హంత పరమా హరిభక్తిరేకా । ఏకోఽపి రాఘవశరః కిల

ఏవ వర్ణానాం బ్రాహ్మణాదీనాం కులధర్మాణాం ఆశ్రమాణాం బ్రహ్మ
చర్యాద్యుచితధర్మాణాం త్యాగః ఏషామస్తీతి త్యాగినః చిరాద్వైరా
గ్యస్య అభినయం ప్రకటనం విదధతః అత ఏవ నిర్ధూతం త్యక్తం అనఘా
నాం వైదికానాం, ప్రణమనం నమస్కారో యైస్తే, నిష్కించనాః దరిద్రాః అత
ఏవ, ఇమే నరాః వైరాగ్యం వంచనాయాం పరప్రతారణాయాం దక్షాస్సంతః
కుక్షేః భృతయే పూరణాయ, దిత్సువిదిత్సు అవాంతరదిశాసు చ, భిక్షా
ర్థమటనం కుర్వతే॥ ౧౪ ॥ విమలేతి॥ విమలచరితాః విశ్వామిత్రాద
యః, పరమర్షయః బహుభిరతులైర్మహద్భిస్తపోభిః యద్బ్రాహ్మణ్య
ముపార్జయన్, ఇహలోకే, జన్మనైవ నతు తపోభిః ప్రాప్తం, తద్బ్రాహ్మ
ణ్యం, జహతః, కతిచిత్, త్రయీవిముఖేషు వేదబాహ్యేషు పాషండేషు
శ్రౌతస్మార్తభ్రష్టేషు అమీషు వైరాగిషు, ప్రవిశ్య ఐరేకీభూయేత్యర్థః
హతాః భ్రష్టా ఇత్యర్థః, అహహ ॥ ౧౫ ॥ కథమితి॥ సన్నహ్యసి ఉద్యు
క్తో భవసి దూషయితుమితి శేషః॥ ౧౬ ॥ దోషేభ్య ఇతి॥ అచ్యుతే భగవతి
శ్రీకృష్ణే దృఢా భక్తిరస్తి చేత్, దోషేభ్యః ఉక్తేభ్యో న భేతవ్యం భయం న కా
ర్యమేవ, మహాన్ దీపః లభ్యతే చేత్, తిమిరేభ్యః భయం నాస్తి హి, ప్రతివ
స్తూపమాలంకారః॥ ౧౭ ॥ దుఃఖమితి॥ పరమా దృఢా, హరిభక్తిః ఏకైవ, అవి

సప్తసాలాన్ శైలం రసాతలమపి త్వరయా బిభేద ॥ ౨౧౮ ॥ అపి చ ॥ ధునో-
తి నిబిడం తమః పరిలునాతి పాపాటవీం తనోతి చ మనోరథాననుపదినోతి నా-
నోత్సవాన్ । అసక్తి చ పునః పునస్సను మనస్సుధానిర్ఝరైర్వ్యనక్తి పరిప-
క్త్రిమం వృషగిరీశభక్తిశ్శుభం ॥ ౨౧౯ ॥ కిం బహునా ॥ ౨౨౦ ॥ పూతాం-
గానాం పుణ్యగంగాదిసింధుస్నానాన్నానాక్షేత్రయాత్రాపరాణాం ॥ దా-
రాగారాపత్యవైరాగ్యభాజాం సారాభిజ్ఞైరాదరః కార్య ఏషాం ॥ ౨౨౧ ॥

ద్యా అజ్ఞానం, రాఘవస్య శ్రీరామస్య శరః, ఏకోఽపి సన్, సప్తసాలాన్,
శైలం తదాశ్రయం, రసాయాః తదాశ్రయభూమేః తలం ప్రదేశమపి, త్వ-
రయా బిభేద కిల, హాహంతేత్యుభయత్రాశ్చర్యే ॥ ౨౧౮ ॥ ధునోతీతి ॥ వృషగి-
రిః వేంకటాచలః తస్యేశః శ్రీనివాసః, తస్మిన్ భక్తిః, వృషస్య గిరిః నందికేశ్వ-
రానుజః పర్వతః శ్రీశైలః తస్యేశే మల్లికార్జునే భక్తిరితి చ వృష ఇవ గిరిః ధవ-
శశైలః కైలాసః, వృషః గిరిరివ శైలోన్నత వృషభ ఇత్యాది బహుధా వ్యుత్ప-
త్తయః అస్మిన్నర్థే హ్యుపపాద్యా ఇత్యపి ప్రాహుః, భక్తిః సర్వత్ర కర్త్రీ
నిబిడం తమః అజ్ఞానం ధునోతి వారయతి పాపాటవీం పరితస్సమూలం లు-
నాతి ఛినత్తి, మనోరథాన్ కామాన్, తనోతి విస్తారయతి నానోత్సవాన్ ఉ-
పదినోతి వర్ధయతి, మనః, సుధానిర్ఝరైః అమృతప్రవాహైః, పునః పు-
నః, అసక్తి సంయోజయతి, శుభం ప్రాక్తనకర్మ, పరిపక్త్రిమం ఫలాభి-
ముఖం వ్యనక్తి స్ఫుటయతి, నన్విత్యామంత్రణే, అత్ర అనేకక్రియాసము-
చ్చయాత్ సముచ్చయాలంకారః ॥ ౨౧౯ ॥ ౨౨౦ ॥ పూతేతి ॥ నానాక్షే-
త్రేషు కాశీ కాంచ్యాదిషు యాత్రాపరాణాం, అత ఏవ పుణ్యాసు గంగా-
దిషు సింధుషు నదీషు స్నానాత్, పూతం పరిశుద్ధమంగమేషాం తేషాం
పునాతేర్భావే క్తాంతాదశ్నే అద్యచ్, దారేషు భార్యాయాం అగారే
గృహే ఇతి ధనమాత్రోపలక్షకం అపత్యే పుత్రే చ వైరాగ్యభాజాం, ఈ-
షణత్రయరహితానామితి యావత్ ఏషాం వైరాగిణాం ఆదరః ఏషు ప్రీ-
తిరిత్యర్థః, సారం నిత్యానిత్యవస్తువివేకమభిజానంతీత్యభిజ్ఞాతైః, కా-

ఇతం విమానమన్యతస్స్వయం స ముకుందః పునః నిరూప్య ॥ ౨౨౨ ॥ సుశోభనకర్మకర్త్రైస్సేవితో జీవనార్థిభిః। మధ్యస్థబాడబో రాజత్యాంధ్రదేశోऽనదేశవత్ ॥ ౨౨౩ ॥ కృశానుః॥ అయమేకో విప్రశ్శం సన్న్యాసయాత మర్యాదయాముం దేశం॥ ౨౨౪॥ గ్రామే గ్రామే వసతి చిరాత్స్వామిభావేన హిందో భృత్యో భూత్వా సరతి గణనాం బ్రాహ్మణస్తస్య పార్శ్వే। వేదాధ్యాయీ సర ఇవ ఖరో క్వాపి కశ్చిద్యదిస్యాత్ గ్రామే తత్ర ప్రకరకరణే వర్తతే సోऽనియుక్తః ॥ ౨౨౫ ॥ కించ॥ మహారాష్ట్రేషు దృష్టా దోషా అత్రాప్యత్ర దృష్టవ్యాః॥ ౨౨౬ ॥ విశ్వావసుః॥ వయస్యామైనమవాదీః ॥ ౨౨౭ ॥ హా నామయతథతమఘైనస్మై

త్యః కర్తవ్యః ॥ ౨౨౧॥౨౨౨॥స్వా॥ జీవనం వృత్తిం ఉదకం చ అర్థయంతి కాంక్షంత ఇతి జీవనార్థిభిః, అత ఏవ సుశోభనాని శోభనాని యేభ్యస్తాన్ కర్మాన్ ఆచారాన్ కుర్వంతీతి సుశోభనకర్మకర్త్రైః జనైః, సుష్ఠు శోభా యేషాం తైః సుశోభైః నక్రైర్మకరైశ్చ జలజంతువిశేషైశ్చ, సేవితః ఆశ్రితః, మధ్యే తిష్ఠంతీతి మధ్యస్థాః పూజ్యాః బాడబాః బ్రాహ్మణాః యస్మిన్ సః, మధ్యస్థః బాడబానలః యస్య స ఇతి చ, ఆంధ్రనామా దేశః, నదేశవత్ సముద్ర ఇవ రాజతి, అథవా ఆంధ్రదేశః, దేశవత్, అన్యదేశ ఇవ న రాజతి కింతు సర్వోత్తరస్సన్ భాతీత్యర్థః। ఇత్యపి ప్రాహుః, శ్లిష్టోపమా ॥ ౨౨౩॥ అయమే ఇతి॥ అపయాంతి మర్యాదాం త్యక్తవంతో నరశ్రీపరీతిం॥ ౨౨౪॥ గ్రామ ఇతి॥ శూద్రః స్వామిభావేన పారవశ్యేన ఉపలక్షితః, గ్రామే గ్రామే పి వ్యాయామేన్వభావః, చిరాత్ నివసతి, తస్య శూద్రస్య పార్శ్వే, భృత్యః గణక సంజ్ఞయా ఉపలక్షితః సేవకః భూత్వా, బ్రాహ్మణః, గణనాం గ్రామాయవ్యయసంఖ్యాం పఠతి, ఖరో దేశే సర ఇవ క్వాపి కుత్రాపి, వేదాధ్యాయీ కశ్చిదేకస్స్యాద్యది వర్తతే చేత్, అసౌ వేదపాఠకః అత్ర ఆంధ్రదేశే, అమత్రాణాం మలినపాత్రాణాం ప్రకరే సంక్షాళనే కరణే కర్మణి, నియుక్తస్సన్ వర్తతే అతినీచవృత్త్యా జీవతీత్యర్థః ॥ ౨౨౫ ॥ ౨౨౬॥౨౨౭॥ హేతి ॥ ఇహాంధ్రదేశే అమీ బ్రాహ్మణాదయః త్రయో వర్ణాః, అనస్మై మఘైరస్యా

రిహో మీమాంసాధిగీష్పతివచాంసి చిరంతనాని। దేవేషు భక్తిరవనీత్రిదశేషు చై
షాం విశ్రాణనం చ వివిధాన్యపునోతి దోషాన్ ॥ ౨౨ ॥ పశ్యైతావదితైషాం
భాగ్యవత్తాం॥ ౨౮ ॥ రోమావళ్యా తపనసుతయా రస్యహారిద్యసద్యా
స్సహృద్యాస్తుంగస్తనగిరిజుషో నాభివాపీమనోజ్ఞాః। భూమేర్మూర్తీరివ వసు
మతీర్భుంజతే భాగ్యవంతః క్షోణీపాలా ఇవ యువజనాః కామమాంధ్రపు
రంధ్రీః ॥ ౨౩ ॥ కృష్ణేశత్ ॥ ౨౩ ॥ కో వా కల్పక్షరోనుణస్సుమనసాం యు
తాన్వాశ్రితానాం సుసారాంశాన్ హరతః ప్రసహ్యామధుపాన్ ధత్తే మహ

జైర్గాయక్షతనయజంతు, నామేత్యనాపరే, సర్వత్రాతీతత్రైలోక్యకం చ, చి
రంతనాని పురాతనాని, వచాంసి వేదవాక్యాని, మీమాంసా గీష్పతినపతంతునా
తథాపి, దేవేషు ఆదిత్యాదిషు భక్తిః, అవనీత్రిదశేషు బ్రాహ్మణేషు విషయే,
విశ్రాణనం దానం చ ఏషామాంధ్రదేశ్యానాం, సమస్తాన్ దోషాన్ సర్వాన్
పూర్వోక్తాన్, విధునోతి వారయతి ॥ ౨౨॥ ౨౮॥ రోమావళ్యా ॥ అత్ర
ఉపమాప్రయోగాత్ తపనసుతయా యమునయేత్యర్థః హాలోపి ఇవ
శబ్దోనుషంజనీయః, రోమావళ్యా, రమ్యేణహారేణ సద్యానద్యా గంగయేత్
త్యుపమితసమాసః, ఏవమగ్రేపి హృద్యాః మనోజ్ఞాః, తుంగౌ స్తనౌ గిరీఇ
వ తౌ జుషంత ఇతి తథోక్తాః, నాభిర్వాపీవ తయా మనోజ్ఞాః వసుః కాం, తిర్య
సుధనం చ తద్వతీః, అతఏవ భూమేః మూర్తీరివ స్థితాః, ఆంధ్రీః ఆంధ్రదే
శజాః, పురంధ్రీః భార్యాః, క్షోణీపాలా ఇవ స్థిత్వా యువజనాః తరుణాః అత్ర
త్యాః, కామం భుంజతే అనుభవంతి, అస్త్రిత్యానాం స్త్రీపుంసాం సౌంద
ర్యాం లోకోత్తరమితి భావః, ఉపమాసంకరః ॥ ౨౩॥ ౨౩॥ క ఇతి॥ అసౌ క
ల్పవృక్షః, స్వనామ్నా, ఆశ్రితానాం, సుమనసాం పి పుషాం దేవానాం పు
ష్పాణాం చ, సారాన్ శ్రేష్ఠాన్ అంశాన్ ధనరూపాన్ మకరందరూపాం
శ్చ భాగాన్, ప్రసహ్య బలాత్కృత్య, హరతః, మధుపాన్ మద్యపాయినః
భృంగాంశ్చ, మహామోదతః అతిసంతోషేణ, ఉపలక్షితః, ధత్తే శిరసేతి శే
షః, సమ్మానయతీత్యర్థః, ఇతి యత్ అసౌ శిరసి మధుపధారిణం కల్పత

మోదకః। కర్ణే త్వర్జునసత్కీర్తిహానిపరతా కాలాంబుదే గర్జనం నీరం
ధ్రం పునరాంధ్రదేశనృపతిష్వాస్తే౽నఘం స్పర్శనం ॥ ౨౩౨ ॥ సమంతా
దవలోక్య॥ ౨౩౩ ॥ వయస్యాత్ర గోదావరీతీరే కేషాంచిదేషామవనీదివిష
దామతి శివపూజాలోలుపతాం పశ్య॥ ౨౩౪ ॥ గోదావరీవిమలతీర్థకృ
తావగాహాః లింగేషు సైకతమయేషు శివం విభావ్య। భక్త్యా శిలాక్షతసుమై
రపి బిల్వపత్రైరర్చామిహావనిసురాః పరికుర్వతేమీ ॥ ౨౩౫ ॥ సభక్త్యు
ద్రేకం॥ ౨౩౬ ॥ నమామి గిరిశం సనీరమణపాదపూజాహృతామితాఘనిక
రాక్షకరాం శివవరాత్మమాలాం సదా। అమూనమలచేతసశ్చ మదమాది

రాగో నాగుణః, నకోపి, కింతు దోష ఏవేత్యర్థః, స్వసేనకైః పిద్వర్ధనాప
హరణస్య కిరాతరాజప్రాయతాసూచకత్వాదితి భావః, కర్ణే సూర్యపు
త్రేతు దాతరి, అర్జునాయాశ్చ భూమ్యాః అర్జునస్య పార్థస్య కీర్తే
హానాపరతా౽సక్తిరస్తి, అయం దోషస్తస్మిన్నాస్తీత్యర్థః, ఏవమగ్రేపి
కాలే అంబుదే వర్షాకమేఘే, గర్జనం స్వకర్తృకం స్తనితం చ, అస్తి, ఆం
ధ్రదేశనృపతిషు పునః నీరంధ్రం అవిచ్ఛిన్నం, స్పర్శనం దానం అనఘం ఉ
క్తదోషరహితం సత్, ఆస్తే జాగర్తి, వ్యతిరేకాలంకారః॥ ౨౩౨ ॥ ౨౩౩ ॥
వయస్యేతి॥ అవనీదివిషదాం బ్రాహ్మణానాం, అత్యంతం శివపూజాయాం
లోలుపతాం ఆసక్తిం ॥ ౨౩౪ ॥ గోదావరీతి ॥ ఇహ గోదావరీతీరే, అమీ అవ
నీసురాః, గోదావర్యా నామ నద్యాః విమలే తీర్థే జలే కృతావగాహా
స్సంతః, సైకతమయేషు సికతానిర్మితేషు లింగేషు శివం భక్తకల్యాణ
దాయినం, విభావ్య ధ్యాత్వా, భక్త్యోపలక్షితాః శిలమిశ్రైరక్షతైస్సుమైః
పుష్పైః బిల్వపత్రైరపి కరణైరర్చాం పూజాం పరితః కుర్వతే॥ ౨౩౫ ॥
౨౩౬॥ నమామీతి॥ గిరిశం సనీరమణస్య పార్వతీపతేః పాదయోః పూజయా
హృతాః అమితానాం అపరిమితానాం అఘానాం పాపానాం దుఃఖానాం
వా నికరః రాశిః యేషాం తాన్ సదా, కరే అంచితా సంగతా వరా చ అక్ష
మాలా అకారాదిక్షకారాంతవర్ణప్రతీకభూతా మాలా రుద్రాక్షస్ఫటి

యోగావహాన్ శ్రుతేర్గుణనికానితాన్తపరిపూతవక్త్రాంబుజాన్ ॥ ౩౭ ॥ అహో! కృష్ణాగోదావరీమధ్యమధ్యాసీనానామమీషాం వైదికానామభినందనీయోఽయం సంప్రదాయః ॥ ౩౮ ॥ నిగమపాఠనిరాకృతదుష్కృతా నయవిదో బహవోఽత్ర ధరాసురాః । ప్రతివసంతముపాత్తముఖాస్సుఖం ప్రతివసంతి ముకుందపరాయణాః ॥ ౩౯ ॥ అత్రత్యానామధికారవ్యాపారనిరతానామపి అయం ఖల్వపకళంకో నియమః ॥ ౪౦ ॥ ఆశ్రయితవ్యో నరపతిరార్జయితవ్యాని భూరివిత్తాని । ఆరబ్ధవ్యం వితరణమానేతవ్యం యశో దశస్వపి దిశాసు ॥ ౪౧ ॥ సమంతాదవలోక్య ॥ కృశానుః ॥ ౪౨ ॥ హంత సంతతదురితనిరతాః యవనా ఏవ తావదమీషు విషయేషు ప్రాచుర్యతః పర్యటంతి పశ్య సఖే ॥ ౪౩ ॥ అవనావతీతపవనాశ్వశోభినో భవనాగశాయి

కాదినిర్మితానాం యేషాం తాన్ శ్రుతేర్వేదస్య గుణనికయా అభ్యాసేనావృత్త్యా నితాంతమత్యంతం పరిపూతం పవిత్రితం వక్త్రాంబుజం యేషాం తాన్ అమలచేతసః, అతఏవ శమః అంతరింద్రియనిగ్రహః, దమః బాహ్యేంద్రియనిగ్రహః తావాదిర్యేషాం తాదృశాన్ యోగాన్ ముక్త్యుపాయాన్ ఆవహంతి సంపాదయంతీతి తథోక్తానమూన్ గోదావరీతీరవాసినః, నమామి ॥ ౩౭ ॥ అహో ఇతి ॥ సంప్రదాయః ఆచారః ॥ ౩౮ ॥ నిగమేతి ॥ నిగమానాం వేదానాం పాఠేన నిరాకృత దుష్కృతాః, నయవిదః శాస్త్రజ్ఞాః అతఏవ ముకుందపరాయణాః, బహవః, ధరాసురాః బ్రాహ్మణాః అత్ర గోదావరీతీరే, వసంతే వసంతఋతౌ ప్రతివసంతం, ఉపాత్తమఖాః కృతయజ్ఞాస్సంతః, సుఖం యథా తథా ప్రతివసంతి ॥ ౩౯ ॥ అత్రత్యానామితి ॥ నియమః వ్రతనిష్ఠా ॥ ౪౦ ॥ ఆశ్రయితవ్య ఇతి ॥ నరపతిః రాజా, ఆశ్రయితవ్యః, భూరీణి విత్తాని ధనాని ఆర్జయితవ్యాని, వితరణం దానం, ఆరబ్ధవ్యం కర్తవ్యం, యశః దశసు దిశాసు ఆనేతవ్యం ప్రాపయితవ్యం, ఇతి నియమ ఇతి సంబంధః ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ హంతేతి ॥ దురితే దేవబ్రాహ్మణద్రోహే, నిరతాః అత్యాసక్తాః, విషయేషు ఆంధ్రదేశేషు ప్రాచుర్యతః బాహుల్యేన ॥ ౪౩ ॥

భవనావమర్దినః । సవనాదిధర్మలవనాయదీక్షితాయవనాశ్చరంతి భువ
నాతిభీషణాః ॥ ౨౨౪ ॥ విశ్వావసుః ॥ సత్యమేవతథాప్యేతేషుతురుష్క
యవనాదిషుఅనన్యసాధారణవిక్రమగుణంగృహాణ ॥ ౨౨౫ ॥ యుద్ధాయ
ప్రమిళంతుహంతపటవోయోధాస్సహస్రాధికాయద్యేకోపిబలాత్తురు
ష్కయవనేష్వారూఢఘోటోభటః। నిస్త్రింశంపరికంపయన్స్వకటకా
న్నిష్క్రామతిక్రోధతఃసర్వేతేకృపణాస్తృణాన్యశరణాఃఖాదంతిసీదంతిచ॥
౨౨౬ ॥ కించ ॥ పిబంతుమదిరామమీపరితుదంతుదేశానహోహరంతు

అవనావితి ॥ అతీతః వేగేననిర్జితః పవనః వాయుః యైస్తైరశ్వైశ్శోభంత
ఇతిశోభినః, భువస్యశేషస్యనాగశాయినః విష్ణోశ్చభవనానాంఆలయానాం
అవమర్దినః పాతయితారః, సవనాదీనాంయజ్ఞప్రముఖానాం ధర్మా
ణాం వర్ణాశ్రమధర్మాణాం లవనాయనాశాయ, దీక్షితాః క్లృప్తసంక
ల్పా అతఏవ భువనస్యలోకస్య అతిభీషణాః, యవనాః మ్లేచ్ఛాః, అవనా
వాంధ్రదేశే సర్వత్రచరంతి ॥ ౨౨౪ ॥ సత్యమితి ॥ తురుష్కాశ్చయవనాశ్చ
మ్లేచ్ఛవిశేషాః ॥ ౨౨౫ ॥ యుద్ధాయేతి ॥ పటవః రణేసమర్థాః, సహస్రాద
ధికాః పరస్సహస్రం, యోధాః తురుష్కయవనభిన్నజాతీయాః, యుద్ధా
యయుద్ధంకర్తుం, క్రియార్థేత్యాదినాచతుర్థీ, ప్రమిళంతు సంగ
చ్ఛంతు, అతిసర్గేలోట్, హంతేత్యాశ్చర్యే, తదా, తురుష్కేషుయ
వనేషువా, నిర్ధారణసప్తమీ, ఏకోపి, కిముతద్విత్రాదయః, భటః ఆరూ
ఢః ఘోటః అశ్వఃయేనసతథోక్తస్సన్ నిస్త్రింశంఖడ్గం పరికంపయంశ్చ
సన్, స్వకటకాత్ స్వశిబిరాత్, నిష్క్రామతినిర్గచ్ఛతియది, నసంగ
చ్ఛత్యపి, తదాతేపూర్వోక్తాః, సర్వేభటాః, అశరణాః, రక్షకరహితాః, అ
తఏవకృపణాః దీనాశ్చసంతః, తృణాని, ఖాదంతిభక్షయంతి సీదంతి విష
ణ్ణాభవంతిచ, తృణభక్షకాన్ వల్మీకారూఢాంశ్చ పీరాస్త్యజంతీతి ప్రసి
ద్ధిభావః ॥ ౨౨౬ ॥ పిబంత్వితి ॥ యద్యపిఅమీతురుష్కయవనాశ్చ, మది
రాంమద్యంపిబంతు, దేశాన్పరితుదంతు నాశయంతు, పరేషాంసుందరీః

పరసుందరీరపలంతు వేదానపి । తథాపిచ మృధాంగణే తృణవదేవ ముక్త్వా తనుం హఠాద్విదధతే మరుత్పురకవాటికోద్ఘాటనం ॥ ౨౪౭ ॥ ఇతి వ్యోమయానమస్యాః స్పదయన్నగ్రతో దృష్ట్వా । సప్రత్యభిజ్ఞః ॥ ౨౪౮ ॥ కర్ణాటదేశోయః పూర్వం కర్ణదేశమభూషయత్ । సఏష సాంప్రతం పశ్య చక్షుషోర్భూషణాయతే ॥ ౨౪౯ ॥ లోచనాసేచనకం కిల దేశస్యాస్యారామణీయకం ॥ ౨౫౦ ॥ ప్రతినగరమిహారామాః ప్రత్యారామం పచేళిమాః క్రముకాః । ప్రసవాః ప్రతిక్రముకమప్యుత్సర్పతి సఘుతతిః ప్రతిప్రసవం ॥ ౨౫౧ ॥ ప్రతిసఘుబిందుమిళిందాః ప్రేంఖంతి ప్రతిమిళిందమారావాః ।

అంగనాః పరంతు, వేదాంతముక్త కర్మాణి, అపలపంతు దూషయంతు అపిస్సముచ్చయే, సర్వత్ర అతిసర్గేలోట్ అతిసర్గః కామచారానుజ్ఞా, తథాపి, మృధాంగణే యుద్ధదేశే, తనుం శరీరం, చ స్త్వర్థః, తృణమివ తృణవన్ముక్త్వా త్యక్త్వా, హఠాత్ బలాత్, మరుత్పురస్యాస్వర్గస్య కవాటికాయాః కవాటస్య ఉద్ఘాటనం, విదధతే కుర్వంత్యేవ, ద్వావిమౌ పురుషౌ లోకే ఇత్యాదినా అపరావృత్త్యయుద్ధే మృతానాం స్వర్గస్మరణాదితి భావః ॥ ౨౪౭ ॥ ఇతీతి ॥ వ్యోమయానం విమానం స్పందయన్ గమయన్, ప్రత్యభిజ్ఞా అనుభూతార్థ స్మారక వస్తుదర్శనం ॥ ౨౪౮ ॥ కర్ణాటేతి ॥ కర్ణాటో నామ దేశః, పూర్వం, కర్ణదేశం శ్రోత్రభాగం-అభూషయత్ అలంకృతవాన్, శ్రుత ఇత్యర్థః, సఏషః కర్ణాటదేశః, చక్షుషోర్భూషణాయతే, దృశ్యత ఇతి భావః, సాంప్రతమిదానీం పశ్య, తమితి శేషః ॥ ౨౪౯ ॥ లోచనేతి ॥ ఆసేచనకం చిరందర్శనేపి తృప్త్యజనకం, తదాసేచనకం తృప్తేర్నాస్త్యంతో యస్యదర్శనాదిత్యమరః ॥ ౨౫౦ ॥ ప్రతినగరమితి ॥ ఇహ కర్ణాటదేశే, నగరేనగరే ప్రతినగరం, వీప్సాయామవ్యయీభావః, ఏనమగ్రేపి ఆరామాః ఉద్యానాని, వాక్యత్రయేపి విలసంతీతి యోజ్యం, పచేళిమాః పాకాభిముఖాః క్రముకాః వృక్షాః, ప్రసవాః పుష్పాణి, మధునః మకరందస్య కణికాః బిందుస

ప్రత్యాగారం సుదృశాం మదా ఉదారాః ప్రతిపదం మదనః ॥ ౨౫౨ ॥ కృశానుః॥ హంత కథమభినందసి నిందనీయమముం దేశం॥ ౨౫౩ ॥ విశ్వావసుః॥ వేదవైదికవిద్వేషదూషితా భస్మరూషితాః। చండాస్సంత్యత్ర పాషండా లింగాలింగితవక్షసః॥ ౨౫౪ ॥ ఆకర్ణయ తావదన్యదప్యమీషామపచరితం॥ ౨౫౫ ॥ శిరః పురారేర్ద్విజరాజపాదదివ్యామృతైస్సిక్తమితీర్ష్యయేవ। శూద్రా ఇమే లింగధరాస్స్వయం తత్స్వపాదతోయైస్స్నపయంతి కష్టం ॥ ౨౫౬॥ విశ్వావసుః॥ మైవ, సంగరిష్ఠాః యదస్మిన్ యదుశైలప్రభృతీని దివ్యక్షేత్రాణి దృశ్యంతే ॥ ౨౫౭ ॥ దురితమవనతానాం దుర్నిరోధం నిరుంధన్ సితమతిభిరతంద్రైస్సేవ్యమానో మునీంద్రైః। యదుగిరి

మూహః ॥ ౨౫౧ ॥ ప్రతీతి॥ మిళిందాః భృంగాః, ప్రేంఖంతి భ్రమంతి, ఆరావాః ఝుంకారాః, ప్రభవంతీతి శేషః, ఉదారాః మహాంతః, మదాః విలాసాః ॥ ౨౫౨॥ ౨౫౩॥ వేదేతి॥ వేదేషు వైదికేషు తదుక్తకర్మకరేషు చ విద్వేషేణ దూషితాః భ్రష్టాః, భస్మనా రూషితాః లిప్తాంగాః చండాః భయంకరాః, లింగైరాలింగితాః సంగతాః వక్షః ప్రదేశా యేషాం తే, పాషండాః శ్రౌతస్మార్తదూరాః లింగబలిజా ఇతి భాషానామకాః, అత్ర కర్ణాటదేశే, సంతి॥ ౨౫౪ ॥ ఆకర్ణయేతి ॥ అమీషాం పాషండానాం అపచరితం దురాచారం॥ ౨౫౫॥ శిర ఇతి॥ పురారేశ్శివస్య శిరః, ద్విజరాజస్య బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠస్య పాదయోః చంద్రస్య కిరణానాం చ దివ్యైరమృతైర్జలైః సుధాభిశ్చ సిక్తమార్ద్రీకృతం, ఇత్యుక్తప్రకారయా ఈర్ష్యయా అసహనేనేవేత్యుత్ప్రేక్షా లింగధరా ఇమే శూద్రాః, తత్ శివసంబంధి శిరః, స్వపాదతోయైః, స్వయం స్నపయంతి కష్టం అత్యంతానుచితం॥ ౨౫౬॥ మైవేతి॥ సంగరిష్ఠాః వద, యాదుశైలః మేలుకోటే నారాయణపురమితి చ భాషానామనీ ॥ ౨౫౭ ॥ దురితమితి॥ అవనతానాం నమస్కర్తౄణాం సంబంధి, దుర్నివారం దురితం, నిరుంధన్ నాశయన్, అత ఏవ సితమతిభిశ్శుద్ధచిత్తైః అతంద్రైః అప్రమాదిభిః మునీంద్రైః, సేవ్యమానః, అయం యదుగిరిః ఇం భే ప్రకాశతే, యత్ర

రయమిందే యత్ర నారాయణాత్మా నివసతి కిల సంవర్షం నిబిడే ఘనః ప్రవ
ర్షే ॥ ౨౫౮ ॥ సభక్త్యా నమ్రేషం ॥ ౨౫౯ ॥ యస్యా గిరిశిఖరాగారా స్వస్స్వరా
జమౌళీపరిస్ఫురన్మరకతమహోధారానీరాజితాంఘ్రిసరోజహో నవజ
లధరాకారా నారాయణాహ్వయభూషితా సిద్ధవధూసారా సా రాజ
తే పరదేవతా ॥ ౨౬౦ ॥ పునస్సవిస్మయం ॥ ౨౬౧ ॥ యః ప్రభుర్యాదవక్ష్మాభృ
త్పురస్కృత్యా పురా బభౌ । అధునా యాదవక్ష్మాభృదధఃకృత్యా స భా
త్యహో ॥ ౨౬౨ ॥ సశ్లాఘం ॥ ౨౬౩ ॥ భూభృత్యస్మిన్ పక్షిరాజేన పూర్వం

యస్మిన్ శైలే నారాయణాత్మా భగవత్స్వరూపః, నీలమేఘః, హర్షనూనం
దం-ప్రవర్షే-నివసతి కిల- సోయమితి సంబంధః, అత్ర॥ శ్లో॥ మేఘశ్చ
తయోరబ్ధిచంద్రయోర్దత్తశ్రియోః ఖ్యాతయోః । శిఖతో యః పయోలోకే సిద్ధాన్తై
త్రిః సర్గతః ఇత్యాపితాన్యస్మేఘస్వరూపాణాం భాగవత ఇతి ధ్యేయం ॥
౨౫౮ ॥ ౨౫౯ ॥ యస్యేతి ॥ యస్య గిరేస్తటం శిఖరం అగారం నివాసః య
స్యాస్సా- స్వస్స్వర్గస్య రాజా ఇంద్రః తస్య మౌళౌ కిరీటే పరిస్ఫురతాం
మరకతానాం మహాంసి తేజాంసి తేషాం ధారయా పరం పదయో నీరాజితే
కృతనీరాజనే అంఘ్రిసరోజే యస్యాస్సా, నవసాంద్ర వేళాస్వితి
భావః, నవజలధరస్యేవ ఆకారః రూపం యస్యాస్సా-నారాయణ ఇత్యా
హ్వయేన నామ్నా భూషితా- సాధ్వీసిద్ధాంగనా వధూసారా అపారకరు
ణారసా, పరదేవతా- రాజతే॥ ౨౬౦ ॥ ౨౬౧ ॥ య ఇతి॥ యః ప్రభుః నారా
యణః- పురా కృష్ణావతారే యాదవక్ష్మాభృతః ఉగ్రసేనస్య పురస్కృ
త్యా పూజయా అంగీకరణేన ఉపలక్షితః బభౌ యదువంశ్యానాం యయాతి
శాపాత్ భద్రాసనానర్హత్వాదితి భావః- స ప్రభుః అధునా, యాదవ
క్ష్మాభృతః యదుశైలస్య చ అధః కృత్యా తిరస్కరణేన అధోభాగీకరణే
న చ- ఉపలక్షిత భాతి- అహో ఇత్యాశ్చర్యే, శ్లేషానుప్రాణితో విరోధా
భాసః॥ ౨౬౨ ॥ ౨౬౩ ॥ భూభృతీతి ॥ అస్మిన్ భూభృతి యదుశైలే పూర్వం
కృతయుగే, శ్వేతద్వీపాత్- పక్షిరాజేన గరుత్మతా ఆహృతాం- శ్వేతమృ

శ్వేతద్వీపసాహస్రాం శ్వేతమృత్స్నాం । ధన్యా నిత్యం ధారయంతో లలా
టే మాలీమస్యం మానసాన్నిర్ణిర్జంతి ॥ ౫౪ ॥ విష్ణుపద్యాకలనయా వి
శ్రుతో విమలాశయః కాసారోఽత్ర పుష్కరత్యేన కవిః కంసారిభాగివ ॥ ౫౫ ॥
ఇహ విమానం పరిస్పందయుక్ సానందం ॥ ౫౬ ॥ రజతపీఠపురం ననుకాంచ
నశ్రియమిదం నహాతే న హాదస్ఫుటం । ఇహ వసన్ శుభరీతి రగహో బుధః ప
రమయోగతయైవ విరాజతే ॥ ౫౭ ॥ పునస్సశ్లాఘం ॥ ౫౮ ॥ ఉచ్చైర్ద్విజ
జైః త్రైరసహ్యతాభిలాషాదాసేవితో భువ్యభిజాతకీర్తిః । ఆనందతీర్థాహ్వ
యమత్రకశ్చిదన్వర్థయన్నావిరభూన్మునీంద్రః ॥ ౫౯ ॥ కృశానుః ॥ అస్త

త్స్నాం తిరుమణితి భాషా నామ - లలాటే - ధారయంతః - ధన్యాః - మానసాత్
మాలీమస్యం మాలిన్యం పాపం - నిర్ణిర్జంతి నివర్తయంతి ॥ ౫౪ ॥ విష్ణ్వితి ॥
విష్ణుపద్యాః గంగాయాః విష్ణుసంబంధినాం పద్యానాం ఆకలనయా సాం
గత్యేన - విశ్రుతః ప్రసిద్ధః విమలః నిర్మలః ఆశయః అభిప్రాయః యస్య
అత్ర, యమునాశైలే, కాసారః తీర్థం కంసారిభాక్ హరిసేవకః కవిరివ, ప
నః పాపం హరతి, శ్లిష్టః శేషం జ్ఞేయమూహ్యం ॥ ౫౫ ॥ ౫౬ ॥ రజతేతి ॥ రజత
పీఠనామపురం, సనుమారితి భాషా నామ, కాంచనస్య శ్రియం శోభాం
కాంచనేతి కామపీత్యర్థః, నహాతే ఇతి యత్, తదిదం మహదద్భుతం, ర
జతస్య స్వర్ణశోభాధారణం అత్యాశ్చర్యకరమిత్యర్థః, ఇహ రజతపీఠ
పురే, వసన్, శుభా రీతిః ఆచరమార్గం శీలం యస్య సః, అగహో బుధః,
ఆనందతీర్థః పరం అత్యంతం అయసి అశ్మసారే గతస్సన్నేవ, పరమేణయో
గేన ఉపలక్షిత ఏవేతి చ, సార్వవిభక్తికస్తసిః విరాజతే, శ్లేషానుప్రాణితో
విరోధాభాసః ॥ ౫౭ ॥ ౫౮ ॥ ఉచ్చైరితి ॥ ద్విజేంద్రైః పక్షిశ్రేష్ఠైః బ్రా
హ్మణశ్రేష్ఠైశ్చ, అసహ్యతేజలే పాషే చ అభిలాషాత్, ఆసేవితః, భువి, అభి
జాతాకీర్తిః పంకస్థలం యశశ్చ యస్య సః, అతఏవ ఆనంద యతీత్యానంద
తీర్థః గురురితి చ యః ఆహ్వయః నామ తమన్వర్థయన్ యథార్థం కు
ర్వన్, కశ్చిన్మునీంద్రః యోగీ, ఆవిరభూత్ ఆవిర్బభూవ ॥ ౫౯ ॥ అస్త్వితి ॥

తావదథాస్యదసీయదర్శనానువర్తినాం నానావిధా జ్ఞానామతిబహవ ఆక
ర్ణ్యంతామపచారాః॥౩౦॥ సతతమకృతసంధ్యోపాస్తిరభ్యస్తశాస్త్రస్త్వవి
తరిగతబాల్యే కాల్యసంధ్యాముపాస్తే। తదపి భువి సమాన్యం మన్యతే ధన్యమ
న్యం త్యజతి విహితహానాత్సాధ్వసం మాధ్వసంఘః॥౩౧॥ కించ॥ గాయత్రీం
సహసా జహద్భగవతీం యజ్ఞోపవీతం త్యజన్। ముంచన్ కించ శిఖాం విరక్త ఇ
వ యః సంప్రాప్తతుర్యాశ్రమః। ఆరూఢశ్చతురంతయానమభయో హాహా
హంత దేశాంతలేష్వర్థానాముపసంగ్రహాయ విచరత్యేషోప్యమీషాం గు
రుః॥౩౨॥ అహో మహానేష వ్యామోహో హా విడంబనమపి కలిమహాత్మ్య

అముష్య ఆనందతీర్థస్య సంబంధి అదసీయం దర్శనం శాస్త్రం అనువర్తం
త ఇత్యనువర్తినాం, అపచారాః దురాచారాః ॥౩౦॥ సతతమితి॥ మ
ధ్వ ఇత్యానందతీర్థస్యైవ నామాంతరం, తస్యేమే మాధ్వాః తేషాం సం
ఘః, అకృతా సంధ్యాయాః ప్రాగస్తస్యా ఉపాస్తిరనుష్ఠానం యేన స తథో
క్తస్సన్నేవ, సతతం ప్రతిదినం అభ్యస్తశాస్త్రస్సన్, సవితరి సూర్యే, గతబా
ల్యే సతి, కాలే ప్రాతః ఉచితాం కాల్యాం సంధ్యాం ఉపాస్తే, తదపి త
థాపి, అన్యం మతాంతరస్థం, భువి, ధన్యం బుధం మాన్యం న మన్యతే న భా
వయతి, కించ, విహితస్య వేదచోదితస్య నైత్యకాగ్నిహోత్రాదేః హానా
త్త్యాగాత్, సాధ్వసం పరలోకభయం, త్యజతి॥ ౩౧॥ గాయత్రీమితి॥
య ఏషః, అమీషాం మాధ్వానాం గురురపి, విరక్త ఇవ న వస్తుతో విరక్తః, స
హసా సత్వరం, సన్న్యాసాశ్రమాచారసుకరదుష్కరత్వేన అవిచార్యే
త్యర్థః భగవతీం గాయత్రీం, జహత్త్యజన్ సన్, యజ్ఞోపవీతం త్యజన్
కించ, శిఖాం ముంచన్, సంప్రాప్తః తుర్యః చతుర్థః ఆశ్రమః సన్న్యాసః
యేన స తథోక్తస్సన్, అభయః, అతఏవ, చతురంతయానం ఆందోళికాం
ఆరూఢస్సన్, అర్థానాముపసంగ్రహాయ సంగ్రహం కర్తుం, క్రియా
ర్థేత్యాదినా చతుర్థీ, చరతి, హా హంతేత్యాశ్చర్యే, ఈదృశాచారస్య
సన్న్యాసినాం శ్రుతిస్మృతివిరుద్ధత్వేన ఉభయలోకపాతహేతుత్వాదితి

త్ ॥ ౨౭౩ ॥ యస్యాం క్వాపి విలోకనేఽపి సవనస్నానం బుధైః స్మర్యతే యస్యాన్నగ్రహణే చ సుష్ఠు కృతయా చాంద్రాయణం చోదితం తస్యాః ప్రత్యుత వాహనస్థితవతో దృష్టిర్విముక్తిప్రదా తస్యాన్నం చ సమస్తపాపహృదితి ప్రత్యేతి విద్వానపి ॥ ౨౭౪ ॥ పశ్య కలికాలనృపాలస్య గృహస్థేషు విద్వేషం భిక్షుషు పక్షపాతం చ ॥ ౨౭౫ ॥ భిక్షాం కష్టమటంతి కుక్షిభృతయే పాదాగ్రగైః క్లేశయంత్యాచ్ఛన్నాః శిథిలైః పటైశ్చ గృహిణో జీర్ణే గృహే శేరతే । రాజత్సూక్ష్మపటాః ప్రశస్తశిబికారూఢా గృహిభ్యోఽన్నదాః గ్రావవ్యూహదృఢే మఠే స్థితిజుషో ధన్యా హి సన్న్యాసినః ॥ ౨౭౬ ॥ అన్యచ్చ ॥ అ

భావః ॥ ౨౭౨ ॥ ౨౭౩ ॥ యస్యా ఇతి ॥ యస్యా వాహనస్థితయతేః, క్వాపి కుత్రాపి- విలోకనే దర్శనే సత్యపి, సవనస్నానం బుధైః స్మర్యతే అభిజ్ఞాయతే ॥ శ్లో ॥ వాహనస్థం యతిం దృష్ట్వా సచేలస్నానమాచరేదిత్యాది వచనాదితి భావః- యస్యోక్తయతేః- అన్నస్య గ్రహణే భక్షణే చ- చాంద్రాయణం నియతాహారరూపవ్రతవిశేషః సుష్ఠు కృతాని తయా ప్రాయశ్చిత్తత్వేన- చోదితం విహితం ॥ శ్లో ॥ బ్రహ్మచారియతీనాం తు భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేదిత్యాది వచనాత్- ప్రత్యుత తద్వైపరీత్యేన, తస్య వాహనస్థితయతేః- దృష్టిర్దర్శనం, విముక్తిప్రదా- తస్యాన్నం తదీయాన్నభక్షణం- చ సర్వథా సమస్తపాపహృత్ ఇత్యుక్తప్రకారం- విద్వానపి- కిముతాన్యః ప్రత్యేతి విశ్వసితి- స్వాంతే భవతీతి యావత్ ॥ ౨౭౪ ॥ పశ్యేతి ॥ భిక్షుషు సన్యాసిషు ॥ ౨౭౫ ॥ భిక్షామితి ॥ గృహిణో గృహస్థాః, కుక్షిభృతయే ఉదరభరణాయ భిక్షామటంతి కష్టమితి సర్వవాక్యశేషో యోజ్యః, పాదాగ్రగైర్గమనైః క్లేశయంతి, పాదచారేణ ఖిన్నా భవంతీత్యర్థః, కించ, శిథిలైః జీర్ణైః పటైః ఆచ్ఛన్నాః, జీర్ణవస్త్రాణి ధరంతీత్యర్థః, జీర్ణే శిథిలే గృహే, శేరతే శయనం కుర్వతే, వసంతీతి యావత్, గృహిభ్యః గృహస్థేభ్యః అన్నదాః, ప్రశస్తశిబికారూఢాః రాజత్సూక్ష్మపటాః, గ్రావ్ణాం పాషాణానాం వ్యూహస్సమూహః తేన దృఢే శిలానిర్మిత ఇత్యర్థః, మఠే, స్థితిజుషః నివాసినః,

నభ్యస్య వేదానహో శాస్త్రవాదాన్పఠంతస్స్ఫుటం యే బతైతే తన్మతస్థాః ।
అధీశాననాదృత్య తద్భక్తపూజాపరాణాం నరాణాం పదం తే భజంతే
౨౭౭ ॥ ఏకాదశ్యాం కాలయోర్హోమహానాదేషామగ్నిర్లౌకికత్వం
యదాగాత్ । తస్మాదేషాం వ్యర్థహింసానివృత్త్యై స్యాదుత్సృష్టః పి
ష్టపశ్వాదరోపి ॥ ౨౭౮ ॥ విశ్వావసుః । కిమరే కేశవభక్తిప్రకర్షాదీప్రా
నపి విప్రాన్దూషయసి । శుద్ధాకిలశుద్ధాంతస్థానామియం హృద
యంజరీహరీతిరీతిః॥ ౨౭౯ ॥ ఆబాలస్థవిరంస్థిరంహరిదినే శుద్ధోపవాసవ్రతం
నిష్ప్రత్యూహమహర్దివం విజయతే నారాయణారాధనం। శ్లాఘ్యాభాగ

సన్న్యాసినః కథన్న్యాహ ॥ ౨౭౬ ॥ అనభ్యస్యేతి ॥ యే వేదాననభ్యస్య, శా
స్త్రవాదాన్పఠంతః, తే ఏతన్మతస్థాః, అధీశాననాదృత్య ప్రభుసేవాముపే
క్ష్య, తేషాం యే భక్తాస్సేవకాః తత్పూజాపరాణాం నరాణాం సేవకాశ్రి
తానాం పదం స్థానం లభంతే- స్ఫుటం వేదశాస్త్రయోః ప్రభుసేవక తు
ల్యతారతమ్యాదిత్యర్థః, అత ఏవ పదార్థవృత్తిర్నిదర్శనా ॥ భుజంగప్రయా
తం ॥ ౨౭౭ ॥ ఏకాదశ్యామితి ॥ యస్మాదేషాం మధ్వాగ్నిహోత్రాణాం
అగ్నిరాహవనీయాదిః, ఏకాదశ్యాం కాలయోః ప్రాతస్సాయం చ హోమ
స్య అగ్నిహోత్రకర్మణః హానాత్త్యాగాద్ధేతోః, తన్మతే స్నానసంధ్యా
హర్యర్చనాత్రయాతిరిక్తస్య కర్మణాత్రి స్యతస్యాం త్యాగనియమాదితి
భావః లౌకికత్వం ప్రాకృతత్వం- ఆగాత్ ప్రాప్నోతిస్మ, ఏకకాలహోమా
భావే అగ్నేర్లౌకికత్వప్రాప్తిస్మరణాదితి భావః తస్మాత్ కారణాత్, వ్యర్థ
హింసాయాః ప్రాకృతాగ్నౌ పశ్వాలంభస్య దైవతానాస్వాద్యత్వాన్నిష్ఫ
లవధస్య నివృత్త్యై ఏషాం మాధ్వానాం, పిష్టమయే పశౌ ఆదరోఽంగీకారోఽపి,
ఉత్సృష్టస్స్యాదేవ ॥ ౨౭౮ ॥ కిమితి ॥ రీతిః ఆచారః, జరీహరీతి భృశం హరతి
హరతేర్యఙ్లుకి లటి రూపం ॥ ౨౭౯ ॥ ఆబాలేతి ॥ ఏషాం మాధ్వానాం ఆబాలస్థ
విరం బాలాదివృద్ధపర్యంతం హరిదినే, స్థిరం శుద్ధోపవాసవ్రతం, సర్వత్ర
విజయత ఇత్యన్వయః తే, అహర్దివం ప్రతిదినం చ నారాయణస్యారాధనం

చ తేషు భక్తిరధికా శ్రద్ధా చ యేషాం వృథా శాస్త్రే స్వీయ గురూదితేన చరి
తం సాధ్వేషు మాధ్వేషు కిం ॥ ౭౦ ॥ ఏతద్గుణానాం పునరత్యతీనా మేషామా
కలితదోషవైధుర్యా శుభచర్యా ॥ ౭౧ ॥ దనుజభిదభిధేయైస్తత్పురా
ణావలోకైః పునరపహతమోహైః పుణ్యతీర్థావగాహైః । భవకథనవిమూ
ఢైర్బ్రహ్మవిద్యావిచారైః క్షణమివ యతివర్యాః కాలమేతే నయంతి ॥ ౭౨ ॥
యదపి తదుపరిత్వయాదూషణముపన్యస్తం తదపమదహితహృదయేభ్యో
ఖవాద్యశేభ్య ఏవ రోచతే నతు గుణగ్రాహిభ్యః ॥ ౭౩ ॥ తత్తద్దేశనివాసి
శిష్యనివహత్రాణాయ గుర్వాజ్ఞయా సంచారాక్షమ ఏష విందతి యతిశ్శ్వే

పూజనం, శిష్యత్యూహం నిర్విఘ్నం సత్, విజయతే, భాగవతేషు భగవ
ద్భక్తేషు, శ్లాఘ్యాభక్తిః విజయతే, స్వీయ గురూదితే శాస్త్రే అధికా దృఢా శ్ర
ద్ధా చ విజయతే, ఏషుమాధ్వేషు, సాధుచరితం నాస్తి కిం అస్త్యేవ ॥ ౭౦ ॥ ఏ
తదితి ॥ ఆకలితం సంగతం దోషాణాం పాపానాం వైధుర్యం అభావః యస్యాం
తథోక్తా ॥ ౭౧ ॥ దనుజేతి ॥ అపహతమోహైః భవస్య సంసారస్య కథనేన
వార్తయా విమూఢైః శూన్యైరిత్యర్థః యతీయాంత చతుష్టయేపి యో
జ్యం, దనుజభిత్ విష్ణుః, తస్యాభిధేయాః పురాణాని భాగవతాదీని, పుణ్యతీ
ర్థాని గంగాదీని బ్రహ్మవిద్యా వేదాంతశాస్త్రం, కాలం యావజ్జీవం, క్షణమి
వ, ఏతే యతివర్యాః మాధ్వగురవః, నయంతి యాపయంతి ॥ ౭౨ ॥ య
దితి ॥ తమపరిమాధ్వసన్న్యాసినోధిక్కృత్యోక్తం దూషణం, మదః అజ్ఞానం ॥ ౭౩ ॥
తత్తదితి ॥ సంచారే పాదచారే అక్షమః అశక్తః జరాదినేతి భావః, అతఏవ
ఏష యతిర్మాధ్వగురుః, గురోరానందతీర్థాచార్యాజ్ఞయా దేశాంతర
స్థాన మంత్రోపదేశాదినా అనుగ్రహణేచ్ఛాకారయా, తేషు తేషు
దేశేషు దూరేషు నివాసినాం శిష్యాణాం నివహస్య సంఘస్య త్రాణాయ
మంత్రోపదేశాదినా రక్షణాయ, వాహనం ఆందోళికాది, విందతి చేత్ ఆ
రోహతి యది, క్షతిః హానిః కా, గుర్వాజ్ఞాయాః పరోపకారస్య చ నిషిద్ధేపి
ప్రవర్తకత్వాత్ క్షతేరితి భావః, ఆస్తిక్యైర్నిష్ఠైః జనైః, దత్తం, వితీర్ణం, అశేషం

జ్వాహానంకాఙ్క్షతః। దత్తంపిత్తమశేషమాస్తికజనైర్దైత్యారిసత్యార్చనా
సాత్కృత్యస్వయమస్పృశన్నసతి చేన్నిందాస్తికింతావతా॥ ౨౭౪॥ స్వామి
నివినియుక్తానాం స్వత్వేనానధ్యవస్యతాం యతినా, క్వాత్యాయత్యన్నత్వం
ప్రత్యవయంత్యత్ర హి తద్భుజశ్చకుతః ॥ ౨౭౫ ॥ ఏతేనమతాంతరస్థాఅపిమ
తాధిపతయోవ్యాఖ్యాతాః ॥ ౨౭౬॥ ఇదంచావధేయం॥ ౨౭౭॥ యదికతి
పయే జాత్వాలస్యాద్యథాసమయం ద్విజాబతనతనుయుస్సంధ్యోపాస్తింభ
విష్యత్కింతతః। నిగమచరితానఙ్గీకారో హి దూషణమఙ్గినామశకనవశాద్ధో
హాయైషాంనజాత్వనుష్ఠితిః॥ ౨౭౮॥ కించ॥ పంథానమనురుంధానః పితా

యథాతథా, దైత్యారేర్విష్ణోః సత్యార్చనాయాః సాత్కృత్య, అర్పితం
కృత్వా, స్వయం అస్పృశన్ సన్, అసతి చేత్, తావతా తాదృశరీత్యా, నిం
దా అస్తి కిం, నాస్త్యేవేత్యర్థః ॥ ౨౭౪॥ స్వామినీతి॥ స్వత్వేనస్వీయత్వేన
అనధ్యవస్యతాం అనిశ్చయమానానాం, స్వామినిః భగవతి విషయే, యతినా
మాధ్వగురుణా, వినియుక్తానాం నివేదితానాం అన్నానాం, యత్యన్నత్వం
క్వాత్యంకుత్రభవతి, న కుత్రాపీత్యర్థః, తత్సంపన్న నివేదితాన్నం భుంజత
ఇతి తద్భుజః జనాః, కుతః ప్రత్యవయంతి న ప్రత్యవయంత్యేవేత్యర్థః ॥
౨౭౫ ॥ ఏతేనేతి॥ మతాంతరస్థా రామానుజీయాదయః వ్యాఖ్యాతాః నిరస్త
దూషణాః॥ ౨౭౬ ॥ నను సతత మకృతసంధ్యోపాస్తి రిత్యాది మాధ్వ ప్రకస్థ
దూషణమద్యాపి నోద్ధృతమిత ఆహ, ఇదం చేతి॥ వక్ష్యమాణమపీత్యర్థః॥
౨౭౭ ॥ యదీతి ॥ కతిపయే కేచన, ద్విజాః మాధ్వాః ఆలస్యభావాదాల
స్యాత్ అశక్తేర్వా హేతోః, యథాసమయం విహితకాలమతిక్రమ్య సంధ్యో
పాస్తిం జాతు న తనుయుః, న కుర్యుర్యది, తతః యథాకాలం కాలాదిక్ర
సంధ్యానుష్ఠానాత్, కిం దూషణం భవిష్యతి న కిమపి దూషణం భవిష్యత్యే
వేత్యర్థః, హి యస్మాత్, అంగినాం మనుష్యాణాం, నిగమచరితస్య శ్రౌతస్మా
ర్తకర్మణః అనంగీకారః, దూషణం నాస్తిక్యరూపం, భవతి, తతః అ
శకనస్య అశక్తేర్వశాత్, జాతు కదాచిత్, అననుష్ఠితిః యథాకాలం అను

డైర్నైర్నవమష్యతి। ఇతిస్మృతిమధీయా నైరేషాం దోషోహి మహర్వచః॥ ౭౫॥
ఇతివ్యోమయానందూరతస్సమానయన్ పరితోదృష్ట్వా ॥ ౭౬ ॥ భాషా
వేషాచారైర్భాషాభిః పురుషాశ్చ యోషాశ్చ । వీక్షస్వప్రతిదేశం విలక్షణా
ఏవహంతలక్ష్యంతే॥ ౭౭॥ కృశానుః ॥ వయస్యవీక్షస్వేతిమావోచః కిం
తుసత్వరమతిక్రామ స్వకీశకల్పజనానిమాన్ జనపదాన్ ॥ ౭౮ ॥ చం
ద్రాలోకచయాంధకారభరయోశ్చాంపేయకింపాకయో రాజత్కుండలి
రాజరాజిలకయో రాజీవధత్తూరయోః । ఖేలత్కోకిలలోకకాకకులయోః
క్షీరార్ణవాంధ్వోరివవ్యక్తంపండితమూర్ఖయోస్సమదృశో వ్రాత్యా ఇ

నుష్ఠానం ఏషాంమాధ్వానాం దేహాపాయన భవతి॥ ౭౫ ॥ ఏకాదశ్యాం కా
లయోరిత్యత్రాహ పంథానమితి॥ పితాద్యైః పితృపితామహప్రపితామహై
డైః, పంథానమాచారమనురుంధానః ఆశ్రితః, జనః నవ్యాపతి, ఇత్యుక్తా
ర్థకాంస్మృతిం అవశ్యం పితురాచారః గ్రాహ్యః ఇత్యాదికామధీయా
నైర్దుర్భద్రైరేషాంమాధ్వానాం దోషః ఏకాదశీహేయా మహానాదిః మహర్వచః,
నవక్తవ్యః॥ ౭౫॥ ౭౬॥ భాషేతి॥ దేశేదేశే ప్రతిదేశం, భాషయా వేషేణ
ఆచారేణచ త్రిభిః, భాషాభిః కటకకుండలాదిభిశ్చ, విలక్షణా భిన్నభిన్నా
ఏవ పురుషాః పుమాంసశ్చయోషాశ్చ, లక్ష్యంతే దృశ్యంతే, హంతేత్యా
శ్చర్యే, వీక్షస్వ, పశ్య ॥ ౭౭॥ వయస్యేతి ॥ కీశకల్పావానరప్రాయాజనా
యేషుతాన్ ॥ ౭౮ ॥ చంద్రేతి॥ చంద్రాలోకచయస్య, చంద్రికాపుంజస్య
అంధకారభరస్య తమఃపటలస్యచద్వయోః, చాంపేయకింపాకయోః కేస
రవిషవృక్షయోః, రాజత్కుండలిరాజస్య రాజిలకస్య తుచ్ఛసర్పస్యచ
రాజీవస్యపద్మస్యధత్తూరస్య ఉన్మత్తపుష్పస్యచ, ఖేలతః క్రీడతః కోకి
లానాంలోకస్యకులస్య కాకకులస్యచ, క్షీరార్ణవస్య అంధోః క్షుద్ర
కూపస్యచద్వయోః పరస్పరమివేప సర్వత్రయోజ్యం పండితస్యచ మూ
ర్ఖస్యచ, సమం, సామ్యం తారతమ్యరాహిత్యరూపం పశ్యంతీతితద్దృశః
ఇహత్యాః, అమీజనాః వ్రాత్యాః గుణాగుణవివేకరూపసంస్కారశూన్యా

హత్యా అమీ ॥ శ్లో ౩ ॥ విశ్వావసుః ॥ ఓమిత్యస్య విమానమానమనసా సానం-
దసాంజలిబంధః ॥ శ్లో ౪ ॥ సురభితతమాలస్తోమపుష్యద్రసాలప్రకరతి-
లకసాలప్రస్ఫుటద్రుమజాలః । శ్రితసద్భావనశీలశ్రీశలీలానుకూలశ్శిథిలితభ-
వమూలస్సేవ్యతాం శేషశైలః ॥ శ్లో ౫ ॥ పునస్సహర్షం ॥ శ్లో ౬ ॥ పన్నగే-
షు చ నగేషు ఖగేష్వపి రాజిషు వృషత్సు సృపత్సు । వల్లరీషు చ దరీషు ఝరీ-
షు ప్రార్థయంతి జనిమత్ర మునీంద్రాః ॥ శ్లో ౭ ॥ అహో మహోన్నతాఖి-
లస్య శైలస్య ధన్యతా ॥ శ్లో ౮ ॥ యతః ॥ వైకుంఠేపి నిరుత్కంఠ మకుంఠవిభవం
మహః । తదత్ర చిత్రచారిత్రం రమతే రమయా సమం ॥ శ్లో ౯ ॥ వివిధనిగమసారై-

---

ఇత్యర్థః ॥ శ్లో ౩ ॥ ఓమిత్యంగీకారే ॥ శ్లో ౪ ॥ సురభితతమేతి ॥ సురభితమా-
నాం అతిసౌరభాణాం తమాలానాం స్తోమః తాపింఛసమూహః పుష్యన్
వర్ధమానః రసాలానాం ప్రకరః చూతసమూహః తిలకాః క్షురకాః,
సాలాస్సర్జాశ్చ ప్రముఖాః యేషాం తాదృశాని స్ఫుటాని చ ద్రుమా-
ణాం వృక్షాణాం జాలాని యస్మిన్ సః, శ్రితానాం భక్తానాం సద్భావనం
శీలం యస్య తస్య శ్రీశస్య శ్రీనివాసస్య లీలానాం క్రీడానాం అనుకూలః,
అతఏవ, శిథిలితం నాశితం భవస్య సంసారస్య మూలం అజ్ఞానం యేన సః, ఏ-
ష శేషశైలః వేంకటాచలః సేవ్యతాం; త్వయేతి శేషః ॥ శ్లో ౫ ॥ శ్లో ౬ ॥ ప-
న్నగేష్వితి ॥ మునీంద్రాః అన్యదేశవాసినః అత్ర శేషశైలే, సర్పవృక్షప-
క్షి వ్యాఘ్రహరిణపాషాణలతాగుహానిర్ఝరేషు జన్మ ప్రార్థయంతి-
తదాత్మనాపి వాస్మాకం జన్మాత్ర భూయాదితి వాంఛంతీతి అస్తు నాకిముత మ-
నుష్యత్వాదినేతి ప్రతీతేర్వస్తునాలంకారధ్వనిః, మూలంతు సార్వదిక భగవ-
త్సాన్నిధ్యలాభః ॥ శ్లో ౭ ॥ శ్లో ౮ ॥ వైకుంఠ ఇతి ॥ అకుంఠః అప్రతిహతః వి-
భవః సామర్థ్యం ఐశ్వర్యం వా యస్య తత్ అతఏవ, చిత్రచారిత్రం, త-
త్ప్రసిద్ధం, మహః వైష్ణవం తేజః, వైకుంఠేపి, నిరుత్కంఠం అనుత్సుకం
సత్, అత్ర శైలే, రమయా అలమేల్మంగాఖ్యయా, సమం, సహ, రమ-
తే క్రీడతి ॥ శ్లో ౯ ॥ వివిధేతి ॥ వేదాంతాష్టకం భగవద్విశేషణం, అదా

విశ్వం గత్వైకధీరైర్నృపశిఖరిషు హారోపకస్సాన్నిష్ప బాధే । భగవతి యదుపే రైభక్తి
బుద్ధైరస్మాకమే భవతు చిరమహో భావనా నిర్వికారా ॥౩౦౦॥ సానందం ధ్యాయ
తి॥౩౦౧॥ కృశానుః॥ హంతాస్య వ్యపేత విషయాంతర వ్యాసంగం స్వాదంతరంగం
శేషవిహాస్మిన్ననుభవతి దృఢసంగం ॥౩౦౨॥ విశ్వావసుః ॥ సఖే సత్యమేవ విది
తం భవతా ॥౩౦౩॥ దధతీ చిరాయ సుదతీమురస్థ్సలే తదతిశసీమ దదతీ సుఖం
సతాం । రసికస్య చిత్తమిహ కస్య దేవతా ప్రతిపన్నపన్నగనగా న గాహతే ॥
౩౦౪॥ కృశానుః॥ కిమతః కేనలక్షణ పరమమముం దేవమనుసంధత్సే॥౩౦౫॥ ఇ
ష్టప్రాప్తిరనిష్టభంగమపి వా సంప్రార్థ్య భక్త్యా జనైః యద్ధాతవ్యమితి ప్ర
తిశ్రుతమభూత్ప్రాగ్వంతదాస్త్యైష తే। తేదాస్యంలిసచేత్స్వయం భయమసా
వుత్పాద్య తేషాం పునః కృత్స్నం సార్థం హిరణ్యాహృత్ప్రదక్షిదం గృహ్ణాతి

రసజ్ఞహితే భావనా ధ్యానం, చిరం భవతు ॥ ౩౦౦ ॥౩౦౧॥ హంతేతి ॥ వి
షయాంతరే భగవదన్యస్మిన్వస్తుని వ్యాసంగః సంకల్పః వ్యపేతః గతః య
స్య తథోక్తం, అంతరంగం మనః కృతసంగం భావనాం ॥౩౦౨॥౩౦౩॥ దధ
తీ ॥ ఉరస్థ్సలే సుదతీం లక్ష్మీం దధతీ, అతిశయేన వక్ష-సుఖం, బ్రహ్మానందం
దధతీ అపవర్గయంతీ, చిరాయ, ప్రతిపన్నః ప్రాప్తః పన్నగనగః శేషశైలః య
యా సా, దేవతా శ్రీనివాసాఖ్యా, ఇహలోకే, రసం బ్రహ్మానందం రసికస్య
కస్య చిత్తం న గాహతే న ప్రవిశతీతి కాకుః, సర్వస్య నోహారేత్యర్థః॥ ౩౦౪॥
కిమితి॥ అనుసంధత్సే ధ్యాయసి॥ ౩౦౫ ॥ ఇష్టేతి॥ ఇష్టస్య వస్తునః ప్రాప్తిం
వా, అనిష్టస్య భంగం నివా, సంప్రార్థ్య, జనైః యద్ధనం దాతవ్యమితి
భక్త్యా ప్రతిశ్రుతం ప్రతిజ్ఞాతం అభూత్, అథ తే ఉక్తాన్యతరస్మిన్ ఆప్తే
ప్రాప్తే సతి, స్వానుగ్రహే శైథిల్యాశంకః, తత్ప్రతిశ్రుతం ద్రవ్య- తేస్వయ
మాత్మనా నదాస్యంతి చేత్, తదా సార్థం వృద్ధ్యాసహితం హిరణ్యం ధనం
నానావిధదేవగ్రహణాత్ హిరణ్యకశిపుం దహరతి గృహ్ణాతీతి నారాయణ ఇతి హి
రణ్యాహృత్ప్రతిపదం సంజ్ఞాశబ్దః యస్యాసౌ, అసౌ వేంకటేశః, తేషాం జనా
నాం, కృత్స్నం ప్రతిజ్ఞాతార్థాదన్యూనం, ఇదం ద్రవ్యం, వృద్ధ్యాసమంతం

వృద్ధ్యాస్పదం ॥౩౦౬॥ తాతే త్యామ్రాక్యః కంచిద్వనభువి తృషితస్తోయబిం
దుం యయాచే కస్యాప్యుచ్చైస్తటాకం ఖనత ఇహ గిరౌ పుంసః కృద్భార
మూహే । దత్తాం కేనాపి సూనావళిమధిమకుటం మృన్మయీమేవ దధ్రే సో
యం భూయశ్శ్రుతిజ్ఞైర్భువనపతిరితి స్తూయతే ధ్యాయతే చ ॥౩౦౭॥ వి
స్వావసుః ॥ కిమరే కరుణానీరనిధయే వేంకటపతయేప్యసూయసి సౌఖ్యాఖుతా
వీత్ ॥ ౩౦౮॥ నియంతా జంతూనాం నిఖిల జగదుత్పత్తివిభవప్రతిక్షేపైః క్రీ
డన్ పరమపురుషః పన్నగనగే । పరత్వే సౌలభ్య ప్రకటనకృతే వేంకటపతిః
కృపాసింధుః కాం కామిహ న మనుజలీలాం నతనుతే ॥౩౦౯॥ కిమప్యుపాదా

ధమణిః జేయమూలాధికత్వేన గృహ్యత ఇతి॥ ౩౦౬ ॥ తాతేతి॥ యో వేం
కటేశః, వనభువి వేంకటాచలాంత్యదేశే, తృషితస్సన్, కంచిత్పురుషం, తో
యబిందుం, నతోయం, యాచితవాన్, కించ ఇహ గిరౌ శేషశై
లే తటాకం - ఖనతః నిర్మాణయితుః కస్యాపి పురుషస్య సంబంధి - ఉచ్చై
రత్యధికం - మృత్స్నాభారమూహే ఊఢవాన్ - కేనాప్యజ్ఞాతకులగోత్రేణ, ద
త్తాం మృన్మయీం - సూనావళిం పుష్పమాలాం అధిమకుటం మణిమయ
కిరీటఏవ - దధ్రే ధృతవాన్, భూయః పశ్చాత్ సోయం వేంకటేశః - శ్రుతిజ్ఞై
ర్జనతుపాసకైః - భువనానాం పతిరితి, స్తూయతే - ధ్యాయతే చ పాదత్ర
యార్థస్య పరమ వారిదశ్రీ సామానాధికరణ్యాదిః భావః - కథాత్రియం
వేంకటాచలమాహాత్మ్యే ప్రసిద్ధం, అత్ర వాచ్యానాని. దయా పరమ కారు
ణికో యమితి స్తుతిః ప్రతీతేః వ్యాజస్తుత్యలంకారః ॥౩౦౭॥ కిమితి॥ అసూయసి
గుణానపి దోషత్వేన ఆరోపయసీత్యర్థః ॥ ౩౦౮ ॥ నియంతేతి ॥ జంతూనాం
ప్రాణినాం - నియంతా అంతర్యామీ - నిఖిలస్య జగతః ఉత్పత్త్యా విభవేన పా
లనేన ప్రతిక్షేపేణ లయేన చ త్రిభిర్వ్యాపారైః క్రీడన్ పరమః పురుషః కృ
పాసింధుః వేంకటపతిః భగవాన్ - పరత్వే వాచామగోచరే సత్యపి సర్వో
త్తమత్వే వా, సౌలభ్యస్య సులభత్వస్య ప్రకటనకృతే - ఇహ పన్నగనగే శే
షశైలే - కాంకాం మనుజలీలాం మనుష్యచేష్టాం నతనుతే న కరోతి ॥౩౦౯॥ ఇ

కావలంబే గరిమ్ణః నివసతౌ కాంతికుల్యాతటాకే కల్యాణాంభోజకల్యే నిరవధికరుణాసారకల్లోలరాశౌ । చాతుర్యౌదార్యలక్ష్మీవిహరణశరణే సద్గుణౌఘాన్ బభూవే దేవేశే శ్రీవేంకటేశే న జిగణయిషతా కేన వాగ్లానవాచ ॥ ౩౧౩॥ కించ॥ సమగ్రా హి హరేర్వేదైః సమగ్రాహి గుణావళిః । ప్రత్యక్షేపి పరత్వేస్య ప్రత్యక్షేపి చ సంశయః॥ ౩౧౪॥ అహో మాహాత్మ్యతస్యాప్యస్య సౌలభ్యం కనకకుసుమస్యేవ సౌరభ్యమివ రసికేభ్యస్స్వదతే॥ ౩౧౫॥ ప్రచండవిశ్వకంటకప్రఖండనైకపండితః పతంగమండలే వసన్ య ఏష పాండవప్రి

ధైర్యం సుఖదుఃఖయోరవికృతచిత్తత్వం తస్య ఏకావలంబే ముఖ్యాధారే, గరిమ్ణః గౌరవస్య నివసతౌ - కాంతిరేవ కుల్యా కృత్రిమాల్పసరిత్ తస్యాః తటాకే సరసి - కల్యాణాన్యేవ అంభోజాని తేషాం కల్యే ప్రాతఃకాలే - నిరవధేః కరుణాసారస్య కల్లోలరాశౌ సముద్రే - చాతుర్యం కృత్యవస్తుషు కౌశలం ఔదార్యం దాతృత్వం తయోర్లక్ష్మ్యౌ సమృద్ధీ ఏవ శ్రియౌ ఇతి శ్లిష్టరూపకం - తయోర్విహారణార్థం శరణే గృహే, దేవేశే ప్రకాశే - శ్రీవేంకటేశే సతాం గుణానామోఘాన్, జిగణయిషతా గణయితుమిచ్ఛతా - కేన వా జనేన - గ్లానవాచా శ్రాంతవాగింద్రియేణ, న బభూవే, సర్వోపి గ్లానవాగ్బభూవ, భవతేర్భావే లిట్, స్రగ్ధరా ॥ ౩౧౩॥ సమగ్రేతి॥ సమగ్రా సంపూర్ణా, హరేర్గుణానామావళిః పఙ్క్తిః వేదైస్సమ్యక్ అగ్రాహి గృహీతా, అస్య ప్రత్యక్షే దర్శనే సతి పరత్వే అప్రత్యక్షవిషయే సంశయో యం పరో వా ప్రత్యక్షో వేత్యాత్మకోపి, ప్రత్యక్షేపి నిరస్తః హిరేవార్థే - పూర్వత్ర ప్రతిపూర్వాద్గ్రహేరుత్తరత్ర ప్రతిపూర్వాత్ క్షిపతేశ్చ కర్మణి లుఙ్ ॥ ౩౧౪॥ అహో ఇతి॥ మాహాత్మ్యతస్య సర్వోన్నతస్యాపి, అస్య వేంకటేశ్వరస్య, సౌలభ్యం సులభత్వం, కనకమయస్య కుసుమస్య, స్వదతే రోచతే॥ ౩౧౫॥ ప్రచండేతి॥ ప్రచండానాం దారుణానాం విశ్వకంటకానాం జగచ్ఛత్రూణాం ప్రఖండనే ఏకం కేవలం, పండితః నిపుణః య ఏషః పాండవప్రియః భగవాన్ పతంగమండలే సూర్యబింబే, వసన్

యః। అఖండరీతికః ప్రసన్నపుండరీకలోచనః సకుండలీంద్రభూధరప్ర
కాండమండనాయతే॥౩౧౬॥ అవలోకయతావదురగవరధరణీధరశిరోమ
ణేశ్చ కృపాణే గనితరసుకరవరనికరవితరణకౌశలమతిపేశలం ॥౩౧౭॥ మూ
కారబ్ధం కమపి బధిరాశ్శ్లోకమాకర్ణయంతి శ్రద్ధాలుస్తం విలిఖతి కుణిశ్శ్లా
ఘయా వీక్షతేంధః। అధ్యారోహత్యహహ సహసా పంగురప్యద్రిశృంగం
సాంద్రాలస్యా శిశుభరణతో మందమాయాతి వంధ్యా ॥౩౧౮॥ సర్వాః పర్వ
తమవలోక్య సశ్లాఘం॥౩౧౯॥ సర్వోత్తుంగశ్శ్రితశుభగుహస్సాధ్వభిఖ్యాత

ప్రకాశత ఇతి శేషః అఖండరీతికః స్థిరమర్యాదః ప్రసన్నే ప్రసాదాన్వితే,
పుండరీకే శ్వేతపద్మే ఇవ లోచనే యస్య, స భగవాన్, కుండలీంద్రభూధ
రప్రకాండస్య శేషశైలశ్రేష్ఠస్య మండనాయతే భూషణమివ ఆచరతి
తత్ర వసతీత్యర్థః ॥ పంచచామరం వృత్తం ॥ లఘుర్గురుర్నిరంతరం భజే
త పంచచామరం ॥౩౧౬॥ అవలోకయేతి ॥ ఉరగవరధరణీధరశిరోమణేః శే
షశైలభూషణస్య, అతిపేశలం భృశం మృదు ఇతరైర్దైవైః అసుకరస్య అనితర
సుకరస్య వరనికరస్య వితరణకౌశలం నిపుణత్వం ॥౩౧౭॥ మూకేతి ॥ బధిరా
శ్శ్రోత్రవికలాః మూకేన వాగ్వికలేన ఆరబ్ధం నిర్మితం కమపి ఏకం, శ్లోకం
పద్యం ఆకర్ణయంతి తం శ్లోకం, కుణిర్హస్తవికలః, శ్రద్ధాలుః శ్రద్ధాన్వితస్సన్
విలిఖతి, తం చ, అంధః శ్లాఘయా ఉపలక్షితః వీక్షతే, కించ, పంగుః పాద
వికలోపి, అద్రేశ్శేషశైలస్య శృంగం శిఖరం, సహసా, అధ్యారోహతి,
వంధ్యా తు శిశుభరణతః సాంద్రాలస్యా సతీ, మందం శనైః, అద్రిశృంగం
అధ్యారోహత, అహహేతి సర్వత్ర యోజ్యం, మూకాదయస్త్వభీష్టమర్థం
భగవత్ప్రసాదాల్లబ్ధ్వా తథా తథా చ క్రురితి కథాః పురాణప్రసిద్ధాః॥౩౧౮॥
౩౧౯ ॥ సర్వేతి ॥ యతః, యః శేషశైలః, సర్వేభ్యః ఉత్తుంగః ఉన్నతః,
శ్రితః శుభః గుహః నిషాదాధిపః శ్రితాశ్శుభాగుహాశ్చ యస్మిన్ సః, సాధుభి
రభిఖ్యాతా శ్లాఘితా సీతా జానకీలతావిశేషశ్చ యస్మిన్ సః, సీతాలతా సురన
దీ జానకీ హాలవత్మ్రసు ఇతి కోశః, భాస్వతః సూర్యస్య వంశస్య కులస్య, భా

సీతోద్భాస్వద్వంశోపచయజనకస్సానుజస్ఫూర్తికాయః। ఏనం మానం క్షితి
భృతమియం జానతీ జానకీశం కీశశ్రేణీ కలయ శరణీసుర్వతీ వర్వరీతి॥ ౩౦॥ ప్ర
కాశబహుపాదవత్యపి ఫణిక్షమాభృత్యతః ప్రకామమవలోక్యతే పరమమ
స్యదత్యద్భుతం। నిజోరసి పయోధరశ్చిరమచంచలాం విద్యుతం పయోధర
మురస్యసావపి బిభర్తి నిత్యం నిజే॥ ౩౧॥ ఇతి విమానం దక్షిణతస్సమానయన్
సానందం విలోకయన్ సఖే విపినానామమీషాం పరమం రామణీయకం॥
౩౨॥ పురః పురో ఘనం వనం వనే వనే మహాగిరిః మహాగిరౌ మహాగిరౌ వి

స్వతాం కాంతిమతాం వంశానాం వేణూనాం ఉపచయజనకః వృద్ధికారకః,
అనుజానాం భరతాదీనాం స్ఫూర్త్యా ప్రకాశనేన సహితః సానుజస్ఫూర్తిః
సానుభ్యో జాతా ప్రస్థసంభవా స్ఫూర్తిః యస్యేతి చ, తతః కః ప్రత్యయః, తత
స్తం ఏనం క్షితిభృతం రాజానం పర్వతం చ జానకీశం శ్రీరామం జానతీ అత
ఏవ ఇయం కీశశ్రేణీ వానరపఙ్క్తిః శరణి సర్వతీ రక్షకం కుర్వతీ సా సం కుర్వ
తీ సతీ, వర్వరీతి భృశం ఆవృణోతి, తృణోతేర్యఙ్లుక్ కలయ పశ్య॥ ౩౦॥ ప్ర
కాశేతి ప్రకాశాః బహవః పాదాః ప్రత్యంతపర్వతాశ్చ తద్వతి, ఫణిక్షమాభృ
తి సర్పరాజే శేషశైలే చ, అతః పూర్వోక్తాత్ అథవా అతః గూఢపాదస్య
ప్రకాశపాదత్వాత్ అద్భుతాదన్యదితరత్ పరమం అత్యద్భుతం, ప్రకామమవలో
క్యతే, తత్రహేతుమాహ, పయోధరః మేఘః నిజే ఉరసి, అచంచలాం విద్యుద్భి
న్నామితి చ విద్యుతం చిరం బిభర్తి, సేయం విద్యుదపి, నిజే ఉరసి, పయోధరం
బిభర్తి, అత్ర మేఘవిష్ణ్వోః లక్ష్మీవిద్యుతోశ్చ పదద్వయేన విషయనిగరణం
మేఘస్తనానాం చ శ్లేష భిత్తికాభేదాధ్యవసాయశ్చ క్రమేణ బోధ్యం, విరో
ధాభాససజాతీయసంసృష్టిః॥ ౩౧॥ ఇతీతి॥ విపినానాం అరణ్యానాం, రామ
ణీయకం సౌందర్యం॥ ౩౨॥ పుర ఇతి॥ పురః పురః అగ్రే అగ్రే, ఘనం, వనం
అరణ్యం, విరాజిత ఇతి సర్వత్ర యోజ్యం, వనే వనే ప్రతివనం, వీప్సాయాం ద్వి
ర్భావః, ఏవమగ్రేపి, గుహాగృహమివ, విహారే క్రీడాయాం తత్పరః ఆస
క్తః, హరిస్సింహః, నిరంకుశః అప్రతిహతః, కృతం ఇభానాం గజానాం సా

రాజతే గుహాగృహం । గుహాగృహే గుహాగృహే విహారతత్పరో హరిః హ
రాహారాన్నిరంకుశః కృతేభసాధ్వసధ్వనిః॥ ౩౨౩॥ కృశానుః॥ కిమరే వర్ణ్య
యస్యాచక్షుష్యాణి మనుష్యాంగకబళనచపలచండపుండరీకాననాని కాన
నాని॥ ౩౨౪ ॥ ఇతస్తావద్గ్రావవ్యతికర ఇతస్సంత్యజగరా ఇతో లుంటాకా
నాం సముదయ ఇతః కంటకచయాః । ఇతో వ్యాఘ్రా ఉగ్రా జ్వలనజనకా
వేణవ ఇతో వనం సంలక్ష్యైతన్మన ఇదమహో హా మోహమయతే॥ ౩౨౫ ॥ వి
శ్వావసుః॥ సఖే నిపుణనిరూపణత ఏతేషాం గుణమపి గృహాణ॥ ౩౨౬ ॥ అ
నాయాసగ్రాహ్యాణ్యవనిపతిభోగ్యాన్యపి ఫలాన్యయత్నేనప్రాప్యాస్త్వపి
సుదృగపేక్ష్యాస్సుమనసః । అసూర్యంపశ్యాన్యప్యహహ సులభాన్యశ్మభ

ధ్వసం భయం యేన సః, ధ్వనిః॥ ౩౨౩ ॥ కిమితి॥ మనుష్యాణాం అంగానాం
కబళనార్థం చపలాని స్ఫురంతి చండాని ఉగ్రాణి పుండరీకాణాం వ్యా
ఘ్రాణాం ఆననాని వక్త్రాణి యేషు తాని, అతఏవ అస్మిన్ అచక్షుష్యాణి
అదర్శనీయాని ॥ ౩౨౪॥ ఇతఇతి॥ ఇతః ఏతస్మిన్ ప్రదేశే సార్వవిభక్తిక
స్తసిల్, ఏవమగ్రేపి, తావచ్ఛబ్దో వాక్యాలంకారే, గ్రావ్ణాం పాషాణా
నాం వ్యతికరః రాశిః, సంతీతి యథాయోగం సర్వత్రయోజ్యం, అజగరా
స్సర్పభేదాః, లుంటాకానాం సముదయః చోరసమూహః- కంటకాస్తీక్ష్ణా
గ్రవృక్షాంగాని, జ్వలనజనకాః పరస్పరఘర్షణద్వారా అగ్న్యుత్పాదకాః
యతస్తతః, ఏతద్వనం సంలక్ష్య దృష్ట్వా, ఇదం మదీయం మనః, మోహం భ
యజన్యం, ఆయతే ప్రాప్నోతి॥ ౩౨౫॥ సఖఇతి॥ నిపుణ నిరూపణతః సారవ
స్తునిర్వర్ణనాద్ధేతోః, ఏతేషా మరణ్యానాం॥ ౩౨౬॥ అనాయాసేతి॥ అ
వనిపతిభిః నతు సర్వైః భోగ్యాన్యపి, ఫలాని చూతపనసాదీని అనాయా
సం అర్థవ్యయం వినాపి గ్రాహ్యాణి లబ్ధుం శక్యాని, సుదృగ్భిః విశాలలో
చనాభిః అపేక్ష్యా దర్శనీయా ఇతి మనోజ్ఞత్వాతిశయోక్తిః అపేక్ష్యా ఇతి
పాఠే కాంక్షణీయా ఇత్యర్థః, సుమనసః పుష్పాణి చ అయత్నేనాపి ప్రా
ప్యాః, అసూర్యంపశ్యాని అదృష్టసూర్యరశ్మీని అశ్మభవనాని శిలాగృహా

వనాన్యరణ్యానీభాజామతిపతతిభాగ్యంకిలగిరః ॥ ౩౨౭ ॥ అపి చ॥ గహన
గుహావిహారిహరిపాణిరుహాభిహతద్విరద శిరస్తటోద్గళితమౌక్తికసంహ
తిభిః। అహహ విభూషితైరిహగిరౌ విహరంతి సుఖం సమమబలాజనైరతివి
లాసపరాశ్శబరాః॥౩౨౮॥ ఇతి వ్యోమయానం దక్షిణతః ప్రాపయన్ ప్రక
ర్షమంజలిం బద్ధ్వా ॥ ౩౨౯ ॥ కంఠోపరి కంఠీరవశుచిదంష్ట్రారుచివిచిత్ర
చంద్రికయా। స్ఫటికాచల ఇవ నయనే ఘటికాచల ఏష సంప్రతి ధినోతి ॥
౩౩౦॥ సభక్తిప్రకర్షమంజలిం బద్ధ్వా॥ ౩౩౧॥ వరకేతుస్థతార్క్ష్యాయ
స్మరకేళిపుషే శ్రియః। నరకేక్షణవిఘ్నాయ నరకేసరిణే నమః॥ ౩౩౨॥ కించ

ణి, సులభాని, అహహేతి సర్వత్ర యోజ్యం, యతస్తతః, అరణ్యానీభాజాం
మహారణ్యవాసినాం భాగ్యం గిరః వచాంసి అతిపతతి అతిక్రామతి కిల॥౩౨౭॥
గహనేతి॥ రతివిలాసేషు పరాః ఆసక్తాః అత ఏవ శబరాః మ్లేచ్ఛవిశేషాః వ
నచరాః, గహనగుహాసు విహారిణాం అథవా గహనేషు అరణ్యేషు గు
హాసు చ విహారిణాం హరీణాం సింహానాం పాణిరుహైః నఖైః అభిహతానాం
విదారితానాం ద్విరదానాం గజానాం శిరస్తటాత్ కుంభస్థలాత్ ఉద్గళితా
నాం చ్యుతానాం మౌక్తికానాం ముక్తాఫలానాం సంహతిభిః రాశిభిః, వి
భూషితైరలంకృతైరబలాజనైస్సమం, ఇహ గిరౌ శేషశైలే, విహరంతి క్రీ
డంతి ॥ ౩౨౮॥౩౨౯॥ కంఠేతి ॥ కంఠస్య ఉపరి కంఠీరవస్య సింహరూపస్య
సంబంధినీనాం శుచీనాం ధవళానాం దంష్ట్రాణాం స్థూలాయత దంతానాం
రుచ్యా కాంత్యైవ విచిత్రయా అద్భుతయా చంద్రికయా, స్ఫటికమయా
చల ఇవ స్థిత ఏష ఘటికాచలః నృసింహనివాసః, భాషాయాం చోళంగివర
నామ్నా, నయనే, సంప్రతి, ధినోతి సంతోషయతి ॥౩౩౦ ॥౩౩౧॥ వరేతి॥
వరే కేతౌ తిష్ఠతీతి స్థః తార్క్ష్యః గరుత్మాన్ యస్య తస్మై, శ్రియః స్మరకేళిపు
షే లక్ష్మీసంభోగవర్ధనాయ, నరకస్య ఈక్షణే విఘ్నాయ ప్రతిబంధకా
య తద్భక్తానాం నరకదర్శనమపి నాస్తీతి భావః నరకేసరిణే నృసింహాయ, న
మః అస్తు॥౩౩౨ ॥ స్థిరేతి ॥ స్థిరశంఖాదివిఘ్నాయ సురసంఘార్చితాంఘ్ర

స్థిరశంఖాదిచిహ్నాయ సురసంఘార్చితాంఘ్రయే। పరసంహారదక్షాయ నరసింహాయ మంగళం॥౩౩౩॥ జంభదంభహరత్రామారంభలంభకమూర్తయే। శంభుసంభావనీయాయ స్తంభడింభాయ మంగళం॥౩౩౪॥ కృశానుః॥ కిము రే క్రోధమయేపి నరమృగేంద్రే స్తవవచనం విరచయసి ॥ ౩౩౫ ॥ ప్రహ్లాదమాహ్లాదయితుం తమేకం సర్వస్య సర్గేణ భువనస్య భీతిం। సైంహం దధే సంహననం పురా యస్తస్య స్తవస్తత్ర కథం ప్రవృత్తః॥౩౩౬॥ విశ్వావసుః॥ వయస్య మైవం వాదీః॥౩౩౭॥ అపుణ్యధౌరేయహిరణ్యదూనత్రిలోకలోకక్షపణాయ శౌరిః। కాయాధవాయాసనిరాసదంభాత్ స్తంభాదిహాజృంభత సంభ్రమేణ॥

యే, అతఏవ, పరేషాం శత్రూణాం సంహారే దక్షాయ సమర్థాయ, నరసింహాయ మంగళం ॥ ౩౩౩ ॥ జంభేతి॥ జంభస్య రక్షసః దంభం గర్వం హరతీతి జంభహరస్య ఇంద్రస్య త్రామస్య ఆరంభాణాం కర్మణాం లంభకా సంపాదికా మూర్తిశ్శరీరం యస్య తస్మై, హిరణ్యకశిపుమారణేన హ్యముష్యలోకేయజ్ఞానాం కర్మణాం ప్రవృత్తేః ఇంద్రస్య త్రాణమితిభావః, శంభోస్సంభావనీయాయ పూజ్యాయ, స్తంభస్య డింభాయ శిశవే తత్ప్రోత్పన్నాయేత్యర్థః మంగళం ॥ ౩౩౪॥ కిమితి॥ నరమృగేంద్రే నరసింహవిషయే, స్తవవచనం స్తోత్రవాక్యం॥ ౩౩౫ ॥ ప్రహ్లాదమితి ॥ యో నరసింహః, తం ప్రసిద్ధం, ఏకం ప్రహ్లాదం హిరణ్యకశిపుపుత్రం భక్తం, ఆహ్లాదయితుం సంతోషయితుం , సర్వస్య భువనస్య భీతిం కుర్వన్ సన్, సైంహం సింహసంబంధి, సంహననం శరీరం, పురా, దధే ధృతవాన్, తత్ర నరసింహవిషయే, తస్య స్తవః కథం ప్రవృత్తః జాతః॥ ౩౩౬॥ ౩౩౭ ॥ అపుణ్యేతి॥ శౌరిర్విష్ణుః అపుణ్యానాం పాపాత్మనాం ధౌరేయేణ ప్రథమేన హిరణ్యేన హిరణ్యకశిపునా దూనానాం దుఃఖితానాం త్రిలోకానాం లోకానాం శోకస్య క్షపణాయ నాశం కర్తుం తుమర్థాచ్చేత్యాదినా చతుర్థీ, కాయాధవస్య కయాధుసుతస్య విగతదేహాభిమానస్య వా ప్రహ్లాదస్య ఆయాసస్య పితృకృతస్య నిరాసదంభాత్ నివారణవ్యాజాత్, సంభ్రమేణ, ఇహ లోకే, స్తంభాత్, అజృంభత ఆ

౩౩౮॥ ఇదం చావధీయాతాం॥ ౩౩౯॥ మనుష్యతిర్యక్త్వముపేత్య సద్యో దేవ స్స్వయం స్థావరతోభ్యగాచ్చ। విచిత్రశక్త్యన్వయమత్ర వేదైః ప్రత్యాయ్యమానం ప్రకటీకరోతి॥ ౩౪౦॥ పునస్స విస్రంభం॥ ౩౪౧॥ ఘటికాచలం సప్రగవే త్యతత్త్వతో ఘటికాచలం సమధిరుహ్య భక్తితః। నరకేసరీంద్రచరణౌ విలోకయన్ నరకే సరిష్యతి న జాతు మానవః॥ ౩౪౨॥ ఇతి వ్యోమయానమన్యతస్సంచోదయన్ సహర్షం॥ ౩౪౩॥ వీక్షారణ్యమిదం వదంతి సరసీ హృత్తాపనాశిన్యసావస్యా రోధసి వీరరాఘవ ఇతి ప్రఖ్యాతనామా హరిః। వ్యక్తం రాజతి వీతిహోత్ర ఇవ యో విస్తీర్ణహేతిద్యుతిః క్షేత్రం ప్రాప్తకుశస్థలిప్రభజశ్శ్రీ

విబభూవ, తదా చ సర్వభువనసంతోషణ ఏవాయం న తద్భీషణ ఇతి భావః, ప్రహ్లాదో హ వై కాయాధవ ఇతి శ్రుతిః॥ ౩౩౮॥ ౩౩౯॥ మనుష్యేతి॥ దేవః భగవాన్, మనుష్యత్వం తిర్యక్త్వం సింహత్వం చ, నత్వేకమేవ, ఉపేత్య స్వీకృత్య, స్థావరతః స్తంభాత్, నతు మాతృతః, సద్యః నవమాసానంతరం అభ్యగాచ్చ ఆవిర్భవంత్సన్ వేదైః ప్రత్యాయ్యమానం ప్రకటీక్రియమాణం, విచిత్రాయాః అఘటనఘటనాపటీయస్త్వేన ఆశ్చర్యకరాయాః శక్తేస్సామర్థ్యస్య అన్వయం సంబంధం, అత్ర లోకే పామరప్రచురే, ప్రకటీకరోతి, ప్రత్యక్షస్య సర్వసంప్రతిపన్నత్వాదితి భావః॥ ౩౪౦॥ ౩౪౧॥ ఘటికేతి॥ మానవః, వపుర్నిజం, తత్త్వతః స్వభావాత్ ఘటికాయాం యామాష్టభాగేఽపి చలనశ్వరం, అవేత్య జ్ఞాత్వా ఘటికానామానం అచలం సమధిరుహ్య, భక్తితః నరకేసరీంద్రస్య చరణౌ విలోకయన్ సన్ జాతు నరకే న సరిష్యతి న పతిష్యతి॥ ౩౪౨॥ ౩౪౩॥ వీక్షేతి॥ ఇదం పురోవర్తి క్షేత్రం వీక్షారణ్యం తత్సంజ్ఞం వదంతి, జనా ఇతి శేషః, అసౌ సరసీ తీర్థం హృత్తాపనాశినీ, అస్యాః హృత్తాపనాశిన్యాః, రోధసి తీరే వీరరాఘవ ఇతి ప్రఖ్యాతనామా హరిః వ్యక్తం రాజతి, విస్తీర్ణానాం హేతీనాం చక్రాద్యాయుధానాం జ్వాలానాంచ ద్యుతిర్యస్య సః, అతఏవ, వీతిహోత్రః అగ్నిరివ స్థిత ఇత్యుపమా, యో హరిః, శ్రియుక్తేన శాలిహోత్రేణ మునినా

శాలిహోత్రాంచితం ॥ ౩౪౪ ॥ ఆకలయితుభవనాత్రోదంచమత్కారం
౩౪౫॥ ద్విరేఫవర్ణాంసుమనోరమాంతనుంబిభర్తిసంజ్ఞామివవీరరాఘవః
సుపర్వరాజేనయదీయమంచితంముఖంపదద్వంద్వమివోపశోభతే॥౩౪౬॥
కృశానుః॥ వయస్యకింసన్నహ్యసివీరరాఘవస్తవనైయదస్మిన్నపిపన్నగన
గనాథ ఇవపరధనగ్రహణపరత్వానయోదోషాః ప్రాదుష్యంతి ॥ ౩౪౭॥ వి
శ్వావసుః॥ తత్రాస్మదుక్తేనతత్సమాధానేనైవ పునరత్రాపిసంతోష్టవ్య
మాయుష్మతాభవతా । పామరమతేనరమతేకస్యమనోవీరరాఘవేదేవే ॥
౩౪౮ ॥ స్వేక్షాసాధ్యజగజ్జనిస్సుతసుపల్లాక్షాంకితోరస్స్థలస్సాక్షాద్దేవప
రఃపుమాన్ కృతనుతిర్దాక్షాయణీశాదిభిః । వీక్షారణ్యపతిర్విరాజతిగ
తిదాత్రీక్షాసదృక్సాహితీధీక్షాంత్యాయురరోగతాధనయశోమోక్షాద్య

అంచితం పూజితం, ప్రస్తాకుశస్థలీనామనదీయేనతత్, తత్తీరస్థితం, క్షే
త్రంప్రభజతి ఆశ్రయతి, సహరిరితిసంబంధః॥ ౩౪౪॥ ౩౪౫॥ ద్విరేఫే
తి॥ వీరరాఘవః భగవాన్, ద్విరేఫస్యభృంగస్యేవవర్ణః నీలరూపంద్వి
రేఫవర్ణాఃచ, యస్యాఃతాం. అతఏవ సుష్ఠుమనస్సుసుమనస్సుపుష్పేషు
చరమతఇతిసుమనోరమాం, తనుంశరీరం,సంజ్ఞాంవీర రాఘవేత్యాఖ్యా
మివ బిభర్తిశోభనేపర్వణిపూర్ణిమాయాం రాజాచంద్రఃసుపర్వణాం
దేవానాంరాజా ఇంద్రశ్చతేన,అంచితంయదీయంముఖం,పదద్వంద్వమి
వ,ఉపశోభతే॥ ౩౪౬॥౩౪౭॥ తత్రేతి॥ ఆయుష్మతాభవతా, హేపామర
మతే మూఢబుద్ధే,నరమతేనసంతుష్యతి ॥౩౪౮॥ స్వేతి॥స్వస్యవీక్షయా
అవలోకనేనసాధ్యాజగతో జనిః సృష్టిః యస్యసఃసుతనోః లక్ష్మ్యాఃప
ల్లాక్షయా పాదలాక్షకేణ అంకితోరస్స్థలః, తస్యాస్తత్రనివాసాదతిభా
వః దాక్షాయణీ శాదిభిః శివప్రముఖైఃకృతనుతిః, దాక్షయాసదృక్సా
హితీధీః బుద్ధిః క్షాంతిః క్షమా,ఆయుః,అరోగతాఆరోగ్యం,ధనం, యశో
మోక్షశ్చాదిః యేషుతేషుఅపేక్షావతాం,గతిఃతద్దాయక ఇత్యర్థః, అ
తఏవ, పరః అపరశ్చాపి పుమాన్ భగవాన్ సాక్షాత్ వీక్షారణ్యపతిః

ప్రేక్షావతాం ॥ ౩౮౯॥ఉపేత్యవీక్షాపనముష్ణతస్సదా సువర్ణవల్ల్యాసుమనఃపుషాశ్రితః। అహీనసేవ్యోహరిచందనస్తథా త్యుపాశ్రితానాముచితాం సువాసనాం ॥ ౩౯౦॥ఇత్యాస్యతో విమానం ప్రేంఖయన్న గ్రతో వీక్ష్య సప్రత్యభిజ్ఞం॥ ౩౯౧ ॥ ఏషాంభూతపురీనిరీక్షితచరీ దోషాపహంత్రీ ప్రియా శ్రీమానత్రగుణాబ్ధిరావిరభవ ద్రామానుజార్యో మునిః । త్రయ్యంతామృతసింధుమంథనభవద్ధయ్యంగవీనాత్మకం విజ్ఞానంయదుపజ్ఞమేవ విదుషామద్యాపి విద్యోతతే॥౩౯౨॥ కించ॥ కామాదివైరిగణభీమానవద్యనిజనామా ఖిలాపగరిమా వైమానికార్యసమభూమావనౌ వచనసీమా తిలంఘిమహి

వీరరాఘవస్సన్, విరాజతి- అత్రభక్తకామితప్రదానస్య వీరరాఘవరూపస్వీకారహేతుత్వాత్ప్రదాఢ్యహేతుకం కావ్యలింగం ॥ ౩౮౯ ॥ ఉపేత్యేతి॥ సదా-సుమనసఃపుష్పాణి విబుధాశ్చ పుష్ణాతీతితత్పుషా, సువర్ణవల్ల్యాచంపకలతయా తన్నామ్న్యాశ్రియాచ శ్రితః శ్లిష్టః, ఉన్నతః,అహీనామినైస్సర్పశ్రేష్ఠైహీనానభవంతీత్యహీనైరుత్తమైశ్చ సేవ్యః, హరిరేవచందనః వృక్షః-వీక్షాపనముపేత్యఉపసమీపే ఆశ్రితానాం,ఉచితాం సుష్ఠువాసనాంభావనామేవ సౌరభ్యం,తనోతి॥౩౯౦॥ఇతీతి॥ ప్రేంఖయన్ గమయన్ ॥౩౯౧॥ ఏషేతి ॥ దోషాపహంత్రీ, అతఏవ, ఏషాభూతపురీ శ్రీపెరుంబూదూరిత్యభాషానామా, మయానిరీక్షితచరీ పూర్వం దృష్టా, త్రయ్యంతా ఉపనిషద ఏవ అమృతసింధుః క్షీరార్ణవస్తన్యమంథనేన ఆలోడనేన భవతఃహయ్యంగవీనస్యఘృతవిశేషస్య ఆత్మా స్వరూపంయస్య తత్తం, విజ్ఞానంవైష్ణవ విశిష్టాద్వైతశారీరకభాష్యం,విదుషాం మధ్యే,యః రామానుజః ఉపజ్ఞా ఆద్యమితిజ్ఞానం యస్యతథోక్తం యత్రలోకమేవ, అద్యాపి, విద్యోతతే, సగుణాబ్ధిః శ్రీమాన్ రామానుజార్యః మునిః,అత్రపుర్యాం, ఆవిరభవత్॥ ౩౯౨ ॥కామేతి ॥కామాదీనాం వైరిణాంఅంతశ్శత్రూణాంగణస్యభీమః అనవద్యఃనిజస్యనామ్నః అఖిలాపగరిమాకీర్తనాన్సామర్థ్యంయస్యసః, అవనౌభువి, వైమానికార్యస్య దేవగురోస్సమ

మా॥ శ్రీమాన్ [illegible] విశిష్టాద్వైత [illegible] క్షేమాణి ప్రం
[illegible] ॥ ౩౫౩ ॥ అశి చ॥ రజ
యతి రామానుజ [illegible] త్రిదండ [illegible] బోధక
[illegible] ॥ [illegible] ॥ తేషు
మీమాంసా శాస్త్ర [illegible] | [illegible]
[illegible] ॥ ౩౫౫ ॥ [illegible]
తామిద్ధ [illegible] రామానుజాయ [illegible] ద్వే శే
షాయ [illegible] త్రిశా [illegible]
తు కావేరా [illegible] ॥ ౩౫౬ ॥ [illegible]

భూమా॥ [illegible] రామానుజస్య [illegible]
[illegible] అపహత
విః, శ్రీమాన్ [illegible] నిశ్చిత [illegible]
మాణి, [illegible] ॥ ౩౫౩ ॥ [illegible] య
స్య రామానుజ [illegible] అజయతి
[illegible] సకల
కరోతి [illegible] అనుస [illegible] జయతి [illegible]
రామానుజ [illegible] ॥ ౩౫౪ ॥
తత్ర [illegible] మీమాంసా శాస్త్ర [illegible] అమీ విశే
షః [illegible] సకల
[illegible] అనాదర్శ [illegible]
స్తే, లక్ష్మణ [illegible] రామానుజస్య తే ప్రబంధాః [illegible]
[illegible] ॥ ౩౫౫ ॥ ౩౫౬ ॥ రామానుజా యతి॥ పరవేషభా
జే, శేషాయ, రామానుజసంజ్ఞాయ, ధరాతలయే అపహత పాపాయ,
గురవే, ప్రణామాన్ కలయే, మా ద్రుశాం పీతి అత్యంతాశరణత్వసూచనం
కృశానాదీనాం, పరిపాతుం కామః యస్యాసః, అత ఏవ ఉదంచితః ప్రకటి

కణ్వాదీనాం ॥ ౩౫౮ ॥ రామానుజార్యానుసారేణ సేవాపరాన్ప్రతీతాన
పశ్యన్నరో ప్ధ్యం । యమోక్తపురాణాః స్మృతినాయుగతాంతసాక్షిసప్తాతా న
టీకాం ॥ ౩౫౯ ॥ ప్రాసః ॥ సత్యమేవ తథాపి తత్ప్రథానుగానినాం మేధా
వినామపి వరావమంత్ర్యాస్వయమో నోత్కాః సిద్ధాః ॥ ౩౬౦ ॥ సఖాహి ॥
శ్రీరామానుజపదాంబుజసుసః స్పష్టప్రకృష్టే ... నా. విపతాం
... తాంతర జుష్టాం ... తక్ష్మోక్ష్యంతి । రామాంతో దనమంతి తస్యచిత
నం తత్ప్రవృత్త ... సమయ ప్రాప్తేనా
... ॥ ౩౬౧ ॥ కించ ॥ ... ద్విజాః స్వయి జుష్టాం భా
షావ్రతపరోమో ... ప్రాదకేషాంగ్రి । తి

తః బోధపూర్వకాః ... పరమరసు, ... పుంజకి, ఖినానా, అ
హాతరత్ అవిద్భవత్ ॥ ౩౫౭ ॥ ౩౫౮ ॥ రా ... ॥ యామునాయా ఇదం
తీర్థం యామునం ... తీర్థస్య యామునగురోశ్చ సే
వాపరా, రామస్య అనుజః ... ప్రాపనరకంరా క్షసంని
రయం చరితోర్థం, ఉ... ... మోక్ష్యా... రోజ్కి, పురాణకీపూ
ర్వోక్తస్య, గీతా ... ప్రపసాదయ ... వాణ్ణ సపినః లక్ష్మణార్య
మతిస్యాశ్రీలాదరాః ... ॥ ౩౫౯ ॥ సత్యమి
తి ॥ తస్య రామానుజస్య ... తిత తప్రథానుథావినాం, పరే
షాం అవమంత్ర్యాం ... ॥ ౩౬౦ ॥ శ్రీరామేతి ॥ శ్రీరామానుజస్య ద
శనే శాస్త్రే ప్రవకం ... అనురక్తాః, స్పష్టమప్రకృష్టైగుణ జైస్సా
నసంధ్యాజపాధ్యయనాది ... మనః ... జుష్టా, విమ
షా, సజ్జా ... అంతఃకి, ... రాంతరస్తైః
ద్విష్టం, అరవిశ, పరిత ... అనారామానుజీయాః అనుస్యాజత్తి
యుక్త చేత ... సంపాదనా ... హాహాం తె
త్యాన్వయః ॥ ౩౬౧ ॥ నేతి ॥ ద్విజాః స్వయి జుష్టాం బహిష్కారాలజానాం, ఏషాం
రామానుజీయానాం, విశ్వేషాం పురుషార్థానాం సకలపురుషార్థానాం

రం క్షీరపయోనిధేరుపగతో దైత్యారిదీప్త్యావృతం కో వా ధావతి దుగ్ధలబ్ధిచ
పలో గోపాలకస్యాలయం ॥ ౩౬౨॥ కించ॥ తన్మతానువర్తినాం కేషాంచి
దేషా చేష్టా నేష్టా వైదికానాం॥ ౩౬౩॥ పశ్య॥ ముంచంతః పంచయజ్ఞాన్ ద్రా
విడఫణితిభిర్మోహయంతో నభిజ్ఞాన్ నిందంతో హంత యజ్ఞానసకృదపి
హరేర్వందనం వారయంతః। సద్ద్వేషం ధారయంతః కతిచిదవిహితైస్సం
క్షిపంత్యేవ కాలం లుంపంతః శ్రాద్ధచర్యాం యతిమపి గృహిణాం వందనం కా
రయంతః ॥ ౩౬౪॥ కించ॥ ఘంటాఘోషం త్యజంతో హరిపరిచరణే సర్వ

సాధవే ఃధో కర్మణి, బద్ధాదరేష్వప్తదక్షే వేదే జాగ్రతి సత్యపి, భాష
యా ద్రామిడ్యా నిర్మితే ప్రబంధరాశ్రిగః అభ్యాసజన్యః, ఇహలోకే, న
న్యాయ్యః నోచితః, అనుచితత్వే వైధర్మ్యేణ దృష్టాంతమాహ, దైత్యారిదీ
ప్త్యా ఆవృతం క్షీరపయోనిధేస్తీరముపగతః కో వా జనః, దుగ్ధలబ్ధా క్షీరలాభే చ
పలః ఆసక్తస్సన్, గోపాలకస్య క్షుద్రగోపస్య, అల్పార్థకస్య, ఆలయం
ప్రతిధావతి న కోపీత్యర్థః॥ ౩౬౨॥ తదితి॥ కేషాంచిదేకదేశినాం భాష
యా తెంగలాఖ్యానాం మార్జాలకిశోరన్యాయవాదినాం, చేష్టా ఆచారః
వైదికానాం వేదోక్తకర్మానుష్ఠాతౄణాం ॥ ౩౬౩ ॥ ముంచంత ఇతి॥ పం
చయజ్ఞాన్ బ్రహ్మయజ్ఞౌపాసనాతిథిపూజా దేవర్షి పితృతర్పణ వైశ్వ
దేవాఖ్యాన్ ముంచంతః, ద్రావిడఫణితిభిః భాషాప్రబంధవాక్యైరనభిజ్ఞాన్
అజ్ఞాతవేదశాస్త్రార్థ్వనః, మోహయంతః, స్వమతే భ్రామయంతః- య
జ్ఞాన్ జ్యోతిష్టోమాదీన్ నిందంతః కామ్యా ఇతి గర్హయంతః, హరేరపి
వందనం అసకృత్ వారయంతః నిషిద్ధ్యంతః, సత్సు ద్వేషం ధారయంతః
యతిం స్వమతసన్న్యాసినమపి, గృహిణాం వందనం కారయంతః, శ్రా
ద్ధస్య చర్యాం విధివదనుష్ఠానం, లుపంతః త్యజంతః, కతిచిత్ రామానుజీ
యాః, అవిహితైః శ్రుతిస్మృతిదూరైః కర్మభిరేవ, కాలం సర్వం, సం
క్షిపంతి గమయంతి॥ ౩౬౪॥ ఘంటేతి॥ సర్వస్మిన్ లోకే అవిగీతం ప్రశస్తం
ఘంటాఘోషం, హరిపరిచరణే విష్ణ్వర్చనాయాం, త్యజంతః, శ్రుతిభిః*

లోకావిగీతంఖ్యాతం త్రైలోక్యమాతుశ్శ్రుతిభిరభిహితం వైభవం ఖండ
యంతః। సంకేతశ్రద్ధయైవస్వచరణసలిలం స్వీయగోష్ఠ్యాంపిబంతః కేచి
ద్విప్లావయంతేజగదభిదధతః కేశవందోషభోగ్యం ॥ ౩౮౫॥ యజ్ఞాఃపం
చమహత్పదేనసహితాః యేచాపరేవిశ్రుతాః యత్కర్మ గ్రహసంక్ర
మాదిసమయేసర్వేబుధాఃకుర్వతే। తత్సర్వంవిసృజంతి కామ్యమితియేత్ర
య్యధ్వవిధ్వంసకాఃతైర్ద్వేష నిత్యతయాశ్రితేయదశనం యాచవ్యవాయ
క్రియా ॥ ౩౮౬ ॥ విమృశాపి మోహమావహంతో వితద్వైతిహ్యసహస్ర

సాహిశ్రీరిత్యాదిభిః అభిహితం ప్రకటితంఅతఏవఖ్యాతం
లోకత్రయప్రసిద్ధం త్రైలోక్యమాతుర్లక్ష్మ్యాః వైభవం స్వాతం
త్ర్యం ఖండయంతఃదూషయంతః,లక్ష్మీరపిభగవతశ్శేషభూతైవేతివదంతః
స్వీయానాం స్వమతస్థానాం గోష్ఠ్యాంసభాయాం, సంకేతస్స్వీయకల్పిత
వ్యవస్థాయాం శ్రద్ధయా నిర్వహణాభినివేశేన స్వచరణసలిలమేవ, పిబం
తః, తేహిసర్వే స్వచరణ సలిలమేకస్మిన్పాత్రేగృహీత్వాతత్తత్పిబంతీ
తితన్మతరహస్యం, కేశవందోషభోగ్యం నియమ్యకృతానాందోషాణాం,
నియామకత్వేనభోక్తారమభిదధతః వదంతః కేచిత్పూర్వోక్తాః,జగత్త
న్మర్యాదామిత్యర్థః విప్లావయంతేవిపర్యాసయంతి ॥ ౩౮౫ ॥ యజ్ఞా
ఇతి॥ యేపంచయజ్ఞాః బ్రహ్మయజ్ఞాదయః, మహత్ ఇతిపదేనసహితాః
మహాయజ్ఞాఇత్యర్థః, యేత్వపరేయజ్ఞాః జ్యోతిష్టోమాదయః, విశ్రు
తాః ప్రసిద్ధాః,ఇదం పూర్వత్రాపియోజ్యం, చస్త్వర్థః, సర్వేబుధాః
శ్రుతిస్మృతిజ్ఞాః, గ్రహః చంద్రసూర్యోపరాగః, సంక్రమఃరవేర్మేషాది
ప్రవేశః తదాదౌసమయే, యత్కర్మపిత్ర్యంకుర్వతే, తత్సర్వంనిత్యం
నైమిత్తికంచ కర్మ, కామ్యంకామహేతురితి, అపలప్యేతిశేషః, యేత్ర
య్యధ్వనః వేదమార్గస్యవిధ్వంసకాః అమీ, విసృజంతిముంచంతి,తైర్ద్వే
షకైః, అశనంభక్షణంయత్, వ్యవాయక్రియా మైథునంచయా, అస్తీత్యు
భయత్రయోజ్యంతేద్వేకర్మణీ, నిత్యతయానిత్యకర్మత్వేన,ఆశ్రితేఽలం

పణాన్ వెన ॥ వినదోహానే [illegible] కిలాగ్నిః జయం లేకపటాలయో జగంతి ॥
౩౬-౭ ॥ కి చ ॥ యస్యాం నాస్తి పునస్సంస్మృతిన [illegible] విదాం యజ్వానుహా సా
స్పదం పూజ్యం [illegible] సాం కలి [illegible] ॥ వేదానామ
మపహానే [illegible] పుష్ట-
లీకృతి [illegible] ॥ ౩౬-౮ ॥ కించ ॥ పాప్మానో యేషాం సకృద
కరణే [illegible] విహాతి స్పష్టవేదోపది
ష్టాన్ । [illegible] స్తంభకహ
కృ [illegible] ॥ ౩౬-౯ ॥ వినుహామితి
వితథానాం [illegible] మృషావాదా
నాం [illegible] అథవా [illegible]
[illegible] వెన [illegible] వెన, [illegible] మపి కిము తాజ్ఞా
నాం, వేదాహాం [illegible] ఖిలాః పాపాః, క
పటాలయాః [illegible] విషయస్థా అగో
[illegible] జగంతి, విజయం [illegible] పద్యం
వనకం ॥ ౩౬-౭॥ యస్యామితి॥ యస్యాం [illegible] యో
జ్యా, నయుగానాం [illegible] పునస్సంస్మృతిర్నాస్తి యజ్వాని [illegible]
హా సా [illegible] అపి, సాంకేతికః
సంకేతస్థః [illegible] సంజ్ఞా [illegible] పుయ మాశ్చపు
నః పూజ్యం తే వేదానామపహానం [illegible] మస్థాపకా ఇత్యప
వాననసం [illegible] ప్రక్రియా [illegible] స్మృతిహంతా
ధ్వస్తా [illegible] పుష్టలీకృతిం [illegible] పుష్టాతిశితత్వ
మేకస్యేవిధ [illegible] సర్వథాత్యాజ్యా [illegible]
యమిత్యర్థః ॥౩౬-౯॥ పాప్మాయజ్ఞ ॥ యేషాం యజ్ఞాదీనాం, సకృదేకదా
ప్యకరణే అననుష్ఠానే సతి భూయాన్ ప్రత్యవాయః పాపమస్తి భవతి, స్ప
ష్టం వేదైరుపదిష్టాన్ చోదితాన్ యజ్ఞాదీన్ బ్రహ్మయజ్ఞప్రముఖాన్, ఇహ

తకరేకశ్చి మన్త్రే [illegible] ॥ ౩౭౯ ॥ [illegible] ॥ గాహం తెగం గాపుపినయజ
టూసార ఇతి [illegible] త్వ [illegible] ణాలంణగిష [illegible] । [illegible] త్రైనం
గవాన్త్ర [illegible] ప్రా [illegible] న్నర [illegible] త్ [illegible] నిప్రజ
సాన్తన్దణయితుం ॥ ౩౮౦ ॥ [illegible] ॥ [illegible] రేకశేక [illegible] లేపురా
షానుజద [illegible] । [illegible] వ్రా
నాం [illegible] ౩౮౧ ॥ [illegible] కంథరాయాం
[illegible] తెలుగాం ॥
౩౮౨ ॥ [illegible] ॥ ౩౮౩ ॥ [illegible]
[illegible]

[illegible] ప్రకటితవాన్, [illegible] గాహమాభాగే [illegible]
[illegible], [illegible] తాన్త [illegible] సర్వాం
[illegible] వ్యాగః అ
[illegible] ఉత్కృష్ట [illegible]
[illegible] ॥ ౩౭౯ ॥ [illegible] గాయాన్తరలోకే [illegible], నమస్క
[illegible] న
[illegible], [illegible]
[illegible] పురీషభాగ ఇ
తినషిబంతి, తేషాం [illegible] సాన్త్రాత్
[illegible] ॥ ౩౮౦ ॥ [illegible] రంహిలేపు ॥
౩౮౦ ॥ [illegible] లోకే [illegible] కాకా
ఇవ [illegible], అ [illegible] పరిశుద్ధా [illegible] ఆరోపయంతి హి
నయంతి హి, [illegible], అనల్పా [illegible] కంధరాయాం గ్రీవాయాం
మాలిన్యం నైల్యం, కకోలః కాలకూటాఖ్యవిషః ౩౮౨ ॥ ౩౮౩ ॥ [illegible] ర్యా
శిష్టపక్షా [illegible] ఉచ్ఛిష్టానీవ ॥ అమీ రామానుజీయాః
ఉచ్ఛిష్టాన్యన్నాని, అతివారతః, పరిహరంతి, అసహ్యస్సంగతిం సహభో

తరగృహే ప్రాశ్నంతి నాపోప్యమీ। కామ్యం నిర్మమతేన కర్మ భగవత్కైంకర్యమేవస్థితాః స్సత్వస్థైస్స్పృహణీయ ఏష జయతి శ్రీవైష్ణవానాం క్రమః ॥ ౩౬౪॥ కించ॥ ఫాలే శుద్ధమృదూర్ధ్వపుండ్రతిలకః పద్మాక్షమాలా గళే దివ్యం శంఖరథాంగచిహ్నమనిశం దీప్తం భుజామూలయోః । వక్త్రే శౌరిగుణైకవర్ణనపరా వాచస్తదంహోముచామేతేషాం హరిభక్తితుందిలహృదాం వీక్షాపి మోక్షావహా ॥ ౩౬౫॥ దోషారోపణంచైతేషు త్వదీయస్యాపహాస్యం ॥ ౩౬౬॥ ఇష్టాత్స్వబాంధవజనాదితరైరదృష్టం యద్భుంజతేన్నమిహ లక్ష్మణపక్షనిష్ఠాః। దోషః కిమేష దురితాపహరో గుణో వేత్యేవం వివిచ్య పరిపృచ్ఛ గుణాగుణజ్ఞాన్ ॥ ౩౬౭॥ కించ॥ దృష్టం బంధ్వితరైస్సతామనదతాం

జనాధికం ఉజ్ఝంతి త్యజంతి, ప్రాణాపత్సు సతీష్వపి, బాంధవేతరగృహే - అపోపి న ప్రాశ్నంతి, కామ్యం స్వర్గాదిహేతుం కర్మ, న నిర్మమతేన కుర్వంతి, భగవత్కైంకర్యపూజాయామేవ స్థితాః, ఏషః ఉక్తవిధః, శ్రీవైష్ణవానాం క్రమః రీతిః, సత్వస్థైః సాత్వికైః, స్పృహణీయః కామనీయస్సన్ జయతి ॥ ౩౬౪॥ ఫాలఇతి॥ యస్మాదేతేషాం ఫాలే శుద్ధమృదా శ్వేతమృత్తికయా ఊర్ధ్వపుండ్రాత్మకః, తిలకః, గళే పద్మబీజమయీ అక్షమాలా, భుజామూలయోః బాహ్వగ్రయోః, అనిశం దివ్యం దీప్తం శంఖస్య రథాంగస్య చక్రస్య, చిహ్నం - వక్త్రే శౌరిగుణైకవర్ణనపరాః వాచః, సర్వత్ర యథాయోగమస్తీతి యోజ్యం తత్తస్మాత్, హరిభక్తితుందిలహృదాం అంహోముచాం నిష్పాపానామేతేషాం వీక్షాదర్శనమపి మోక్షావహా ॥ ౩౬౫॥ దోషేతి॥ అపహసితుం యోగ్యం అపహాస్యం ॥ ౩౬౬॥ ఇష్టాదితి॥ ఇహ, లక్ష్మణపక్షే రామానుజమతే నిష్ఠాః, ఇష్టాత్ స్వమతస్థాత్, స్వబాంధవజనాత్, ఇతరైః మతాంతరస్థైః అబాంధవైరదృష్టమన్నం, భుంజత ఇతి యాత్, ఏష ఉక్తవిధాన్నభోజనం, విధేయప్రాధాన్యాత్పుంస్త్వం, దోషః, కింశబ్దో వాక్యార్థే, దురితాపహరో గుణో వా, ఇత్యుక్తప్రకారం, వివి

దోషోయఏషోపదైశ్శిష్టైః స్పృష్టమశ్నతామిహ మహారాష్ట్రాదికానాం స
మః। యేషాందూషయితానకోఽపినియతాహారాః పరంతుద్విజస్సర్వాశీన
తుదూషణంహితభుజాంతేషామిదం భూషణం ॥ ౩౭౮ ॥ యచ్ఛఠారిప్ర
భృతిమునివినిర్మిత దివ్యప్రబంధాఖ్యయనే దోష ఉద్భావితస్సోయ మితి
హాసపురాణాదిభిర్వేదముపబృంహయద్భ్యోవిద్వద్భ్యోనరోచతే॥౩౭౯॥
శృణుతావత్॥ ౩౮౦॥ వకుళవిభూషణేనగురుణాకరుణానిధినాశ్రుతిమకు
టాభిసంధి మవధార్యపరంగహనం। రచితమిహప్రబంధమనుసంద్ధతాం
కథితంసమమపిదూషణంస్మృతిపురాణమధీతవతాం ॥ ౩౮౧ ॥ ఉపాదే
యంప్రాజ్ఞైరుదితవిషయం ద్రావిడవచోప్యయుక్తార్థంహేయంభవతివ

చ్యాలోచ్య, గుణానగుణాన్ దోషాంశ్చ జానంతీతి తద్జ్ఞాః-పరిపృచ్ఛ॥ ౩౭౭॥ ఏవమపిశ్రోత్రియాన్నత్యాగాదిదూషణం చోద్ధృతమిత్యతఆహ దృష్టమితి ॥ బంధ్వాతరైర్దృష్టంఅన్నం- అనదతాం అభక్షయతాం- సతాంయఏషదోషః కథితః- సఏవదోషః-అపదైశ్శిష్టైఃస్పృష్టం అనశ్నతాంమహారాష్ట్రాదికానామపిసమః- నియతాహారః భోజననియతః, కోఽపిజనః- ఏషాంవైష్ణవానాం- దూషయితాదూషకః నభవతి-పరంతుకింతు- సర్వత్రాశ్నాతీతిసర్వాశీద్విజః దూషయితాఇదం అనియమభోజనకృత దూషణంతు- హితభుజాం నియతాహారాణాం తేషాం భూషణమేవ నతు దూషణమితియోజ్యం ॥ ౩౭౮ ॥ ౩౭౯॥ ౩౮౦॥ ద్రావిడప్రబంధదూషణ ముద్ధర్తుమాహ, వకుళేతి ॥ కరుణానిధినాఅతఏవ వకుళవిభూషణేన శఠకోపేన గురుణా, శ్రుతిమకుటానాం ఉపనిషదాం అభిసంధిం తాత్పర్యం పరమత్యంతంగహనందురవగాహమవధార్య నిశ్చిత్యరచితంద్రావిడభాషయేతిశేషః, ప్రబంధం, అనుసందధతాంపఠతాం, యద్దూషణం కథితం,తద్దూషణం స్మృతీః మానవాదీః పురాణానివైష్ణవాదీనిచ, నపుంసకమనపుంసకేనేత్యాదినా ఏకవద్భావః,అధీతవతాంతత్పాఠకానామపి,సమం వేదార్థోపబృంహకత్వావిశేషాదితిభావః ॥౩౮౧॥ నను వేదార్థోప

చనంసంస్కృతమపి । హరింబిభ్రచ్చేత్తస్యానతిసుభగోపిస్తుతిపదం నస
దూరేఽప్యంతః కరణధృతనారీస్తనభరః ॥ ౩౭౨॥ వస్తుతస్త్వగస్త్యవ్యాక
రణానుశిష్టానాం అనవద్యశిష్టపరిగ్రహవిశేష ప్రకృష్టానాం ద్రావిడశబ్దా
నాంకోనామసంస్కృతాదపకర్షః ॥ ౩౭౩ ॥ పద్య ॥ సయాసాంవ్యా
కర్తాచుళుకితసముద్రోమునివరః ప్రబంధారఃప్రౌఢాశ్చ శఠమథనముఖ్యా
శ్చమథనాః ప్రవక్తారశ్శుద్ధాః ప్రథితయశసః పూర్వేగురవోగిరాంపారే
తాసాంజయతిగరిమా ద్రావిడగిరాం ॥ ౩౭౪ ॥యద్యైకదేశివిషయదూ

బృంహకత్వేపి, ప్రబంధస్యద్రవిడభాషామయత్వేన, దేశభాషామయం
కావ్యంశ్రోతవ్యంజాతునద్విజైరితి స్మరణాదనుచితమేతత్పఠనమతఆహ॥
ఉపాదేయమితి ॥ ఉదితః శ్లాఘ్యఃవిషయః ప్రతిపాద్యం యస్యతత్,ద్రా
విడవదః ప్రబంధః, ప్రాజ్ఞైరుపాదేయంగ్రాహ్యంభవతి, అయుక్తార్థం
అనుచిత విషయం, సంస్కృతమపి వచనంభాణప్రహసనాది, హేయం
త్యాజ్యం, భవతి, అనతిసుభగః కురూపోపి, హరించేతసిబిభ్రజ్జనఃస్తుతేః
పదంస్థానంభవతి సదూరేపి, అంతఃకరణే చేతసిధృతనారీస్తనభరః జనః
స్తుతిపదం నభవతి॥ ౩౭౨॥ ననూచిత విషయత్వేనప్రబంధస్యగ్రాహ్య
త్వేపి నసంస్కృతమయత్వమతయితరేషామివ బ్రాహ్మణానాం నత
త్పఠనాదిత్యమతఆహ ॥ వస్తుతస్త్వితి ॥ అగస్త్యవ్యాకరణంఇలక్కణమితి
భాషానామ, తేనానుశిష్టానాం వ్యుత్పన్నానాం ద్రావిడశబ్దానాం, ప్ర
బంధగతానామితిశేషః ॥ ౩౭౩॥ సఇతి॥ యాసాంద్రావిడగిరామితి వా
క్యత్రయేపియోజ్యం, వ్యాకర్తావ్యాకరణేన సంస్కారకర్తాతు, చుళుకి
తసముద్రః పీతాబ్ధిః, సఃప్రసిద్ధః, మునివరోగస్త్యః ప్రబంధారః ప్రబంధక
ర్తారశ్చ, ప్రౌఢాః ప్రగల్భాః, శఠమథనముఖ్యాః శఠకోపాదయః, శ
మథనాః మునయః, ప్రవక్తారః అధ్యేతారశ్చ,శుద్ధాఃప్రథితయశసః పూ
ర్వేగురవఃరామానుజాదయః, సర్వత్రభవతీతియథాయోగంయోజ్యం, తా
సాం ద్రావిడగిరాం, గరిమాఉత్కర్షః, గిరాంపారేజయతి, వాచామ

షణోపన్యాసస్తత్రాప్యాకర్ణ్యతాం ॥ ౩౮౫ ॥ కతిచిదలసాః కర్మ్మ జహు
సాద్విహాయవినిష్ఫలాస్తదపి భగవద్భక్తిస్తేషాం ధునోతి భవవ్యథాం । శ్రీమ
సహజనైకాంహోర్నృణాం వినైవ విలంఘనైర్జ్వర నిరసనాయాలం పీ
ర్యోత్తరం పరమమౌషధమ్ ॥ ౩౮౬ ॥ కించ ॥ రహస్యవ్యాఖ్యానై రఘు
వర చరిత్రానుకథనైస్త్రయీసధ్రీచీనాం వకుళధరవాచాం ప్రవచనైః ।
అమీ భాష్యాఖ్యానైర్హరిచరణ కైంకర్యవిధిభిః ప్రణామైశ్చార్యాణాం

విషయ ఇత్యర్థః ॥ ౩౮౪ ॥ య ఇతి ॥ ఏకదేశినః తెంగలాఖ్యాః విషయః యే
షాం తేషాం దూషణానాముపన్యాసః కథనం ॥ ౩౮౫ ॥ కతిచిదితి ॥ అలసాః
అత ఏవ కతిచిదమీ, ఆయాసాద్ధేతోః, కష్టం కర్మేతి న్యాయాదితి భావః, క
ర్మ నిత్యం నైమిత్తికంచ, నిష్ఫలాః నిర్భయాస్సంతః, జహుస్త్యాది, విహా
య వినిష్ఫలా ఇతి పాఠాంతరేప్యయమేవార్థః, తదపి తథాపి, తేషాం క
ర్మత్యాగినాం, భవవ్యథాం సంసారదుఃఖం, భగవద్భక్తిః తదీయా, ధునో
తి, వారయతి, శ్రీమంతూత్తృష్ణాజన్యాం సహంత ఇతి తత్సహాస్యాజనస్య ప
కం కేవలం అంహోవిలంఘనైర్వినైవ, నృణాం రుగ్ణానాం, జ్వరస్య ని
రసనాయ, పీర్యోత్తరం ప్రబలం పరం ఔషధమేవ అలం సమర్థం భవతి,
అత్ర ॥ శ్లో ॥ సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యత ఇత్యాది భగ
వద్వాక్యాత్తత్త్వసాక్షాత్కారపర్యంతం కర్మావశ్యకత్వే, భగవద్భక్తిమా
త్రేణ తత్త్యాగః భగవదాజ్ఞావిలంఘనమేవేతి సువ్యక్తమేతత్, అత ఏవ కవి
నాపి ఆలస్యాదిత్యుక్తం ॥ ౩౮౬ ॥ రహస్యేతి ॥ రహస్యానాం భగవద్విష
యాణాం వ్యాఖ్యానైః అర్థవర్ణనైః, రఘువరచరిత్రస్య రామాయణ
స్య అనుకథనైః పఠనైః, తన్మతే తస్య ద్వయార్థప్రతిపాదకత్వాదితి భా
వః, త్రయీసధ్రీచీనాం వేదతుల్యానాం, వకుళధరవాచాం ప్రబంధవాక్యా
నాం ప్రవచనైః, భాష్యస్య రామానుజీయస్య ఆఖ్యానైః, హరేశ్చరణ
యోః కైంకర్యవిధిభిః, ఆర్యాణాం తన్మతస్థానాం ప్రణామైశ్చ, అమీ, అత్ర
లోకే, దివసాన్ క్షణమివ నయంతి, ఇదం నకస్యాపి దూషణస్యావారకం,

క్షణమివ సమేత్యాశ్రిదివసాన్॥ ౩౮౭॥ పునఃక్షణమనుధ్యాయన్నాఘం॥
౩౮౮॥ అన్యద్దాస్తాంనానాతానామేవకానుమన్యోన్యంకలహాయమానా
నాం నానావిధానాం శ్రుతీనాంఅవిరోధసాధనేనసాధుభావం ప్రకటయం
తీమఖిలగుణాభిరామాం రామానుజసరస్వతీ మభినందామి। ప్రసిద్ధం హి
సంధిమిచ్ఛంతిసాధవ ఇతి ॥ ౩౮౯॥ నిత్యం హేయగుణాపధూనవపరా నై
ర్గుణ్యవాదాశ్శ్రితా ముఖ్యార్థాః స్వగుణోక్తయశ్శుభగుణప్రఖ్యాప
నార్థప్రష్టాః। అద్వైతశ్రుతయో విశిష్టవిషయాః షట్ప్రష్టరూపాశ్రయా
భేదోక్తిస్తదితః ఖిలశ్రుతిహితం రామానుజీయం మతం॥ ౩౯౦ ॥ కృశానుః॥
అవితథమేతత్ తథాపి య ఇమే సంచరంత్యాచార్య పురుష సమాఖ్యాతాపత

కింతు తదీయసాంకేతికాచారఖ్యాపకమేవ॥ ౩౮౭॥ ౩౮౮॥ అన్యదితి॥ అన్యత్
దూషణం చ షట్కరోద్ధారం, అస్తాం తిష్ఠతు నామేతి సూచితం. కవేరుక్తైకదేశి
విద్వేషిత్వం, నానావిధానాం సగుణత్వ నిర్గుణత్వ ద్వైతాద్వైతప్రతిపా
దకానాం, అన్యోన్యం కలహాయమానానాం విరుధ్యమానానాం, అవిరోధ
స్యసాధనేనతాత్పర్యవర్ణనేనసాధుభావం పవిత్రత్వం। నను విరుద్ధ్యార్థానా
మశ్రుతయః కిమేతాస్సాధుభావసాధనే నేత్యత ఆహ, ప్రసిద్ధమితి॥ ౩౮౯॥
నిత్యమితి॥ యస్మిన్మతే, శ్రుతౌఘటకత్వం సప్తన్యాయార్థాః, ఇతః వాక్యచతు
ష్టయ పిఠయోజ్యం, నైర్గుణ్యవాదాః బ్రహ్మణో నిర్గుణత్వ బోధకభా
గాః, అనాదిమధ్యాంత హీనమేకమజరమపీతశోకమజరం బ్రహ్మత్వా
దయః హేయగుణానాం దోషాణాం అపధూనవే అభావస్థాపనే పరాః
ప్రసక్తాః, లక్షణావృత్త్యాముఖ్యార్థాః, భవంతీతి సర్వత్రయోజ్యం
సగుణోక్తయస్తు, సర్వతః పాణిపాదం తత్ సహస్రశీర్షాపురుష ఇత్యాద్య
యః, బ్రహ్మణః శుభానాంలోకోత్తరాణాం గుణానాం సర్వతః పాణిపాద
త్వాదీనాం ప్రఖ్యాపనాత్ వ్యవస్థాపనాత్, ముఖ్యార్థాః, అద్వైతశ్రుతయః
తత్త్వమసి అహం బ్రహ్మాస్మీత్యాదయః- జీవబ్రహ్మణోరైక్యప్రతిపాదకాః,
విశిష్టః సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టస్యైకస్సర్వత్వబోధకాః విశిష్టస్యజీవస్యచఅ

న్మతాభినివిష్టాశ్శిష్టాస్తేషామేషా రీతిర్న రోచతే వివేచకేభ్యః॥ ౩౯౧॥ తథా
హి॥ హత్వా మార్గే ద్విజాదీనఖిలమపి ధనం హంత హృత్వాఽతిదృప్తా వృ
త్తాస్తస్కరా యే వనగిరినిలయా యే చ నీచా ఇహాన్యే। కృత్వా చక్రాంకమే
షాం ఝడితి విదధతః కించ మంత్రోపదేశం తద్దత్తైరేవ విత్తైర్దధతి తనుమమీ
వంశపారంపరీతః॥ ౩౯౨॥ కించ॥ జారాంశ్చోరాన్ కిరాతాన్ జనపద మథ
నాన్ రాజపాశాన్మహీశాన్ శిష్యాన్ కృత్వాతిమత్తాః శ్రుతినయవిధురా

భేదః విషమవిలక్షణయా ప్రతిపాద్యయా సాంతర్ధోక్తాః, భేదోక్తిస్తు, నిష్కృ
ష్టం ఉక్తవిశేషణశూన్యం రూపం స్వరూపం యయోస్తౌ జీవేశ్వరౌ ఆశ్రియ ప్రతిపాద్యాయత్యాస్తాదృశీ భవతి, తత్తస్మాత్, రామానుజీయం సమ్మతం వై
శిష్టవిశిష్టాద్వైతశాస్త్రం, ఇహ అఖిలశ్రుతిహితం, వైరుధ్యనిరసనాదితి భా
వః॥ ౩౯౦॥ అవితథమితి॥ ఏతస్య రామానుజస్య మతే అభినివిష్టాః ఉత్క
టాసురక్తాః॥ ౩౯౧॥ హత్వేతి॥ వనాని గిరయశ్చ నిలయః నివాసః యేషాం
తే, యే తస్కరాః కిరాతశబరాదయః, ద్విజాదీన్ చతురో వర్ణాన్ మా
ర్గే అరణ్యకే, హత్వా, అఖిలమపి తేషాం ధనం హృత్వా అతిదృప్తాః ఉ
వృత్తాః ముదాచారాశ్చ భవంతి, ఉక్తేభ్యశ్చాన్యే యే నీచాః మలెనగుణేన చ
అధమా భవంతి ఇహ లోకే ఇతి శేషః, తేషామేషాం బ్రహ్మహంత్రాదీనాం, ఝడితి
సద్యః, అవిచార్యైవ గుణదోషానిత్యర్థః, చక్రాంకం కృత్వా, కించ, మం
త్రస్య నారాయణాష్టాక్షరస్య ఉపదేశం, విదధతః కుర్వంతస్సంతః, అమీ
ఆచార్యపురుషాః, తైః కిరాతాదిభిః దత్తైరేవ తుచ్ఛవిత్తైః, విత్తైః తనుం,
వంశస్య పారంపరీతః పారంపర్యేణ, సాక్షివిభక్తికస్తసిః దధతి వర్ధయం
తీత్యర్థః॥ ౩౯౨॥ జారానితి॥ శ్రుతినయవిధురాః వేదమార్గదూరాః,
అత ఏవ, యే అమీ ఆచార్యపురుషాః, జారాన్ చోరాన్ కిరాతాన్, జనపదమ
థనాన్ దేశధ్వంసకాన్, అత ఏవ, రాజపాశాన్ రాజధమాన్, మహీ
శాంశ్చ, శిష్యాన్ కృత్వా, అతిమత్తాస్సంతః, తద్దత్తవిత్తైరేవేతి భావః, బ్ర
హ్మనిష్ఠైరపి శ్రోత్రియైస్సాకం సహానాభుంజతే కించ తేషాం శ్రోత్రియాణాం

శ్రోత్రియైర్బ్రహ్మనిష్ఠైః ।సాకంనో భుంజతేమీ సకృదపివినతింకుర్వతే(గ్రే
న తేషాం సంకేతేనైవసిద్ధంతదిదమవిదుషాంశ్లాఘ్యమాచార్యపుంస్త్వం॥
౩౯౩ ॥ అమ్నాయానాహానయమభిజనవిద్యాసంపన్నానామన్యేషామస్య
నివర్త్యోవ్యామోహః ॥ ౩౯౪ ॥ ఆచారస్యాదవీయసాం ఘనతృషామజ్ఞా
తవేదాధ్వనాం కామాతంకకళంకపంకిలహృదాం కేషాంచిదేషామమీ। శు
ద్ధాచారజుషోజితేంద్రియతయాశ్రేష్ఠాస్స్వయంసూరయః శిష్యత్వం య
దుశంతితత్కిలకలేస్సామ్రాజ్య మత్రోర్జితమ్ ॥ ౩౯౫ ॥ కించ ॥ స్వ
యంతరితుమక్షమః కిమపరాన్సోతారయేదితి స్వయమచింతయన్నగణ
యన్ ధనానాంవ్యయం । జడంగురురితిభ్రమన్ శ్రియతిపుస్తకాడంబరై

అగ్రేవినతం సకృదేకవారమపి నకుర్వతే,యతస్తతః అవిదుషాం అపం
డితానాం, అమీషాంసంకేతేనస్వీయవ్యవస్థయైవ,నతువేదశాస్త్ర విచా
రైస్సిద్ధం, ఇదం ఆచార్య పుంస్త్వం, శ్లాఘ్యమితి కాకుః, అశ్లాఘ్యమేవే
త్యర్థః ॥ ౩౯౩॥ అమ్నాయాఇతి ॥ అభిజనస్సత్కులం, వ్యామోహః అ
జ్ఞానం, అనివర్త్యః దుర్నివారః ॥ ౩౯౪ ॥ ఆచారస్యేతి ॥ స్వయంశుద్ధా
చారజుషః, జితేంద్రియతయాశ్రేష్ఠాశ్చాప్యమీసూరయః పండితాః,ఆచా
రస్య, దవీయసాం అతిదూరాణాం, ఘనతృషాం అర్థాశాపరతంత్రా
ణాం, కామాతంకః మన్మథవికారఏవకళంకః మాలిన్యంతే పంకిలాఃకలు
షాఃహృన్మనః యేషాంతేషాం,అజ్ఞాతవేదాధ్వనాంచాపి, కేషాంచిత్ ఆ
చార్యపురుషాణాం, కింశబ్దోగర్హాయాం, శిష్యత్వంయత్, ఉశంతివాం
ఛంతి ప్రాప్నువంతీత్యర్థః,తస్మాత్ అత్రఉక్తార్థే, కలేస్సామ్రాజ్యంప్ర
భుశక్తిఃఊర్జితంఅప్రతిహతంకిల ॥ ౩౯౫ ॥ స్వయమితి॥స్వయంతరితు
మక్షమః అశక్తఃఅసావాచార్యపురుషః, పరాన్కథంతారయేత్, ఉభయ
త్రభవాబ్ధిమితిశేషః, ఇత్యుక్తప్రకారం స్వయమచింతయన్ బుధః పామ
రోవా,జడంమూఢమాచార్యపురుషం, పుస్తకానామాడంబరైః ఆటోపైః,
బహుభిరుపకరణైః అర్ఘ్యపాత్రాదిభిరన్వితైః, బహుళైరనేకైఃదేవతా

బహూపకరణాన్వితైర్బహుళదేవతావిగ్రహైః॥౩౯౬॥కించ॥అమలమ
తిషులోకెజాగరూకేష్వనేకేష్వపినిజగురువంశోత్పత్తిమేవావలోక్య।వి
గతశుభచరిత్రంవేదశాస్త్రానభిజ్ఞంకమపిగురురితీమేకష్టమారాధయంతి॥
౩౯౭॥అపరమపికలెరాకర్ణయచమత్కారం॥౩౯౮॥సమ్యక్ఛిష్యజనంపరీ
క్ష్యబహుభిస్సంవత్సరైరుత్సుకంశుశ్రూషాభిరుపాదిశన్ప్రముదితాఃపూ
ర్వేభువీతిశ్రుతం ఆరాధ్యైవసమర్పణైరవినతా నాచార్యఏవాదరాదబ్దై
ర్భూరితమైఃప్రసహ్యలభతేశిష్యాన్క్రమేణాధునా॥౩౯౯॥విశ్వావసుః॥
నందమనీషమహాపురుషానేవంమాదుదుషః॥౪౦౦॥భవజలనిధిమజ్జన్సజ్జ
నోజ్జీవనార్థంజగతిమహతివంశేజాతవంతోమహాంతః।ప్రపదనధనకృష్టాః

నాంరామకృష్ణాదీనాంవిగ్రహైఃప్రతిమాదిభిః, భ్రమన్ మహానితిభ్రాంత
స్సన్, ధనానాంవ్యయమగణయన్ అప్రయోజనత్వేనచాలక్షయంశ్చసన్
గురురితిమమఆచార్యఇతి, ఆశ్రయతి॥౩౯౬॥అమలేతి॥ ఇమేపామరాః
అమలమతిషుశుద్ధచిత్తేషు అనేకేషు బుధేషులోకేజాగరూకేషు విద్య
మానేషు,సత్స్వపి, నిజానాంపితృపితామహాదీనాంయోగురుఃపూర్వతనః
తస్యవంశేఉత్పత్తింజన్మైవేత్యేవకారేణ వక్ష్యమాణగుణావ్యవచ్ఛేదః, వి
గతశుభచరిత్రంవేదశాస్త్రానభిజ్ఞంకమప్యాచార్యపురుషం, అపి గర్హణ
యాం,గురురితి, ఆరాధయంతిపూజయంతి,కష్టం అన్యాయ్యం॥౩౯౭॥
అపరమితి॥ చమత్కారం ప్రభావం॥౩౯౮॥ సమ్యగితి॥ పూర్వేయు
గాంతరస్థాః వసిష్ఠవామదేవాదయః, భువిఉత్సుకం విద్యాగ్రహణతత్ప
రం- అతఏవశిష్యజనంబహుభిస్సంవత్సరైఃశుశ్రూషాభిఃసమ్యక్పరీక్ష్య-
ప్రముదితాస్సంతః, ఉపాదిశన్ తస్మైవిద్యాముపదిష్టవంతఇతిశ్రుతం,పు
రాణాదిష్వితిభావః, అధునాతు,ఆచార్యఏవ, అవినతాన్ జనాన్, భూరిత
మైః అబ్దైఃబహుసంవత్సరైః ఆదరాదిష్టానాం వస్త్రాలంకారభక్ష్యాదీనాం
సమర్పణైరారాధ్య ఆవర్జయిత్వా, క్రమేణాతికష్టేన-ప్రసహ్యబలా
త్కృత్య, శిష్యాన్లభతేపరుతఇత్యర్థః॥౩౯౯॥ ౪౦౦॥భవేతి॥భవజల

పంచసంస్కారదానాత్కృతినపతేజ్ఞానహీనాన్పునంతి॥౪౦౧॥కించ॥
ఆచార్యాఃపురుషామహత్తరకులేష్వబ్జాక్షదాస్యోజ్జ్వలా నావస్సంసృతి
వారిధేః పరమమీనావాతరిష్యన్యది। అప్రాప్తాచ్యుతదాస్యవృత్త య ఇహ
విజ్ఞాతమంత్రోత్తమాస్సర్వేతర్హికలావతస్తతనవోహంతాపతిష్యన్నధః॥
౪౦౨ ॥ తాపాదిభిస్సహపాంపునతాంజనతాంమహాత్మనామేషాం। దో
షశ్చేదేషసమోమష్టాన్పునతోపిగాంగపూరస్య ॥౪౦౩ ॥ఇదం చావబో

ధానిమజ్జతాం సజ్జనానాం ఉజ్జీవనార్థంతారణాయ, జగతిమహతీవం
శేజాతవంతః, అతఏవమహాంతఃకృతినః ధన్యాఃఏతేఆచార్యపురుషాః,ప్ర
పదనంశరణాగతిరేవధనం యేనకృష్టాఃవత్సలాస్సంతః, కతికియతః జ్ఞానహీ
నాన్ పంచానాం సంస్కారాణాం, తాపఃపుండ్రస్తథానామ మంత్రో
యాగశ్చపంచమః ఇతితన్మత ప్రసిద్ధానాం- దానాన్నపునంతిపునంత్యేవే
త్యర్థః, సజ్జనోజ్జీవనార్థ మిత్యుక్త్యాతత్సంస్కారాదీనాం సజ్జనత్వస్యశశ
విషాణప్రాయత్వాన్నహత్త్వామార్గ ఇత్యాదిశ్లోకోక్తదూషణోద్ధార ఇ
తిధ్యేయం ॥౪౦౧ ॥ ఆచార్యాఇతి॥ సంసృతివారిధేస్సంసారాబ్ధేః, నావః
పరం, అబ్జాక్షస్యవిష్ణోః దాస్యోజ్జ్వలాఅమీఆచార్యాఃపురుషాః- మహత్త
రేషుకులేషుతిరుమలకందాళాదిషు- నావాతరిష్యన్నజాతవంతో యది
తర్హి, ఇహభువి-కలౌ-సర్వేపి- అప్రాప్తాచ్యుతదాస్యవృత్తయః,అవిజ్ఞా
తమంత్రోత్తమాః- అతస్తతనవశ్చసంతః- అధః అపతిష్యన్నిరయేపతితా
అభవిష్యన్-తరతిపతత్యోఃహేతుమద్భావేల్ఋజ్ ॥౪౦౨॥నన్వేవమపితసం-
స్కారాదీనాంప్రపత్త్యాదిరాహిత్యేనసంస్కారేష్వనధికారాత్తేషాంతత్కారణమ
తినిందితమేవేత్యత్రాహ॥తాపాదిభిరితి॥సహపాంజనతాంజనసమూహం-
తాపాదిభిస్సంస్కారైః-పునతాంపవిత్రీకుర్వతాం-మహాత్మనామేషామా
చార్యపురుషాణాందోషః అనధికారిశిష్యసంస్కారకృతః- భవతిచేత్-ఏ
షఃదోషః- దుష్టాన్ పాపాత్మనఃపునతః గాంగపూరస్యాపిసమః తస్యా
పిభవేదేవేత్యర్థః, అతఃగంగాప్రవాహస్య పావనీకరణం యథానాధి

ద్ధన్యం ॥ ౪౦౪॥ సద్వంశప్రభవశ్చరిత్రరహితోప్యాదృత్యఏవోత్తమైస్సా
ధ్వాచారయుతోపిదుష్కులభవస్సభ్యేషునాభ్యర్హితః । సాలగ్రామ
మకృత్రిమంపటుమతిస్సల్లక్షణాయుక్తమప్యాదత్తేనతు లక్షణాఢ్యమమి
తం చక్రోజ్జ్వలంకృత్రిమం ॥ ౪౦౫ ॥ సవినయమంజలింబద్ధ్వా॥౪౦౬॥
శిష్యార్జితేనశుచినాద్రవిణేనతుష్టాశ్శిష్టాముకుందశరణాగతిధర్మనిష్ఠాః।
సత్సంప్రదాయనియమప్రయతాస్సదాయె తేభ్యోనమాంసికరవైవరవై
ష్ణవేభ్యః ॥ ౪౦౭ ॥ ఇతివిమానమన్యతఃప్రస్థాపయన్నగ్రతో దృష్ట్వా ॥
౪౦౮॥ఏషాక్షైరవిణీవిశల్యకరణీదోషాశుగార్త్తాత్మనాం యేత ద్రోధసిపా

కారివిశేషనియంత్రితత్వేనమహాత్మనామితిభావః ॥ ౪౦౩ ॥ ౪౦౪॥ సది
తి ॥ చరిత్రరహితః ఆచారశూన్యోపి- సద్వంశప్రభవః- ఉత్తమైరాదృత్యః
స్వీకరణీయఏవ- సాధ్వాచారయుతోపి, దుష్కులభవః- సభ్యేషుతన్మధ్యే-
నాభ్యర్హితః నపూజ్యః- సద్భిర్లక్షణైర్బిలచక్రశుద్ధ్యాదిభిఃఅయుక్తమ
పి- అకృత్రిమం-సాలగ్రామం- పట్వీ గుణాగుణపరిశీలికామతిర్యస్యసః
బుధః- ఆదత్తేస్వీకరోతి-గుణాఢ్యంచక్రోజ్జ్వలమపికృత్రిమంసాలగ్రామం
తునాదత్తే- తస్మాత్-అమలమతిష్విత్యాదిశ్లోకోక్తదూషణోద్ధారమిదమి
తిధ్యేయం ॥ ౪౦౫ ॥౪౦౬॥ శిష్యేతి॥శుచినాన్యాయార్జితేన-శిష్యార్జి
తేన- ద్రవిణేన- ధనేన-తుష్టాః- ముకుందస్య శరణాగతిఃప్రపత్తిరేవధర్మ
స్తస్మిన్నిష్ఠాః, సతాంసంప్రదాయే ఆచారేయేనియమాః స్నానసంధ్యాద
యః తైఃప్రయతాః పరిశుద్ధాస్సదాయేభవంతి, తేభ్యఃవరవైష్ణవేభ్యః,నమాం
సినమస్కారాన్, కరవైకుర్యాం॥౪౦౭ ॥ ౪౦౮॥ ఏషేతి ఏషాసరసీ,దో
షాః పాపాన్యేవ ఆశుగాబాణాస్తైరార్తాత్మనాంఖిన్నచిత్తానాం, విశల్య
కరణీశరీరాంతర్గతాయుధఖండనిస్సారణౌషధీ విశేషః,క్షైరవణీసంజ్ఞావ
తీ-తే, తిరువల్లిక్కేణీతిభాషానామ, ఏతస్యాః క్షైరవిణ్యాః రోధసితీరే,
హరిఃపార్థసారథిరితిఖ్యాతస్సన్, సమింధేప్రకాశతే. యస్యపార్థ
సారథేః పాదాంబుజంచుంబంతిస్పృశంతీతిచుంబినాం, సురపతేః ఇంద్ర

ర్దసారథిరితిఖ్యాతస్సమింధే హరిః। యత్పాదాంబుజచుంబినాం సురపతేః కో
టీరగారుత్మతస్తోమానాం తులసీదళప్రకరతో నావేదభేదం జనః ॥౪౦౯॥ అ
త్రైవసంతస్సంతశ్చిరంతనోక్త్యంతచింతనాశ్రాంతాః। ఆతన్వంతస్సుచరిత
మాతన్వంతం విభాంతిమానధనాః॥౪౧౦॥ కృశానుః॥ అస్తుతథాపిపరికలితగు
ణప్రహాణహూణప్రాయహేయజననిబిడనగరవిశేషసన్నికర్షఏవా
త్రసుమహాదోషః దుర్లభాః ఖలుహూణేభ్యః కుత్సితతమా లోకే॥౪౧౧॥ హూ
ణాః కరుణాహీనాస్తృణవద్బ్రాహ్మణగణం నగణయంతి। తేషాం దోషాః
పారేవాచాం యేనాచరంతి శౌచమపి॥ ౪౧౨ ॥ పునస్సనిర్వేదం విధిముద్ది
శ్య ॥ ౪౧౩ ॥ శౌచత్యాగిషుహూణకాదిషుధనం శిష్టేషుచక్లిష్టతాం దు

సంబంధినాం, కోటీరేకిరీటే గారుత్మతస్తోమానాం మరకతపుంజానాం తు
లసీదళానాం ప్రకరతః సమూహాత్ భేదం జనో నో వేద న జానాతి, నేమా
ని మరకతాని, కింతు, భక్తార్పితతులసీదళాన్యేవేతి భ్రమతీత్యర్థః॥౪౦౯
అత్రేతి॥ అత్ర కైరవిణీ క్షేత్రే, వసంతః చిరంతనోక్త్యంతానాం ఉపనిషదాం
చింతతేన అర్థపర్యాలోచనేన అశ్రాంతా అవిచ్ఛిన్నాః, అవిచ్ఛిన్నత
దాలోచనా ఇత్యర్థః, మానధనాస్సంతః, ఆతన్వంతం యావజ్జీవం, సుచరి
తం సత్కర్మ, ఆతన్వానాః కుర్వంతస్సంతః, విభాంతి ॥ ౪౧౦ ॥ అస్త్వితి॥
పరికలితం గుణానాం సౌశీల్యాదీనాం ప్రకర్షేణ హానం త్యాగః యైస్తాదృ
శాః హూణాః శ్వేతనరాః ప్రాయాః బహుళాః యేషాం తాదృశైః హే
యైస్త్యాజ్యైః జనైః నిబిడస్య సాంద్రస్య నగరవిశేషస్య చన్నపట్టణస్య
సన్నికర్షః సాన్నిధ్యం, కుత్సితతమా అతినింద్యాః ॥ ౪౧౧ ॥ హూణా
ఇతి ॥ కరుణాహీనా అత ఏవ హూణాః బ్రాహ్మణగణం తృణవన్న గణయం
తి నిరాకుర్వంతీత్యర్థః, తేషాం హూణానాం దోషాః వాచాం పారే వక్తు
మశక్యా ఇత్యర్థః, యే హూణాః, శౌచం గుదప్రక్షాళనమపి నాచరంతి న
కుర్వంతి ॥ ౪౧౨ ॥ ౪౧౩ ॥ శౌచేతి॥ శిష్టేషు సదాచార సంపన్నేషు క్లిష్ట
తాం దారిద్ర్యం దుర్మేధస్సు మందబుద్ధిషు అతులం దక్షేషు అత్యంతం బు

మేఽధస్స్వధరాధిపత్య మతులం దత్సేఽపి భిక్షాటనం ॥ లావణ్యం లలనాసు
దుష్కులభవాస్వగ్ర్యాసు నీరూపతాం కష్టం స్సృష్టవతా త్వయా హతవిధే
కిన్నామ లబ్ధం ఫలం॥ ౪౧౪ ॥ విశ్వావసుః॥ ఏహి త్వమే తేష్వపి గుణగ్రాహి
త్వం ॥ ౪౧౫ ॥ ప్రసహ్య న హరంత్యమీ పరధనౌఘమన్యాయతో వదంతి న
మృషా వచో విరచయంతి వస్త్వద్భుతం ।యథావిధి కృతాగసాం విదధతి స్వ
యం దండనం గుణానపగుణాకరేష్వపి గృహాణ హూణేష్వమూన్ ॥౪౧౬॥
ఇతి విమానమితః ప్రతీచ్యాం దిశి యోజనపంచకమతిక్రమ్య పురతో దృష్ట్వా
సామోదం ॥ ౪౧౭ ॥ ఇయం కాంచీ కాంచీకరశిఖరిణః కాపి నగరీ గరీయ
స్యాం యస్యాం విహరణజుషాం పక్ష్మలదృశాం । ముఖం దర్శం దర్శం ర
జనికరమాదర్శ మమలస్వరూపం కేపంకేరుహమపి న నిందంతి రసికాః ॥

ద్ధికుశలేషు భిక్షార్థం అటనం సంచారం, దుష్కులభవాసు మ్లేచ్ఛాది
కులజాసు, లలనాసు స్త్రీషు లావణ్యం సౌందర్యం, అగ్ర్యాసు బ్రాహ్మణకు
లజాసు, లలనాసు, నీరూపతాం కురూపత్వం చ, కష్టం అన్యాయ్యం, సృష్టవ
తా, నిర్మితవతా హే హతవిధే, త్వయా, కిం నామ ఫలం లబ్ధం॥౪౧౪॥౪౧౫॥ప్ర
సహ్యేతి॥ అమీ హూణాః, పరేషాం ధనౌఘం అన్యాయతః, ప్రసహ్య బలా
త్కృత్య, న హరంతి, మృషావచః అనృతవచనం న వదంతి, అద్భుతం వస్తు కా
చపాత్రోప్రఘలోచనాది, విరచయంతి నిర్మిమతే కృతం, ఆగః అపరాధః యైస్తే
షాం దండనం యథావిధి శాస్త్ర మనతిక్రమ్య, విదధతి, యతస్తతః, అపగు
ణానాం సమస్తదోషాణామాకరేషు స్థానేషు హూణేషు అమూన్గుణాన
పి ఉక్తవిధాన్ గృహాణ జానీహి॥ ౪౧౬॥౪౧౭॥ ఇయమితి॥ కరిశిఖరిణః హ
స్తిశైలస్య కాపి మనోజ్ఞా, కాంచీరశనా, తమభితో వర్తమానేత్యర్థః, ఇ
యం నగరీ, కాంచీ నామ భవతి, గరీయస్యాం లోకోత్తరాయాం, యస్యాం
కాంచీనగర్యాం, విహరణజుషాం, పక్ష్మలదృశాం స్త్రీణాం, ముఖం, దర్శం
దర్శం దృష్ట్వా దృష్ట్వా, రసికాః, అమలస్వరూపమితి చంద్రే దర్పణే
చ పరియోజ్యం, రజనీకరం చంద్రం, ఆదర్శం దర్పణం, పంకేరుహం పద్మ

౪౧౮ ॥ సుమనోజనవాదరణస్థానం సదూ్రపశోభినీ సేయం । సురతా భ్యుదయవిధాత్రీశుభకాంచీసాధురంజయతి చేతః॥ ౪౧౯ ॥నగరీమేనాంద క్షిణేనకరుణాఝురీవభగవతో వేగవతీనామప్రవహతి పావనీశైవలినీ॥౪౨౦ మాధుర్యాధ్యయనోపపన్నమధునిష్యందాః మందానిలవ్యాలోలత్తటచా రుభూరుహశిఖానిష్ఠ్యూతపుష్పైర్నకైః। డిండీరైఃస్మితవంతిపాంతుదురి తాద్వేగాపగాయాస్స్ఫురద్వేగోద్వేజితవాజిమేధమఖకృద్వేధాంసిపా థాంసినః ॥ ౪౨౧॥ ఇతశ్చ సఖేచతుర్నిరూప్యతాం ॥ ౪౨౨ ॥యపషరా

వ పి నందంతి, సర్వేపి నందంత్యేవేత్యర్థః ॥ ౪౧౮ ॥ సుమనఇతి॥సు ష్ఠుమనోజస్యమన్మథస్యనవం ఆదరణం యస్యతచ్చతత్ స్థానం, మన్మథ వాసఇత్యర్థః సుమనసాంపండితానాం జనానాంవాసః శ్రీయచసురా వరణః యుద్ధంతస్యస్థానంచ, సతారూపేణ, సద్భిఃపురైభిఃఆమ్రపనసనా రికేళాదిభిశ్చ, ఉపశోభతఇత్యుపశోభినీ, సురతస్య,సురాణాంభావస్సుర తాతస్యాః దేవత్వస్యచ, అభ్యుదయం విధత్తఇతి విధాత్రీం సేయం శు భా కాంచీస్త్రీకటీఃనగరీచ, చేతఃసాధురంజయతి॥౪౧౯॥నగరీమితి॥నగరీంద క్షిణేన కాంచ్యాః దక్షిణతః, ఏనపాద్వితీయేద్వితీయా,భగవతః వరదరాజ స్య,కరుణాఝురీదయారస ప్రవాహఇవస్థితా,శైవలినీనదీ ॥౪౨౦ ॥మాధు ర్యేతి॥ మాధుర్యస్య అధ్యయనార్థం స్వీకారాయ ఉపపన్నాఃమధు ని ష్యందాః తటతరుపుష్పరసబిందవః యేషుతాని,మందానిలేనవ్యాలోలం తితటయోశ్చారుభూరుహాణాం శిఖాభ్యః నిష్ఠ్యూతానియాని పుష్పాణితే భ్యః అధికైరతిధవళైఃప్రసిద్ధైరేవేత్యర్థః, డిండీరైః ఫేనైః, స్మితవం తీవేత్యుత్ప్రేక్షాగమ్యా, స్ఫురతావేగేనఉద్వేజితః యజ్ఞభంగేన దుఃఖా యితః వాజిమేధంనామమఖం కరోతీతితత్కృత్ వేధాఃబ్రహ్మాయేషాంతా ని, వేగాపగాయాఃవేగవత్యానామనద్యాః పాథాంసిదురితాత్, నఃఅస్మా న్పాంతురక్షంతు,పురాకిలబ్రహ్మణి కాంచ్యామశ్వమేధకారిణి తద్విఘ్నా యసరస్వతీ వేగవతీనామనదీభూత్వాయజ్ఞవేదిమావృణోతిస్మేతి కాంచీ

జత్కటకస్సదాళిభిస్సమాశ్రితః శోభనదానసంపదా। సనిత్యశుద్ధంవ
రదంతముద్వహన్యథార్థనామా గజభూభృదీక్ష్యతే ॥ ౪౨౩ ॥ సభక్తిప్ర
కర్షమంజలింబధ్వా ॥ ౪౨౪॥ ద్విపాచలముపాశ్రితం త్రిదశపాదపస్స్వర్గ
వీత్రపాకరముపాస్మహేదిగధిపావనంపావనం। కృపాశిశిరలోచనంకృత
భవవ్యథావిమోచనంవపాసురభిశౌధరంవరదనామధామస్థిరం ॥ ౪౨౫ ॥
కృశానుమామంత్ర్య॥ ౪౨౬ ॥ వరదంభోభజసతతం శరదంభోరుహవి
లోచనందేవం । పరదంభోపహతికరంహరదంభోళిధర ముఖమఖాశనను
తం ॥ ౪౨౭ ॥ పునఃసానుస్మరణరోమాంచం ॥ ౪౨౮ ॥ తాపత్రయపరిశ

మమాహాత్మ్యప్రసిద్ధాకథా తానుసంధేయా ॥ ౪౨౯॥ ఇతఇతి॥నిరూప్యతాం
ప్రేక్ష్యతాం ॥౪౨౨॥ యఇతి॥ యఏషశైలః, సతామాళిభిః పఙ్క్తిభిః, స
దా అళిభిః భృంగైశ్చ, రాజత్కటకః నితంబదేశః యస్య సః, రాజంతౌ కటౌ
కుంభౌ యస్య తత్ర ఇతిచ, శోభనానాం శుభానాం దానస్య వితరణస్య, శో
భనస్య మదజలస్య చ, సంపదా సమృద్ధ్యా, సమాశ్రితశ్చ, నిత్యం శుద్ధం ని
ర్మలం దంతం లోకప్రసిద్ధం వరదం భగవంతం, వరదంతంచ, ఉద్వహన్, అ
తఏవ యథార్థనామా, సః గజభూభృత్ హస్తిశైలః, గజరాజశ్చ, ఈక్ష్యతే
దృశ్యతే॥ ౪౨౩॥ ౪౨౪॥ ద్విపేతి॥ ద్విపాచలం హస్తిశైలం, ఉపాశ్రితం, త్రి
దశపాదపస్వర్గవ్యోః కల్పవృక్షకామధేన్వోః త్రపాకరం, దానేనేతి భావః
దిగధిపాన్ ఇంద్రాదీన్ అవతీత్యవనం, పావనం, కృపయా దయారసేన శిశిరం లో
చనం ఆర్ద్రకటాక్షం వపయా బ్రహ్మేశ్వమేధీయయా సురభిః సుగంధిః అ
ధరః యస్య తత్, వరదనామ, ధామ వైష్ణవం తేజః, ఉపాస్మహే భజామ
హే॥ ౪౨౫ ॥ ౪౨౬ ॥ వరదమితి॥ భోః కృశానో, శరదిజుతా అంభోరుహే
ఇవ విశాలే లోచనే యస్య తం, పరేషాం శత్రూణాం దంభస్య గర్వస్య ఉప
హతికరం, నాశకరం, హరః దంభోళిధరః ఇంద్రః తౌ ముఖే అగ్రే యేషాం తైః
మఖాశైః దేవైః నుతం, వరదం దేవం, సతతం భజ॥ ౪౨౭ ॥ ౪౨౮ ॥ తాపేతి ॥
తాపానాం ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికానాం త్రయస్య పరిశమనాత్, నా

మనాదస్మృశం గృహీతుం తామేవ వైధహాయమేధవపాముపాసే । అంభో
ధిజాధరసుధారసవాసితేన యా చుంబితా వరదరాజముఖాంబుజేన॥౪౨౯॥
పునస్సానన్దం ॥ ౪౩౦ ॥ భువనవహనశీలా సింధురాగం భజంతీ జయతి వరద
మూర్తిః సా సాధు వేగావగా చ । దమయితుమవతీర్ణా ధాతృయజ్ఞం ద్వితీ
యా సఫలయితుమిహాద్యా సాదరా ప్రాదురాసీత్ ॥ ౪౩౧ ॥ కృశానుః ॥
వయస్యత దేవం జయానభిజ్ఞేऽస్మిన్ జయతీత్యుక్తిరయుక్తా । సవనసఫలీకర
ణఫణితిరపి తత్ప్రాతికూల్యభాజి న నోదితా ॥ ౪౩౨ ॥ తథాహి ॥ అజయ

శం ప్రాప్స్యేతి ల్యబ్లోపే పంచమీ, అస్మృతం మోక్షం గృహీతుం విధేర్బ్రహ్మ
ణోऽయం వైధః హాయమేధః తత్సంబంధినీం వపామేవ, ఉపాసే భజే, యా
వపా, అంభోధిజాయాః లక్ష్మ్యాః అధరస్య సుధాతుల్యేన రసేన వాసితే
న సురభితేన, వరదరాజస్య ముఖాంబుజేన, చుంబితా, తామితి సంబంధః॥
౪౨౯॥౪౩౦॥ భువనేతి॥ భువనానాం లోకానాం వహనం పాలనం జలేన ప్రవ
హణం చ శీలం స్వభావః యస్యాస్సా సింధురః గజః అగః శైలః సింధౌ సము
ద్రే రాగః ప్రేమా చ తం, భజంతీ ప్రాప్నువంతీ, వరదమూర్తిః వేగావ
గా చ, సాధు జయతి ద్వితీయా వేగావగా, ధాతుః బ్రహ్మణః యజ్ఞమశ్వమే
ధం, దమయితుం నాశయితుం, ఇహ కాంచ్యాం అవతీర్ణా ఆవిర్భూతా, అ
ద్యా తు వరదమూర్తిః ధాతృయజ్ఞం సఫలయితుం సఫలం కర్తుం, సాదరా స
తీ, ప్రాదురాసీత్॥ ౪౩౧॥ వయస్యేతి॥ సవనం యజ్ఞః॥ ౪౩౨॥ ఉక్తమే
వార్థం పద్యతోऽనుగృహ్ణాతి॥ అజేతి॥ జయం సర్వోత్కర్షం న జానాతీ
త్యజయజ్ఞః, అజస్య బ్రహ్మణో యజ్ఞశ్చ, తతః ఉద్భవే, తస్మిన్ వరదే, జయజ్ఞ
తా కథం నామ, నాస్త్యేవేత్యర్థః, తజ్జనకస్యైవ తత్స్వభావాదితి భావః, సవ
స్య యజ్ఞస్య నాశానుకూలే, సవనాశానాం దేవానాం అనుకూలే చ, సవస్య
యజ్ఞస్య సాఫల్యకారితా కా, నాస్త్యేవేత్యర్థః అత్ర కేచన వైష్ణవాః, పూ
ర్వార్ధే కథం నామేత్యత్ర, కథం, న, అమ, ఇతి ఛిత్వా, హే అమభాగ్య
రహిత కృశానో, తస్మిన్ వరదే జయజ్ఞతా, కథం నాస్తీతి కాకుః, అస్త్యేవేత్య

క్షోద్భవేతస్మిన్ కథంనామజయజ్జితా । సవనాశానుకూలే కా సవసాఫ
ల్యకారితా ॥ ౪౩౩ ॥ విశ్వావసుః ॥ సఖే శ్లేషభంగ్యైవ దోషముద్భావయ
తా భవతా సకలహేయప్రత్యనీకతైవాస్మిన్నావిష్కృతా ।యుక్తంచైతత్॥
౪౩౪ ॥ పద్మోల్లాసవిధాయినిసత్పథదీప్తికృతి చక్రభవ్యకరే । భాస్వతివర
దే భవితా న జాతు దోషానుషంగవార్తాఽపి ॥ ౪౩౫ ॥ సమంతాదవలో
కయన్నంజలింబధ్వా ॥ ౪౩౬ ॥ సేవేఽనంతసరశ్శ్రియే కరిగిరిం శ్రీపుణ్యకో
ట్యా సమం ధ్యాయామ్యుత్తరవేదిమత్ర మహితం దేవాధిరాజం భజే । క
ల్యాణీం కలయామి కంజనిలయాం కల్యాణకోటిస్థితామీడే రాఘవయాద

ర్థః, ఇతి ఉత్తరార్ధార్థః చ, కా సవేత్యత్ర అకారం ప్రశ్లిష్య, అసవసాఫల్య
కారితా కేతి కాకుః, నాస్త్యేవ, అపితు సవసాఫల్యకారితైవాస్తీత్యర్థాంత
రం చాతుర్యాత్ కల్పయంతి॥ ౪౩౩ ॥సఖ ఇతి॥శ్లిష్యంత్యర్థద్వయాదికమత్రే
తి శ్లేషాః అనేకార్థవాచకాశ్శబ్దాః తేషాం భంగ్యా రీత్యా, సకలానాం హేయా
నాం దోషాణాం ప్రత్యనీకతా విరోధితైవ॥ ౪౩౪ ॥పద్మేతి ॥ పద్మానాం పద్మా
యా లక్ష్మ్యాశ్చ ఉల్లాసవిధాయిని ప్రకాశకే, సత్పథస్య ఆకాశస్య సన్మార్గ
స్య దీప్తికృతి ప్రకాశకే, చక్రాణాం చక్రవాకానాం భవ్యకరే సంభోగసుఖ
లసంపాదకే, చక్రేణ సుదర్శనేన భవ్యః కరః హస్తః యస్మిన్ తస్మిన్నితి చ, వ
రాన్ ప్రార్థితాని దదాతీతి వరదే, భాస్వతి సూర్యే తేజస్విని, వరదే భగ
వతి, దోషానుషంగస్య రాత్రిసంబంధస్య దోషాణాం అనుషంగస్య చ వా
ర్తా కథా, జాతు కదాచిదపి, న భవితా న భవిష్యతి ॥ ౪౩౫ ॥ ౪౩౬ ॥ సే
వ ఇతి॥ అనంతసరో నామ స్థలీతీర్థం సేవే భజే, కరిగిరిం హస్తిశైలం, శ్రయే,
ఆశ్రయే, ఉత్తరవేదిం బ్రహ్మణో మేధీయాం, పుణ్యకోట్యా విమానేన సమం
ధ్యాయామి, అత్ర అస్యాం ఉత్తరవేద్యాం, మహితం పూజితం, దేవాధిరా
జం వరదం భజే, కల్యాణకోట్యాం విమానే స్థితాం, కల్యాణీం భక్తశుభప్ర
దాయినీం, కంజనిలయాం లక్ష్మీం, కలయామి భజామి, రాఘవం శ్రీరామం
యాదవం శ్రీకృష్ణం ఆదిసుకిటిం ఆదివరాహం చ తాన్, ఈడే స్తౌమి- ముకుం

వాదిమకటీన్ద్వాందేముకుందాశ్రితాన్ ॥ ౪౩౭ ॥ ఇతిప్రతిబ్యాయందిశికించి
దంతరగతికర్మ్యాసవిస్మయానందం॥౪౩౮ ॥ అత్రహి ॥ స్వావజ్ఞానసము
న్మిషద్రుషిసరస్వత్యాంవిరించాధ్వర ప్రత్యూహాయనదీప్రవాహవిధయా
పర్యాపతంత్యాగుహా । యానేతద్ద్రుహిణేగణేచమరుతాందీనేమఖం
విఘ్నంతఃపాతుం సేతుకృదేవ సేతురభవత్పక్షీంద్రకేతుస్స్వయం॥ ౪౩౯ ॥
పరంవేగంసరస్వత్యాఉద్వేగమసితత్ప్రతేః । సఏషసేతూద్ధరణోప్యగుణ
వ్యగపత్ప్రభుః ॥ ౪౪౦ ॥ఆశామీశానబంధోశ్చరణనఖరుచాంధారయా
స్మేరయంతీకుండీడింభస్యకాష్ఠామపిమణిగుణన్యస్తముక్తాగుయాక్షైః॥

దాశ్రితాన్ సనకాదీన్ వందే ॥ ౪౩౭ ॥ ౪౩౮॥ స్వేతి ॥స్వస్యాః అవజ్ఞానే
నఅవమానేన సమున్మిషద్రుషి ఉల్లసత్కోపాయా మతఏవ విరించాధ్వ
రప్రత్యూహాయ బ్రహ్మాశ్వమేధవిఘ్నం కర్తుం, క్రియార్థేత్యాదినాచ
తుర్థీ- సరస్వత్యాంవాగ్దేవతాయాం- నదీప్రవాహవిధయా వేగవతీస్రో
తోరీత్యా పర్యాపతంత్యాంసత్యాం-ద్రుహిణేబ్రహ్మణి-యానే క్రతువిఘ్నే
నదుఃఖితేసతి-మరుతాంగణే దేవబృందేదీనేసతి, మఖంఅశ్వమేధం-వి
ఘ్నతః పాతుంరక్షితుం- సేతుకృత్, పక్షీంద్రకేతుః-స్వయమేవ సేతు
రభవత్- వేగవతీజలంనిరుద్ధవానిత్యర్థః॥ విరోధాభాసః॥౪౩౯॥ పర
మితి॥సేతోరుద్ధరణః భంజకోపినిష్పాదకశ్చ,సఏషప్రభుశ్రీరామః వేగ
వతీతీరనిలయః-సరస్వత్యాఃనదీరూపాయాః-పరమిత్యుభయత్రవిశేషణం
వేగం,తత్పతేబ్రహ్మణఃఉద్వేగందుఃఖమపి, యుగపదేకదా,అరుణత్ని
రుద్ధవాన్-అత్రసేతోర్భంజన నిష్పాదనయోశ్శ్లేషభిత్తికయాభేదాధ్యవసా
యాద్విరోధాభాసః ॥ ౪౪౦ ॥ ఆశామితి॥ ఈశానబంధోఃవరురాజస్య ఆ
శాందిశం-చరణనఖరుచాం ధారయాపఙ్క్త్యా- కుండీడింభస్యాగస్త్యస్య
కాష్ఠాందిశందక్షిణాం- మణిగుణే మకుటేన్యస్తానాం ముక్తానాం మయూ
ఖైః కాంతిభిరపి-స్మేరయంతీ ధవళీకుర్వంతీ,దక్షిణోత్తరశిరఃపాదంశయా
నేత్యర్థః, పంకజస్పర్ధినేత్రాత్తాపింఛవర్ణా కాపిఅనిర్వచనీయాభగ

పర్యంకే శబ్దవిద్యాపరిమళసరళే పంకజస్పర్ధినేత్రా వ్యక్తిర్వేగాపగాయాం
స్వపితి భగవతీ కాపి తాపింఛవర్ణా ॥ ౪౪౧ ॥ సప్రత్యభిజ్ఞం ॥ ౪౪౨ ॥ ప్రా
జాపత్యస్య ఖాంతరాయతటినీపాథోనిరోధోద్యతః ప్రాప్తః పావనహేమ
తామరసినీతీరం కృపారమ్యధీః । క్షేమం కోమలవల్లికాసహచరః పుష్ణాతు
కృష్ణాంబుదచ్ఛాయస్సోఽయమవాతరన్మహతి యో రంగే భుజంగేశయః ॥
౪౪౩ ॥ పునరనుధ్యాయ సానందం ॥ ౪౪౪ ॥ శతమఖమణిస్తోమశ్యామం శ
యానమహీశ్వరే శశిసఖముఖం రాజీవాక్షం సమున్నతనాసికం । మహిత
చరణం ధాతుః పత్న్యా మహస్తమసః పరం హృది లగతు మే బింబోష్ఠం త

వతీ వ్యక్తిః శ్రీరంగనాయకమూర్తిః, వేగాపగాయాం వేగవత్యాం శబ్దవి
ద్యాయాః శాబ్దభాష్యస్య పరిమళేన వాసనయా సరళే మనోహరే పరిమ
ళరసిక ఇతి వా పర్యంకే శేషశయనే, స్వపితి శేతే ॥ ౪౪౧॥ ౪౪౨॥ ప్రాజా
పత్యేతి॥ యో భగవాన్, మహతి రంగే క్షేత్రే, భుజంగేశయః శేషశాయీ
సన్ అవాతరత్ ఆవిర్బభూవ, ప్రజాపతేర్బ్రహ్మణః సంబంధినః మఖస్య
అశ్వమేధస్య అంతరాయస్య విఘ్నభూతాయాః తటిన్యాః వేగవత్యాః పాథ
సో జలస్య నిరోధార్థం ఉద్యతః, కృపారమ్యధీః, కోమలవల్లికయా నామ
దేవ్యా సహచరః, కృష్ణాంబుదచ్ఛాయః పావనా పరిశుద్ధా యా హేమతా
మరసినీ, వేగవతీహ్రదవిశేషః, తస్యాః తీరం ప్రాప్తః సోఽయం రంగనాయకః,
క్షేమమస్మాకం కుశలం పుష్ణాతు వర్ధయతు ॥ ౪౪౩ ॥ ౪౪౪ ॥ శతేతి ॥ శతమఖమ
ణీనాం ఇంద్రనీలానాం స్తోమ ఇవ శ్యామం, అహీశ్వరే శేషే, శయానం ని
ద్రాయమాణం శశిసఖముఖం చంద్రతుల్యాస్యం, రాజీవాక్షం, సమున్నత
నాసికం, ధాతుః పత్న్యా సరస్వత్యా, మహితచరణం పూజితాంఘ్రిం, య
థోక్తకృత్ యథోక్తకారీతి ఆహ్వయః నామ యస్య తత్, యథా శకారాది
త్వేన పూర్వార్ధం, మకారాదిత్వేన ఉత్తరార్ధముక్తం, శమమిత్యర్థః,
కుర్వంతీతి శంకృతః శాంతిసుఖదాయకా ఆహ్వయాః నామాని యస్యేతి,
బింబోష్ఠం, తమసః అజ్ఞానాత్పరం పరతః వర్తమానమిత్యర్థః. మహః

ఙ్యథోక్తకృదాహ్వయం ॥ ౪౪౫ ॥ వేగవతీసేతుతయాప్రాగవతీర్ణా
దిదేవతావినతాత్। ద్రాగవతీయం మరితాద్ద్రాగవతీకలశజలధికన్యాయాం॥
౪౪౬ ॥ కృశానుః॥ అస్యామీశకవిస్సన్నపి భవానమం దేవన భినంద
తి ॥ ౪౪౭ ॥ అధఃకరోత్యాదిమశాబ్దికోరగం కళానిధిం ధిక్కురుతే ము
ఖేన యః। కృతాంతరాయస్య సరస్వతీజవేస్తవేరుచిస్తస్య కథం భవేత్క
వేః ॥ ౪౪౮ ॥ కిమేభిశ్శ్లిష్టైః కౌనలంబనైర్దోషైరముం దేవమాశ్రితేషు
జనేషు ఖల్వప్రత్యూహాస్సరస్వతీప్రవాహో విజయతే॥౪౪౯॥ పత్న్య॥

వైష్ణవం తేజః, మేహ్యాది, లగమతిష్ఠతు ॥ ౪౪౫ ॥ వేగవతీతి ॥ వేగవత్యాః న
ద్యాః సేతుతయా సేతువన్నిరోధకత్వేనేత్యర్థః, ప్రాక్ బ్రహ్మణో మేధ
కాలే, అవతీర్ణా ఆవిర్భూతా, కలశజలధికన్యాయాం లక్ష్మ్యాం, రాగవ
తీ ప్రేమశాలినీ, ఇయం ఆదిదేవతా రంగనాయకమూర్తిః, వినతాత్ మరి
తాత్ ద్రాక్ సత్వరం అవతి ॥ ౪౪౬॥ ౪౪౭ ॥అధఇతి ॥ యః రంగేశః, ఆది
మః ప్రాథమికః శాబ్దికః శబ్దశాస్త్రవేత్తా యః ఉరగః శేషః తం, తద్వేదే
తి తత్, అధఃకరోతి తిరస్కరోతి, శయనత్వేన అధోభాగే కరోతీతి చ, ము
ఖేన వాక్ఛ్రోత్రేణ, ముఖేన చ, కళానిధిం విద్యానిధిం చంద్రంచ, ధిక్కురు
తే, సరస్వత్యా వాగ్దేవతాయాః వేగవత్యాశ్చ, జవవిజృంభణే వేగే చ, కృ
తాంతరాయస్య కృతవిఘ్నస్య, తస్య రంగేశ్వరస్య, స్తవవిషయేకవేః రు
చిరాసక్తిః, కథం భవేత్ నభవేదేవేత్యర్థః ॥ ౪౪౮ ॥ కిమితి ॥ సరస్వతీ
ప్రవాహః వాగ్ధోరణీ, అప్రత్యూహః నిర్విఘ్నస్సన్, విజయతే॥ ౪౪౯ ॥
కల్పంతఇతి। కామరామాయాః రతీదేవ్యాః స్ఫురత్యధరసుధాయాః రస
స్యాయత్ గర్వసర్వస్వం సర్వం గర్వధనం తస్యమోషే అపహరణే ఉక్త్య
క్తాని, నతొప్యతిమధురాణీత్యర్థః, అమీషాం రంగేశాశ్రితానాం, ఉక్తా
నివచాంసి రసికజనస్య ముదే, కల్పంతే, తదానందజనకాని భవంతీత్యర్థః
హాయస్మాత్, యేషాం భక్తానాం ఉక్తానాం వా, శ్లోఘం వేళాసు సకౌరికం
పనాభినందనకాలేషు, ధాతుర్యోగా సా సరస్వతీ, పరాయితే భ్యః చ పశ్చా

కల్పంతే కామరామాస్ఫురదధరసుధాగర్వస్వ మోషోక్త్యాక్తాన్యక్తాన్య
మీషాం రసికజనముదే ధాతృయోషా హి యేషాం । శ్లాఘం వేళా సుడోలా
యితనిజ మకుటాకల్ప కల్పద్రుసూనోడ్డీనాలిధ్వానతానాకలనపరికన
చ్చారువీణాభిగానా ॥ ౪౫౦ ॥ కించిదుత్తరతో దృష్టిమాదాయ ప్రాంజలి
బంధం ॥ ౪౫౧ ॥ క్షేమారంభైకదానమాప్లవజుషాం హేమాభిరామాంబు
జస్తోమాయాతమరందతుందిలపయోభూమా స్వభూమానితా । సహ్యాద్రి
ప్రభవా సమానవిభవా మహాత్మ్యం మహత్యార్తిహృత్ పుణ్యా యోగితరే
ణ్యా పుణ్యా సరసీంద్ర మహ్యా దసహ్యాంహసే ॥ ౪౫౨ ॥ ఇతి విమానం దక్షిణతః
ప్రస్థాప్య సాదరమక్షిణీ నిక్షిప్య ప్రాంజలిభూత్వా ॥ ౪౫౩ ॥ విశ్వాహ్లాదక
రీం కరీంద్రసరసీకల్హారపారంపరీ భవ్యామోదధురంధరానిలజడే దివ్యా

ఇతి యావత్, నిజమకుటస్య ఆకల్పేభ్యః భూషణేభ్యః కల్పద్రుమసూనేభ్యః
కల్పవృక్షకుసుమేభ్యః ఉడ్డీనానాం ఉత్పతతాం అలీనాం ధ్వానస్య ఏవ తాన
స్య గానసధర్మకశ్రుతివిశేషస్య ఆకలనేన యోగేన పరికనత్ వర్ధమానం
చారువీణాయాః అభితో గానం యస్యాస్తథోక్తా భవతి, తేషాం తానీతి వా
సంబంధః ॥ ౪౫౦ ॥ ౪౫౧ ॥ క్షేమేతి ॥ ఆప్లవజుషాం స్నానం కుర్వతాం, క్షే
మాణాం ఆరంభే జననే ఏకదానం ముఖ్యకారణం, హేమవదభి రామాణా
మంబుజానాం స్తోమాత్ ఆయాతేన పతితేన మరందేన మకరందేన తుంది
లః పూర్ణః పయోభూమా జలాతిశయో యస్యాస్సా, స్వభువా బ్రహ్మణా
మానితా సహ్యాద్రిప్రభవయా కావేర్యా సమానవిభవా తుల్యమాహాత్మ్యా
మహ్యాం, ఆర్తిహృత్ దుఃఖనాశినీ, పుణ్యా నామ, యోగినాం వరేణ్యా కా
మనీయా పుణ్యా చ సరసీ, మమ సంబంధినే, అసహ్యాయ అంహసే పాపాయ,
ద్రుహ్యాత్, తన్నాశయత్విత్యర్థః ॥ ౪౫౨ ॥ ౪౫౩ ॥ విశ్వేతి ॥ విశ్వస్య
ప్రపంచస్య ఆహ్లాదకరీం కష్టానామాపదాం వినివర్తనీం నాశయిత్రీం, ఘ
నేన తపసా క్లిష్టాః క్లేశితాః అస్వామనసః యేషాం తేషాం, యోగినామిష్టాం ప్రార్థ
నీయాం, కరీంద్రసరసీతీర్థం నామాలయస్థం తస్యాం కల్హారపారంపరీ

లయే జాగ్రతీం । కష్టాపద్వినివర్తినీం ఘనతపఃక్లిష్టాత్మనాం యోగినామి
ష్టామష్టభుజాం భజామి విబుధైరాసేవితాం దేవతాం ॥ ౪౫౪ ॥ అథ ప్రతీ
చ్యాం దిశి కించిదంతరం విమానమానీయ సంహర్షం ॥ ౪౫౫ ॥ త్రిదశాకలిత
స్నేహస్ఫూర్తిర్మార్గశమయంస్తమః । భాతి దీపప్రకాశోత్ర శరణాగత
బోధకృత్ ॥ ౪౫౬ ॥ కృశానుః ॥ దీపప్రకాశసంజ్ఞా దేవేస్మిన్నుత్తమస్ఫు
రణే । రాత్రిచరప్రతికూలే నదీపజాతోల్లసద్రుచానాహః ॥ ౪౫౭ ॥ విశ్వా
వసుః ॥ మందసు తెమైనం భాణీః ॥ ౪౫౮ ॥ ప్రకటితదశావతారే ప్రచు
రాజ్యాకలనభావితస్ఫురణే । దీపప్రకాశనామక్షమం విభావర్యుదితభీతి

క్త్వాబ్జపఙ్క్తేః తస్యాః భవ్యస్య మనోజ్ఞస్య ఆమోదస్య గంధస్య మరందరేణత
త్ప్రాణే నేత్యర్థః అనిలేన జడే శిశిరీకృతే, దివ్యే ఆలయే, జాగ్రతీం ప్రకాశమా
నాం, విబుధైర్దేవైరాసేవితాం అష్టభుజాం దేవతాం భజామి ॥ ౪౫౪ ॥ ౪౫౫ ॥
త్రీతి ॥ తిసృభిర్దశాభిర్వర్తిభీ రాకలితేన సంగతేన స్నేహన తైలేన స్ఫూ
ర్తిః ప్రకాశో యస్యాస్తీతి తద్వాన్, త్రిదశేషు దేవేషు ఆకలితా స్నేహస్య ప్రే
మ్ణః స్ఫూర్తిర్యస్యాస్తీతి చ, తమః తిమిరం అజ్ఞానం చ, శమయన్ నాశయన్ అ
త్ర ఇహ, శరణం గృహమాగతానాం, రక్షణార్థమాగతానాంచ బోధం ప్రకా
శం జ్ఞానం చ కరోతీతి తత్కృత్, దీపస్య ప్రకాశః దీపప్రకాశసంజ్ఞో భగవాం
శ్చ, అత్ర పురో దేశే, భాతి ॥ ౪౫౬ ॥ దీపేతి ॥ ఉద్గతం ప్రసిద్ధం నష్టం చ తమసః అ
జ్ఞానస్య చ స్ఫురణం యస్మాత్తస్మిన్, రాత్రిచరాణాం జనానాం రక్షసాం చ ప్రతి
కూలే, కించ, దీపాజ్జాతా ఉల్లసంతీ వచుః నాస్తి సా యస్య తస్మిన్, నదీం పా
తీతి నదీపః సముద్రస్తజ్జాతాయాం లక్ష్మ్యాం ఉల్లసంతీ రుచిః ప్రేమ యస్య
తస్మిన్నపి చ, అస్మిన్ దేవే, దీపప్రకాశసంజ్ఞా, నాహర్నయుక్తా ॥ ౪౫౭ ॥
౪౫౮ ॥ ప్రకటితేతి ॥ ప్రకటితః దశాయాం వర్త్యాం అవతారః అవిర్భావః అన్యత్ర
ప్రకటితాః దశసంఖ్యాకాః అవతారాః మత్స్యాదిజన్మాని యేనేతి చ, ప్ర
చురస్య ఆజ్యస్య ఘృతస్య ప్రచురాయాః ఆజేః రాక్షసైస్సహ యుద్ధస్య చ ఆకలనే
న గ్రహణేన భావితం సంపాదితం స్ఫురణం ప్రకాశః ప్రసిద్ధిశ్చ యస్య త

హారే ॥ ౪౫౯ ॥ నిరూప్యసానందం ॥ ౪౬౦ ॥ శ్రీరంగేశ్వరశాసనాదధిగ
తశ్రీత్వం చలాచార్యకం దాంతం యం కవివాదిదంతిహరిరిత్యార్యావదంతి
క్షితౌ । సర్వస్యామపి హంత తర్కసరణౌ స్వాతంత్ర్యమాసేదుషాం సు
త్రామా స హి వేంకటేశకవిరాడత్రావిరాసీద్గురుః ॥ ౪౬౧ ॥ జనానుద్దిశ్య ॥
౪౬౨ ॥ భేదాభేదవిషయవాదాపతద్గురుపపాదార్థసాధకమదోత్సాదా
వహైర్వ్యాప్తమఖాదంపగాస్యకవినోదాభిజాతభణితిః । పాదారవిందనత
ఖేదాపనోదచతురో వా రమాధవగుణాస్వాదాభితుష్టఇహమోదాయవో

స్మి ౯, విభావర్యాః రాత్ర్యాః ఉదితాం జాతాం భీతిం హరతీతి తద్ధరే, వి
భా అరిభ్యః శత్రుభ్యః ఉదితభీతిహరఇతిభేదః, విభా భగవతి, దీపప్రకాశ
ఇతినామ్నా, ఉపసంయుక్తేచ ॥ ౪౫౯ ॥ ౪౬౦ ॥ శ్రీరంగేతి ॥ శ్రీరంగేశ్వరః
స్యభగవతశ్శాసనాత్ అజ్ఞామవలంబేత్యర్థః, అధిగతం ప్రాప్తం శ్రీ
త్వం చలాచార్యకం వేదాంతాచార్యనామధేయేన, దాంతం జితేంద్రియం,
యం వేంకటేశకవిం క్షితౌ ఆర్యాః కవీనాం వాదినాం చైవ దంతినాం గజా
నాం హరిస్సింహః ఇతి కవివాదికరిసింహం వదంతి, సర్వస్యాం తర్కసరణౌ
న్యాయశాస్త్రే, స్వాతంత్ర్యమాసేదుషాం ప్రాప్తవతాం, స్వాధీన తర్క
శాస్త్రాణామితి యావత్, సుత్రామా ఇంద్రః, సగురుః వేంకటేశకవిరాట్
అత్ర కాంచ్యాం, ఆవిరాసీత్, హి ప్రసిద్ధౌ, హంతేతి హర్షే ॥ ౪౬౧ ॥ ౪౬౨ ॥
భేదేతి ॥ భేదః జీవేశ్వరయోః ద్వైతం, తద్విషయా యయోస్తాదృశౌ యౌ
వాదౌ తదర్థమాపతతాం, గురుపపాదస్య అతినింద్యస్య అర్థస్య ద్వై
తాద్వైతాన్యతరస్య సాధకానాం వాదినాం, మదస్య ఉత్సాదావహైః నివారణ
సంపాదకైః, అప్లుతాశ్చ మఖాదానాం దేవానాం ఆపగాయాః గంగా
యాః, స్యదస్య వేగస్యేవ వినోదః విలాసః యాసాం తాదృశ్యశ్చ, అభిజా
తాః నిర్మలాశ్చ, భణితయః, వాక్యాని యస్య సః, పాదారవిందనతానాం
ఖేదస్య అపనోదే వారణే చతురస్య అతిపటో దారస్య మహతః మాధవ
స్యగుణానాం కారుణ్యాదీనాం ఆస్వాదేన అనుసంధానేన అభితుష్టః, వే

భవతు వేదాంతదేశికమణిః ॥ ౯౩ ॥ నానామ్నాయపరిశ్రమం కలయ
తాం నాస్త్యేవ శాస్త్రీయధీస్సతోరప్యనయోస్తయోర్న సులభా సాహిత్యాక్షతా
సా హి తీ । అప్యేతాసు సతీషు నాస్తి వినయో నాచారభక్తిక్షమాచాతుర్యస్సచ
సా చ సా చ స చ తాశ్చాలంబ్య ఖేలంత్యమీ ॥ ౯౪ ॥ కింబహునా ॥ ౯౫ ॥ అ
ర్వాంతమాస్యే తముపాస్య దేవం గర్వం తమోజం కుదృశాం ప్రశాంతం । కు
ర్వంతమేకం గురుమంతరేణ గుర్వంతరం కోఽత్ర గుణీ వృణీతే ॥ ౯౬ ॥ కృ
శానుః ॥ వయస్య మాస్మైవమనవద్యదేశే త్వక్షావలంబనైః పక్షాంతరస్యై

దాంతదేశికమణిః, ఇత్యేషః మోదాయ భవతు ॥ ౯౩ ॥ నానేతి ॥ నానా
సమస్తే ఆమ్నాయే వేదే పరిశ్రమం అధ్యయనం, కలయతాం కుర్వతాం,
శాస్త్రీయధీః శాస్త్రార్థవిజ్ఞానం, నాస్త్యేవ, ప్రాయశ ఇతి శేషః, అనయో
స్తయోర్వేదశాస్త్రాభ్యాసయోస్సతోరపి కథంచిదితి శేషః, సా ప్రసిద్ధా
నిరంకుశా అక్షతా సాహితీ శబ్దార్థవ్యుత్పత్తిః సులభా నాస్త్యేవేత్య
ర్థః ఏతాసు వేదశాస్త్రవ్యుత్పత్తిషు సతీష్వపి వినయః మార్దవం, నాస్త్యేవ,
ఆచారః శ్రౌతస్మార్తకర్మానుష్ఠానం, భక్తిర్భగవతి, క్షమా సుఖదుఃఖసహ
నం, చాతురీ కర్తవ్యేషు కౌశలం చ తే సర్వే న సంత్యేవ, సః వేదాభ్యాసః,
సా శాస్త్రధీశ్చ, సా సాహితీ చ, సః వినయశ్చ, తాః ఆచారభక్తిక్షమాచాతు
ర్యశ్చ అముం వేదాంతాచార్యమాలంబ్య ఆశ్రిత్య, ఖేలంతి రమంతే, ఇతీవ
సునాలోకోత్తరోఽయమితి ధ్వన్యతే ॥ ౯౪ ॥ ౯౫ ॥ అర్వాంతమితి ॥ ఆస్యే
అర్వాంతమశ్వం, అశ్వాననం, తం దేవం హయగ్రీవం ఉపాస్య సంసేవ్య,
కుత్సితం పశ్యంతి శాస్త్రార్థమితి కుదృశాం పర్వాదినాం, తమోజం అజ్ఞా
నజన్యం, గర్వం, ప్రశాంతం క్షీణం, కుర్వంతం, గురుమంతరేణ వేదాంతా
చార్యమేకం వినా, అత్ర లోకే, గుర్వంతరమన్యం గురుం, గుణీ సద్గుణవా
న్కః, వృణీతే స్వీకరోతి, న కోఽపీత్యర్థః ॥ ౯౬ ॥ ఏవం గుర్వంతరం న వృణీ
త ఇత్యుక్తం ప్రకారం, ఏతస్యాపతుః యథా మర్కటకిశోరః ప్రాకారాదిలం
ఘనేఽపి దృఢమవలంబమానః మాతుః కాంక్షితస్తన్యం అనుభవతి తథా శ్రౌ

కారఏవవరఇతిప్రతిభాతి ॥ ౭౬ ॥ తథాహి॥ యస్మిన్పక్షేఽస్తి మోక్షో గు
రుణిలఘుని వా సాధనేఽప్యప్రియత్వే శ్లాఘాహేతుశ్శ్రమార్థవ్యయకరయజ
నాద్యగ్ర్యకర్మప్రహాణం । తం హంతోపేక్ష్య పక్షం శ్రయతి జగతి కః కా
మ్యవేదోక్తకర్మానుష్ఠానావశ్యకత్వప్రకటనకఠినం వేదచూడార్యమా
ర్గం ॥ ౭౭ ॥ విశ్వావసుః ॥ నిరూపణనిపుణోఽపి భవాన్కథమేతం కథయ
తి॥ ౭౮ ॥ వేదాంతార్యవిశోధితం హి తత్పథం వ్యాఖ్యాయ సాధూచితం
చాపల్యాదనురుంధతేతదితరం పంథానమంధానరాః! ఇష్టం భక్తియకాం

తస్మాత్ స్వకర్మద్వారా సేవమానో భక్తః భగవత్ప్రసాదం లభత ఇతి మర్క
టకిశోరన్యాయానుగృహీత ఇతి, తస్మాత్పక్షాంతరగన్యాయః కక్షః, యథామా
ర్జాలకిశోరం తన్మాతా మార్జాలీ స్వయమేవ దంతఘాతనాదేః సంగృహ్య
దేశాద్దేశాంతరం నీత్వా పుష్ణాతి తథా విహాయ సర్వం కర్మ స్వాత్మానం భ
గవతి నివేద్య వర్తమానం స్వయమేవ భగవాన్ కృతయోగక్షేమః రక్ష
తీతి మార్జాలకిశోరన్యాయానుగృహీతః వర ఇతి, కష్టం కర్మేతి న్యా
యాదితి భావః॥ ౭౬॥ ఉక్తం తారతమ్యం విశదయతి॥ యస్మిన్నితి ॥ గురుణి
మహతి, లఘుని అల్పే వా, సాధనే మోక్షకారణే కర్మణి, అప్రియత్వేన
త్యపి, యస్మిన్పక్షే తేంగలాఖ్యసిద్ధాంతే మార్జాలకిశోరన్యాయకే మో
క్షః, శ్లాఘాహేతుః ప్రశంసాకారణం, శ్రమకరం దేహాయాసకరం అర్థవ్య
యకరం చ యత్ యజనాదికం అగ్ర్యాణాం బ్రాహ్మణానాం కర్మ తస్య
ప్రకర్షేణ హానం త్యాగః యస్మిన్, తం పక్షం తేంగలీయం పక్షం, ఉపే
క్ష్య, కామ్యానాం వేదోక్తానాం కర్మణాం యజనాదీనాం అనుష్ఠానస్య
యదావశ్యకత్వం ప్రాప్యత్వం తస్య ప్రకటనేన కఠినం ముఖ్యం, వేద
చూడార్యస్య వేదాంతాచార్యస్య మార్గం పక్షం, జగతి కః పుమాన్, శ్రి
యతి స్వీకరోతి, న కోఽపీత్యర్థః ॥ ౭౭ ॥ నిరూపణేతి ॥ నిరూపణే విచారే ని
పుణః కుశలోఽపి॥ ౭౮॥ వేదాంతేతి ॥ అంధాః అజ్ఞానినః నరాః విషయలోల
సాః, సాధూనాం బ్రాహ్మణానాముచితం యథా చ తథా, వేదాంతార్యేణ

తయా చ విహరేత్యేవం ప్రియాలాపినం రోగార్తాశ్చపలాస్తువంతి న తు తం
యః పథ్యవాదీ భిషక్ ॥ ౪౭౦ ॥ ఆమ్నాయమౌళీగురుణా కరుణాకరేణ నా
వాతరిష్యత యదీహ భవాబ్ధినావా। అజ్ఞాతభక్తి జగదశ్రితసచ్చరిత్రం అజ్ఞా
తశాస్త్రమభవిష్యదవైదికం చ ॥ ౪౭౧ ॥ పునరాలోచ్య ॥ అస్య ఖలు నిగమ
మౌళిగురోః అశేష విద్యాసముద్రతలస్పర్శిత్వాదధునాతనవిబుధవ్యూ
హసమభివ్యాహారో నోచితః ॥ ౪౭౨ ॥ కించ ॥ నిశమయతి యః కిల దృశా
నిశామయత్యంఘ్రిణా చ యో విశ్వం । గజతురగౌ చ ముఖే యస్యాత్తైస్సహ వే
దాంతదేశికో గణ్యః ॥ ౪౭౩ ॥ విచింత్య ॥ గంభీరశబ్దేన విశాలమోహాద

విశోధితం వ్యవస్థాపితం, హితపథం అసంద్యం మార్గం, వ్యాధూయ హి
త్వా, చాపల్యాత్ విషయేష్వితి శేషః, తస్మాద్వేదాంతార్యనిర్ణీతమార్గా
దితరం, పంథానం నిషిద్ధమార్గమనురుంధతే అనుసరంతి, నతు ప్రా
జ్ఞా ఇతి భావః, చపలాః భావ్యనర్థాచింతకాః, రోగార్తాః, ఇష్టం వస్తు భ
క్షయ, కాంతయా విహర, ఇత్యేవం ప్రియాలాపినం భిషజం స్తువంతి, యో భి
షక్ వైద్యః, పథ్యం వస్తు భక్షణం వదతీతి వాదీ, తం భిషజం తు న స్తువంతి ॥ ౪౭౦ ॥
ఆమ్నాయేతి ॥ భవాబ్ధేః నావా తారకేణ, కరుణాకరేణ, ఆమ్నాయమౌళీగురు
ణా వేదాంతాచార్యేణ, ఇహ లోకే, నావాతరిష్యత నావిర్భూతం యది, త
దా జగత్ సర్వం, అజ్ఞాతభక్తి, అశ్రితసచ్చరిత్రం, అజ్ఞాతశాస్త్రం, అవైది
కం వేదోక్తకర్మశూన్యం చేతి, చతుష్టయం విధేయం, అభవిష్యత్ ॥ ౪౭౧ ॥
అస్యేతి ॥ సమభివ్యాహారః సహగణనం ॥ ౪౭౨ ॥ నిశమయతీతి ॥ యః దృ
శా నేత్రేణ నిశమయతి శృణోతి, శేష ఇత్యర్థః, యశ్చ అంఘ్రిణా విశ్వం
నిశామయతి పశ్యతి చ, గౌతమ ఇత్యర్థః, యస్య ముఖే గజతురగౌ భవతః, గ
జాననః హయగ్రీవశ్చేత్యర్థః, తైః శేషగౌతమవిఘ్నేశహయాననైః సహ
వేదాంతదేశికో గణ్యః ॥ ౪౭౩ ॥ గంభీరేతి ॥ హరేః వెంకటేశ్వరస్య
సంబంధినీ, వెంకటనాథరూపా వేదాంతాచార్యాత్మనా అవతీర్ణేత్య
ర్థః, ఘంటా, విశాలమోహదశా అధికాజ్ఞానావస్థైవ పిశాచస్తస్య గ్రహం

శాపిశాచగ్రహమోచనేన । ఘంటాహరేర్వేంకటనాథరూపా కల్యాణ
ముల్లాసయతి శ్రుతీనాం ॥ ౪౭౪ ॥ పునశ్చ మతాంతరం ॥ ౪౭౫ ॥ వేదాం
తాచార్యశబ్దోఽస్మిన్ వేదాంతస్థాపనేక్షమః ॥ ఇమం వివేకం కుర్వంతో దాం
తాచార్యం చ తం విదుః ॥ ౪౭౬ ॥ కృశానుః ॥ కథం నామ ద్రుహిణగృహిణీచి
కురనికురుంబచుంబి చంపకకుసుమ సుకుమారతరాః కవికథకకంఠీరవగి
రో గిరోఽపి దుస్తరప్రస్తరోదర నిష్ఠురబంహిష్ఠసాసూయ హృదయ నిర్భే
దాయ జాయంతే ॥ ౪౭౭ ॥ విశ్వావసుః ॥ వేదాంతార్యగిరః ప్రసూనమృ
దవో మోదం దధానాస్సతాం ప్రౌఢగ్రావకఠోరకాణ్యపి పరం భిందంతి
హృంది ద్విషాం । నందాద్యార్యజనాభినందితమృదుస్పర్శోఽపి పాదో హ

సంబంధం మోచయతీతి మోచనేన, గంభీరేణ శబ్దైః ధ్వన్యాత్మకేన వ్యా
ఖ్యానాత్మకేన చ, శ్రుతీనాం శ్రోత్రాణాం శ్రుతీనాం చ కల్యాణం శు
భం వాస్తవార్థం చ ఉల్లాసయతి ॥ ౪౭౪ ॥ ౪౭౫ ॥ వేదాంతేతి ॥ అస్మిన్ లోకే,
వేదాంతాచార్య ఇతి శబ్ద్యతే కీర్త్యత ఇతి వేదాంతగురుః, తాదృశనామప
దం చ వేదాంతానాం స్థాపనే తాత్పర్యనిర్ణయే, క్షమః సమర్థః ఇత్యు
క్తవిధం, వివేకం విచారం, ఇమం తు వేదాంతాచార్యశబ్దం, విగతం వేకాక్ష
రం యస్య తత్కృతమితి చ, కుర్వంతః బుధాః, తం వేదాంతదేశికం దాంతా
నాం జితేంద్రియాణాం ఆచార్యం, దాంతాచార్యశబ్దం చేత్యపి చ విదుః ॥
౪౭౬ ॥ కథమితి ॥ ద్రుహిణగృహిణ్యాస్సరస్వత్యాః చికురనికురుంబచుం
బీని చంపకకుసుమానీవ సుకుమారతరాః, దుస్తరాణి దుష్ప్రవేశాని ప్రస్త
రోదరాః పాషాణగర్భా ఇవ నిష్ఠురాణి కఠినాని బంహిష్ఠాని అనేకాని
సాసూయాని చ యాని హృదయాని మతాంతరస్థశాస్త్రాణి తత్తాత్పర్యాణీతి
వా తేషాం నిర్భేదాయ ఖండనాయ జాయంతే ప్రభవంతి ॥ ౪౭౭ ॥ వేదాం
తేతి ॥ ప్రసూనమృదవః, అత ఏవ సతాం మర్కటకిశోరన్యాయానుసారిణాం
మోదం దధానాః, వేదాంతార్యగిరః, ద్విషాం మార్జాలకిశోరన్యాయప్ర
ముఖాదీనాం సంబంధీని, ప్రౌఢాః ప్రబలాః గ్రావాణః పాషాణా ఇవ క

రేర్దుర్భేదే శకటాసురేపి శతకోట్యాకారమాగాన్నుకిం ॥ ౪౮ ॥ పునస్స్వప్రార్థనమంజలింబధ్వా ॥ ౪౯ ॥ దర్పావిష్టకుదృష్టిదుష్టసమయోత్సాదాయ భేదాంకురోచ్ఛేదాయ ప్రబలేకలావపి జయోత్పాదాయ వేదాధ్వనః। శ్రీమల్లక్ష్మణపక్షరక్షకబుధామోదాయ పాపాటవీచ్ఛేదాయార్థిమరుత్తరుర్విజయతే వేదాంతవిద్యాగురుః ॥ ౫౦ ॥ ఇత్యన్యతో దృష్టింవిన్యస్యాంజలిబంధం॥ ౫౧ ॥ శ్రీమానగభీరతరవేగవతీప్రతీరభూమావఘద్రుహి సురద్రురివావతీర్ణః । కామాదివైరిగణముల్బణమస్మదీయం నామాసినానరహరిః కబలీకరోతు॥ ౫౨ ॥ తతోన్యతశ్చక్షుర్నిక్షిప్య ప్రాంజలిస్సన్ ॥ ౫౩ ॥ భయార్తజీవాతుదయామహిమ్నే వైకుంఠధామ్నే తనవేన

ఘోరకాణికఠినాన్యపి, హృంది హృదయాని, భిందంతి నిరాకుర్వంతి, నందాద్యార్యజనాభినందితమృదుస్పర్శోపి, హరేః కృష్ణస్య పాదః, దుర్భేదే భేత్తుమశక్యేపి, శకటాసురే, శతకోటేర్వజ్రస్య ఆకారం సామ్యం నాగాత్ నాప్నోతి స్మ కిం ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ దర్పేతి ॥ దర్పావిష్టానాం కుదృష్టీనాం మరభిప్రాయాణాం తెంగలాఖ్యానాం దుష్టాయస్సమయః నైష్కర్మ్యసిద్ధాంతః తముత్సాదయితుం నాశయితుం ఉత్సాదాయ, తుమర్థాచ్చ భావవచనాదితి చతుర్థీ, ఏవమగ్రేపి, భేదాంకురం ద్వైతవాదప్రసరణం, ఉచ్ఛేదాయ, ప్రబలేపి కలౌ, వేదాధ్వనః కర్మమార్గస్య, జయముత్పాదయితుం, శ్రీమతో లక్ష్మణపక్షస్య రామానుజీయవైష్ణవ విశిష్టాద్వైతస్య రక్షకాః స్థాపకాః బుధాః మర్కటకిశోరన్యాయవాదినః ఆమోదయితుం, పాపమేవాటవీం ఛేత్తుం చ, అర్థినాం ఉక్తకామానాం మరుత్తరుః కల్పవృక్షః, వేదాంతవిద్యాగురుః, విజయతే ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ శ్రీమానితి అఘాయ ద్రుహ్యతీతి అఘద్రుహి పాపనాశకే, గభీరతరాయాః, వేగవత్యాః ప్రతీరభూమౌ, సురద్రురివావతీర్ణః, ఆవిర్భూతః, నరహరిః నరసింహః ఉల్బణం ప్రవృద్ధం, అస్మదీయం, కామాదీనాం వైరిణామంతశ్శత్రూణాం గణం, నామ్నైవాసినా ఖడ్గేన, కబలీకరోతు నాశయతు ॥ ౫౨ ॥

మాంసి। ఆమ్నాయ ఉక్తః పరమేశితేతి। నామ్నా య ఉక్తః పరమత్ర చిత్రం॥ ౪౮౪॥ యుక్తం చైతత్ ॥ యతో విష్ణుః పరమ ఇతి శ్రుతాశ్రుతిః॥ ౪౮౫ ॥అనపాయరమో విష్ణుః కస్మాదపరమో భవేత్ । యుక్తం రమాపతేరన్యే దేవాస్త్వపరమా ఇతి ॥ ౪౮౬ ॥ కించ॥ జాగర్త్యేవ శిరాంసి నిత్యవచసాం సర్వోన్నతౌ శార్ఙ్గిణః తత్ర వ్యాసపరాశరాదికృతయో దత్తాదరా వస్తుతః । యః పాదాంబు దదాతి యస్తదుపసంగృహ్ణాతి గృహ్ణాతి వా యశ్చైతదిచ్ఛరస్యైనతే

౪౮౩॥ భయేతి॥ భయేన సాంసారికేణ ఆర్తానాం జీవాతుర్జీవనౌషధం దయాయాః హిమాయ్యాత్తస్మై, వైకుంఠధామ్నే భగవతే, నమాంసి తనవే కరోమి, ఆమ్నాయే వరగః ఈశితా ఈశ్వరః ఇతి ఉక్తః, వైకుంఠధామా, ఆమ్నాయేనోక్తః ఇత్యత్ర అర్థే విషయే పరం చిత్రం య ఆమ్నాయే పరమేశితా ఇతి నామ్నా ఉక్తః, తస్మై ఇతి సంబంధః ॥౪౮౪॥ ౪౮౫॥ అనపాయేతి॥ తతః, అనపాయా అపియుక్తా రమా యస్య సః విష్ణుః కస్మాద్ధేతోః రపగతా రమా యస్మాత్సః, విష్ణో రేషానపాయినీత్యాగమాదితి భావః, అనుత్కృష్టశ్చ, భవేత్, న భవేదేవ, రమాపతేర్విష్ణోరన్యే దేవాస్తు, అపరమా ఇతి యుక్తమేవ ॥ ౪౮౬ ॥ జాగర్తీతి॥ నిత్యవచసాం వేదానాం, శిరాంసి ఉపనిషదః, శార్ఙ్గిణః సర్వోన్నతౌ విష్ణోస్సర్వోత్తమత్వే విషయే, జాగ్రతి ప్రకాశంత ఏవ, తత్ర తస్మిన్నేవార్థే, వ్యాసపరాశరాదీనాం కృతయః పురాణాని దత్తాదరాః సిద్ధతాత్పర్యాః, వస్తుతస్తు న శబ్దమాత్రమేవ ప్రమాణం, తాదర్థేనుమానమప్యస్తీత్యర్థః, యః పాదాంబు గంగాం దదాతి విష్ణురిత్యర్థః, యస్తత్పాదాంబు ఉపసంగృహ్ణాతి, కమండలునేతి శేషః, బ్రహ్మేత్యర్థః, యశ్చ ఏతత్ పాదాంబు శిరసైవ వ్యోమ్నా కేశేన గృహ్ణాతి, రుద్ర ఇత్యర్థః, వ్యోమకేశో భవో భీమ ఇత్యభిధానాత్, తేషు, త్రిషు పరమం, ఆత్మవాన్ వేత్తా, కో న జానాతీతి కాకుః, త్రయాణామపి గుణమూర్తిత్వేన వైకారికత్వాత్తుల్యానాం మధ్యే కం విత్పరమం అనాత్మవాన్ అజ్ఞాసీకశ్చిజ్జానాతి న సర్వ ఇత్యర్థః పరమత్వస్యాత్మవిషయత్వాదితి భావ ఇతి వాస్తవమర్థమనిచ్ఛతోపి కవే

షుపరమం జానాతికో నాత్మవాన్ ॥ ౪౭ ౭॥ పునస్సదమత్కారం॥ ౪౮॥
దుర్వాదినోపి ష్ణుపదారవిందం దోషాపహం నానుసరంతు మోహాత్ ॥ తే
షాం మతం తు స్వయమత్ర విష్ణుపదారవిందానుసృతిం విధత్తే ॥ ౪౯॥ ఇత్యా
న్యతో దృష్టిం నిక్షిప్య॥ ౫౧॥ సమంతరూఢద్రుమపుష్పనిష్యతన్మరంద
సంతత్యభిషిక్తముత్తమం । రవిక్రమాశుత్వనిరోధిగోపురం త్రివిక్రమస్యా
యతనం నిశామ్యతాం॥ ౫౧॥ సవిస్మయమభిధ్యాయన్॥ ౫౨॥ అవ్యా
జాశ్రయతాం నశ్వరపదప్రాసాదనిశ్రేణికాం హంసాదూర్ధ్వముదంచిత
స్సచరణస్త్రైవిక్రమో నః క్లమాత్ త్రైలోక్యార్పణతస్సితం శుభయశశ్చ

ర్యాగభిధత్తే॥శ్లో॥ లౌకికానాం హి సాధూనామర్థం వాగనువర్తతే ఇత్యభి
యుక్తోక్తైరితి శైవాః॥ ౪౭ ౭॥ ౪౮॥ దుర్వాదిన ఇతి॥ దుర్వాదినః మతాంతర
స్థాః, దోషాపహం, విష్ణోః పదారవిందం, మోహాదజ్ఞానాద్ధేతోః, నానుసరం
తు, అతిసర్గే లోట్, తేషాం దుర్వాదినాం మతం తు, స్వయమాత్మనా విష్ణు
పదే ఆకాశే, అరవిందస్య కదాచిదప్యసంభవతః అనుసృతిం అసంభవాం, వి
ధత్తే కరోతి, మిథ్యా భవతీత్యర్థః, అత్రాపి ఆకాశే అరవిందస్య గంగాజ
లరుహస్య ఆగోపాలాంగనమాచపండితం సర్వసంప్రతిపన్నత్వాద్విష్ణోః
పదం వ్యవసితం నిశ్చితమితి యావత్, అర్యతే గమ్యతే నేనేత్యర్థో మార్గః
విష్ణుశ్శ్రితః సిద్ధాంతః శైవసంతంపిందంతీతి తద్విందాః తేషాం అనుసృతి
రనుసరణం పరిచారమితి యావత్, ఇత్యర్థం వదంతి శైవాః॥ ౪౯ ॥
౫౦॥ సమంతేతి ॥ సమంతే సమీపదేశే రూఢానాం జాతానాం ద్రుమా
ణాం పుష్పేభ్యః నిష్పతతః మకరందస్య సంతతిభిర్ధారాభిరభిషిక్తం, ఉత్త
మం, రవేః క్రమేగమనే ఆశుత్వస్య వేగస్య నిరోధి గోపురం విమానం య
స్య తత్ త్రివిక్రమస్య భగవతః ఆయతనం ఆలయః, నిశామ్యతాం దృశ్యతాం,
త్వయేతి శేషః॥ ౫౦। ౫౧॥ అవ్యాజేతి॥ ఆశ్రయతాం సేవకానాం అనశ్వ
రస్య నాశరహితస్య పదస్య వైకుంఠస్యైవ ప్రాసాదస్య నిశ్రేణికా ఆరోహ
ణసాధనసదాన మయం త్ర, తత్ప్రాపికేత్యర్థః, హంసాత్ ఊర్ధ్వముదం

త్రం యదాసీద్బలేః ద్రాఘిష్ఠో హరినీలదండ ఇవయస్తద్ధారణాయోద్ధృతః ॥ ౪౯౩ ॥ కృశానుః ॥ కిమరే మాయావినవేనం ఆక్రాంతిప్రక్రమమభినందసి ॥ పశ్య ॥ ౪౯౪ ॥ శ్రీమానపి స్వయం దైత్యాత్కుర్వాణః కుప్రతిగ్రహం । విందన్ స మహతీం పృథ్వీమిష్టాం గోత్రభిదే దదౌ ॥ ౪౯౫ ॥ విశిష్యాయమకపటానాం కవీనాం శ్లాఘనీయః ॥ ౪౯౬ ॥ యతః ॥ నిత్యానపాయిప్రమదోఽపి నాథో వటూభవన్వంచితదాతృకోఽసౌ । కవిస్వార్థాకృష్టభూసు

చితః ఉన్నమితః, త్రివిక్రమస్య అయం త్రైవిక్రమః, స చరణః, నః అస్మాన్, క్లమాత్ సంసారశ్రమాత్, అవ్యాత్ రక్షతు, యః త్రైవిక్రమః చరణః, త్రైలోక్యస్య అర్పణాత్ దానాద్ధేతోః, బలేర్దైత్యస్య సంబంధి శుభ్రయశ ఏవ సితం ఛత్రం ఆసీత్ జాతం తస్య యశశ్ఛత్రస్య ధారణాయ ఉద్ధృతః ద్రాఘిష్ఠః అతిదీర్ఘః, హరినీలమయో దండ ఇవ స్థితః, స చరణ ఇతి సంబంధః ॥ ౪౯౩ ॥ కిమితి ॥ మాయాపినవంచకం, ఆక్రమం అనుచితకమార్గణం ॥ ౪౯౪ ॥ శ్రీమానితి ॥ స త్రివిక్రమః, స్వయం శ్రీమాన్ భాగ్యవానపి, లక్ష్మీవాంశ్చాపి, దైత్యాద్రాక్షసాత్ నను విశిష్టాద్వా, కుత్సితం ప్రతిగ్రహం యాచితార్థగ్రహణం, కోఽభూద్వః ప్రతిగ్రహణంచ, కుర్వాణస్సన్ మహతీం పృథ్వీం విందన్ ప్రాప్నువన్నపి సన్ ఇష్టాం పృథివీం, గోత్రభిదే వంశచ్ఛేదకాయ, ఇంద్రాయ చ, దదౌ న తు స్వయముపభుక్తవాన్, కృచ్ఛ్రప్రాప్తం పామరోఽపి న త్యజతీత్యతోఽయం అక్రమ ఇతి వ్యాజస్తుత్యలంకారః ॥ ౪౯౫ ॥ విశిష్యేతి ॥ అయం త్రివిక్రమః, విశిష్య అతిశయ్య ॥ ౪౯౬ ॥ నిత్యేతి ॥ నిత్యమనపాయినీ ప్రమదా లక్ష్మీర్యస్య తథోక్తోఽపి, వటూభవన్ బ్రహ్మచారీభూతః, అభూత తద్భావే చ్విః, కించ వంచితః దాతా బలిర్యేన తథోక్తః, కవీనాం పండితానాం కవేః శుక్రస్య చ వ్యర్థాకృతాత్, అసౌ నాథస్త్రివిక్రమః, స్వయం భూసురః బ్రాహ్మణోఽపి సన్, భువి దానవత్వం రాక్షసత్వం, భువో దానం బలికృతం అస్యాస్తీతి తద్వతో భావః, భూదానవత్త్వమితి చ, లేభే ప్రాప్తవాన్, ఇతీదంసు మంయుక్తమేవ ఏకేన దాతా వంచితః అనంతరం సర్వానపి యాచకాన్ ద్వే

రోపి భూదానవత్త్వం క్షమమేవ భేజే ॥ ౯౭ ॥ విశ్వావసుః ॥ అభ్యుపగచ్ఛామ ఏవ భవతః ప్రౌఢగుణదోషీకరణపాండిత్యమాస్తామేతచ్ఛ్లేషచమత్కారః ॥ ౯౮ ॥ ఆకర్ణయ తావదేతత్ యదాశ్రితరక్షణాయ పద్మేక్షణః స్వమహత్త్వాననురూపమపి రూపమాపేదే ॥ ౯౯ ॥ నిత్యోన్నతోపి నిరపాయరమాశ్రయోపి దాతాపి హంత బహుశో మహతాం పదానాం । స్వీకృత్య వామనవపుశ్శ్రితమింద్రమీశః పాతుం పదత్రితయమత్ర బలిం బిభిక్షే ॥ ౧౦౦ ॥ పునస్స్వభక్తిప్రకర్షం ॥ ౧౦౧ ॥ త్రైవిక్రమ(స్త్రి)పథగా జనకస్య పాథః పాయాత్పురస్య మరుతాం మరుతాం నిహంతా ! శంభోస్స్ఫురన్మకుటభూషణదానచుంచుమంభోనిధేశ్శ్వశురమాప్తగిరో యమాహుః ॥ ౧౦౨ ॥

క్షితిపదితరవ్యథాకరత్వం, స్వశిష్యస్య వంచనాయాః శుక్రవ్యథాకరత్వమితి వివేకః ॥ ౯౭ ॥ అభీతి ॥ ప్రౌఢం శ్లేషభిత్తికాభేదాధ్యవసాయప్రయోజకం, గుణానాం దోషీకరణే దోషత్వాపాదనే పాండిత్యం విజ్ఞానం, అభ్యుపగచ్ఛామః, సర్వత్ర జానీమః ॥ ౯౮ ॥ ఆకర్ణయేతి ॥ రూపం వామనం ॥ ౯౯ ॥ నిత్యేతి ॥ నిత్యం ఉన్నతః ఉత్తమోపి, నిరపాయరమాశ్రయోపి, మహతాం అత్యాయతానాంచ, బహుశః, అనేకేషాం, నతు ద్విత్రాణాం, బహ్వల్పార్థాచ్ఛసాకారకాదన్యతరస్యామితి శస్, పదానాం బ్రాహ్మేంద్రాదిస్థానానాం పదమితభూఖండానాంచ, దాతాపి, శ్రితం ఆశ్రితం, ఇంద్రం, పాతుం రక్షితుం, వామనవపుస్స్వీకృత్య, బలిం దైత్యం, పదత్రితయం, బిభిక్షే యాచితవాన్, నింద్యస్యాపి అన్యోపకారస్య ఆవశ్యకత్వాదితి భావః భిక్షతిర్ద్వికర్మకః ॥ ౧౦౦ ॥ ౧౦౧ ॥ త్రైవిక్రమ ఇతి ॥ త్రిపథగా గంగా తజ్జనకః, ఊర్ధ్వక్షిప్తవిష్ణుపాదాంగుష్ఠనఖేన బ్రహ్మాండభిత్తిభేదనే గళితమహార్ణవోదకస్యైవ గంగాత్వశ్రవణాదితి భావః అత ఏవ, మరుతాం దేవానాం పురస్య స్వర్గస్య, మరుతాం నిర్జలదేశత్వం, నిహంతా నివారకః, పాయాత్ అస్మాన్ రక్షతు, ఆప్తగిరః వేదవాక్యాని శంభోరితి గంగోత్తమాంగత్వాదితి భావః, అంభోనిధేరితి గంగాకళత్రత్వాదితి భావః దానేన ప్రసిద్ధ ఇత్యర్థః దానచుం

ఇతి కించిదంతరమతిక్రమ్య ॥ ౫౦౩ ॥ కాంచీనగరవిభూషా కామాక్షీ కల్ప
మంజరీ భజతామ్ । రక్షా సురసేనానాం రాజతి శర్వస్య సర్వస్వమ్ ॥ ౫౦౪ ॥
నిరూప్య సవిస్మయానందం కామాక్షీమామంత్ర్య ॥ ౫౦౫ ॥ దంతశ్రీస్తవ దృశ్య
తే యది తతః కుందం న నిందంతి కే వక్త్రం యద్యభిలక్ష్యతే బుధజనైశ్చంద్రం
న సంద్రక్ష్యతే । దృష్టే దృష్టియుగే పునః సవినయాద్బాలోఽపి నీలోత్పలం
సూక్తిశ్చేదనుభూయతే మధురతా కా మాక్షికే కామాక్షి కే ॥ ౫౦౬ ॥ కృశానుః
యద్యపి విద్యతే కామాక్ష్యాః సర్వాభినందనీయం సౌందర్యం । తథాపి ముధా
తదితి ప్రతిభాతి ॥ ౫౦౭ ॥ తథాహి ॥ కాంతో విరూపాక్ష ఇతి ప్రతీతః కామస్య
హంతా గిరిరాజపుత్ర్యాః ॥ స్తంబేరమాస్యస్తనయశ్చ తస్యా లంబోదరః
కిం ఫలమాభిరూప్యమ్ ॥ ౫౦౮ ॥ అనయోః ఖల్వంబికాత్ర్యంబకయోః దాంప

చురితి, తేనః త్రశ్చంచుప్రణపావితి చంచుప్రత్యయః ॥ ౫౦౨ ॥ ౫౦౩ ॥ కాం
చీతి ॥ భజతాం సేవకానాం, కల్పమంజరీ కల్పవృక్షగుచ్ఛః, సురసేనానాం
రక్షా, శర్వస్యేశం భోస్సర్వస్వం సర్వధనం, కాంచీనగరస్య విభూషా భూ
షణం, కామాక్షీ దేవీ రాజతి ॥ ౫౦౪ ॥ ౫౦౫ ॥ దంతేతి ॥ హే కామాక్షి దేవి, తవ
దంతానాం శ్రీః దృశ్యతే యది, తతః తదా, కే జనాః కుందం కుట్మలం న నిందంతీతి
శాకుః, తవేతి సర్వత్ర యోజ్యం వక్త్రం అభిలక్ష్యతే యది, తదా బుధజనైః చం
ద్రో న సంద్రక్ష్యతే, ఉత్తమలాభస్య అధమానాదరహేతుత్వాదితి భావః-
దృష్టియుగే లోచనద్వంద్వే దృష్టే సతి, బాలోఽపి పునః, కిం పునః ప్రాజ్ఞః, నీ
లోత్పలం న వినయాత్, సూక్తిః మధురవాక్, అనుభూయతే చేత్ శ్రూయ
తే యది, మాక్షికే మధుని, మధురతా కా, నాస్త్యేవేత్యర్థః ॥ ౫౦౬ ॥ యదీతి ॥
తత్ సౌందర్యం ॥ ౫౦౭ ॥ కాంత ఇతి ॥ గిరిరాజపుత్ర్యాః కామాక్ష్యా ఇతి
సర్వత్ర యోజ్యం, కాంతః పతిః, విరూపే వికృతే అక్షిణీ విరూపాణి విషమా
ణి అక్షీణి చ యస్య సః. కామస్య తృతీయపురుషార్థస్య మన్మథస్య చ, హం
తా నాశకశ్చేతి, ప్రతీతః ప్రసిద్ధః, తనయః స్తంబేరమాస్యః గజముఖః లం
బోదరః గణాధిపశ్చేతి ప్రతీతః, ఇదం ఉక్తవిధం తస్యాః లోకోత్తరసౌందర్య

ణ్యామననురూపమితివ్యక్తమేతత్ ॥౫౦౯॥ పశ్య ॥ ఇయంహి సర్వమంగళా స
తు శ్మశానమందిరో విభాతి హైమవత్యసౌ సయాతి దిక్షుభిక్షుకః । ఇయం
తు కుంకుమాంకితా స భస్మరాశిరూషితస్త్వరాళకుంతలా చ సా జటాభిరే
ష భీషణః ॥ ౫౧౦ ॥ విశ్వావసుః ॥ వయస్యమైవం వాదీః న ఖల్వప్రశస్తైరపి
వాసకృత్తివాసః ప్రభృతిభిః సాంసిద్ధికమభిరూపాణాంఆభిరూప్యమప
హీయతే ॥ ౫౧౧ ॥ నివస్తాం వాక్కృత్తింనివసతు చిరంవా పితృవనే శివస్తావద్ధ
త్తామహిగణం న థాప్యేష సుభగః । పరీతం శైవాలైరుషితమపిపంకేషు మలి
నావళీనాబిభ్రాణంకిమిహాకమనీయం న కమలం ॥ ౫౧౨ ॥ రమణీయస్సహి

వత్యాః, ఆభిరూప్యం సౌందర్యాదిగం ఫలంకిమితి కామః ॥ ౫౦౮ ॥ అనయో
రితి అననురూపం అనుచితం ॥ ౫౦౯ ॥ ఇయమితి ॥ ఇయంఅంబికా, సర్వాణి
మంగళాని యస్యాస్సా తథోక్తా సతు త్ర్యంబకః, శ్మశానమందిరః, శ్మశా
సంశూన్యత్వాద్ధరారాకాశంమందిరంయస్యేతిచ, అసా అంబికా హైమై
వహైమం తద్వతీ హిమవతోగిరేః పత్యం హైమవతీతిచ సతు భిక్షుకః, ది
క్షు యాతి, భిక్షతె కాంక్షతే భక్తశ్రేయాంసీతిభిక్షుక ఇతిచ బాహ్యావైష్ణ
వైశ్వర్యకారణీ భూతమహైశ్వర్యస్యసత్త్వేపి విషయవైతృష్ణ్యమేవస్వా
త్మానందానుభవసందాయకమితి విషయిణాం శిక్షణాయభిక్షుకఇతిపర
మార్థః, ఇయంతుకుంకుమాంకితా, సతు భస్మరాశినావిభూతిసమూహే
నరూషితః లిప్తః, సాచఅరాళకుంతలా కుటిలకేశీ ఏషఃజటాభిః భీషణః
భయంకరః ॥ ౫౧౦ ॥ వయస్యేతి ॥ వాసఃనవాసః, వాసఃవస్త్రం, సాంసిద్ధికం
ప్రకృతిసిద్ధం, ఆభిరూప్యంసౌందర్యం ॥ ౫౧౧ ॥ నివస్తామితి ॥ శివఃతావచ్ఛ
బ్దో వాక్యాలంకారే, కృత్తింగజచర్మ, నివస్తాంపరిదధాతు వస్త్రీకరో
త్వితియావత్ ॥ పితృవనేశ్మశానే, చిరంనివసతు తిష్ఠతు- అహిగణంసర్ప
రాశిం, ధత్తాందధాతు, 'సర్వత్రఅతిసర్గేలోట్', అథాపితథాపీత్యర్థః
ఏషఃశివః సుభగః, తథాహి- శైవాలైఃజలనీలీభిః పరీతంవ్యాప్తమపి, పంకే
ష్వుషితంస్థితమపి, మలినాంఅలినావళిబిభ్రాణమపి, కమలం ఇహలోకేనక

పురుషో రమణీయస్త్రీవ రజ్యతి విదగ్ధా । శ్లోకస్స ఏవ సుభగశ్చిత్తం సక్తం హి యత్ర రసికస్య ॥ ౫౧౩ ॥ అవధార్యతాం స్తై తదదః మాత్రం చిత్రం ॥ ౫౧౪ ॥ శివాక్ష్యాలోకతః కామో జిత ఇత్యేవ శుశ్రుమః । వ్యత్యాసోత్ర జితః కాంచ్యాం కామాక్ష్యాలోకతశ్శివః ॥ ౫౧౫ ॥ పృథులం కిల పుత్రభాగ్యమపి పర్వతరాజకన్యాయాః ॥ ౫౧౬ ॥ యతః ॥ కుశలీభనాథవక్త్రః పుత్రః ప్రథమో హిమాద్రితనయాయాః । పంచాస్యాత్పితురధికష్షడాననో ద్వితీయోస్యాః ॥ ౫౧౭ ॥ ఇత్యన్యత్కిం చ త్వరి కాంచ్యాం సావోదః ॥ ౫౧౮ ॥ శశాంకమౌళిస్సహకారమూలే కైలాసవాసీ స ఇహావిరాసీత్ । యస్యాగ్నిభూర్దృక్చ తనూభవశ్చ యోషాపి భూషాపి చ నాగరాజీ ॥ ౫౧౯ ॥ కృశానుః॥

మనీషాం కమితి కాంతః॥ ౫౧౨ ॥ రమణీయ ఇతి॥ విదగ్ధా రమణీ చతురాంగనా యత్ర పురుష ఏవ, రజ్యతి, హి రేవార్థే, స పురుష ఏవ రమణీయః, రసికస్య సాహిత్యపారదృశ్వనః చిత్తం, యత్ర శ్లోకే సక్తం, స ఏవ శ్లోకః, సుభగః మనోజ్ఞః ॥ ౫౧౩ ॥ ౫౧౪ ॥ శివేతి॥ కామః మన్మథః శివస్య అక్ష్ణా లాలాటేన ఆలోకతః దర్శనాత్, జిత ఇత్యేవమేవ శుశ్రుమః, అత్రార్థే, వ్యత్యాసః విపర్యయః అస్తి, యతః కాంచ్యాం, శివః కామస్య అక్ష్ణా ఆలోకతః, కామాక్ష్యాః పార్వత్యాః ఆలోకత ఇతి చ జితః॥ ౫౧౫ ॥ ౫౧౬ ॥ కుశలీతి॥ హిమాద్రితనయాయాః పార్వత్యాః, ప్రథమః పుత్రః గణేశః కుశలీ ప్రశస్తకుశలః, భనాథశ్చంద్ర ఇవ వక్త్రం యస్య సః, ఇభనాథస్య గజనాథస్యేవ వక్త్రం యస్యేతి చ । అస్యాః ద్వితీయో నందనః షడాననః గుహః, పంచాస్యాత్ పితుః, శివాత్ అధికః॥ ౫౧౭ ॥ ౫౧౮ ॥ శశేతి॥ కైలాసవాసీ స శశాంకమౌళిః శివః, ఇహ కాంచ్యాం, సహకారస్య ఆమ్రవృక్షస్య మూలే, ఆవిరాసీత్, యస్య చంద్రచూడస్య, దృక్ నేత్రం చ, అగ్నిర్భవత్యస్యా ఇత్యగ్నిభూః, తనూభవశ్చ పుత్రోపి, అగ్నేర్భవతి జాయత ఇత్యగ్నిభూః, కించ యస్య యోషా అంగనాపి, నగరాజస్యాపత్యం స్త్రీ నాగరాజీ పర్వతరాజపుత్రీ, యస్య భూషా భూషణమపి, నాగానాం సర్పాణాం రాజీః పఙ్క్తిః సకిల సంబం

వయస్యకిం వర్ణయసి విశ్వవిలక్షణచారిత్రం యదద్రిం ॥౫.౨౦॥ లోకే హాలా
చనశైత్యసాంపి పాదయిషయా యతమానా జనానేవ పశ్యామః। అయం
తు పశుంపతిః స్థాణురితి చాహ్వాయమన్వర్థయన్నిహో శుశుక్షణి మక్ష్ణినిషి
ష్టవాన్॥౫.౨౧॥ విశ్వావసుః॥ అవధేహి తావదవధాస్యామి రహస్యం॥౫.౨౨॥
గంగానుషంగాదతిశీతబాధామిందోర్ద్యుసింధోశ్చ తదన్వయేన। హ
ర్తుం వహత్యగ్నిమయీం తృతీయాం హారోహసంతీమివ హంతదృష్టిం॥
౫.౨౩॥ కృశానుః॥ హంత తథాపి తుహినకిరణశకల సురసరిజ్ఝరీశిశిరశి
రస్త్రిపురహరస్య కథమభిషేకప్రియతా॥౫.౨౪॥ తతశ్చ॥ గంగాతరం
గావళిభిస్సుధాంశోస్సుధాఝరైశ్శ్యానిశమ్యాదమూర్ధ్నః। ము

ఖః॥౫.౧౯॥ వయస్యేతి॥ విశ్వస్మాత్ లోకాత్ విలక్షణం విరుద్ధం, అనృతజడ
దుఃఖాత్మక ప్రపంచాత్ విభిన్నం చ చారిత్రం కర్మ యస్యతం, సత్యజ్ఞానా
నందాత్మకమితి చ॥౫.౨౦॥ లోక ఇతి॥ పశూనాం పతిః గోపతిః స్థాణుః శాఖా
శూన్యః వృక్షస్కంధః అనభిజ్ఞో చేతనశ్చేతి ప్రతీతికోర్థః॥ శ్లో॥ సర్వే
దేవాః పశవః బ్రహ్మాద్యాస్సంద్రపూర్వకాః। ప్రోక్తాస్తేషాం పతిర్యస్మాద
తః పశుపతిస్స్మృతః ఇతి నిరుక్తాత్ తేషామసురాణాం త్రిపుర ఆసన్ని
త్యాద్యనువాకే అహమేవ పశూనామధిపతిరసానీతీతి శ్రుతేశ్చ॥ శ్లో॥ స
ర్వవైకారికలయే స్థాణుస్తిష్ఠతి యేన స ఇతి నిరుక్తాచ్చ వాస్తవార్థః ప్రాపం
చానామవిషయతి బోధ్యం, అక్ష్ణి నేత్రే ఆశుశుక్షణిం అగ్నిం॥౫.౨౧॥౫.౨౨॥
గంగేతి॥ ఇందోర్గంగాయాః అనుషంగాత్ సంబంధాత్ అతిశీతబా
ధాం, ద్యుసింధోః గంగాయాః, తస్య చంద్రస్య అన్వయేన సంబంధేన అతి
శీతబాధాం చ హర్తుం, హరః, తృతీయాం అగ్నిమయీం దృష్టిం హాసం
తీం అంగారశకటీమివ, వహతి, హంతేత్యాశ్చర్యే॥౫.౨౩॥ హంతేతి॥ తు
హినకిరణశకలేన సురసరిజ్ఝర్యా గంగాప్రవాహేన చ శిశిరం శీతలం శిరః
యస్య తస్య ॥౫.౨౪॥ తతశ్శిశిరశిరస్కత్వాద్ధేతోశ్చ॥ గంగేతి॥ గంగా
తరంగావళిభిః, సుధాంశోః సంబంధిభిః సుధాఝరైః అమృతప్రవాహైః అని

భాభిషేకం కలయంతి శంభోస్తృప్తాయ తోయేన దదత్యపః కే ॥ ౫౨౫ ॥ వి
శ్వావసుః ॥ అత్రాపి యుక్తముత్తరం వ్యాహరామి ॥ ౫౨౬ ॥ జ్వలనాకలనా
ద్విషస్య పానాద్విష భాజాం వహనాచ్చ తప్తమూర్తేః । అనిశం త్రిదశాప
గాధరస్యాప్యభిషేకప్రియతా హరస్య జాతా ॥ ౫౨౭ ॥ అస్త్వేవమథాపి అన్య
దనుయుజ్యతే ॥ ౫౨౮ ॥ కిమసౌ విహాయసం విహాయ సంతతం శంకరశిరసి
గంగాతరంగాంతః ప్రతివసతి మృగాంకః కృశాంగః ॥ ౫౨౯ ॥ సౌవర్ణ
భూధరమపి స్వకరేణి ధాయ భిక్షాం కపాలభృదిహాటతి కృత్తివాసాః । ఆస్తా
మిదం స్వయమసౌ పరిగృహ్య లుబ్ధో లక్ష్మీపతిం తమపి మార్గణయాంచ
కార ॥ ౫౩౦ ॥ విశ్వావసుః ॥ శృణు సఖే తత్ర కారణం ॥ ౫౩౧ ॥ శివశిరసి శీత
భానుస్సాగరసూనుత్వసూచనాయ పరం । అధివసతి తన్మహిష్యా గంగా
యా జఠరమల్పతనురేషః ॥ ౫౩౨ ॥ కృశానుః ॥ తథాపి లుబ్ధవిషఫలప్రేప్సుభి

శం అద్రిమూర్ధ్నః శంభోః అభిషేకం ముధా వ్యర్థం కలయంతి కుర్వం
తి, శైవా ఇతి శేషః, కుతః, తోయేన తృప్తాయ పీతజలాయ జనాయ, అపః కే
దదతి న కేపీత్యర్థః ॥ ౫౨౫ ॥ అత్రేతి ॥ అత్ర అభిషేకక్రియాయామపి ఉత్త
రం, వ్యాహరామి వదామి ॥ ౫౨౬ ॥ జ్వలనేతి ॥ జ్వలనస్య లలాటనేత్రాగ్నేః
ఆకలనాత్ సంబంధాత్, విషస్య కాలకూటస్య పానాత్, విషభాజాం భూ
షణీకృత సర్పాణాం వహనాద్ధేతుత్రయాచ్చ, తప్తమూర్తేః త్రిదశాప
గాధరస్యాపి హరస్య, అనిశమభిషేకప్రియతా జాతా ॥ ౫౨౭ ॥ అస్త్వితి ॥
అనుయుజ్యతే పృచ్ఛ్యతే ॥ ౫౨౮ ॥ కిమితి ॥ అసౌ మృగాంకః చంద్రః, కృ
శాంగః అల్పశరీరస్సన్, విహాయసమాకాశం, అంతర్మధ్యే ॥ ౫౨౯ ॥
౫౩౦ ॥ ౫౩౧ ॥ శివేతి ॥ శీతభానుశ్చంద్రః, సాగరస్య సముద్రస్య సూను
త్వసూచనాయ పుత్రోహమితి జ్ఞాపనాయేత్యర్థః, గవ్యోత్ప్రేక్షా,
పరమల్పతనుస్సన్, తస్య సముద్రస్య మహిష్యాః భార్యాయాః గంగాయాః
జఠరం మధ్యంగర్భం చ, అధివసతి తత్ర తిష్ఠతీత్యర్థః ॥ ౫౩౨ ॥ తథాపీ
తి ॥ లుబ్ధా ఆదికిరాతశ్చ, ఫల. ప్రాప్తుమిచ్ఛుభిః ఫలప్రేప్సుభిః అనాదృత్యః

రనార్తృశ్యః॥౫౩౩॥ తథాహి॥ సూక్ష్మసితాంశుకలాభోప్యసటో హైమాధ
రపర్వనివిష్టోపి। లుబ్ధోయమయోమహాస్తస్తండులసత్త్వేప్యటత్యహో భిక్షాం॥
౫౩౪॥ అత్యల్పమిదముచ్యతే॥ యచ్ఛంకరసంగార్థం గాయామపి జీవన
దాయిన్యాం సంశ్రితా తద్గతా లుబ్ధతా॥౫౩౫॥ పశ్య॥ ముక్తాశ్రితా విష్ణుప
దాదుదితా గాంగేయముత్పాద్య వసుప్రకృష్టం। ప్రాప్యాపి రత్నాకరనిత్య
సంగం కపర్దికాశాం న జహాతి గంగా॥ ౫౩౬॥ అన్యచ్చ॥ సర్వతోము
ఖసమృద్ధిజుషోప్యుత్పుండరీకవనవాసనయాపి। యత్తయాప్యవధి జహ్ను

నకాంక్షణీయః ॥ ౫౩౭ ॥ సూక్ష్మేతి ॥ లుబ్ధః ధనలోభవాన్ ఆదికిరాత
శ్చ, అతఏవ, అయంశివః సూక్ష్మస్యసితస్యచాంశుకస్యాభావః, సూక్ష్మా
యాఃసితాంశోఃచంద్రస్యకళాయాఃఆభాచాస్యాస్తీత్యర్థేఅద్యచ్, తథా
పిసన్, అపటః వస్త్రహీనః దిగంబరశ్చ, హైమాధరేషువర్ణరాశి మతిప
ర్వతేస్థానే మేరుస్థానేచ నివిష్టోపి, అయః అశ్మసారః శూలంచ హస్తేయ
స్యసః, కించ, తండులానాంసత్త్వం విద్యమానత్వం, తండునందికేశ్వర
స్యలసత్త్వంప్రకాశశ్చతస్మిన్ సత్యపి, భిక్షామటతి॥౫౩౪॥అత్తీతి॥అత్యల్పం
సూక్ష్మగోచరమిత్యర్థః॥౫౩౫॥ముక్తేతి॥ముక్తైఃత్యక్తసంసారైః ముక్తా
భిర్మౌక్తికైశ్చ ఆశ్రితాపి, విష్ణోస్సత్వప్రధానస్యపదాత్ ఆకాశాచ్చ
ఉదితాజాతాపిచ, గంగా, ప్రకృష్టం, గాంగేయంస్వర్ణమయం, వసుధ
నం, వసుషు అష్టసు ప్రకృష్టం, గాంగేయం భీష్మంచ, ఉత్పాద్యరత్నాక
రేణసముద్రేణ నిత్యంసంగంప్రాప్యాపి, కపర్దికాయాం వరాటికా
యాంఆశాంకాంక్షాం, కపర్దినః శివస్యకేశిరసి అశాం, నజహాతి॥౫౩౬
సర్వత ఇతి॥ సర్వతోముఖానాంక్రతువిశేషాణాం జలానాంచ సమృద్ధిజు
షాపి, ఉద్యతిప్రబుద్ధాపౌండరీకాణాంక్రతువిశేషాణాం శ్వేతపద్మానాం
చ వనేసమూహే వాసనాసంస్కారః సుగంధశ్చయస్యాస్తథోక్తయాపి,
తయాగంగయాపి, జహ్నుమునేరిమఖః, అవధిర్నాగత ఇతియత్, త
ద్విజ్ఞానాశః స్వత్రఘాతినఃదక్షయజ్ఞభంజనస్య చిరంసంగతి రేవదోషాత్

హాః స్తస్య తథాపిచిరసంతికోపాత్ ॥ ౫౩౭॥ పునర్విన్యస్య ॥౫౩౮॥
ఈశః కరస్వీకృతకాంచనాద్రిః కుబేరమిత్రం రజతాచలస్థః । తథాపి భిక్షా
టనమస్య జాతం విధౌ శిరస్సే కుటిలే కళత్రీ ॥౫౩౯॥ కింత్వైవ విరుద్ధధర్మా
కృత్తివాసాః కుసస్త్వనస్యః ॥ ౫౪౦ ॥ శృణు॥ ధత్తేమహాహి మూర్ధ్ని జడౌ
షధీశం బౌషబుధం ఫాలతలేంగకేము । ఫణీంద్రమాలిస్థమణి ప్రసూతిం
హరోంధకారిత్వమథాప్యుపైతి ॥ ౫౪౧ ॥ అపిచ॥ తారకారించహన్యంకే

తయాకృతఇతి శేషః, అన్యథాతాదృశయజ్ఞోత్తమక ర్తృత్వాయోగాదితి
భావః॥ ౫౩౭॥ ౫౩౮॥ ఈశఇతి ॥ సుదర్శనపిబకః శివః ప్రభుః, కరస్వీకృ
తః చాపత్వేనకరేధృతః కాంచనాద్రిర్యేనసః, కుబేరస్యధనదస్యమిత్రం
రజతాచలస్థ కైలాసవాసీతిచభవతి తథాపి అస్యఈశస్య,భిక్షాటనం
జాతం అభూత్, తథాహి,కుటిలేవాక్రేచ, విధౌచంద్రే, ఇకారాంరాం
తః, చంద్రేచ,ఉకారాంతః, శిరస్సేసతి, శ్రీలక్ష్మీకుటః, నాస్త్యేవే
త్యర్థః, అత్రకేచిత్ బాహ్యక్ష్మామధ్యే వైష్ణవేంద్రాద్యఖిలైశ్వర్యప్రదాయిత్వేన
ప్రసిద్ధస్య అచంచలాంశిమాద్యష్టైశ్వర్య పరిపూర్ణస్యేశ్వరస్యచంచ
లాశ్రీః కుతః నాస్త్యేవేత్యర్థాంతరంభణంతి॥ ౫౩౯ ॥ కిమితి ॥ విరుద్ధధ
ర్మాఅతఏవకృత్తివాసాస్మివః॥ ౫౪౦ ॥ ధత్తఇతి॥ హరః,మూర్ధ్ని, జడం శీ
తం బౌషధీశం చంద్రసంబంధి, మహాః తేజః,ధత్తే, ఫాలతలే, ఉషబుధ
స్య అగ్నేస్సంబంధి బౌషబుధం, మహః, ధత్తే,అంగకేము, ఫణీంద్ర
మాలిస్థమణిప్రసూతం,మహః,ధత్తే, అథాపిఏవమపి, అంధకారోస్యా
స్తీత్యంధకారిణోభావస్తంధకారిత్వం అంధకోనామాసురస్తస్యారిత్వం
శత్రుత్వంచ,ఉపైతిప్రాప్నోతి॥ ౫౪౧॥ తారకేతి॥ అయంహరః, అంకే,
తారకస్యరక్షసః అరింస్కందం, మస్తకేశిరసి, తారకస్య అధిపంచ,తా
రకాణాంనక్షత్రాణామధిపంచంద్రంచ,నహ్యథాస్థానసన్నివేశాదినా
శోభనాంద్భుతం నేత్రమంగీకుర్వన్ స్వీకుర్వన్నపి,సుద్భుతం స్త్రియం పా
ర్వతీం అంగీకుర్వన్ వామాంగత్వేనస్వీకుర్వంశ్చన్నపీతిచ,అలీకేలలాటేఅ

మస్తకేతారకాధిపం। అంగీకుర్వన్ సదృశమపశ్యత్ రీకాత్కో౽పి భాత్యయం ॥ ౫౪౨ ॥ విశ్వావసుః॥ కిమేభిః స్వైర్జల్పైః ప్రకశరణై భూరీవణై రస్యైఃఖలు మృత్యుంజయస్యాపి శక్యః స్తుత్యమన్యాదృశం వదాన్యత్వం॥ ౫౪౩ ॥ దీర్ఘాయుర్మునిసూనవే స్మదదతే దివ్యాం తథాభీష్టదం ప్రఖ్యాతాయ భగీరథాయ భగవత్పాదామృతం ప్రాదదాత్ । పాపేభ్యో౽పి చ బాణపఙ్క్తివదనప్రష్ఠేభ్య ఇష్టం ఫలం ప్రాదాత్తస్య శివస్య భాతి జగదాశ్లాఘాయ వాదాన్యకం ॥ ౫౪౪॥ కృశానుః॥ తదేతదాహ తం భాషితం యన మహాదేవస్య వాదాన్యకం జగదాశ్లాఘయతి ॥ ౫౪౫॥ యతః॥ దత్వా వరం దానవరాక్షసేభ్యో విశ్వస్య చ స్వస్య చ యో విషాదం । సంపాదయామాస శశాంకమౌలిః దాతృత్వమేతస్య తు వైవహృద్యం॥ ౫౪౬ ॥ విశ్వావసుః॥ కుటిలధిషణగుణమపి దోషఇతి ఘోషయతి భవాన్ ॥ ౫౪౭॥ తథాహి॥ దైత్యేభ్యో యన్ వరానదాస్యతయిదిత ప్రత్యక్షమూహస్తథా తేనాశక్ష్యన్ భువనాని పేష్టుముదయం నా

యథాస్థానే అతిక్షియ్యాస్య తథోక్తస్సన్, విభాతిపరుద్ధం ప్రకాశతే, విశేషేణ రాజత ఇతిచ॥ ౫౪౨॥ కిమితి ॥స్తుత్యం స్తోతుమర్హం, వదాన్యత్వం దాతృత్వం, అన్యాదృశమసదృశం ॥౫౪౩॥ దీర్ఘేతి॥ యస్మిన్ వః, మునిసూనవే మార్కండేయాయ, దీర్ఘాయుశ్చిరజీవిత్వం, దదతే స్మ, దత్తవాన్, ప్రఖ్యాతాయేతి, పూర్వత్రాపి విశేషణం, భగీరథాయ రాజ్ఞే, అభీష్టదం భగవత్పాదామృతం గంగాం, ప్రాదదాత్ దత్తవాన్, బాణః బలిపుత్రః పఙ్క్తివదనః రావణః తౌ ప్రష్ఠౌ పురస్సరౌ యేషాం తేభ్యః పాపేభ్యో౽పి, ఇష్టం ఫలం ప్రాదాత్, తస్య శివస్య వాదాన్యకం, జగదాశ్లాఘాయ, భవతి॥ ౫౪౪ ॥తదితి॥ ఆహ తం మృషార్థకం ॥౫౪౫ ॥దత్వేతి ॥యః శశాంకమౌలిః, దానవరాక్షసేభ్యః, వరం ప్రార్థితం దత్వా, విశ్వస్య స్వస్య చ, విషాదం దుఃఖం సంపాదయామాస, భస్మాసురవరదానస్య స్వవిషాదజనకత్వాదితి భావః, ఏతస్య శశాంకమౌలేర్దాతృత్వం, తు వైవహృద్యాం, నమమేత్యర్థః ॥౫౪౬॥ ౫౪౭॥ దైత్యేభ్య ఇతి॥ త్ర్యక్షః స్మరః, దైత్యేభ్యః॥ రాక్షసేభ్యో వరాన్

స్యద్దయా శార్ఙ్గిణః। నోదాయిష్యత మానుషాదిషు హరిర్నో సేతుగీతా
దికం ప్రాభంత్స్యద్భగవాన్ భవార్ణవమమీ నాలంఘయిష్యన్నరాః॥ ౫౮॥
కించ॥ కంపాతరంగశిశిరానిలడింభజాతకంపామ్రనిస్సృతపుష్పరసా
భిషిక్తః। సంపాదయత్యతులసంపదమర్థినామనుకంపాసుధాంబుధిరయం
పతిరంబికాయాః॥ ౫౯ ॥ పురీం సరిష్యన్నాహ॥ ౬౦ ॥ అల్పోఽపి
కాంచ్యామాసాద్యాసాదయతి గౌరవం। యత ఏతత్పురస్థాణుర్గిరీశ ఇ
తి గీయతే॥ ౬౧॥ కృశానుః అన్యోన్యవిరుద్ధస్వభావాభ్యాం దేవాభ్యాం
మాక్రాంతామేనాం నగరీం కిం విస్తాషి ॥ ౬౨ ॥ దేవాద్వావపి కాంచిపశ్యా

నాదాస్యత యది, తర్హి, తేద్రైత్యాః, భువనాని ముహుః పేష్టుం నాశయితుం
నాశక్ష్యన్ సమర్థా నాభవిష్యన్, తతశ్చ, శార్ఙ్గిణో దయా ఉదయము
త్పత్తిం నాప్స్యత్ ప్రాప్తా నాభవిష్యత్, తతశ్చ, మానుషాదిషు జాతిషు,
హరిః నోదాయిష్యత నాఽఽవిరభవిష్యత్, తతశ్చ భగవాన్, సేతుస్సాముద్రః,
గీతా భగవచ్ఛబ్దపూర్వా ఆదిర్యస్య తదాదికం, ప్రాభంత్స్యత్ బద్ధం నా
కరిష్యత్, కా హానిరత ఆహ, అమీ నరాః భవార్ణవం నాలంఘయిష్యన్,
అత్ర లిఙ్నిమిత్తే లృఙ్ క్రియాతిపత్తావితి హేతుహేతుమద్భావే విహితస్య
లృఙః రూపాణ్యదాస్యతేత్యాదీని॥ ౫౮ ॥ కంపేతి॥ కంపాయా నామన
ద్యాః తరంగైః శిశిరైః అనిలడింభైః మందమారుతైః జాతకంపాత్ ఆ
మ్రాత్ చూతవృక్షాత్ నిస్సృతేన పుష్పరసేన అభిషిక్తః అనుకంపాసు
ధాంబుధిః, అంబికాయాః పతిః ఏకామ్రేశ్వరః, అర్థినః, ప్రార్థకజన
స్య, అఖిలాం సంపదం, సంపాదయతి॥ ౫౯ ॥ ౬౦ ॥ అల్ప ఇతి ॥ అల్ప
స్స్వల్పోఽపి పదార్థః, కాంచ్యామాసాద్య తతః గౌరవం మహత్త్వమా
సాదయతి ప్రాప్నోతి, యతః, ఏతస్మిన్ పురే కాంచ్యాం తిష్ఠతీతి సచాసౌ
స్థాణుః, ఏతత్పురస్థాణురేకామ్రేశశ్చ, గిరీశః పర్వతశ్రేష్ఠః కైలాసనాథ
శ్చ ఇత్యుక్తప్రకారేణ, గీయతే వ్యవహ్రియతే॥ ౬౧॥ అన్యోన్యేతి॥ ఏనాం
నగరీం కాంచీం॥ ౬౨ ॥ దేవావితి॥ అధికాం చ కాంచ్యాం, ప్రాచ్యామా

లసతః ప్రాచీప్రతీచ్యాశయోస్తత్రైకః కురుతే వినాయకమథశ్చిత్రం పుర
శ్చాపరః । ఏకోऽనత్యమనష్టమూర్తిరితరః ఖ్యాతోష్టమూర్తిర్జగత్యే
కో వారితవారణ గజార్తి మపి గ్రాహాత్యాగజార్తిం పరః॥౫౫౩॥ యద్వా॥
కాంచీనామ్ని పురే సురేశమహితే ప్రాక్పశ్చిమోద్దేశయోశ్చిత్రం దైవత
యోశ్చరంగవసతోరీతిర్విరుద్ధా మిథః।ఏకో యద్ద్విజరాజమప్యధరయత్య
న్యస్తముత్తంసయత్యంఘ్రిం హంత బిభర్తి కశ్చిద పరస్స్వమూర్ధని స్వ
ర్ధునీం ॥ ౫౫౪ ॥ విరుద్ధదేవాక్రాంత కాంచీనగర సమాగమాద్వారణ
ధరాధరోప్యేవం ॥౫౫౫॥ ఛేత్తా గోప్తా చ హరిమర్హాసనజుషో హిరణ్యా

శాయాం ప్రతీచ్యామాశాయాంచద్వయోః యౌ దేవౌ వరదరాజైకామ్రే
శ్వరౌ, లసతః రాజేతే, తత్రతయోర్మధ్యే, ఏకః వరదరాజః, వినాం నా
యకం గరుడం,అథః కురుతే, వాహనత్వాదిత్యర్థః, అపరః ఏకామ్రేశః
వినాయకం గణాధిపంచ, పురస్కురుతే,పుత్రత్వాదితిభావః,ఏకః అనత్యం
అనష్టమూర్తిః అష్టమూర్తిర్న భవతి అపి నాశిస్వరూపశ్చ ఇతి ఖ్యాతః ప్రసి
ద్ధః ఇతరః అత్యం అష్టౌ భూతార్కచంద్రయజ్వానః మూర్తయః యస్య తథోక్తః
ఇతిఖ్యాతః,జగతీశ్వ్యథయాత్రయోర్మధ్యే,ఏకః,గజస్య గజేంద్రస్య ఆర్తిం వాన
క్రకృతాం,వారితవాన్, పరః,అగజాయాః పార్వత్యాః ఆర్తిం మాన్మథీం,
గజభిన్నార్తించ,రణ్యేప్సిన్నా, వారితవాన్, ఏతచ్చిత్రం పశ్య॥౫౫౩॥
కాంచీతి ॥ సురేశేన మహితే ప్రాజితే, కాంచీనామ్ని పురే, ప్రాగుద్దేశే ప
శ్చిమోద్దేశే చ ద్వయోశ్చరంగవసతోః దైవతయోర్వరదరాజైకామ్రేశ
యోః రీతిశ్చరిత్రం, మిథః అన్యోన్యం,విరుద్ధా, యద్యస్మాదేకః వరదరా
జః,ద్విజానాం బ్రాహ్మణానాం పక్షిణాంచ రాజా, తంచంద్రం గరుడంచ,అ
ధరయతి తిరస్కరుతే, వాహనత్వేనాధః కురుతే, అన్యః ఏకామ్రేశః,తం
ద్విజరాజం, ఉత్తంసయతి పూజయతి చూడామణీకరోతిచ, కశ్చిత్, స్వే
అంఘ్రౌ, స్వర్ధునీం గంగాం బిభర్తి,అపరః మూర్ధని స్వర్ధునీం బిభ
ర్తి, హంతేతి ఖేదే ॥ ౫౫౪॥ విరుద్ధేతి॥ సమాగమస్సంబంధః, వారణ

గర్భస్య । భయకృదిభస్యాభయకృన్మాలాంచలయోశ్చ కాస్తిహస్తిగి రేః ॥అన్యచ్చ॥అయంచాపరోదోషః॥౫౫॥దరానుషంగంచగదాన్వయం చత్యక్తుంజనాయే౽వసంతకాంచ్యాం । దంతావళాద్రీశ్వరమాశ్రితాస్తే దేహక్షయేతే నియతంభజంతే ॥ ౫౬ ॥ విశ్వావసుః ॥సఖేమైవంస భాషిష్ఠాఃయతఏకరూపదైవతమిదంనగరమితిసమర్థ్యతే ॥ ౫౭ ॥ఫ ణితావళీ॥ ఫణిపతిసరస్స్ఫురంతీభనాయకధరోత్తమాంగశోభితనుః॥ భ వహారసంజ్ఞా కాంచ్యోఃపూర్వాపరయోర్హి దేవతా జయతి ॥ ౫౮ ॥

ధరః హస్తిశైలోపి, ఏవం విరుద్ధఇత్యర్థః॥ ౫౫॥ ఛేత్తేతి ॥ మహాం తంఆసవం మద్యం సనకశ్చ వేధంచ జుషతఇతితజ్జుషః, హిరణ్యంచాసా గర్భః అన్నంహిరణ్యకశిపుః, హిరణ్యగర్భః(బ్రహ్మచతస్య, ఛేత్తాగోప్తా నాశకొరక్షకశ్చ,ఇభస్యగజస్యభయకృదభయకృచ్చ,హరిర్విష్ణుఃనరసింహ శ్చ,హస్తిగిరే మూర్తేఅంచలెశిఖరేచద్వయోః,చకాస్తిప్రకాశతే॥౫౫ దరేతి॥ యేజనాః,దరస్య భయస్యానుషంగంసంపర్కం,గదస్యరోగస్య అన్వయం సంపర్కంచ,ద్వయంత్యక్తుం, కాంచ్యాంనివసంతి, తేజనాః, దంతావళాద్రీశ్వరంవరదరాజ మాశ్రితాస్సంతః దేహస్యక్షయేఅంతే తౌదరానుషంగగదాన్వయా విష్ణుసారూప్యాత్పాంచజన్యకౌమోదకీనా మకశంఖగదాయోగౌచ, నియతంభజంతే ॥ ౫౬ ॥సఖఇతి ॥ ఇదంనగ రంకాంచీ॥ ఏకరూపే అవిరుద్ధధర్మే దైవతేయస్మింతథోక్తమితి, సమ ర్థ్యతే సాధ్యతే ॥ ౫౭ ॥ ఫణీతి॥ ఫణిపతిసరసి అనంతసరసి, ఫణిప తిస్సరైస్సర్పరాజహారైః,స్ఫురంతీభనాయకంనక్షత్రేశంధరతీతిద్ధరేణఉ త్తమాంగేనశిరసా, ఇభనాయకధరస్యహస్తిశైలస్యఉత్తమాంగే శిరసిశిఖరే చ, శోభతఇతి శోభినీ తనుర్యస్యాస్సాభవహారశ్చేతి సంజ్ఞానామపదేభ వంసంసారబంధం హరంతీతితద్ధరాః సంజ్ఞాః వరదరామకృష్ణేత్యాదినా మపదానిచయస్యాస్సా, దేవతా, పూర్వస్యాంప్రైష్ణవ్యాంఅపరస్యాంశై వ్యాంచద్వయోఃకాంచ్యోఃహియస్మాత్‌. జయతి,తస్మాదేకరూపదైవత

అన్యచ్చాస్య నగరస్య భూషణమేవ న తు దూషణ మిత్యస్య స్తోత్రసృష్టిమాదా యసానందం ॥ ౫౬౦ ॥ అహో బలాక్షిలుసమాద్యపచేలిమం భాగధేయం॥ ౫౬౧ ॥ సురయువతోపగీతః స్రోతః పద్మాసనో మునిభిర్ధ్యాతః । వ్యాసకృతాయాః ఖ్యాతః పాండవదూతస్స దృక్పథం నీతః ॥ ౫౬౨ ॥ కృశానుః॥ అనుచితకర్మా సౌకీనార్థమనువర్ణ్యతే ॥ ౫౬౩ ॥ సకలజగతామీశానోపి స్వయం విగతశ్రియామిదమనుచితం దూతో జాతో యదేష పృథాభువాం। కిమిహ సహతాం హృద్యాఖద్యోతపోతనికేతనే చిరమధిపతేర్భాసాం దాసానుదాసతయా స్థితిః ॥ ౫౬౪ ॥ విశ్వావసుః॥ పురో భాగిన్ భగవత్తుణేషు దోషమనీషయా భవానేవ కూష్యతి । శ్రూయతామేతత్ ॥ ౫౬౫ ॥ కవిత్వస్య గాంభీర్యమౌదార్యం సమృద్ధేః ప్రభుత్వస్య శౌర్యం గురుత్వస్య విద్యాం

మితి సంబంధః॥ ౫౫౯ ॥ అన్యదితి॥ అన్యత్ నిరస్తదూషణేభ్యః ఇతరత్, చకారోప్యర్థః॥ ౫౬౦॥ అహో ఇతి॥ పచేలిమం పక్వం ॥ ౫౬౧॥ సురేతి॥ సురయువతైన దేవాంగనాసమూహేన ఉపగీతః స్తుతః, అర్జునేన హతమహాపిరనూతనానేకదేవప్రియదాయకత్వాదితి భావః। ప్రాతః పద్మాసనః, మునిభిర్నారదాద్యైః ధ్యాతః, యః పాండవదూతః శ్రీకృష్ణః, వ్యాసకృతాభారతే, ఖ్యాతః, స పాండవదూతః, దృక్పథం లోచనవిషయత్వం ॥ ౫౬౨ అనుచితేతి॥ అసౌ పాండవదూతః, అనువర్ణ్యతే స్తూయతే॥ ౫౬౩ ॥ సకలేతి॥ ఏష పాండవదూతస్స్వయం సకలజగతాం ఈశానః ప్రభురపి సన్, విగతశ్రియాం నష్టైశ్వర్యాణాం, పృథుభువాం పాండవానాం దూతః జాతః అభూదితి యత్, తదిదమనుచితం, భాసామధిపతేస్సూర్యస్య ఖద్యోతః జ్యోతిః కీటః, తతోఽపి పోతః శిశుస్తస్య నికేతనే గృహే, దాసానాం భృత్యానాం యో దాసః తస్య భావః తత్తా తయా దాసానుదాసస్సన్నితి యావత్, స్థితిః, ఇహలోకే మహతాం హృద్యాకిం, అహృద్యైవేత్యర్థః, ౫౬౪॥ ౫౬౫ ॥ కవిత్వస్యేతి॥ కవిత్వస్య కావ్యరచనాయాః, గాంభీర్యం ॥ గుణాలంకారవైశిష్ట్యేన వ్యంగ్యవ్యంజకత్వం, ఆకల్పం భూషణం అహురి

మహ సన్నిత్యాచారస్య దాచార్యప్రాణే ణం మత్తస్య పాలభ్య మాకల్పమా
హా॥౫౬॥ నిత్యపరతవిమానమానయణ సానందః॥౫౭॥ ఇర్ధిహి ॥వికచరుచిరపుండరీకషండస్యాతిశ దమోచన లోచనప్రభాపిః ॥ జయవిజ
యరాఘవస్సపక్షశ్చుచితరగృధ్రసరోవరోపకంఠే॥౫౮ ॥ కించ ॥ సం
పాతిసోదరసరస్తటసంశ్రయాఢ్యో భాత్యస్వతో విజయరాఘవపారిజాతః
శాఖాతతేరుపరిసద్భిరుదీక్ష్యతేయో యస్యాగ్ర ఏవ సకలస్సుమనఃప్రపంచః ॥ ౫౯॥ పునస్సభక్తిసత్సంజనానుగ్రహ్య భోగా భాక్తిముక్తి ప్రిప్స
సజ్జనాన్ప్రణతుమనసః ॥ ౬౦ ॥ శ్రీశ్రుతాగ్రతవాతల్యాపీరం విజయా

తిపదస్వయం సర్వతిరోభావ్యా, బుద్ధ్యప్పంపదు, జ్ఞానదాత్రప్తం
పరిభుత్వప్య, రౌద్ర్యం, గురుత్వస్యవిచార్యంసామవంశ్యతాయాః సుహుల
లోత్సర్త్తే, సాచారేణపూరణం పూరణ తాం, సహోక్త్వస్యసర్వాసన
త్యాప్త్యా, లభ్యం సులభత్వం, ఆశితిపిధయత్వమిహయాంతత్॥ ౫౬ ॥
౫౭ ॥ వికచేతి॥ వికచస్యవికసితస్య రుచిరస్యచ పుండరీకషండస్యశ్వే
తపద్మరాశేః యోన్యతిశదితం మోచయతినాశయయేతి మోచనఃలో
చనయోః ప్రభాపమాహాత్మ్యంయస్య సపక్షభువనప్రసిద్ధః, విజయరాఘ
వః, శుచితరేపరమపవిత్రే గృధ్రసరోవరస్యఉపకంఠేతీరే జయతి॥౫౮॥
సంపాతీతి॥సంపాతిసోదరస్యజటాయుషః సంబంధియత్సరః గృధ్రతీర్థం తత్
స్యతటేసంప్రరూఢః అస్వతః, విజయరాఘవఃభగవానేవపారిజాతః దే
వవృక్షః భాతి, లోకేవృక్షస్యఉపరిశాఖాః తదుపరిపుష్పాణి, తద్విపర్య
యోత్రేత్యస్యాశ్చర్యం ప్రపంచయతి, యఃవిజయరాఘవపారిజాతః, సద్భి
ర్యోగిభిః, శాఖానాం శిఖానాం వేదశాఖానాం ఆశ్వలాయనాపస్తంబీ
యాదీనాంతతేరుపరిఊర్ధ్వదేశే, ఉపనిషత్సుచ ఉదీక్ష్యతే, యస్యాగ్ర
ఏవభాగే సకలస్సంపూర్ణస్సమస్తః, సుమనసాంపుష్పాణాం దేవానాం
చ ప్రపంచస్సమూహ ఉదీక్ష్యతే, సర్వేపిదేవాస్తదధోభాగ ఏవసంతీ
త్యర్థః॥ ౫౯ ॥ ౬౦॥ విశ్రుతేతి॥యోవిజయరాఘవః, గృధ్రరాజకా

రాఘవం । నవ సుకృతయో గృధ్రం సమస్కృత దాహాతః ॥ ౫౭౧ ॥
అత్ర గృధ్రసరస్తీరే విశ్వప్రసిద్ధా కాచిద్వైచిత్రీ ॥ ౫౭౨ ॥ తనయార్థన
యా సమాగతాభిస్తరుణీభిః పరిభర్జితాశ్చ ముద్గాః । దృఢసంకురమత్ర
దేవశక్త్యా సహ మాసాం పులకాంకురైః ఫలంతి ॥ ౫౭౩ ॥ కృశానుః ॥ నిజ
రూపమహిమానను రూపస్థితిరసౌ విజయరాఘవః, కిమీడ్యతే ॥ ౫౭౪ ॥ శు
కస్తుతో హంసగ మయూరవాహముఖప్రగీతో గరుడాసనో సౌ । క్షీరాబ్ధి
తీరావసథోఽపి వాసం కరోత్యహో గృధ్రసరోంతికేస్మిన్ ॥ ౫౭౫ ॥
విశ్వావసుః ॥ తదేతద్దయాపయోనిధేరస్య భూషణమేవ ॥ ౫౭౬ ॥ తత్రా

యుషం, దాహాతః సన్ సుకృత వాహసంస్కారం చక్రే ఇత్యర్థః, వి
శ్రుతం ప్రసిద్ధం ఆశ్రితేషు వాత్సల్యా ప్రేమాయస్యతం, వీరం, విజయ
రాఘవం భగవంతం, నమస్కురుత, యూయం నమస్కురుధ్వం ॥ ౫౭౧ ॥
అత్రేతి ॥ వైచిత్రీ ఆశ్చర్యం ॥ ౫౭౨ ॥ తనయేతి ॥ అత్ర వీరరాఘవక్షేత్రే, త
నయానాం అర్థనయా ప్రార్థనయా, సమాగతాభిః తరుణీభిర్వంధ్యా
భిః, పరిభర్జితాః పక్వాః ముద్గాః, దేవస్య విజయరాఘవస్య శక్త్యా ప్రభా
వేన, అంకురం, ఆసాం పులకాంకురైస్సమం దృఢం, ఫలంతి జనయంతి ॥
౫౭౩ ॥ నిజేతి ॥ నిజస్య స్వీయస్య రూపస్య మహిమ్నః మాహాత్మ్యస్య అన
నురూపా అనుచితా స్థితిః మర్యాదా యస్య సః, కిం కుత ఈడ్యతే స్తూయ
తే ॥ ౫౭౪ ॥ శుకేతి ॥ శుకేన కీరేణ శుకయోగినా చ స్తుతః, హంసవాహో బ్ర
హ్మా మయూరవాహః కుమారః తౌ ముఖమాదిర్యేషాం తైః సురైః ప్రగీతః కీ
ర్తితః, గరుడాసనః, క్షీరాబ్ధితీరే ఆవసథః నివాసః యస్య తథోక్తోపి, అ
సౌ విజయరాఘవః, అస్మిన్ గృధ్రసరసః అంతికే సమీపే, వాసం కరోతి
అహో ఇతి ఖేదే, శుకాదిపక్షిభ్యః గృధ్రస్య నీచత్వాదితి భావః, శ్లేషాను
ప్రాణితేన విరోధాభాసేన గృధ్రేపి భర్తుః వాత్సల్యమితి ప్రతీతేరలం
కారేణ వస్తుధ్వనిః ॥ ౫౭౫ ॥ తదితి ॥ తదేతత్త్వాదృశస్య గృధ్రసరస్తీరగనివా
సః ॥ ౫౭౬ ॥ తదితి ॥ తమసః పరస్తాత్ అజ్ఞానినాం దూర ఇత్యర్థః, అ

వృగుత్తమపదే తమసః పరస్తాత్ స్తామమేష్వాకులసూరిభిరర్చితోఽపి। అథాపి
విరాసహరిరేషచిరం నరాణాం దృష్టిం కృతార్థయితు మేవ పృథానుకం
పః ॥ ౨౭౭ ॥ దక్షిణతోఽపి విమానం ప్రస్థాపయన్ సహార్షం ॥ ౨౭౮ । ఇయం
హి॥ గంగాసింధుసరస్వతీ భవహరా తుంగాపతంగాత్మజా రంగాభ్యాశత
రంగిణీవ దధుతత్యంగాం భంగాపహా। శుద్ధారాశం నీమనీషి జనతార
బ్ధావగాహాముహుర్ముగ్ధానామపి శుద్ధబుద్ధిజననీ దుగ్ధాపగా దృశ్యతే। ౨౭౯॥
కించ॥ మమ దుగ్ధనదీకృతమజ్జన్మానవాంభోఘః ॥ బుధజాతనుతా తను
తాం తనుతాం తనుతాపహృద్ఘనాఘానాం ॥ ౨౮౦॥ కృశానుః॥ భవత్త్వేవ
మథాపి అస్యాః క్షీరతరంగిణ్యాః విధినా కృతా నీరసతా ॥ ౨౮౧॥ కాలుష్యా

స్తానయేఽపి విగతసమస్తదోషే, ప్రత్యాదృశి అనుపమే ఉత్తమపదే వైకుంఠే అ
ముక్తైః సూరిభిః సనకాదిభిః, అర్చితః అర్చ్యమానః స్థితోఽపి త్యర్థః, పృథాను
కంపః, శాశ్వత భక్తవాత్సల్యః, అత ఏవ ఏష హరిర్విజయ రాఘవః, నరాణాం భ
క్తానాం దృష్టిం, కృతార్థయితుం దర్శనేన సఫలయితుమేవ, చిరమావిరాస
ఆవిర్బభూవ॥ ౨౭౭॥ ౨౭౮॥ గంగేతి॥ గంగా సింధుః గంగానదీ - సింధురిత్యుజ్జ
యినీ ప్రాంతే కాచిన్నదీవా, సరస్వతీ, భవహరా భవనాశినీ, తుంగా తుంగ
భద్రా, రంగాభ్యాశతరంగిణీ కావేరీ, తా ఇవ యద్వత్, అఘసంతతేః పాపరా
శే రేవాం గారాణాం ఉల్ముకానాం భంగాపహా, శుచాం శోకానాం ధారా
యాః పఙ్క్తేః శమనినాశనీ, ముహుర్మనీషి జనతయా విద్వత్సమూహేన ఆ
రబ్ధా అవగాహా స్నానాని యస్యాం సా, ముగ్ధానాం మూఢానామపి, శు
ద్ధాం బుద్ధిం జనయతీతి జననీ దుగ్ధాపగా క్షీరనదీ, దృశ్యతే॥ ౨౭౯॥ మమేతి॥ న
వైః అంభోభిః జలైర్ధన నదీకృతాః మజ్జంతః స్వస్మిన్ అవగాహమానాః మా
నవా యయా సా, బుధానాం జాతేన సమూహేన నుతా, తనోః శరీరస్య తా
పహృత్, దుగ్ధనదీ క్షీరనదీ, మమ సంబంధినామఘనాఘానాం మహాపాపా
నాం తనుతాం క్షీణత్వం, తనుతాం కరోతు ॥ ౨౮౦॥ భవత్త్వితి॥ విధినా దైవే
న, నీరసతా అనాస్వాద్యత్వం॥ ౨౮౧॥ కాలుష్యేతి ॥ కాలుష్యస్యమాలి

లేశః ఘృతాపస్సురాపి పయోనదీ, రోచతే సాధవే యుక్తా నో చేల్లవణసింధు
నా ॥ ౫౮-౨॥ విశ్వావసుః॥ సంగమపి దోషతయా భణసి॥ ౫౮-౩ ॥ యతః॥
క్వచన సమాగతే సింధుః ధునీజలే సాధునిస్నానః। పంకిలో పంకిలయతి
సంఘటయతి ధియమితి స్మరంతి బుధాః ॥౫౮-౪ ॥ కించిద్దక్షిణతో భీక్ష్య॥
౫౮-౫॥ మోహాదిదోషపరితాంతతటవాసిదేహివ్యూహాయ కామపి మతిం
మహతీం దిశంతీ। స్వాహా కరోతి దురితాని శుభప్రవాహైః బాహానదీ బుధ
సమూహకృతావగాహా ॥ ౫౮-౬॥ అస్యాశ్శోత్రియతటే శ్రోత్రియోత్తంసని
వాసయోగ్యస్సమగ్రగుణో సానగ్రహారస్సలక్ష్యతే ॥ ౫౮-౭ ॥ తస్య ॥క
ర్ణానందకరస్ఫురన్మధుకరవ్యాహారబాహాపగారోధశ్శాఖిమరందనిష్యం
దిలసయః కల్యాణకల్యాకృతః॥ ఆత్రేయాన్వయవిద్వదగ్ర్యగృహవిస్సంధా

న్యాస్య లేశోపి ఘృతరసే-త్తాపి, మధురాపి, పయోనదీ క్షీరనదీ, లవణసిం
ధునా యుక్తా నోచేత్, సాధవే సజ్జనాయ రోచతే ॥౫౮-౨॥౫౮-౩ ॥ క్వచనే
తి॥ సమాగతః సంగతః సింధుస్సముద్రః యేన తస్మిన్ అతఏవ సాధుః పవిత్రే
క్వచన కస్మిన్నపి, ధునీజలే, స్నానం, పంకస్య పాపస్య కర్దమస్య చ విలోపం
నాశం, కలయతి, ధియం జ్ఞానం, సంఘటయతి, ఇత్యుక్తప్రకారం, బుధాః స్మ
రంతి జానంతి ॥శ్లో॥ సముద్రగానదీస్నానం నరాణాం శుద్ధిబుద్ధిదమితి స్మర
ణాదితి భావః॥ ౫౮-౪॥౫౮-౫॥ మోహేతి ॥ తటయోర్వాసినాం దేహినాం,
జంతూనాం వ్యూహాయ సమూహాయ, మోహాదిదోషపరిపీతాం, కామ
ప్యనిర్వాచ్యాం, మహతీం, మతిం జ్ఞానం, దిశంతీ దదతీ, బుధసమూహకృతా
వగాహా, బాహానదీ, శుభైః శుభైః ప్రవాహైః దురితాని స్వాహాకారోతి నా
శయతీత్యర్థః॥౫౮-౬॥ అస్యా ఇతి॥ అస్యాః బాహానద్యాః, శ్రోత్రియోత్తంసా
నాం వైదికశ్రేష్ఠానాం నివాసయోగ్యః, సమగ్రః సంపూర్ణః గుణః త్రాణకా
త్రసమృద్ధ్యాదయో యస్మిన్ అసౌ అగ్రహారః, బ్రాహ్మణస్వామికో గ్రామః॥
౫౮-౭॥ కర్ణేతి॥ కర్ణానందకరాః స్ఫురంతః మధుకరాణాం వ్యాహారాః ఝుం
కారాః యేషు తేషాం బాహాపగాయాః రోధసి తటే శాఖినాం వృక్షాణాం సం

సుబంధాప్రతిష్ఠమో భాత్యరశాణిసాలఇ ఓహాగ్రామోషినా సోహపి ॥ ౫౮౮॥ సాధ్వగ్రే సరయూపేతస్సాకేతనగరశ్రియం । అగ్రహారో వహ త్యేష రఘునాథాభిరక్షితః ॥ ౫౮౯॥ కిం విద్వజ్జనసన్న యన్నిఘ్న ఘరా నద్యోః సాశ్వద్వయమవలోక్య॥ ౫౯౦ ॥చారుగుణైస్సన్మణిభిర్జుష్టా బాహానదీవయస్యోః । ఉపకూలమగ్రహారా ఇవాన విర్భాంతి॥ ౫౯౧ ॥ కృశాసు॥ అమూన్యగ్రహారకదంబకారణాగ్రహారాన్ప్రివచక్షతే। సువృత్తముక్తాగతాః ఘటనానాశ్రితాజనాః॥౫౯౨॥ విశ్వాసయుః॥ సఘోభవతా

బంధభిఃమరందైస్సుందిలస్యఫూర్ణస్యపయసఃజలస్యకల్యాణాభిః కుల్యాభిః కృత్రిమసరిస్పృతః వేష్టితః,అత్రైస్త్రనేంయుఅ శ్రేయుఃఅన్వయః గోత్రమేషాం తేషాంవిదుషాంఅధ్వరేషుయాగేషుహవిషాం పురోడాశపపాది నాంగంధస్యఅనుబంధేన సంబంధేనఅపహతః దత్తంక్షేమంకుశలంయస్యసః అభిరామః,భువి, అరశాణిఘాలఇతితన్నామకఃగ్రామః,భాతిహి, హిప్రసిద్ధౌ, అయంక వేరగ్రహారఇతిధ్యేయం॥౫౮౮॥సాధ్వీతి॥సాధుహుఅగ్రేసరాణాం శ్రేష్ఠానాం ఆత్రేయగోత్రాణాంయూపైః యజ్ఞపశుబంధనదారుభిః,ఇతఃప్రాప్తః,అస్యాగ్రే, సాధు,అగ్రే,సరయ్వానామ నద్యాఉపేతః,రఘునాథేనక వేః పితాశ్రీరామేణచ అభిరక్షితః, ఏషఅగ్రహారః, సాకేతస్యనగరస్యఅయోధ్యాయాః శ్రియంశోభాం,వహంతి॥౫౮౯॥కిం విదితి॥నద్యోః బహుక్షీరనద్యోః ॥౫౯౦ ॥ చార్వితి ॥ చారవఃగుణాఃసౌజన్యసౌశీల్యాదయఃసూత్రాణియేషాంతైః, సన్మణిభిస్సజ్జనశ్రేష్ఠైఃసద్భిర్మణిభిరత్నైః జుష్టాఃయుక్తాః, బాహానదీవయస్యోః బాహుదానదీక్షీరనద్యోరుపకూలంకూలేషు, అగ్రహారాః, అనేకగ్రామాః ఉన్నతాహారాఇవగ్రహారాఇవభాంతి॥ ౫౯౧॥ అమూనీతి॥ అమూన్ నదద్వయతీరస్థితాన్ గ్రామాన్ అగ్రహారాన్ కదంబకారణకమిత్యర్థః, ప్రచక్షతేవదంతి, బుధాఇతిశేషః, యద్యస్మాద్దేనాన్ గ్రామాన్ ఆశ్రితా జనాః శోభనాః వృత్తాస్సువర్ణాభిః ముక్తాభిర్మౌక్తికైరివసహితాః సువృత్తసౌన్దర్యాద్యైర్ముక్తైస్సంగత

స్తుతిరేషైషాం భంగ్యంతరేణ కృతేతి విమృశ్యామి చ॥ ౫౯౩॥ అథసర్వత
స్తుండీరమండలమవలోక్య సహర్షాతిరేకం॥ ౫౯౪॥ వయస్య స్ఫుటము
ప్యత్తుండీరమండలస్య పశ్యతు భవాన్ పావనత్వం రామణీయకం చ॥ ౫౯౫॥
తీరేతీరే స్ఫురతి సరితామగ్రహారేగ్రహారే భూయానగ్ర్యో వర్గో ధరణిమరు
తామగ్రహారేగ్రహారే । వర్గే వర్గే ధరణిమరుతాం వర్ధతే సాధుయజ్ఞో
యజ్ఞేయజ్ఞే శ్రవణసుభగస్తోత్రశస్త్రాదిఘోషః ॥ ౫౯౬ ॥ కించ॥ తుండీ
రమండలనివాసిషు దుగ్ధసింధుడిండీరఖండనిభకీర్తిషు పండితేషు। ఆప్యా
యమానమఖిలైరపిగీతమేతద్ధౌతదురితం చరితం నకస్మై॥ ౫౯౭॥
కృశానుః॥ హంతైతస్మిన్నంతిమయుగేప్యధ్వరైః పూర్ణచరతామమీషాం

భస్మపాశైశ్చజనైః అరహితాస్సంగతాశ్చ ॥ ౫౯౨॥ స్వఇతి॥ భంగ్యంతరే
ణ అన్యయారీత్యా వ్యాజస్తుతిః కృతేతి యావత్, విశేషేణ మృశ్యామి స
్మ ॥ ౫౯౩॥ అథేతి ॥ తుండీరమండలమితి దేశవిశేషనామ, భాషాయాం
తొండనాడ్వితి॥ ౫౯౪॥ వయస్యేతి॥ రామణీయకం సౌందర్యం॥ ౫౯౫॥
తీరేతీర ఇతి॥ సరితాం బాహానద్యాదీనాం అత్రాస్మిన్, తీరేతీరే ప్రతితీరం,
భూయాన్ బహుశః అగ్రహారః స్ఫురతి, అగ్రహారేగ్రహారే ప్రత్యగ్రహా
రం, అగ్ర్యః పూజ్యః, ధరణిమరుతాం బ్రాహ్మణానాం, వర్గః బృందం స్ఫు
రతి, వర్గేవర్గే, యజ్ఞః జ్యోతిష్టోమాదిః సాధు వర్ధతే, యజ్ఞేయజ్ఞే, సర్వ
త్రాపి స్వాధ్యాయాంద్విభాగవః, శ్రవణయోః సుభగః మనోజ్ఞః స్తోత్రశస్త్ర
మంత్రవిశేషా వాదీయేషాం తేషాం వైదికమంత్రాణాం ఘోషః నాదః వర్ధ
తే ॥ ౫౯౬॥ తుండీరేతి ॥ తుండీరమండలే నివాసిషు, దుగ్ధసింధోః క్షీరా
బ్ధేః డిండీరఖండైః ఫేనరాశిభిః సదృశా నిభా తుల్యా కీర్తిర్యేషాం తేషు,
పండితేషు, ఆప్యాయమానం వ్యాప్నువానం లోకైః క్రియమాణమితి యావ
త్, అఖిలైః వేదశాస్త్ర పురాణాదిభిః. అపిగీతం అనిందితం, అతఏవ,
ధూతదురితం అపహృతదోషః, ఏతచ్చరితం సత్కర్మ. కస్మై నరోచేత
సర్వస్మా అపి రోచేతైవేత్యర్థః ॥ ౫౯౭ ॥ హంతేతి ॥ అంతిమయుగే,

చరితాని కథమివ రే హా చేరణకోవిదేభ్యః ॥ ౯౯ ॥ నబుధర్త్విక్సంపత్తిర్నచ కుశలతా యష్టురనఘా నచ ద్రవ్యం శుద్ధం నచ హృదయశుద్ధిః కలియుగే। ప్రసిద్ధిం కాంక్షంతః పరిమితధనాః హంత కృపణా వృథా పశ్వాలంభం విదధతి తథాపి క్షితిసురాః॥ ౯౯॥ శౌచం నాచరితుం యథావిధి కలౌ శక్తా ద్విజాః కించ తే యేషాం ఖల్వాచమనాప్లవనాదినియమస్తం స్మర్తుమప్యక్షమాః। క్వామీషాం పునరగ్నిహోత్రనియమః క్వేష్టేరనుష్ఠానగీః క్వాగ్నిష్టోమముఖా మఖాస్స్వపశుకాః క్వాగ్నిచిత్యా తు సా ॥ ౧౦౦॥ విశ్వావసుః ॥ స్థూలమనీషస్య హా కిమితి భావసే॥ ౧౦౧॥ యతః॥ శిష్టేభ్యః ప్రతిగృహ్య విత్తముచి

కలౌయుగేపి, కోవిదాః అభిజ్ఞాః తేభ్యః ॥౯౯॥ నేతి ॥ కలియుగే, బుధర్త్విజాం మంత్రమంత్రార్థవిదాం సంపత్తిర్లాభో నాస్తి, యష్టుః యజమానస్య ఇదమగ్రిమవాక్యద్వయేపి, అనఘా నిర్దోషేతి పూర్వత్రాపి యోజ్యం కుశలతా కర్మకరణనైపుణ్యం నాస్తి, కించ, శుద్ధం ద్రవ్యం నాస్తి, హృదయస్య శుద్ధిః కామాదిదోష రాహిత్యంచ నాస్తి, తథాపి పరిమితధనాః అల్పద్రవ్యాః, కృపణాః లుబ్ధాః, క్షితిసురాః బ్రాహ్మణాః, ప్రసిద్ధిం, అయం దీక్షితోయం సోమయాజీత్యాదిఖ్యాతిం, కాంక్షంతస్సంతః, వృథా అయథానుష్ఠానాన్నిష్ఫలం, పశోర్మేషాదేరాలంభం వధం, విదధతి కుర్వంతి॥౯౯॥ శౌచమితి॥ కించ, కలౌయుగే, యే ద్విజాః, శౌచం పాదప్రక్షాళనాదికం, యథావిధి శాస్త్రమనతిక్రమ్య, ఆచరితుం నశక్తాః, తే ద్విజాః ఆచమనం ఆప్లవః స్నానంచ ఆదిర్యస్య సచాసౌ నియమః యేషాం ఖలు, తం నియమం, స్మర్తుమపి, కిముత కర్తుమితి భావః, అక్షమాః అశక్తాః, అమీషాం ద్విజానాం శౌచాచరణేప్యశక్తానాం పునశ్శబ్దస్త్వర్థే, అగ్నిహోత్రం నామ నియతః కర్మ, క్వ, నాస్త్యేవేత్యర్థః, ఇష్టేః దర్శపూర్ణమాసాదేః, అనుష్ఠానగీః అనుష్ఠానాంగీకరణవార్తా క్వ, పశుభిస్స్వపశుకాః, అగ్నిష్టోమముఖాః మఖాః క్వ, సా ప్రసిద్ధా, అగ్నిచిత్యా స్థండిలవిశేష క్రియమాణహోమకర్మ క్వ త్వా క్వ భవతి ॥ ౧౦౦॥ స్థూలేతి॥ హే స్థూలమనీష మంద

తం సంపాద్య విద్యాః కలాశ్శ్రద్ధాళూన్ శ్రుతికల్పసూత్రచతురాన్ లబ్ధ్వా
శుచీనృత్విజః ప్రీతింభాగవతీంప్రకామమభిసంధాయాహరంతః క్రతూన్
ధీమంతోయుగమంతిమంతు కృతయంత్యంతర్ముఖాస్సంతతం॥ ౨౦౨॥
కించ॥ అయజ్ఞార్హద్రవ్యా వయమితి తు యజ్ఞాద్విరమతాం న కల్పేత స్వా
న్యైస్స్వైర్నను భగవదారాధనమపి। ప్రయత్నేన ద్రవ్యం శుచి కిమపి లబ్ధ్వా భగ
వతః కృతం చేత్కైంకర్యం కిమితి న తే దేవాధ్వరసమం॥ ౨౦౩॥ హంసాక్ష్య

బుద్ధే॥ ౨౦౧॥ శిష్టేభ్య ఇతి॥ ధీస్తత్త్వనిర్ణయశాలినీ బుద్ధిరేషామస్తీతి ధీ
మంతః, అతఏవ, అంతః దహరాకాశే ముఖం మనోగతిర్యేషాం తే బ్రహ్మ
పరాయణాః, బ్రాహ్మణేభ్యః శిష్టేభ్య ఉచితం అనింద్యత్వేన పర్యాప్తత్వే
న వా అనురూపం విత్తం ప్రతిగృహ్య, విద్యాః సంపాద్య ఫలవదర్థావబో
ధపర్యంతం అధీత్య, శ్రద్ధాళూన్ క్రతుసాద్గుణ్యసంపాదనేచ్ఛావతః,
శ్రుతిషు కల్పసూత్రేషు, శ్రౌతేషు ఆశ్వలాయనాపస్తంబీయాదిషు చతు
రాన్ కుశలాన్, శుచీన్ పరిశుద్ధాన్ ఋత్విజః అధ్వర్యూద్గాత్రాదీన్,
లబ్ధ్వా, భగవతః పరమేశ్వరస్య ఇమాం భాగవతీం, ప్రీతిం సంతోషం, అభి
సంధాయ సంకల్ప్య, కలౌ యుగే క్రతూన్ సంతతం ఆహరంతః కుర్వంత
స్సంతః, అంతిమం యుగం కలిం, కృతయంతి కృతయుగీకుర్వంతి ॥౨౦౨॥
అయజ్ఞేతి॥ వయం, యజ్ఞస్య అర్హం యోగ్యం ద్రవ్యం యేషాం తే న భవం
తీతి అయజ్ఞార్హద్రవ్యాః, ఇతి హేతోః యజ్ఞాద్విరమతాం యజ్ఞం త్యజతా
మిత్యర్థః జుగుప్సావిరామేత్యాదినా అపాదానత్వం, స్వైః స్వీయైరన్నైః
భగవతః, ఆరాధనం నివేదనమపి, న కల్పేత న క్రియేత, నన్వితి ప్రశ్నే స్వద్రవ్య
మాత్రస్య దేవపూజాత్మకయజ్ఞానర్హత్వాదితి భావః, ప్రయత్నేన అనిం
ద్యేన, శుచి కిమపి కించిద్ద్రవ్యం లబ్ధ్వా, భగవతః కైంకర్యం పూజనం కృతం
చేత్తేనేతి శేషః, తత్ భగవత్కైంకర్యమేవ, అధ్వరసమం కిమితి న భవతి,
భవేదేవేత్యర్థః, తథా చ భగవత్కైంకర్యాధ్వరయోర్యజ్ఞత్వావిశేషాద
ధ్వరత్యాగే భగవత్కైంకర్యస్యాపి త్వన్మతే త్యాగాపత్తిరితి భావః॥ ౨౦౩॥

ప్రత్యవేయాదితి కథయతి యో వేద ఏవ ప్రైషయాగే పశ్వాలంభం విధత్తే యది
క ఇహ మఖే వైదిక స్సంశయీత। హింసాత్వాభావమేవాధ్వరపశునిహతే
రాహ రామానుజార్యస్తత్పక్షస్థోపి యో న ప్రసజతి యజనే కస్తదన్యో గురు
ద్విట్ ॥౬౦౪॥ ఇదం చావధేయం॥౬౦౫॥ హింసాంతరేష్వివ మఖాశ్రితహింస
నేపి జైనేతరోయది జనో భవతే జుగుప్సాం। నార్యంతరేష్వివ వననిందతి సం
దనానాం నిష్పాదనం కిమనఘోపి నిజైకకళత్రే ॥౬౦౬॥ ఇదమపగంతవ్యం॥
౬౦౭ ॥ ఋత్విగ్విశుద్ధివిరహాదివిశంకయా యే కేచిత్క్రతౌ జహతి నిత్యమ
పి క్రతుం తే। ముంచంతి సర్వశుచితాపిశయేన కిన్ను చక్రాంక వైష్ణవమను

హింసేతి॥ హింసాకృత్ ప్రాణిహంతా, ప్రత్యవేయాత్ పాపీ భవేత్, న
హింస్యాత్సర్వా భూతానీత్యాదినా హింసాయా నిషిద్ధత్వాదితి భావః, ఇ
త్యుక్తప్రకారం యో వేదః కథయతి, స ఏవ వేదః, యాగే పశోశ్ఛాగాదేః
ఆలంభం హింసాం, విధత్తే ప్రేరయతి యది, అగ్నీషోమీయం పశుమాలభే
తేత్యాదినేతి భావః, తర్హి, వేదమధీతే వేదవా వైదికః కః, మఖే విషయే
సంశయీత సందేహం కుర్యాత్, నకోపీత్యర్థః ఉభయత్ర ప్రామాణ్యా
ప్రమాణ సంశయేవా యాగీయహింసాయా అవర్జనీయత్వమితి హృద
యం, కించ, రామానుజార్యాః, యాగదూషకాణాం తేంగలాఖ్యానాం గు
రురేవ, అధ్వరేపశోర్నిహతేర్వధస్య, హింసాత్వాభావమాహ, తత్పక్ష
స్థః రామానుజమతే వర్తమానోపి యో జనః, యజనే సవనే యాగే, న
ప్రసజతి నోద్యుక్తో, తదన్యః గురుద్విట్ గురుద్వేషీ కః, నకోపి, కింతు
సఏవేత్యర్థః ॥౬౦౪॥౬౦౫॥ హింసేతి॥ జైనాత్ బౌద్ధాదితరః జనః హిం
సాంతరేషు యాగీయాతిరిక్తహింసాస్వివ, మఖాశ్రితే యాగీయే హింసనే
పి, జుగుప్సాం ఉపక్రోశం భజతే యది తర్హి, నార్యంతరేషు పరాంగనా
స్వివ, అనఘో నిర్దోషః, నిజైకకళత్రే భార్యాయామపి, నందనానాం ని
ష్పాదనం, పుత్రోత్పాదనం, కిం కస్మాన్న నిందతి, హింసాత్వోత్పాదనత్వయో
రుభయత్రావిశేషాదితి భావః ॥ ౬౦౬ ॥౬౦౭॥ ఋత్విగితి॥ యే కేచిత్తేసం

గ్రహణాదిసర్వం ॥ ౨౦౮ ॥ కించ॥ సర్వైర్వేదైస్స్మృతిగణయుతైస్సేతిహాసైఃపురాణైశ్శిష్టాచారైరపినియమితానధ్వరాన్మధ్వరాతేః । ఆజ్ఞాసిద్ధానహహజహతస్తద్విరుద్ధానికృత్యాన్యాతన్వంతఃకతిచిదపరానప్యమీశిక్షయంతి॥ ౨౦౯ ॥ కించబహునా॥యాగంయేబతవైష్ణవావిజహతిఛాగచ్ఛిదాభీతితశ్శిష్యక్లేశనసాధ్వసాజ్జహతుతేచక్రాంకనప్రక్రియాం । పూర్వస్మిన్బహుసమ్మతిర్భగవతః ప్రీతిః ఫలంనోధనాన్యల్పోయో౽భిమతిఃపరత్రఫలమ

లాఖ్యాః కలౌ, ఋత్విజాం విశేషేణ విశుద్ధౌ విరహః అభావః ఆదిర్యేషు తేషు విశంకయా సందేహేన, నిత్యమపిక్రతుం, జహతి త్యజంతి చేత్తర్హి, తే గురోరాచార్యపురుషస్య అనుచితాయాం విశయేన సంశయేన, చక్రాంకః వైష్ణవమనోః నారాయణాష్టాక్షరస్య గ్రహణం చాదిర్యస్య తత్సర్వం పంచసంస్కారాన్, కిం ను ముంచంతి, అపరిశుద్ధిసంశయయోరుభయత్ర తుల్యత్వాదితి భావః॥ ౨౦౮॥ సర్వైరితి॥ సర్వైర్వేదైః స్మృతయః మానవ్యాదయః తద్గణయుతైస్సేతిహాసైః పురాణైశ్శిష్టాచారైరపి, నియమితాన్ కర్తవ్యత్వేనజ్ఞాపితాన్, మధ్వరాతేర్భగవతః ఆజ్ఞాసిద్ధానపి, అహహేత్యాశ్చర్యే, అధ్వరాన్ జహతః త్యజంతః, నాభ్యాసాదితి నుమ్నిషేధః, తేషాం శ్రుతిస్మృతీతిహాసపురాణశిష్టాచారభగవదాజ్ఞానాం విరుద్ధానికృత్యాని, స్వసంకేతసిద్ధాని, ఆతన్వంతః, కుర్వంతః కతిచిదమీ అపరాన్ శ్రౌతస్మార్తానుష్ఠాతౄన్, శిక్షయంతి, అపిగర్హాయాం, స్వయంభ్రష్టస్యాకపేర్వానరభ్రంశనమివైతద్వృత్తమిత్యుపహాసేవా ॥ ౨౦౯ ॥ యాగమితి ॥ యే వైష్ణవాః, ఛాగస్యచ్ఛిదాభీతితః హింసాభయాత్, యాగం, విజహతి, బతేత్యాశ్చర్యే, తే తెంగలాఖ్యాః శిష్యాణాం క్లేశనసంతాపనం తస్మాత్సాధ్వసాద్భయాత్, చక్రాంకనస్య ప్రక్రియాం కరణమపి, జహతు, ప్రాప్తకాలే లోట్ ద్వయోరప్యాధికతారతమ్యవిమర్శేతు చక్రాంకనమేవ త్యాజ్యం స్యాదిత్యాహ, కించ, పూర్వస్మిన్ యాగవిషయే బహూనాం వాదినాం అఖిలమతస్థానాం సమ్మతిః అంగీకారః, భగవతః ప్రీతిః ఫలం, ధనాని రాగద్వేషజన

పృథ్వర్థాప్తిరిత్థంభిదా ॥ ౨౧౦ ॥ కృశానుః॥ విహంస్యా' తప్తాభ్యాం శంఖచ
క్రాభ్యాంతాపనంప్రాణినామిదం । ఛాగాలంభసమత్వేనసాధోః కిముప
వర్ణ్యతే॥ ౨౧౧ ॥ విశ్వావసుః॥ గుణదోషతారతమ్యానభిజ్ఞశ్శృణుతావది
దం ॥ ౨౧౨॥ ఛాగాలంభసహస్రతః క్షితిసురస్యైకస్య హింసాధికా
తస్మాద్బ్రాహ్మణతాపనంనకిమిదంతుల్యంపశోర్హింసయా శాస్త్రాత్తప్తర
థాంగధారణమిదంశ్రేయస్కరంచేత్తదా వేదాదేవమఖేపశోర్విశసనంనై
తేనకిమ్మీయతే ॥ ౨౧౩॥ ఇత్యలంశ్రుత్యయుతవిహితసదాచరణావశ్యక
తాసమర్థనేన కరబదరాస్తిత్వ సాధకప్రమాణాంతరపరికల్పనకల్పేనేతి

కాని, ఫలంనోభవంతి, పరత్రచ క్రాంకనేతు, అల్పీయసీపకద్వానాంఅ
భిమతిః, అర్థానాంఆప్తిః జారచోరకిరాతాదిమ్లేచ్ఛేభ్యఃలాభఃఫలం,
నతుభగవత్ప్రీతిః,ఇత్థం, ఉక్తప్రకారాభిదావిశేషతః తారతమ్యమస్తీతి
యోజ్యం ॥౨౧౦॥ తప్తాభ్యామితి ॥ ప్రాణినాంశిష్యాణాంసంబంధి, తప్తా
భ్యాంశంఖచక్రాభ్యాంతాపనం,ఛాగాలంభస్యపశుహింసాయాస్సమత్వే
నతుల్యత్వేన, హేసాధోఇత్యుపహాసః, త్వయాకింకుతః ఉపవర్ణ్యతే ॥
౨౧౧॥౨౧౨॥ ఛాగేతి॥ యస్మాదేకస్యక్షితిసురస్యహింసా ఏకబ్రహ్మహ
త్యా, ఛాగాలంభసహస్రతః, అధికా, తస్మాత్ ఏకబ్రహ్మహత్యాయాః
సహస్రపశుహత్యాతుల్యత్వాద్ధేతోః, ఇదంబ్రాహ్మణస్యతాపనం తప్తశం
ఖచక్రముద్రాకరణం, పశోరేకస్యహింసయానతుల్యంకిం, తుల్యంభవే
దేవేత్యర్థః శాస్త్రాత్ తప్తశంఖచక్రముద్రావిధాయకపాంచరాత్రాగ
మంఅవలంబ్య, ల్యబ్లోపేపంచమీ, ఏవమగ్రేపి,ఇదంతప్తేనరథాంగేనచ
క్రేణధారణంముద్రాధారణం, శ్రేయస్కరంచేత్, తదావేదాద్వేదమ
వలంబ్యైవమఖేపశోర్విశసనంహింసా, ఏతేనతప్తశంఖచక్రముద్రాధా
రణేననమీయతేకిం నసమీక్రియతేకిమితికాకుః ॥౨౧౩॥ఇతీతి॥శ్రుతీనాం
అయుతందశసహస్రాణితైర్విహితస్య సతఃకర్తవ్యః యాగస్యాచరణమ
నుష్ఠానంతదావశ్యకతాయాస్సమర్థనేనసాధనేన, కరేవర్తమానస్యబ

విమానమానీయ సశిరః కంపం ॥౯౧౪॥ ఖంజీకృతాఖిలహృదాం రమణీమ
ణీనాం మంజీరమంజుతరశింజితరంజితేన । చంజీపురీ యువగణేన చ కాస్తి
పూర్ణా సంజీవితోగ్రపరిమంచితపంచబాణా ॥౬౧౫॥ ఋక్సామయోశ్చ
యజుషాం చ నివాసభూతాః పూతా ద్విజాః స్మృతిపురాణకళాధురీణాః ।
కుర్వంతి వాసమిహ కర్కశతర్కశబ్దతంత్రత్రయీశిఖరసింధుతలస్పృశో
మీ ॥౬౧౬॥ కృశానుః ॥ సహాసం ॥ నైతద్విభాతి నగరం నగరమ్యదుర్గప్రా
కారసాధనదశాసు విశాం పతీనాం । యుద్ధోన్నటద్భటశిరస్తటనిస్సృతాస్ర

దరస్య ఫలస్య అస్తిత్వాసత్త్వాత తత్సాధకస్య ప్రమాణాంతరస్య ప్రత్యక్షాన్య
ప్రమాణస్య పరికల్పనముపన్యాసః తత్సదృశేన తత్కల్పే నేతి శ్రుత్యయు
తేత్యాదేర్విశేషణం ॥౬౧౪॥ ఖంజీకృతేతి ॥ ఖంజీకృతం గర్వశూన్యీకృ
తం అఖిలస్య సార్వత్రిక స్త్రీజనస్య హృత్ మనో యాభిస్తాసాం, రమణీమ
ణీనాం స్త్రీరత్నానాం, మంజీరయోర్నూపురయోః మంజుతరేణ అతి
మనోజ్ఞేన శింజితేన శబ్దేన రంజితేన అనురక్తీకృతేన, యువగణేన, పూర్ణా,
అత ఏవ సంజీవితః ఉగ్రేణ శివేన పరిమంచితః భస్మితః పంచబాణో మన్మథః
యస్యాం సా, చంజీనామపురీ, చకాస్తి రాజతే ॥౬౧౫॥ ఋగితి ॥ ఋచస్సా
మ్నశ్చ యజుషాం చ, వేదానాం త్రయాణాం, నివాసభూతాస్సంపూర్ణ
మధ్యేతార ఇత్యర్థః, అత ఏవ పూతాః పవిత్రాః స్మృతిషు పురాణేషు క
ళాసు చతుష్షష్టిషు ధురీణాః సమర్థాః, కర్కశానాం దురవగాహానాం
న్యాయస్తర్కః శబ్దో వ్యాకరణం తంత్రం మీమాంసా త్రయీశిఖరం వేదాం
తశాస్త్రం తేషామేవ సింధూనాం సముద్రాణాం తలమధః ప్రదేశమంత
ర్భాగమితి యావత్ స్పృశంతీతి తత్స్పృశః, తత్పారదృశ్వాన ఇత్యర్థః
అమీ ద్విజాః పండితాః ఇహ చంజీపుర్యాం వాసం కుర్వంతి ॥౬౧౬॥ నేతి ॥
విశాం మనుష్యాణాం పతీనాం రాజ్ఞాం సంబంధిషు నగవద్రమ్యస్య అత
ఏవ దుర్గస్య గంతుమశక్యస్య ప్రాకారస్య సాలస్య సాధనదశాసు ఆక్ర
మణావస్థాసు యుద్ధే ఉన్నటతాం పరాక్రమమాణానాం భటానాం శిర

సోఽత స్సహస్రభరవిస్రపలాద్ధిసాంద్రం॥౬౧౭॥విశ్వావసుః॥వయస్యగు
ణాన్వయస్య పునరస్య నిందాఛద్మనా ప్రశంసామేవకృతవాన్॥౬౧౮॥కృశా
నుః॥పురాతనానాం హి పురాంతరాణాం ప్రశాసితారోపి దిశాసు భూపాః।
పురంతదేతద్వపురంతమాజౌ హంతాభ్యుపేత్యాప్యలమర్థయంతి॥౬౧౯॥ని
రూపమభినీయ ససాధ్వసం యతః॥హంతచిరంతనానాం ఇదానీంతనానాంచ
వసుంధరాధురంధరాణాం అవారణీయోసావవివేకః॥౬౨౦ ॥పశ్య॥ప్రాజ్యే
హంత ధనేస్థితేపి నృవరోరాజ్యేపి సత్యూర్జితే సంభోగానుగుణావిలో
చనగుణైరంభోజదంభద్రుహః। కల్యాణీస్తరుణీరుపేక్ష్య కరుణాహీనస్సనేన

స్తతేభ్యః నిస్సృతానాం అస్రస్రోతసాం రక్తప్రవాహానాం సహస్రా
ణాం భరేణ అతిశయేన విస్రైః ఆమగంధిభిః పలాద్భిః మాంసరాశిభిః
సాంద్రం నిబిడమేతన్నగరం కంచీపురీ, నభాతి, అతిజుగుప్సాకరత్వాదితి
భావః ॥౬౧౭॥ వయస్యేతి।అస్యనగరస్య, నిందాయాః ఛద్మనా,గుణాన్వ
యస్య మాహాత్మ్యయోగస్య,ప్రశంసామేవకృతవానసీతి యోజ్యం॥౬౧౮
పురాతనానామితి॥ దిశాసుదశసువర్తమానానాం, పురాతనానాం, పు
రాంతరాణాం అన్యనగరీణాం, ప్రశాసితారః పాలకాఅపి,భూపాఃసర్వే
ఆజౌ యుద్ధేవపుషః అంతం నాశమభ్యుపేత్య అంగీకృత్యాపి, తదేతత్పు
రం, అలమర్థయంతి భృశం కాంక్షంతే, లోకోత్తర సంపదావాసత్వా
త్ప్రాణేభ్యోపి ప్రియమేతత్పురమితిభావః ॥౬౧౯॥౬౨౦॥హంతేతి॥వసుం
ధరాధురంధరాణాం భూభారధూర్వహానాం, అసౌవక్ష్యమాణః,అవారణీ
యః దుస్త్యాజ్యః ॥౬౨౦॥ ప్రాజ్యఇతి॥ నృవరః నృపః,ప్రాజ్యేబహులే,ధ
నేస్థితేవర్తమానేసత్యపి, ఊర్జితే సమృద్ధే, రాజ్యేస్థితేసత్యపి, విలో
చనయోః గుణైర్దైర్ఘ్యచాకచక్యాదిభిః అంభోజానాం దంభద్రుహః
గర్వహంత్రీః, సంభోగస్య అనుగుణాః,నతువామాః, కల్యాణీఃసుశీ
లాః, విశేషణత్రయేణ ఉపేక్షానర్హత్వం సూచ్యతే, తరుణీరుపేక్ష్యా
నాదృత్య, అల్పవక కరుణాహీనస్సన్, శతోఽః ధరాం భువం చిరాత్ అభి

స్స్వయం హన్తుం శత్రుధరాం చిరాదభిలషన్ మర్త్యం రణే జృంభతే॥౬౨॥
విశ్వావసుః॥ విరుద్ధబుద్ధేర్వివేక మేవ తావదవివేకమాకలయతి భవాన్॥౬౩॥
తథాహి॥ సంపద్వన్యసరిజ్ఝరీసహచరీ శంపాసమం ప్రాభవం నార్యస్సూ
ర్యకరావలీఢజలదచ్ఛాయాసుహృద్యౌవనాః। దేహస్స్నేహవిహీనదీపసఖ
ఇత్యాలోచ్య పృథ్వీశ్వరాః ప్రాణాన్ జుహ్వతి నాకమాకలయితుం శుద్ధా
హియుద్ధానలే॥౬౪॥ శృణు చేదం చమత్కారం॥౬౫॥ రక్తైర్భటై రణముఖే
రుధిరేణ తస్మిన్ రక్తా భవత్యమరయోషిదనువ్రతేవ। శూరశ్చేదతనుసా
యకఖండితాంగా సాప్యచ్ఛరైరతనుసాయకఖండితాంగా॥౬౬॥ దీపోఽవి

లషన్ కామయమానస్సన్, రణే స్వయం ససేనస్సన్, మర్త్యం జృంభ
తే ఉద్యుఙ్క్తే, ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ రాజ్యతృష్ణేత్యత్ర అవివేక ఏవ మూ
లమితి భావః ॥౬౨॥౬౩॥ సంపదితి॥ శుద్ధాః నిర్మలాంతఃకరణాః, అత
ఏవ పృథ్వీశ్వరాః సంపత్, వనే భవాయాః వన్యాయాస్సరిజ్ఝర్యాః వాషిణ
కకుల్యాయాః సహచరీ సదృశీ, ప్రాభవం ప్రభుత్వం, శంపయా తటితా స
మం, నార్యః సూర్యస్య కరైః కిరణైరపలీఢస్య ఆక్రాంతస్య తచ్ఛాద
కస్యేతి యావత్, జలదస్య మేఘస్య ఛాయయా అనాతపస్య సుహృత్ స
దృశం యౌవనం యాసాం తథోక్తాః, దేహః స్నేహరసేన తైలేన విహీ
నస్య దీపస్య సఖా సదృశః తత్సఖః, వన్యసరిజ్ఝర్యాదీనాం క్షణికత్వేన త
త్సామ్యం అత్యంతానిత్యత్వసూచకం, ఇత్యుక్తప్రకారమాలోచ్య, నా
కం నిత్యసుఖాస్పదం స్వర్గమాకలయితుం, యుద్ధపావనలే, ప్రాణాన్
జుహ్వతి త్యజంతీత్యర్థః, అత్ర సంపదాదీనామనిత్యత్వాలోచనస్య స్వర్గ
ప్రాప్తిచ్ఛాయాశ్చ ప్రాణహోమే హేతుత్వాదనేకపదార్థహేతుకం
కావ్యలింగం ॥౬౪॥ ౬౫॥ రక్తైరితి॥ అమరయోషిద్దేవాంగనాపి, అను
వ్రతా పతివ్రతేవ, రణముఖే యుద్ధారంభే, భటే రుధిరేణ రక్తే సతి, రక్తా అరు
ణా, తస్మిన్ననురాగిణీ చ భవతి, కించ, స శూరః, అతనుభిర్మహద్భిస్సా
యకైః బాణైః ఖండితాంగశ్చేత్, సా దేవాంగనాపి, అతనోః మన్మథ

ప్రభమా। శ్రితక్షితితలం దివ్యవిమానేస్థితో గాఢాశ్లిష్టకృపాణపాణిర్వరకర
గ్రస్తాసురస్త్రీస్తనః। తత్సందత్తనఖక్షతో బహుతరప్రత్యర్థిబాణక్షతం యు
ద్ధాగ్నౌ హుతజీవితో నిజవపుర్వీరో ముదా వీక్షతే॥ ౨౭॥ ఇత్యన్యత్ర విమా
నం సంచారయన్ పురతో దృష్ట్వా॥ ౨౮॥ పినాకినీం పశ్య ఘనాఘనాశినీం జ
లాచ్ఛలక్ష్మీం గరుడాపగామపి। ఇదం తటే రాజతి దేవనాయకః పరత్ర
నగాదివ దేవనాయకః॥ ౨౯॥ ఇతరత్ర విమానం స్పందయన్ సానందం॥
౩౦॥ అద్య ప్రత్నం పక్త్రిమం నస్సుకృతం దేవః ప్రీతస్సుప్రభాతా నిశా మే
శ్రీముష్ణం యన్మృష్టవంహస్సహస్రం క్షేత్రం ప్రాప్తం నేత్రయోః పాత్రభా
వం ॥ ౩౧॥ అత్ర హి॥ వరా వరాహరూపిణీ చరాచరాంతరస్థితా సురాసు

స్వసాయకైః ఖండితాంగో భవతి॥ ౨౭॥ దీప్ర ఇతి॥ యుద్ధమేవాగ్నిః, హు
తజీవితః, అత ఏవ దీప్రః ఉజ్జ్వలః, దివ్యవిమానే స్థితః కరగ్రస్తాసురస్త్రీస్త
నః, తత్సందత్తనఖక్షతః, వీరః, క్రమేణ, విప్రభం నిస్తేజస్కం, ఆశ్రితక్షితి
తలం, గాఢాశ్లిష్టకృపాణపాణిం, బహుతరప్రత్యర్థిబాణక్షతం, నిజం వ
పుః పార్థివం, ముదా ఉపలక్షితః, వీక్షతే॥ ౨౭॥ ౨౮॥ పినాకినీమితి॥
ఘనాఘనానాం నాశినీం, జలాల్లక్ష్మీం లఘుజలామిత్యర్థః, పినాకినీం చద
క్షిణాం, గరుడాపగాం, గరుడనదీమపి పశ్య, నగాత్ శైత్యకారిక్రమం
చాత్, పరత్ర పరస్మిన్, అప్రాకృతవైకుంఠ ఇవ స్థిత ఇత్యుత్ప్రేక్షా, అ
నయోః పినాకినీగరుడనద్యోః తటే ఇదం తటే, దేవానాం నాయకః ప్ర
భుః కః విష్ణుః, దేవనాయక్రీడార్థం, రాజతి దీవ్యతీత్యర్థః॥ ౨౯॥ ౩౦॥
అద్యేతి॥ నః అస్మత్సంబంధి ప్రత్నం పురాతనం చరిత్రం సుకృతం, అద్య
ఇదానీం పక్త్రిమం ఫలితం, దేవః భగవాన్, ప్రీతః ప్రసన్నః, నిశా మే సుప్ర
భాతా శోభనఫలదాయకచరమభాగా, యద్యస్మాత్, మృష్టం నాశ్యమా
నం అంహసాం పాపానాం సహస్రం యేన తత్, శ్రీముష్ణం నామ క్షేత్రం తదు
ముష్టీతి భాషానామ, నేత్రయోః మదీయయోః పాత్రభావం విషయత్వం॥
౩౧॥ వరేతి॥ వరా సర్వోత్తమా, చరాచరయోః స్థావరజంగమయోః అం

రాసుసేవితా ధరాధరాదిదేవతా॥ సదా సదావళీ స్తుతా ముదాముదారశేవ ధిః హితా హితా తార్క్ష్యకేతనానతా నతా గతిం నయేత్ ॥౬౩౨॥ కవీంద్రనిస్త్రికశ్చిదిత్థమనుసంధత్తే॥ ౬౩౩ ॥ సదావదాతనిమ్నగా తటీకుటీరవాసినీ కటిస్ఫుటీభవత్కరా కిటీశ్వరీ పటీయసీ । రసారసాదిహోరాదితా రసాలసాలసంవృతే వనే వనేషు దీక్షితా మదీక్షితా దిదేవతా ॥౬౩౪॥ కృశానుః॥ సోయం హేయప్రత్యనీకోపి శార్ఙ్గీ కష్టం పృథ్వీకాంక్షయా భూద్వరాహః । ఇత్థం సిద్ధే బ్రూహి భూలాభలోభాత్ కంకం వేషం మానుషో నేహ ధత్తే ॥ ౬౩౫ ॥ విశ్వావసుః॥ అనభిజ్ఞోభవాన్ భగవదవతారరహస్యం ॥౬౩౬॥

తరేహృదయేస్థితా, సర్వాంతర్యామినీత్యర్థః, సురాసురానుసేవితా, ధరాం భువం ధరతీతి ధరాధరా, సదా, సతాం ఆవళ్యా సమూహేన స్తుతా, ముదాం బ్రహ్మానందానాం, ఉదారః మహాన్ శేవధిః నిధిః, హితా జగదాప్తా తార్క్ష్యకేతనా గరుడధ్వజా, నతైః భక్తైః ఆనతా నమస్కృతా, వరాహరూపిణీ, ఆదిదేవతా, గతిం అపునరావర్తనీం, నయేత్ ప్రాపయేత్, లిఙ్ ఆశీరర్థే ॥౬౩౨॥౬౩౩॥ సదేతి॥ రసాయాం భూమౌ ఆరసాదనురాగాద్ధేతోః ఇహాస్మిన్, రసాలైః చూతవృక్షైః సాలైశ్చ సంవృతే, వనే, ఉదితా ఆవిర్భూతా, సదా అవదాతాయాః నిర్మలాయాః నిమ్నగాయాః పినాకిన్యాః తట్యాం కుటీరే ఆలయే వాసినీ, కట్యాం స్ఫుటీభవన్ దృశ్యమానః కరః యస్యాస్సా, పటీయసీ సమర్థా అత ఏవ అవనేషు భక్తరక్షణేషు, దీక్షితా కృతసంకల్పా, కిటీశ్వరీ ఆదివరాహరూపిణీ, ఆదిదేవతా, మదీక్షితా మయా ఈక్షితా దృష్టా ॥౬౩౪ ॥ సఇతి॥ హేయానాం రాగద్వేషాదిదోషాణాం ప్రత్యనీకః విరోధీ తచ్ఛూన్యోపీతి యావత్, సోయం శార్ఙ్గీ విష్ణుః, పృథ్వ్యాః కాంక్షయా లాభలోభేన, వరాహః తిర్యగ్జంతురభూత్, కష్టం ఇతి ఖేదే, ఇత్థం భగవతోపి భూలాభేన తిర్యక్త్వస్వీకారే సిద్ధే సతి, ఇహ లోకే, మానుషః భూలాభలోభాత్, కంకం అతినీచమపీత్యర్థః, వేషం కృత్యం యాచకత్వాదిరూపం వా, న ధత్తే న స్వీకరోతి, కింతు స్వీకరోత్యేవేత్యర్థః ॥౬౩౫

శ్లో॥ పాఠీనీయం కామఠం కైటభారేః కైటం రూపం యాతు కాంఠీరవం వా। అన్యద్వా యత్సర్వమప్రాకృతం తన్నాసౌ తేష్వప్యుజ్ఝతి స్వస్వభావం॥ ౬౩౭॥ కించ। కోలం భువి కోలం జగదాలంబమవైతుం స్వామీ శుభకామీ కిల భూమీమసురాత్తాం ॥ వారాశిగభీరాంభసి కారాభవనే భిన్న్యస్తామివ యస్తామివ ముస్తామిదహార్షీత్ ॥ ౬౩౮॥ సభక్తిప్రకర్షం యజ్ఞవరాహమభిధ్యాయన్ తమామంత్ర్య ॥ ౬౩౯॥ ద్రాఘిష్ఠం కుహనావరాహ భగవన్ దంష్ట్రాత్మకం తే దృఢం స్తంభం సంప్రతి చింతయామి జలధిస్నే

౬౩౬॥ పాఠీనీయమితి॥ కైటభాసురస్యారిః భగవాన్, పాఠీనస్య సంబంధి పాఠీనీయం మత్స్యః, కమఠః కూర్మః కిటిర్వరాహః, కంఠీరవః సింహః, తత్తత్సంబంధి, రూపం శరీరమితి ప్రత్యేకమన్వేతి, యాతు గృహ్ణాత్విత్యర్థః, అన్యత్ ఉక్తరూపేభ్యః అన్యద్వా రూపం అశ్వాది, యాతు, అతిసర్గే లోట్, తథాపి, యద్యస్మాత్ సర్వం తత్తజ్జాతీయం సకలం రూపమప్రాకృతం న ప్రకృతి పరిణామజన్యం, తస్మాదసౌ భగవాన్, తేషు సర్వేష్వపి రూపేషు, స్వం స్వీయం స్వభావం మాహాత్మ్యం నోజ్ఝతి న త్యజతి॥ ౬౩౭॥ కోలమితి॥ జగతః ఆలంబం ఆధారం, కోలం ఆదివరాహం, అవైతుం జ్ఞాతుం, భువి కః అలం సమర్థః, న కోపీత్యర్థః శుభాని భక్తానాం కామయతీతి తథా కామీ, యస్స్వామీ ఆదివరాహః అసురేణ హిరణ్యాక్షేణ ఆత్తాం గృహీతాం, వారాశేస్సముద్రస్య గభీరే నిమ్నే అంభసి, నిహితామితి శేషః, అతఏవ కారాభవనే బంధనాలయే, అభిన్యస్తామివ స్థితాం, తాం ప్రసిద్ధాం, భూమిం ముస్తాం వరాహభక్ష్యకందవిశేషమివ, ఉదహార్షీత్ ఉద్ధృతవాన్, కిలేత్యైతిహ్యే, తం కోలమితి సంబంధః॥ ౬౩౮॥ సభక్తీతి॥ తం యజ్ఞవరాహం, ఆమంత్ర్య సంబోధ్య, హే యజ్ఞవరాహేత్యుక్త్వేతి యావత్॥ ౬౩౯॥ ద్రాఘిష్ఠమితి॥ కుహనయా మాయయా వరాహః వరాహరూపీ తస్య సంబుద్ధిః హే కుహనావరాహ భగవన్, తే త్వదీయం, ద్రాఘిష్ఠం అతిదీర్ఘం దంష్ట్రాత్మకం దంష్ట్రారూపం, దృఢం స్తంభం దీర్ఘస్తంభం, సం

హౌఘసంపూరితా । యస్మిన్ విందతి దీపభాజనవిధామామోదినీ మేది
నీ తత్రాస్తే ప్రచరత్నసానురయతే నిష్కంపదీపాకృతిం ॥౬౪౦॥ ఇత్యన్య
త్రాభిః క్రామన్ మందానిలస్పర్శసుఖఘనీయసానందం॥౬౪౧॥కల్హారో
త్పలతల్లజోల్లలనకృత్కల్లోలనిలోలనక్రీడాపాటవగాఢరూఢహిమ
తా సౌరభ్యాభిభ్రాజితః । కావేరీసలిలావగాహరసికః కస్యైష నేద్యో మ
రుత్ క్లాంతానాం పునరధ్వనీనవపుషాం యన్నిఘ్నతే శ్రమః॥౬౪౨॥కా
వేరీఝరీం నిరీక్ష్య సశిరఃకంపం ॥ ౬౪౩ ॥ హంత రంగపుర సంగతమత్ర
హాంతరంగచలపంకజసంఘం । సహ్యజాయతఝరం బహుమన్యే సహ్య

ప్రతి చింతయామి ధ్యాయామి, యస్మిన్ స్తంభే, జలధిరేవ స్నేహౌఘస్తై
లప్రవాహస్తేన సంపూరితా, ఆమోదినీ సంతోషవతీ, ఉద్ధారణాదితి భా
వః, మేదినీ భూమిః, దీపభాజనస్య దీపపాత్రస్య విధాం రీతిం, విందతి
ప్రాప్నోతి, కించ, తత్ర దీపపాత్రే, చిత్రాః రత్నసానుః మేరుః నిష్కంపస్య ని
శ్చలస్య దీపస్య ఆకృతిం రూపం, అయతే ప్రాప్నోతి, తం స్తంభమితి సంబంధః॥
౬౪౦ ॥౬౪౧॥ కల్హారేతి ॥ కల్హారోత్పలతల్లజానాం ప్రశస్తసౌగంధికకువల
యానాం, ఉల్లలనం ఉత్ప్లవనం కరోతీతి తత్కృత్, యత్ కల్లోలేషు ప్ర
వృత్తరంగేషు నిలోలనం భ్రమణం తదేవ క్రీడా తస్యాం పాటవేన పా
జత్వేన గాఢమత్యంతం రూఢాభ్యాం హిమతయా శైత్యేన సౌరభ్యేణ చ పి
భ్రాజితః, కావేర్యాః నద్యాః సలిలే అవగాహే స్నానే రసికః అనురక్తః ఏష
మరుత్ వాయుః కస్య నేద్యః న స్తుత్యః యద్యస్మాదేష పునః, క్లాంతానాం, గమ
నేన శ్రాంతానాం అధ్వనీనానాం పథికానాం వపుషాం సంబంధినం శ్రమం
క్షణం, నిశ్శేషం ధునీతే వారయతి॥౬౪౨॥౬౪౩॥ హంతేతి॥ అత్ర పురోవర్తి
దేశే, రంగపురేణ సంగతం, తరంగైశ్చలాః పంకజానాం సంఘాః రాశయః
యస్మిన్ తం, సహ్యజాయాః కావేర్యాః ఆయతం దీర్ఘం ఝరం ప్రవా
హం, అహం, బహుమన్యే సమ్మానయామి, హి యస్మాత్, సః కావేరీ
ప్రవాహః తమసః అజ్ఞానస్య శమనార్థం నాశయితుం, అజాయత అపి.

జాయతతమశ్శ్మశానార్థం ॥ ౨౨౨ ॥ ఏషా కిల దోషాకులమనుజకులసకలకలుషశోషణబద్ధకంకణా। నిజతటనిబిడతమోవకుళధవకులతిలకామలకావిరళసరళకుందచందనమందారసహకారకేసరసరసబదరకదంబకదంభకగంభీరజంబీరజంబూసంపూర్ణపర్ణకుసుమపలాశసమృద్ధకపిత్థలోధ్రనీరంధ్రశిలీంధ్రపాటలపటలజటిలక్రముకప్రముఖవిశంకటవిటపిమంజరీపుంజసంజరీజృంభదురుతరశ్రమశమకరమకరందరససుగ్రసనతాత్పర్యపర్యటదదభ్రమాలంబరోలంబనికురుంబకదంభితతయా కళిందనందినీప్రచ్ఛందతామనువిందతి। నిశాకలితవిశాలసురతనశానుభవశ్రమశాలిక్షితిశనిశాంతకృశాంగీజనమజ్జనవేళాడోలాయితపృథులహారపర్యస్తముక్తాఫలరుచినిచయపరిచయరచితయాశుచితయాపీతాంబరపదాంబురు

ర్బభూవ ॥ ౨౨౨ ॥ ఏషేతి॥ దోషైరశుభైరాకులానాం మనుజానాంకులస్య బృందస్య సకలానాం కలుషాణాం పాపానాం శోషణే నాశనే బద్ధం కంకణం దీక్షాంగం హస్తమాత్రం యయా సా. తదర్థం క్లృప్తసంకల్పేత్యర్థః నిజతటేత్యాద్యనువిందతీత్యంతస్య, అళిసమూహకృతనైల్యేన యమునాసామ్యం ప్రాప్నువంతీత్యర్థః, నిబిడతమాః అతిసాంద్రాః వకుళాదయో వృక్షవిశేషాః, కదంబకం సమూహః, సంపూర్ణాని పర్ణాని చ కుసుమాని చ యేషాం తాదృశాః పలాశాః కింశుకాః తైః సమృద్ధాః, నీరంధ్రాః నిరవకాశాః, పటలం సమూహః, జటిలాః నిబిడాః క్రముకాశ్చ ప్రముఖాః పురస్సరాః యేషాం తే, విశంకటా మహాంతః, విటపినో వృక్షాః, తేషాం మంజరీభ్యః పుష్పగుచ్ఛేభ్యః, సంజరీజృంభత్ భృశం ప్రవహత్, శ్రమస్య శమకరః నాశకృత్ సుగ్రసనం సుష్ఠుపానం, తాత్పర్యం ఇచ్ఛా, పర్యటంతః పరిభ్రమంతః, విభ్రమస్యాపేక్షిణః ఆలంబాః ఆశ్రయాః, రోలంబా అళయః, తేషాం నికురుంబేణ సమూహేన కదంభితతయా వ్యాప్తతయా, ప్రతిచ్ఛందతాం సామ్యం, నిశేత్యాది విడంబయంతీత్యంతస్య, గంగావిలాసం ప్రకటయంతీత్యర్థః, నిశాంతకృశాంగీజనః అంతఃపురస్త్రీజనః, డోలాయితాః చలంతః, ప్ర

హసంభవసరిడ్డంబరం విడంబయంతీ। సంతతమంతర్గతచిరంతనపురు
షతల్పీభవదనంతఫణామణిశ్రేణిశోణీభూతతయా సరస్వతీమనుకుర్వతీ।
పార్శ్వద్వయ్యామపి నైయమికకర్మానుష్ఠానశ్రద్ధాబద్ధాసనశుద్ధావ
సీసుగానఘబ్రహ్మయజ్ఞసహయసమధిగతమంత్రబ్రాహ్మణామ్రేడనపూ
ర్వకమలజసహస్రపత్రమధ్యమధ్యాసీనానాం శ్రీరంగరాజనాభిస
రోజవిరాజమానాఖిలనిగమపఠనముఖరచతుర్ముఖవైఖరీం వ్యాచక్షా
ణానాం మదకలమరాళయూనాం వరటాపరిరంభచుంబనముఖానంగ
సంగరప్రక్షోభవిసృత్వరైః అభిరామతామరసపరాగైః అభినవచందనర
సమసృణశరీరేవ, సలీలమాకంఠనిమగ్నమూర్తీనాం సుగాత్రీణాం వదనై
రదసీయేపయసి వైహాయసాధ్వనా సమాగతశ్చంద్రమాస్సన్నిహితశ్రీరం

త్యుప్తాని సంఘటితాని, ముక్తాఫలాని మౌక్తికాని తేషాం రుచినిచయపరిచయే
న కాంతిసమూహపరిచయేన, రచితయా కృతయా, ఋచితయా ధావళ్యేన, పీ
తాంబరోపఘ్నాకితస్యపదాంబురుహం। పాదాంబుజం తస్మాత్ సంభవో జను
ర్యస్యాస్తస్యాస్సరితః గంగాయాః డంబరం విడంబయంతీ। అనుకుర్వతీ సంత
తం నిరంతరం అంతర్గతః చిరంతనపురుషః శ్రీరంగనాయకః, తస్య తల్పీభవతః శ
యనీభూతస్య అనంతస్య శేషస్య, ఫణాసు మణిశ్రేణ్యా మాణిక్యపఙ్క్త్యా శో
ణీభూతతయా అరుణీకృతత్వేన, పార్శ్వద్వయ్యామిత్యాదిశరీరే వేత్యంత
స్య, వేదపారాయణేన పద్మస్థిత్యా చ బ్రహ్మతుల్యైః హంసైః తత్స్త్రీసంభో
గసమయే కంపితేభ్యః పద్మేభ్యో గళితైః పరాగైః చందన కుంకుమాలిప్త
దేహా ఇవేత్యర్థః, పార్శ్వద్వయ్యాం తటద్వయేపి, నియమేన భవతి నైయ
మికం నిత్యకర్మ, సమధిగతాని గృహీతాని, ఆమ్రేడనం ద్విస్త్రిరుచ్చా
రణం పూర్వం యస్మిన్ కర్మణి తత్తథా, సహస్రపత్రం కమలం తన్మధ్య
మధ్యాసీనానాం ఉపవిష్టానాం మతఏవ చతుర్ముఖస్య బ్రహ్మణః వైఖరీం
రీతిం వ్యాచక్షాణానాం ప్రకటయతాం, మరాళయూనాం తరుణహంసా
నాం, వరటాః హంసస్త్రియః, తాసాం పరిరంభః ఆలింగనం, అనంగసంగరేణ

గర్భామాస్స్వసమాననామా విధుర్విరచితానేకావతార ఇతిప్రథయా యాస్వ
యమపి బహూని రూపాణి విదధానో విరాజత ఇతి భ్రాంత్యానురాగమాం
ద్యసంపాదికాయాం ఇతరేతరదృఢాశ్లేషవిశేషోత్కృష్టతోషాభిః కోకదం
పతీ పరంపరాభిర్నిరాకృతాయాం అకుంఠోత్కంఠేన యువలోకేన ని
ర్నిమేష మవలోకమానేన అలంకృతా సారస్వతాభిముఖ్యేన కవేరా
త్మజేతి ప్రసిద్ధిం సార్థయంతీ, శాంతనవాస్పదతయా గాంగేయతరంగి
ణీ సంజ్ఞామపి స్వార్థయంతీ, మజ్జనమరితహరాపి న మజ్జనమరితహరా, ని

ధురతేన విసృష్టైర్విగళితైః, తామరసపరాగైః పద్మరేణుభిః, మసృణం
లిప్తం, సలీలం యథాతథా ఆకంఠం కంఠపర్యంతం నిమగ్నా జలాంతర్హి
తా మూర్తిర్యాసాం తాసాం, వక్ష్యమాణానేకచంద్రభ్రాంతిసౌకర్యాయ
ఇదం విశేషణం, సుగాత్రీణాం సుందరీణాం వదనైరితి భ్రాంతిహేతుత్వాత్తృ
తీయా, అదసీయ ఇత్యాదిద్వితీయేతిశబ్దాంతం భ్రాంతిస్వరూపనిరూపణం
అముష్యాస్సంబంధిని అదసీయే పయసి, వైహాయసాధ్వనా ఆకాశమార్గే
ణ, సమాగతః శ్రీరంగసమీపం ప్రాప్తః అత ఏవ చంద్రమాస్సన్నిహితేత్యా
దీతిశబ్దాంతం ఈర్ష్యాస్వరూపనిరూపణం, స్వేన సమానం తుల్యం నామ
విధురితి సంజ్ఞా యస్య సః, విధుః కష్టః, విధుర్విష్ణౌ చంద్రమసి ప్రహరః, ఇ
త్యుక్తప్రకారాయామత ఏవ అనురాగస్య మాంద్యసంపాదికాయాం క్షీణ
త్వప్రయోజికాయాం భ్రాంతౌ, ఇదం నిరాకృతాయాం సత్యాం ఇత్యత్రా
న్వేతి, ఉత్కృష్టతోషాభిర్జాయమానసంతోషాభిః కోకదంపతీనాం చక్ర
వాకమిథునానాం పరంపరాభిః పఙ్క్తిభిర్నివారితాయాం, చంద్రత్వే తే
షామన్యోన్యయోగాసంభవాన్నైమాని చంద్రాః కింతు స్త్రీముఖాన్యేవేతి
నిశ్చయే జాతే సతీత్యర్థః, అకుంఠోత్కంఠేన అప్రతిహతకౌతుకేన అత
ఏవ నిర్నిమేషం యథా తథా అవలోకమానేన స్త్రీముఖానీతి శేషః, అలంకృ
తా, పాశ్చాద్వయ్యావిత్యనుషంజనీయం, సరస్వత్యా ఇదం సారస్వతం
విద్యాజాలం, సరస్వతస్సముద్రస్యేదం సారస్వతం చ తస్యాభిముఖ్యేన

రాకృత పక్షిసంక్రాంతిస్స్రవంతీ, చక్షుషోరమందం కందళయత్యామోదం ౨౪౫ ॥ ప్రహసతి భవశోషకరీ భవేన పరితోషితాం సువర్ణనదీ । దుర్వర్ణరుచిం ఫేనైస్సహ్యసుతా జాహ్నవీం సహ్యసుతాం ॥ ౨౪౬ ॥ పునస్సశక్తిప్రకర్షం ॥ ౨౪౭ ॥ స్వర్ణవంతం విదుః కాంతం రామాం హేమామాపగామిమాం । దాంపత్యమనయోరేతదనురూపం విశోభతే ॥ ౨౪౮ ॥ కృశానుః ॥ సాక్షేపం ॥ పరిశోభితా మహాపాశ్చాత్యమధ్యమతోరంగరాజతస్ఫురితా । కథమి

అనాయాసంగ్రహణేన, సముద్రానుసరణేనచ హేతునా, కపేః కవయితుః ఆత్మజేత్యాకారికాం కవేరస్యగిరేః రాజ్ఞో వాత్మజేతిచ ప్రసిద్ధిం సార్థయంతీ తథార్థీకుర్వంతీ, శాంతనవస్యభీష్మస్య, శాంతానాం యోగినాం నవస్య స్తోత్రస్యచ, ఆస్పదతయా ఆశ్రయత్వేన, గాంగేయస్యతరంగిణీ భీష్మజననీ గంగాయా ఇదం గాంగేయం సువర్ణం తన్మయీ తరంగిణీతిచ సంజ్ఞామన్వర్థయంతీ, సార్థయంతీ, మజ్జనేనదురితహరాపి మజ్జనదురితహరా నేతి విరోధః, నమతః నమస్కుర్వతః జనస్య దురితహరా చేతిపరిహారః, ఏషాస్రవంతీ కావేరీ, అమందం అధికం, చక్షుషోరానందం, కందళయతి జనయతి ॥ ౨౪౫ ॥ ప్రహసతీతి ॥ భవశోషకరీ సంసారనాశనీ, సహ్యస్యగిరేస్సుతా, సువర్ణా సత్కులా కనకమయీచ నదీ కావేరీ క్రమేణ, భవేన సంసారేణ శివేనచ పరితోషితాం, దుర్వర్ణేషు దుష్కులేషు రుచిరాసక్తిర్యస్యాస్తాం, రజతప్రభాంచ అసహ్యస్య జుగుప్సితస్య అస్య విష్ణోస్సహ్యాం మనోజ్ఞాంచ సుతాం, జాహ్నవీం గంగాం ఫేనైఃఇతి వ్యాజేనేత్యర్థః, ప్రహసతీవేతి గమ్యోత్ప్రేక్షా ॥ ౨౪౬ ౨౪౭ ॥ స్వర్ణవంతమితి ॥ ఇమం కాంతం పతిం, స్వర్ణమస్యాస్తీతి స్వర్ణవంతం ప్రసిద్ధం, శోభనం అర్ణవం సముద్రమితి చ, ఇమాం రామాం భార్యాం హేమమయీమాపగాం కావేరీంచ, విదుః, అతః, అనయోర్దంపత్యోః ఏతత్ దాంపత్యమనురూపం సత్, విశేషేణ శోభతే ॥ ౨౪౮ ॥ పరీతి ॥ పరితశ్శోభినా తామ్రమయా పార్శ్వశల్బతటౌ యస్యాస్సా, పరిశోభితా

నదధాతికీర్తిం కావేరి కనకనిమ్నగేత్యేషా ॥ ౬౪౯ ॥ విశ్వావసుః ॥ఆ
పాతమాషణమికం నిరూప్యమాణాయా అస్యా గుణ ఏవస్యాత్ పశ్యతాప
దైతస్యా రామణీయకం ॥౬౫౦॥ పీతాంబరాలంకృతమధ్యభాగా కల్హారమా
లాకమనీయ వేణీ। సహ్యాద్రికన్యాజనకస్య గేహాత్పత్యుస్సమీపం ప్రజతి
ప్రసన్నా ॥ ౬౫౧॥ పునర్నిరూప్య॥ ఉన్నచ్ఛదుచ్ఛ్రితమగుచ్ఛలసచ్ఛిర
సాం స్త్రీద్వయే పితరవః ప్రతిభాంత్యముష్యాః। ఏనాంతరీతు మిహ యత్న
జుషస్స్వశీర్ష బద్ధానదా తనసనాః పథికా ఇవామీ ॥౬౫౨ ॥ కించిదంతర
ముపసృత్యావలోక్య। సహర్షం॥ ౬౫౩ ॥ సారంగడింభనయనానవకే

అమాత్యశ్యామలత్వక్షాః యశోస్తాకృశోపాశ్వే యస్యాస్సేతిచ, మ
ధ్యమతః మధ్యమభాగే, రంగేణవంగలోహేన రాజతేన చువర్ణరా
శినాచ ద్వాభ్యాం, రంగరాజతః శ్రీరంగనాయకేనచ, స్ఫురితా, సార్వవి
భక్తికస్తసిః, ఏషా కావేరి, కనకనిమ్నగేతికీర్తిం, కథమివదధాతి, అను
చితైవేయం కీర్తిరస్యా ఇతి భావః ॥౬౪౯॥ ఆపాతేతి ॥ ఆఈషత్ పాతః ల
గనం యస్య తదాపాతం ఆలగ్నకందూషణం, రామణీయకం సౌందర్యం॥
౬౫౦॥ పీతేతి ॥ సహ్యాద్రేః కన్యాపుత్రికా కావేరి పీతేనాంబరేణ, కాశేయే
నవిష్ణునాచాలంకృతః మధ్యభాగః నితంబప్రదేశశ్చ యస్యాస్తథోక్తా, క
ల్హారాణాం రక్తసరోజానాం మాలయా కమనీయా వేణీ కేశపాశః ప్రవాహశ్చ
యస్యాస్తథోక్తా, ప్రసన్నా స్మేరముఖీ అకలుషా చేయం విధేయం, జనక
స్య గేహాత్పితృగృహాత్ సహ్యాద్రిప్రదేశాచ్చ, పత్యుస్సమీపం భర్తృగృ
హం సముద్రసాన్నిధ్యంచ, వ్రజతి ప్రయాతి॥౬౫౧॥ఉన్నచ్ఛదితి॥అముష్యా
స్త్రీద్వయే పిస్థితా ఇతి శేషః, ఉన్నద చ్ఛదైః ఉన్నద్భిః ఉచ్ఛ్రితమ్తైరతుర్యన్న
తైః గుచ్ఛైః లసత్ శిరః అగ్రభాగః యేషాం తతాదృశాః, తరవః, ఏనాం కా
వేరీం, తరీతుం, యత్నజుషః, అతఏవ స్వస్మిన్ స్వీయే శీర్షే శిరసిబద్ధా
నదా తవసనాః అమీ పథికా ఇవభాంతి ॥ ౬౫౨ ॥ ౬౫౩ ॥ సారంగేతి॥
సారంగడింభస్య మృగశిశోరివనయనే యాసాంతాసాం మృగాక్షీణాంన

శియోగ్యసారంగముఖ్యనగపుష్కలనిష్కుటేయం । శ్రీరంగదివ్యనగరీ
ప్రథతేనయాబ్ధిసారంగత్రైశ్చ్వధజనైః పరిభూష్యమాణా॥ ౬౫౪ ॥ నిపుణం
విభావ్యసశిరఃకంపం॥ ౬౫౫ ॥ హంసానిష్కుటదీర్ఘికావసతయః ప్ర
క్రాంతతర్కా అహోలీలోద్యానచరః పతంజలిగిరా పుంస్కోకిలః ఖే
లతి। ద్వైతాద్వైతకథాయథావిదధతి క్రీడామయూరా ఇహ స్వైరం తాం
త్రికకారికాః పరిపఠంత్యేతా ముహుశ్శారికాః ॥ ౬౫౬ ॥ ప్రాతః ప్రా
తఃపయసి విమలే పావనే సహ్యపుత్ర్యాస్స్నాయంస్నాయం సకలవిష
యత్యాగినోయోగినోమీ । వారంవారం భుజగశయనం లోచనాభ్యాం పి
బంతః క్షేమంక్షేమం క్షణవదఖిలం కాలమతిక్షిపంతి॥ ౬౫౭ ॥ కృ
శానుః॥ వయస్యవిరుద్ధమేవభాషసే॥ ౬౫౮ ॥ సారంగదృష్టింకథంముత్స్ర

వకేళిషుయోగ్యాః సారంగా ఏవముఖ్యాః ప్రముఖాః యేషాంతైర్నగైః
వృక్షైః పుష్కలాః పూర్ణాశ్చ నిష్కుటాః గృహారామాః యస్యాంసా, న
యాశ్శాస్త్రాణ్యేవ అబ్ధిః, తస్యసారంగతైః బుధజనైః, పరిభూష్యమా
ణా, ఇయం శ్రీరంగనాథదివ్యనగరీ, ప్రథతే ప్రకాశతే॥ ౬౫౪॥ ౬౫౫॥
హంసా ఇతి॥ ఇహశ్రీరంగే, నిష్కుటేషుయాదీర్ఘికావాప్యస్తాసువస
తిర్నివాసః యేషాంతే హంసాః, ప్రక్రాంతః ఉపన్యస్తః తర్కః న్యాయ
శాస్త్రంయైస్తేనోక్తాః, అహో ఇతి ప్రతివాక్యంయోజనీయం, లీలోద్యానచ
రః, పుంస్కోకిలః, పతంజలిగిరా భాష్యఫణిత్యా, ఖేలతి క్రీడతి, క్రీడామయూ
రాః, ద్వైతాద్వైతయోః కర్మకాండజ్ఞానకాండయోః కథాః ఉపన్యాసాన్ యథా
విదధతి కుర్వంతి తథా ఏతాశ్శారికాశ్చ కస్త్రియః తాం త్రికకారికాః భ
ట్టవార్తికాని, స్వైరంయథేచ్ఛం ముహుః, పరిపఠంతి ॥ ౬౫౬॥ ప్రాత
రితీ ॥ అత్ర సకలవిషయత్యాగినః, అమీ యోగినః, ప్రాతః ప్రాతః ప్రతికల్యం,
సహ్యపుత్ర్యాః కావేర్యాస్సంబంధిని పావనే విమలే పయసి, స్నాయం
స్నాయం స్నాత్వాస్నాత్వా, లోచనాభ్యాం, భుజంగశయనం శ్రీరంగేశం
వారంవారం అసకృత్, పిబంతః పశ్యంతస్సంతః, క్షేమం క్షేమంని

జద్భ్యస్సారంగదృష్టిస్స్వదతే మునిభ్యః। కవేరజాసంగతిముత్సిసృక్షోః క వేరజాసంగరుచిః కథం స్యాత్ ॥ ౬౫ ॥ విశ్వావసుః ॥ స ఖేధ వతా ఫణితానాం వ్యాసేనైవవిరోధస్సమాధేయః ఇత్యాక్రోశతో కృష్ణాద్వా అంజలిం బద్ధ్వా ॥ ౬౬ ॥ శ్రీరంగేశోభతే యస్య శ్రీరంగేశోభతే చ యః । నమో హంకలయే తస్మై నమోహంకలయే తతః ॥ ౬౭ ॥ కించ ॥ ప్రణిపతిక మీర్గకుమర్గః ఫణిపతేర్భోగేశయం రథాంగశయం। కారణమేకం జగతాం వారణపతిభీతివారణం ధామ ॥ ౬౮ ॥ కృశానుః ॥ కిమస్మిన్నపి మహాభుజంగశాయినిత్వయి కిప్రియం చెపరిణాహః॥ ౬౯ ॥ తథాహి ॥ శ్యామోత్తుం

త్వ్యకుశలం అఖిలం, కాలం, క్షణవత్, కుపంతి గమయంతి ॥ ౬౪ ॥ ౬౫ ॥ సారంగేతి ॥ సారంగదృష్టిః స్త్రీయమృత్పృజద్భ్యః త్యజద్భ్యః మునిభ్యః సారంగదృష్టిః స్త్రీ, సాప్రసిద్ధా రంగస్య రంగనాయకస్య దృష్టిర్దర్శనం, కథం స్వదతే రోచతే నరోచత ఏవేత్యర్థః కం బ్రహాణం వేత్తీతి కవేః బ్రహ్మవిదః అజాయాః ప్రకృతేః సంసారస్యేతియావత్, క వేరజాయాః కావేర్యాః సంగతిం సంబంధం, ఉత్సిసృక్షోః త్యక్తుమిచ్ఛోః, కవేః పండితస్య అజాయాః, క వేరజాయాః, పంగేసంబంధే రుచిః వాంఛా, కథం స్యాత్, నస్యాదే వేత్యర్థః ॥ ౬౫ ॥ సఖేతి ॥ వ్యాసేనపారాశర్యేణైవ పదానాం ఛేదేనైవేతి చ, సమాహితుం శక్యస్సమాధేయః ॥ ౬౬ ॥ శ్రీరితి ॥ యస్య రంగనాయకస్య, అంగే వక్షసి, శ్రీః శోభతే, శ్రీరంగే నామక్షేత్రేచ, యః శోభతే, తస్మై రంగేశాయ, నమః అహంకలయే కరోమి, తతః రంగేశస్య నమస్కారకరణాత్ మోహం అజ్ఞానం, నకలయే న భజామి ॥ ౬౭ ॥ ప్రణిపతేతి ॥ ఫణిపతేః శేషస్య భోగే శరీరే శేతే ఇతి తచ్ఛయం, రథాంగం చక్రం శయే హస్తే యస్య తత్, జగతాం ఏకం ముఖ్యం కారణం, వారణపతేః గజేంద్రస్య భీతివారణం భయనాశకం, ధామ వైష్ణవం తేజః, ప్రణిపతీనాం నమస్క్రియాణాం కర్మ ద్వితీయాం తవాద్యం కుమర్గః, తద్ధామన మస్కుర్మ ఇత్యర్థః ॥ ౬౮ ॥ కిమితి ॥ మహాన్భుజంగః ఉత్తమవిటః తస్మిన్,

గపయోధరోజ్జ్వలరుచిస్తన్వన్ భుజంగాన్వయం శ్రీరంగస్థలనిత్యవాసర
సికః శృంగారిణామగ్రణీః। ప్రాకారప్రకరాంతరస్థితిమతీ యా రాజపద్మిన్య
హో నిశ్శంకః పరపూరుషశ్చిరమసౌ నిద్రాతి తస్సన్నిధౌ ॥౧౬౪॥ విశ్వా
వసుః॥ శ్లేషావలంబనాద్దోషా ఇమేన మే దోషావహాః ప్రత్యుత తోషావహా
ఇతి నాహం ప్రత్యుత్తరయామి ॥ ౧౬౫ ॥ పునర్నిరూప్య ॥ క్షితిభృద్భిర్నిజ
మౌళిషు కృతపాదో విరహితాపకారీచ । ఇందురివ రంగబంధుర్దోషాభా
వే౽పి లోక్యతే కింతు॥ ౧౬౬॥ యద్వా॥ నవిధౌశుభ్ర రంగలక్షితాంగేసును

మహాభుజంగే శేషే యశ్శేతే తస్మిన్నస్మిన్ శేషశాయినీత్యర్థః ॥౧౬౩॥
శ్యామేతి॥ శ్యామానాంయౌవనమధ్యస్థానాం ఉత్తుంగయోరున్నతయోః
పయోధరయోః కుచయోః ఉజ్జ్వలారుచిరాసక్తిర్యస్యాసః, శ్యామస్యనీలస్య
ఉత్తుంగస్యచపయోధరస్య మేఘస్యేవ ఉజ్జ్వలారుచిః కాంతిర్యస్యేతిచ,
శృంగారిణాం సంభోగాసక్తానామగ్రణీశ్శ్రేష్ఠః, భుజంగానాంవిటానాం
అన్వయం సహవాసం శేషశయనంచతన్వన్ కుర్వన్, శ్రీయుక్తే రంగస్థలే
నాట్యశాలాయాం శ్రీరంగక్షేత్రేచ నిత్యావాసరసికః, అహో పరపూరుషః
జారః పరమపురుషశ్చ, ప్రాకారాణాం సప్తానాం ప్రకరస్యసమూహస్య
అంతరే మధ్యేస్థితిమతీ, యారాజ్ఞః పద్మినీ పద్మినీజాతిః రాజభార్యాచం
ద్రపుష్కరిణీచ, వర్తతే, తస్యాః రాజపద్మిన్యాస్సన్నిధౌ, నిశ్శంకః నిర్భ
యస్సన్, చిరంనిద్రాతి, అహో ఇత్యాశ్చర్యే॥ ౧౬౪॥ శ్లేషేతి॥ అత్ర
సంతోషకరహాసస్థలేషు, నొత్తరయామి, ప్రతివాక్యంనకరోమి ॥౧౬౫॥
క్షితీతి॥ క్షితిభృద్భిః రాజభిః పర్వతైశ్చ, నిజమౌళిషు స్వకీయేషు శిరస్సు
శిఖరేషుచ, కృతపాదః కృతకిరణశ్చ, అపిశైలః మేరుస్వరూపశ్చ, య
ద్వా, విః పక్షీగరుడ ఇత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ మేరుశ్శిఖరిణామహం, వైనతేయో
శ్చపక్షిణాం ఇతిచభగవద్వచనాత్, అహితానాంశత్రూణాం అపకారీ, వి
రహిణాం తాపకారీచ, రంగబంధుః శ్రీరంగేశః, ఇందురివలోక్యతే, కిం
తు, రంగబంధుః, దోషాభావే అరాత్రౌ, హేయగుణాభావేచ, దృశ్య

దాప్యాయనకారిణీహ దృష్టే! కలయామి పరం గలక్షితాంగం సుముదాప్యాయనకారిణం విధుం తం॥ ౯౭॥ పునర్విచింత్య సవిస్మయం॥ ౯౮॥ గంగేశసేవకో యుక్తం నార్తరీతిం భజేదితి । చిత్రమేతదసంగీతి వ్యపదేశం యదశ్నుతే ॥ ౯౯ ॥ అన్యదద్భుతముద్భాతమత్ర శ్రీరంగధామని । యచ్చందాభిఖ్యయాప్యేషా శోభతే పుష్కరిణ్యహో ॥ ౧౦౦॥ సమంతాదవలోక్య సశ్లాఘం॥ ౧౦౧॥ రంగక్షేత్రమిదం రమేశితురభివ్యక్తిస్థలేష్వాదిమం తీర్థం సైవ మరుద్వృధా భగవతీయం తోషపీఠస్థితిః। సర్వాత్మా

త్రే, వ్యతిరేకాలంకారః ॥ ౯౬ ॥ నేతి ॥ శుభరంగ క్షేత్రలక్షితాంగ శోభనయా ముదా ఆప్యాయనకారిణి సుఖకారిణి, ఇహాస్మిన్ సౌధాగ్రే విన్ణౌ చ, దృష్టే సతి, కుత్సితేరంగే కురంగేణ మృగేణ చ లక్షితాంగం, కుత్సితయా ముదా కుముదానాం శ్వేతోత్పలానాం చ ఆప్యాయనకారిణం, తం ప్రసిద్ధం, విధుం చంద్రం, న కలయామి న పశ్యామీత్యర్థః॥ ౯౭॥ ౯౮ ॥ రంగేతి॥ రంగస్య రంగనాయకస్య శ్రేష్ఠరంగలోకస్య చ సేవకః భక్తః ఆశ్రయజనశ్చ, వార్తాం కుశలాం రీతిం స్థితిం భజేత్ ప్రాప్నుయాత్ ఇతి యుక్తం, న చిత్రమిత్యర్థః, అన్యత్ర వా ఇతి చేచ్ఛదః, ఋతామేవ వార్తాం సత్యాం రీతిం ఆరకూటం నామ లోహం, భజేద్వా, న భజేదేవేతి యుక్తం నార్తరీతిమితి వా పాఠః ఆర్తస్య రీతిమిత్యర్థః, కింతు, రంగేశసేవకః అసంగి విషయాసక్తిరహిత ఇతి వ్యపదేశం ప్రసిద్ధిం, అశ్నుతే భజత ఇతి యత్, తదేతచ్చిత్రం ॥ ౯౯॥ అన్యదితి ॥ అత్ర శ్రీరంగధామని క్షేత్రే యద్యస్మాదేషా పుష్కరిణీ సరసీ, చంద్రస్య అభిఖ్యయా కాంత్యా చంద్రికయా చంద్రపుష్కరిణీ నామ్నా చ, అభిఖ్యా నామశోభయోరితి విశ్వః॥ ౧౦౦ ॥ ౧౦౧॥ రంగేతి ॥ ఇదం రంగక్షేత్రం, రమేశితుః భగవతః, అభివ్యక్తిస్థలేషు ఆవిర్భావస్థలేషు తన్మధ్య ఇత్యర్థః, ఆదిమం ప్రథమం యాం విరజాతీర్థం, శ్రుతిః, తోష్టవీతి, భృశం స్తౌతి, భగవతీ మరుద్వృధా కావేరీ సైవ తీర్థం విరజాతీర్థమేవ, అస్య నగరస్య నాయకశ్చ, జగ

సగరస్యాస్య జగతాం నిర్వాహకో నాయకో వాసశ్చేదిహ లభ్యతే జగ
తికో వైకుంఠముత్కంఠతే॥ ౬౭౨॥ కృశానుః॥ సాధర్మ్యంగీకారం॥ ౬౭౩॥
సాయం యద్యపి హృద్య ఏవ విషయస్సాయంతనేందీవరశ్యామాంగేన సనా
యకశ్శ్రీతతమోభంగేన రంగేందునా। భ్రాంతాః కింతు చరంతి హంత పిశు
నాః శాంతాత్మనాం తాపదాః శ్రీమంతో యదుదంచనాద్భుతన ఖల్వత్రా
సనత్రాసతే॥ ౬౭౪॥ కింబహునా॥ ౬౭౫॥ నిత్యం కాంచనసింధుమధ్యరు
చిరో నిష్కంపసంపన్నిధిః నిస్తుల్యామపి కాంచనశ్రియమురోమధ్యే దధాన

తాం సర్వేషాం నిర్వాహకః పాలకః, సర్వాత్మా విష్ణురేవ, ఇహ రంగక్షే
త్రే వాసః లభ్యతే చేత్, స్వనేతశేషః, జగతికః పుమాన్ వైకుంఠము
త్కంఠతే, నకోపీత్యర్థః॥ ౬౭౨॥ ౬౭౩॥ సఇతి॥ సాయంభవానాం సాయం
తనానాం వికసతామిత్యర్థః, ఇందీవరాణాం నీలోత్పలానామివ శ్యామం
అంగం యస్య తేన, అన్యత్ర సాయంతనేందీవరశ్యామం అంగం మధ్యభాగం
యస్య తేన* అంగం గాత్రాంతికోపాయ ప్రీతి కేశవ్రప్రధానక ఇతి విశ్వః, కృ
శానితమసః అజ్ఞానస్య తిమిరస్య చ భంగః యస్య తేన, రంగస్య ఇందురివ రం
గనాయకస్తేన, సనాయకః, నాయకసహితస్సోయం విషయః దేశః యద్య
ద్యపి హృద్యః మనోజ్ఞ ఏవ, కింతు తథాపి, భ్రాంతాః పరధనలుబ్ధాః, శాం
తాత్మనాం తాపదాః సంతాపకారిణః, పిశునాశ్చోరాః చరంతి వర్తం
తే, హంతేతి ఖేదే, యేషాం పిశునానాం ఉదంచనాత్ప్రబల్యాద్ధేతోః,
శ్రీమంతః లక్ష్మీవంతః, అత్రవిషయే అత్రాసనభయం యథా తథా,
నాసతే నవసంతి ఖలు ॥ ౬౭౪॥ ౬౭౫॥ నిత్యమితి॥ కాంచనసింధోః స్వ
ర్ణరాశేః కావేర్యాశ్చ మధ్యే రుచిరః ఆసీన ఇత్యర్థః, నిష్కంపాయా
శ్శాశ్వతాయాః సంపదో నిధిః, నిస్తుల్యాం అసదృశీం, కాంచనస్య శ్రియం
స్వర్ణమయహారశోభాం, కాంచన ఇతి భేదః కామపి అనిర్వాచ్యాం శ్రి
యం లక్ష్మీం చ, ఉరోమధ్యే దధానః, అతఏవ, ఏష భగవాన్, స్వయం
పిశునేభ్యః బిభ్యత్ కింత్రిస్యన్నవేత్యుత్ప్రేక్షా, బహుభిరనేకైః ప్రాకా

స్స్వయమ్। బిభ్యత్కింపిశునేభ్యఇవబహుళ ప్రాకారసంవేష్టితే శేతే
ధామనిరంగనాయక ఇతిస్వాఖ్యామిహాఖ్యాపయన్ ॥౬౭౬॥ విశ్వావసుః ।
సఖేనజాతుశ్రీమతాంహానిః ప్రత్యుతపిశునానామేవభవంత్యనర్థాః ॥
౬౭౭ ॥ పరవిత్తజిహీర్షయాప్రవృత్తః పిశునస్త్వయమేవనాశమేతి।సు
లభశ్శలభస్యకిన్నదాహఃస్పృశుదీపగ్రసనాయజృంభితస్య॥ ౬౭౮ ॥ అల
మస్యప్రసంగేనతమేవపరమేశం శ్రీరంగధామానమనుసందధామి॥౬౭౯॥
సవిస్మయం ॥ సపర్యాంవిరుద్ధాదపి ప్రాప్తుమీష్టే సమర్థో జగత్యాం య
తో రామచంద్రాత్ । అరంగాధిరాజోదితప్రౌఢభక్తైరపిప్రాపపూజాం
సరంగాధిరాజః॥ ౬౮౦॥ అథవానాత్రవిరోధ ఇతిసంగృణాయే ॥ ౬౮౧॥
కువస్తుహంతా సద్వస్తుసంగ్రహీ రాఘవః క్షమం । హంతాకురంగరాజ

రైః సంవేష్టితే ధామని, రంగస్యలోకస్యక్షేత్రస్యచ నాయకః, స్వస్యా
ఖ్యాం నామనతుస్వర్ణనాయక ఇతిస్వాఖ్యాం, ఇహవిషయే, ఖ్యాపయన్
ప్రకటయన్, శేతే నిలీయతిష్ఠతి నిద్రాతీతిచ ॥ ౬౭౬ ॥ సఖ ఇతి॥ శ్రీస్సం
పత్ లక్ష్మీశ్చ తద్వతాం॥ ౬౭౭॥ పరేతి॥ పరేషాంవిత్తస్య జిహీర్షయా
హర్తుమిచ్ఛయా, ప్రవృత్తః వ్యాపృతః, పిశునస్తు, స్వయమేవనాశంఏతి,
తథాహి స్ఫురతో దీపస్య గ్రసనాయ కబళనాయ, జృంభితస్య శలభస్య నా
మకీటస్య, దాహః భస్మీభావః, నసులభః కిం ॥ ౬౭౮ ॥౬౭౯॥ సపర్యా
మితి ॥ జగత్యాం లోకే, సమర్థః పుమాన్, విరుద్ధాచ్ఛత్రోరపి, విరుద్ధ
శీలాదపీతిచ, సపర్యాంపూజాంప్రాప్తుం, ఈష్టే శక్నోతి, యతః స్వయం
రంగస్య అధిరాజోపి, సః భగవాన్, అరంగాధి రాజైరంగ రాజానస్మ
స్మిన్, అరమితిచ్ఛేదః, అత్యంతమిత్యర్థః గాధిరాజే విశ్వామిత్రేచ ఉ
దితా ఆవిర్భూతా ప్రౌఢా బహుళా భక్తిః యస్యతస్మాద్రామచంద్రాత్
పూజాం, ప్రాపప్రాప్తవాన్, ఉత ఇతి సంబంధః, రంగనాయకః రఘుకు
లదైవతమితి రంగమాహాత్మ్యే ప్రసిద్ధం ॥ ౬౮౦॥౬౮౧॥ కువస్త్వితి॥ రా
ఘవః శ్రీరామః, కుత్సితానాం వస్తూనాం హంతా త్యాగీ, సద్వస్తూనాం

స్వరంగరాజమపూజయత్ ॥ ౬౮-౧॥ పునస్స భక్త్యా ప్రాంజలిః భగవంతముద్ది
శ్య ॥౬౮-౩॥ శ్రీనివాసులినా [illegible] స్ఫుటతరోషిషి తపినతదోషేనిత్యా
దాస్యాభిలాషే । లలితవపుషి శేషే లబ్ధసంపూర్ణతోషే పరమపురుష శే
షపర్యంకశాయిన్ ॥౬౮-౪॥ భగవద్రంగచంద్ర భవదీయసమ్ముఖే భా
షమాణ [illegible] ॥ ౬౮-౫॥ తథాహి॥ సత్త్వవ్యాకరణస్య వామని
[illegible] వ్యాకరణస్య [illegible] యస్యా యదీయా
పునః । యద్వాహా [illegible] సహస్రశేఖరః [illegible] యస్య సున్నపా భారతీగో
[illegible] తస్య [illegible] నులిం॥ ౬౮-౬॥పునరంజలిం
[illegible] ॥ ౬౮-౭॥ విశ్వగుణాదర్శ [illegible] నారిదశ్యామధామాసతత

సంగ్రహేణ [illegible] యుక్త్వా, యః, సుహృలిస్యరంగరాజస్య మరంగరా
జస్య [illegible] శ్రీపతేర్వ, హంతా, రాఘువ, రంగరాజం [illegible] అ
పూజయత్ పూజితవాన్ ॥ ౬౮-౨॥ ౬౮-౩॥ శ్రీతి॥శ్రీతః లబ్ధః సురాణాం
[illegible] స్ఫుటతరోషే పరిస్ఫు
[illegible], [illegible]వినతదోషే, నిత్య, దాస్యే అభిలాషః యస్య తస్మిన్, ల
బ్ధసంపూర్ణతోషే [illegible] చంద్రాదవిశేషే ; అతిధవళ
[illegible] లలితవపుషి శేషే అనంతే, హే పరమపురుష, త్వం, శేషేని
ద్రాసి ॥౬౮-౪॥౬౮-౫॥ వక్త్రేతి॥ [illegible] యథాలింగంసర్వత్ర
యోజ్యం వామం ఈక్షణం, సవ్యనేత్రం, చంద్ర ఇత్యర్థః, వ్యాకరణస్య
[illegible], సక్తైః, [illegible] నేత్రం [illegible], తస్య చాంద్ర
వ్యాకరణస్య, ప్రసక్తైః, [illegible] శేషః, వ్యాకరణస్య పాణినీయస్య
భాష్యవ్యాఖ్యానం, సాధు [illegible] రోతిస్మ, యస్య భగవతః వాహ
నావాహనం, [illegible] ద్విజానాం
[illegible] పక్షిణాం [illegible] శేఖరః శ్రేష్ఠః గరుడశ్చ, యస్య సున్నషా పుత్ర
పత్నీ భారతీ సరస్వతీ, హే రంగేశ, తస్య తే, గోష్ఠ్యాం సభాయాం, కవిజ
నః, నులింకతరంత్రస్యలి [illegible] ॥౬౮-౬ ॥ ౬౮-౭ ॥ [illegible] ॥ [illegible]

మమరరామా సంఘసంగీతనామా । పరిహృత భవదామా భాసితాకల్ప హేమా మమకలయతుభూమామంగళంరంగధామా ॥ ౮౮ ॥ అన్యతోపి క్ష్యస్ప్రశ్రియం ॥ ౮౯ ॥ స్వామినీంనౌమినీలాబ్జమద మోచనలోచనాం అంగనాంరంగధామ్నోస్యదీప్తింమూర్తిమతీమివ ॥ ౯౦ ॥ దేవి ముద్ధిశ్వ మోహోన్మూలనమూలికాభవజుషాం మోక్షాధ్వని శ్రేణికా చేతశ్శుద్ధి విధానసిద్ధగుళికాచింతాతమశ్చంద్రికా । విద్యావిభ్రమశాలికాసికమలే విష్ణోరురేహామాలికామాతస్త్వంమమపారిజాతలతికామోహాంబుధే ర్వీచికా ॥ ౯౧ ॥ కృశానుః ॥ కాంత్యేవహంతవృత్త్యాపికమలామతిచంచలాం

గుణగణానాంసీమాఅవధిదేశః, వారిదస్యమేఘస్యేవ శ్యామంధామరూపంయస్యసః, సతతం అమరాణాందేవానాం రామాణాం అంగనానాం సంఘేన సమ్యగ్గీతానిగానవిషయీకృతానినామాని హర్యాదీనియస్యసః పరిహృతంభవస్య సంసారస్య దామపాశః యేనసః, ఛిన్న సంసారబంధన ఇత్యర్థః, భాసితం,ఆకల్పానాంభూషణానాం హేమయేనసః, రంగధామా రంగనాయకాత్మా, భూమావ్యాపకః, భగవాన్ మమమంగళం శుభం, కలయతు ఘటయతు॥ ౮౮ ॥ ౮౯ ॥ స్వామినీమితి ॥ నీలాబ్జస్య కువలయస్య మదమోచనే సౌందర్య గర్వనివారకే లోచనేయస్యాస్తాం మూర్తిమతీందీప్తింశరీరధారిణీంప్రభామివస్థితాం,స్వామినీం జగదీశ్వరీం అస్యరంగధామ్నః అంగనాంమహాలక్ష్మీం, నౌమినమస్కరోమి ॥ ౯౦ ॥ మోహేతి॥ హేమాతః కమలే, త్వంభవజుషాం, ఇదం అగ్రిమః చతుష్టయమేయోజ్యం, మోహస్య ఉన్మూలనే ఉత్పాటనేమూలికాసిద్ధౌషధీ విశేషః మోక్షస్య అధ్వనఃనిశ్రేణికాఅధిరోహిణీ, చేతసః శుద్ధేః, కామాదిరాహిత్యస్యవిధానే సిద్ధస్యయోగినః, సంబంధినీ గుళికా ఔషధ విశేషః, చింతాయాః వ్యసనస్యసంతమసః చంద్రికా, విద్యానాం విభ్రమశాలికా విహారగృహం, విష్ణోఉరసః మాలికా స్వర్ణమయీ, మమపారిజాతలతికా కామితార్థప్రదాయినీ, మోదస్య బ్రహ్మానందస్యైవ అంబుధేర్వీచికా

అశిష్టేష్వేసరజ్యంతీమభిశ్లిష్టాతికథంబుధః॥ ౬౯-౨॥ తథాహి॥ ప్రాక్పర్యం
కమధిష్ఠితోమణిమయంపాలానశయ్యామపి ప్రాయఃపార్థయతేకదన్న
మివయఃక్షీరోదనం దృష్టవాన్ । ప్రాశ్నాత్యేషకదుష్ణికామమృతవత్రా
గాత్తపీతాంబరఃకంథాంయాచతిభృత్యవత్క్షితిపతిర్లక్ష్మీకటాక్షాత్యయే॥
౬౯-౩ ॥ అన్యచ్చావధేయం ॥ ౬౯-౪॥ దాతుద్వారియపవారణమగాత్త
ద్ద్వార్యహో వారణంపశ్యామ్యస్యచిరాదశేతభువితస్యాభూస్తస్యశేతేభు
జే। నాహారానపిలేభిరేయదబలాహారానమూస్తత్ప్రియాః విందంతేక

థవసీతి సర్వప్రియోజ్యం॥ ౬౯-౧ ॥ కాంత్యేతి॥ కాంత్యేవవృత్త్యాశ్లేనా
పి,అతిక్రాంతాంచంచలాతటీత్ యయాతాం,అత్యంతచపలాంచ,కించఅశిష్టే
ష్వేనరజ్యంతీంప్రియమాణాం, కథమాం, బుధః గుణదోషజ్ఞః కథం అ
భిశ్లిష్యాతి, అత్రబుధఇతి సాభిప్రాయ విశేష్యత్వాత్పరికరాంకురాలంకా
రః॥ ౬౯-౨॥ ప్రాగితి ॥ యఃక్షితిపతిః, ప్రాక్ లక్ష్మీకటాక్షకాలే, మణిమ
యం పర్యంకంశయనం, అధిష్ఠితః అరూఢః, సఏషః, ప్రాయః పాలా
శీం పర్ణమయీంశయ్యామపి ప్రార్థయతేనతులభతేపివా, యఃక్షీర
యుక్తం ఓదనంకదన్నమివదృష్టవాన్, సఏషః కుత్సితాం ఉష్ణికాంయవా
గూంకదుష్టికాం, అమృతవత్, ప్రాశ్నాతిపిబతి, యః ప్రాక్ ఆత్తపీతాం
బరః ధృతపీతకౌశేయః, సఏషః,భృత్యవత్,కంథాంజీర్ణబహువస్త్రఖం
డనిర్మితాం, యాచతి, లక్ష్మీకటాక్షాత్యయఇతివిధేయవాక్యత్రయేపి
యోజ్యం॥ ౬౯-౩ ॥ ౬౯-౪॥ దాతురితి ॥యఏషదరిద్రః, దాతుర్ధనికస్య,
ద్వారి ద్వారే, వారణప్రవేశ నిషేధం, అగాత్ ప్రాప్తవాన్, తస్యదరిద్ర
స్యద్వారి, వారణం దరిద్రాణాం ప్రవేశ నిషేధం, గజంవా,అద్యపశ్యా
మి. యః చిరాత్ భువిఅశేత శయితవాన్, తస్యభుజేభూరద్యశేతే, అ
ద్యభుజేనభువంపాలయతీత్యర్థః, యస్యఅబలాఃస్త్రియః, ఆహారాన
పినలేభిరే, అమూస్తస్యప్రియాః, హారాస్వందంతేలభంతే,కమలాయాః
లక్ష్మ్యాఃదృశఃకటాక్షా ఊర్మయఇవతాభిఃకరక్షైః, నిమ్నాః నీచాపిఉన్న

మలాద్యూహామీభిరహో యాని నైన్నా భవత్యున్నతః॥ ౬౫ ॥ ఇదంచ బోద్ధవ్యం॥ శ్రియముద్దిశ్య॥ ౬౬॥ హంతుం బంధుజనాన్ ధనార్థమనఘాన్ గంతుః పరస్త్రీశతం రంతుం జంతువిహింసనైర్జనహృదైః సంతుష్యతో వంచనైః । వక్తుం తీక్ష్ణవచః యుక్తమేవ వచనం వక్తుం మితం చోదనం నిత్యం నృత్యసి మందిరేషు కమలే కృంతత్వైతన్మతం॥ ౬౭॥ అన్యచ్చ॥ యేషామన్యకళత్రదర్శనకళావ్యుత్పత్తిమాన్యే దృశౌ మూఢం హృచ్చ పరాతిచింతనవిధౌ మిథ్యాపభిజ్ఞం ముఖం । అప్రజ్ఞాతపశూన్ బుభుక్షితశిశూనభ్రోదకై

తః భవతి, అహో ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ హంతురితి॥ధనార్థం అనఘాన్ నిర్దోషానపి బంధుజనాన్ హంతుః, పరస్త్రీశతం గంతుః సంగచ్ఛతః, జంతూనాం విహింసనైర్జనైర్జనహృదైః రంతుః క్రీడతః, వంచనైః పరప్రతారణైః, సంతుష్యతః, అయుక్తం తీక్ష్ణమేవ నను కదాచ్ఛ్యాదితం మృదుచేత్యర్థః, వచనం వక్తుః, మితం స్వోదరమాత్రపూరకం ఓదనం పక్తుశ్చ, జనస్యేతి ప్రతిపక్ష్యతం యోజ్యం, మందిరేషు, హే కమలే, నిత్యం నృత్యసి రమసే ఏతదుక్తవిధం తవ మతం శీలం కృత్యం కుతః భవం నను తా ప్రపి కింతు త్వయ్యేవ భవమిత్యర్థః, యద్వా కృశబ్దో నిందాపరః అత్యంతగర్హ్యమిత్యర్థః, కృత్యమితిపాఠే ఏతత్ కృత్యం తవ మతం న త్వన్యస్యేత్యర్థః॥ ౬౭॥ యేషామితి॥ యేషాం శుద్ధచిత్తానాం, దృశౌ నేత్రే, అన్యకళత్రాణాం పరాంగనానాం దర్శనమేవ కళావిద్యా తస్యాం వ్యుత్పత్త్యా విజ్ఞానేన మాన్యే, తస్పరాఙ్ముఖే ఇత్యర్థః, యేషాం హృత్ హృదయం చ పరేషాం ఆర్తేః పీడాయాః చింతనవిధౌ ఆలోచనేపి, కిముత తత్కరణ ఇతి భావః మూఢం వివేకశూన్యం పరాఙ్ముఖమితియావత్, యేషాం ముఖం వాక్ మిథ్యాసభిజ్ఞం, తేషాం సంబంధినః, అప్రజ్ఞాతాః కదాప్యదృష్టాః పశవః గోమహిషాదయః యేషు తాన్, బుభుక్షితశిశూన్ క్షుధితబాలకాన్, అభ్రోదకైర్వర్షైః తామ్యతః పతితాన్ గృహాన్, హే లక్ష్మి త్వం భవస్య సంసారస్యోపసరితః నావాతరణాద్యుశా, నాపేక్షసే

స్త్వాశ్యతః తేషాంలక్ష్మి గృహాణ్ దృశా భవసి నాన్యవేశ్మ నావేక్షసే॥౧౯౮॥
విశ్వావసుః॥ సఖి మానసఖేదజననీ తవేయంవాణీ ॥౧౯౯॥ పత్రాఢ్యశ్రీలేషు
దృశ్యమానాస్సాధుజనానుపయుక్తాస్సంపదాభాసాః। ప్రత్యుత మృత్యుత
రణకారణ భువనజననీకృపాకటాక్ష వైధుర్య నిబంధనా ఏవ॥౨౦౦॥ఉక్తం
హి గుణహానేరుపధిమహిమ్నః శ్రియా వైముఖ్య నిబంధనత్వముచితజ్ఞేన నముచిద్వి
షా॥ ౨౦౧॥సదోషా వైగుణ్యమాయాంతి శీలాద్యాస్సకలాగుణాః। పరాఙ్ముఖీ
జగద్ధాత్రీయస్యత్వం విష్ణువల్లభే॥౨౦౨॥తతశ్చ॥౨౦౩॥సంపత్తిః కింపచా
నానాం సంప్రాప్తా కాపథేనయా।నరకానుభవోదర్కా నసా లక్ష్మ్యాః కృ
పాఫలం॥ ౨౦౪॥ తథాహి॥ ధన్యంమన్యతయా ప్రశస్తబుధా ధర్మేణ హ

నపశ్యసి, కింతుబంధుమహింత్రాదిగృహాణ్యేవ అవేక్షస ఇత్యర్థః॥ ౧౯౮ ॥
సఖి ఇతి॥ఇయముక్తప్రకారా, తవవాణీవాక్, మానసస్యఖేదజననీ ॥౧౯౯॥
పత్రా ఇతి॥ సంపద ఇవ ఆభాసంతే సంపదాభాసాః కుత్సితసంపద ఇత్యర్థః
ప్రత్యుత విపరీతమిత్యర్థః, మృత్యోర్యస్సంసారసముద్రస్తత్తరణకార
ణాంభువనజనన్యాః లక్ష్మ్యాః కృపాకటాక్షాణాం వైధుర్యం శూన్యతా
నిబంధనం యేషాం తథోక్తా ఏవ॥ ౨౦౦॥ ఉక్తమితి॥ గుణానాం సౌశీల్యా
దీనాం హానేః నాశస్యావస్యా, ఉపధిమహిమ్నః లక్ష్మ్యాః వైముఖ్యం ప
రాఙ్ముఖత్వం నిబంధనం ప్రయోజకం యస్యాస్తస్యాభావస్తత్త్వం,నముచిద్వి
షాం ఇంద్రేణ ఉక్తంహి రేవార్థః॥౨౦౧॥పద్యాణి॥హేవిష్ణువల్లభేలక్ష్మి,జ
గద్ధాత్రీలోకమాతత్వంయస్యపరాఙ్ముఖీభవసి, తస్యశీలాద్యాస్సకలాగు
ణాః వైగుణ్యం దోషత్వమాయాంతి, దోషీభవంతీత్యర్థః ఇత్యుక్తమి
తి పూర్వేణాన్వయః ॥ ౨౦౨॥ తతశ్చ, లక్ష్మీపరాఙ్ముఖస్య సర్వగుణదో
షీకరణ ప్రయోజకత్వాదేవేత్యర్థః॥౨౦౩॥ సంపత్తిరితి॥ కింపచా నా
నాంక్షుద్రాణాంయాసంపత్తిః సంపత్ కాపథేన అన్యాయమార్గేణ
ప్రాప్తా, నరకానుభవః, ఉదర్కః ఉత్తరఫలంయస్యాస్సాసంపత్- లక్ష్మ్యాః
కృపాఫలంనభవతి - కింతుతత్పరాఙ్ముఖఫలమిత్యర్థః ॥ ౨౦౪ ॥ ధన్యంమ

దుర్మేధసః సేర్ష్యాః స్తోకసపుణ్యలేశవిలసత్సంపల్లవాః పల్లవాః పంచా
సూనపహాయ పంచషదినైరాకల్పమల్పా ఇమే భోక్ష్యంతే బతయాతనా బ
హువిధాః కాంతారగర్తాంతరే ॥ ౭౦౫॥ యచ్ఛృణితం భవతాత్ర భ
వతశ్శిష్టాన్ లక్ష్మీర్న విందతి ఇతి తదజ్ఞానోపజ్ఞం ప్రజ్ఞాతుమేవార్హం । య
తస్యావభుజనే భోగ్యాముక్త్యైశ్వర్యపర్యంత నిరంతరభగవద్భక్తిసంపదం సం
ప్రదదతే మారాపాస్తతమోవికారా వారాశిమహితుర్దారాః కటాక్షా
స్వాదుసుధాధారాః ॥ ౭౦౬॥ తథాహి॥ సంభోగారంభజృంభన్మదకిత

న్యతయేతి॥ తామసేన తమోగుణపరిధానేన పుణ్యస్య లేశేన విలసత్ సం
పదః లవో లేశః యేషాం తే- అతఏవ- అత్మసంభావ్యమన్యంత ఇతి ధన్యం
మన్యాస్తేషాం భావస్తత్తా తయా మదహంకారేణ హేతునా, తృణీకృతబు
ధాః- దుర్మేధసః దుర్బుద్ధయః అతఏవ ధర్మేషు విషయే సేర్ష్యాః,
పల్లవాః విటాః- ఇమే అల్పాః దుష్టాః పంచషడ్వాదినాంతైరేవ- పంచ అసూన్
ప్రాణాన్ అపహాయ త్యక్త్వా- కృతాంతస్య యమస్య అయం గర్తః కా
ర్తాంతగర్తః నరకః తస్యాంతరే- బహువిధాః యాతనాః తీవ్రవేదనాః-
ఆకల్పం ప్రళయపర్యంతం, భోక్ష్యంతే అనుభవిష్యంతి- బతేతి ఖేదే॥ ౭౦౫॥
యదితి॥ తత్ర భవతః పూజ్యాన్ శిష్టాన్ న విందతి న భజతీతి ఫణితం ఉక్తం
యేషామన్యకళత్రేత్యాది శ్లోకేనేతి శేషః- అజ్ఞానం ఉపజ్ఞామూలం య
స్య తథోక్తం తత్- ఫణితం- ముక్త్యైశ్వర్యం మోక్షైశ్వర్యం పర్యంతే అ
వసానే యస్యాస్తాదృశీం నిరంతరాం అవిచ్ఛిన్నాం చ భగవతి భక్తిసంప
దం ॥ ౭౦౬ ॥ సంభోగేతి॥ సంభోగస్య అభ్యంతరస్య ఆరంభే జృంభ
తాం మదయుక్తానాం కితవానాం ధూర్తానాం పరిరంభేణ ఆలింగనేన సం
పీడ్యమానః త్రుట్యన్ నూనః ప్రౌఢస్త్రీణాం రత్నహారస్య ప్రకర్షేణ శిథిలః
గుణసూత్రమివ గుణవత్ భంగురాః భంగశీలా అత్యంతాస్థిరా ఇత్యర్థః
సంపదాం ఓఘాః సమూహాః, సాధూనాం శిష్టానాం, మాభూవన్, హియ
స్మాత్, తే సాధవః, సురపురస్య స్వర్గస్య నిర్గసీకారే అనిత్యత్వాత్తుచ్ఛీ

వపరిరంభసంపీడ్యమానప్రోషస్త్రీగత్నహారప్రభానిలగుణవర్ణం గురోః సం
పదోఘూః । సాధూనాం సూనృతభాజాం సురపురసరసీకారదక్షం హి లో
కే భోక్ష్యంతే మోక్షమంతే స్థిరనిరవధికానందధారాత్మకం తే॥ ౨౦౨ ॥
లక్ష్మీకటాక్షపూరో జయతి యదుపచయతారతమ్యేన । నగసురపశుప్ర
జానాం పతయో భవంతి జంతవః కేపి॥ ౨౦౩॥ కృశానుః ॥ కమలా
కటాక్షాతిశయో విభవోపచయహేతురితి నోపపద్యతే । యతస్తదల్పీయ
స్త్వమేవ సంపదుత్కర్షసంపాదకం॥ ౨౦౪ ॥ తథాహి ॥ గజశిబికాతుర
గాస్స్యుః నరస్యత నావ్యదృశా హరేస్తన్వ్యాః । తస్యామ్మిన్న భవతి వా
హో నీరద ఉక్షా చ హంత పక్షీ చ॥ ౨౦౫॥ విశ్వావసుః॥ విపంచ్యా॥ ఈదృశీము
త్ప్రేక్షపిశునాం అరవిందాలయాయాః నిందామభినందామి ॥ ౨౦౬ ॥ కిం దర్ప

కరణేదక్షం సమర్థం స్థితా నిరవధికా ఆనందస్య ధారా ఆత్మా స్వరూపం
యస్య తత్ తం మోక్షం, అంతే దేహావసానే, భోక్ష్యంతే, తస్మాదితి సం
బంధః॥ ౨౦౨॥ లక్ష్మీతి॥ యస్యా లక్ష్మీకటాక్షపూర్వస్య ఉపచయో వృద్ధిః
తస్య తారతమ్యేన న్యూనాధికత్వేన హేతునా, కేపి పూర్వం అప్రసిద్ధ
నామగోత్రా అపి జంతవః, నగపతిః రాజా, సురపతిరింద్రః, పశుపతిః రు
ద్రః, ప్రజాపతిశ్చతుర్ముఖః, నరసురాణాం బ్రహ్మణానాం పశూనాం గోమ
హిష్యాదీనాం ప్రజానాం జనానాం చ పతయః పాలకాశ్చ స్యుః, లక్ష్మ్యాః క
టాక్షాణాం పూరః రాశిః జయతి హంతేత్యాశ్చర్యే ॥ ౨౦౩॥ ౨౦౪॥ గజే
తి॥ తన్వ్యా అత్యల్పయా. హరేస్తన్వ్యాః లక్ష్మ్యాః దృశా కటాక్షేణ, న
రస్య, గజశ్శిబికా అందోళికా తురగాః తే, వాహాః వాహనాని స్యుః, తా
సాం లక్ష్మీదృశాం భూమ్ని అతిశయే సతి, క్రమేణ, నీరదః మేఘః, వా
హో వా భవతీతి పదద్వయం సర్వత్ర యోజ్యం, నీరద ఇత్యత్ర నిర్గతాః రదాః
యస్మాత్సః దంతహీన ఇతి కేచిదాహుః, ఉక్షా వృషభః, పక్షీ హంసశ్చ,
హంతేత్యాశ్చర్యే॥ ౨౦౫॥ ఈదృశీం ప్రాకృతవస్తుసామాన్యముఖేన ప్రవ
ర్తితాం॥ ౨౦౬॥ కిమితి॥ సంగతః గుణదోషతారతమ్యజ్ఞాః దర్పదాయకస్య

దాయకధనోపచయప్రశస్తైఃకందర్పసాయకహస్తైఃక్షితిపైరిహ కిం। సంతః
పురందరనుతంత్వరవిందనాభేరంతఃపురంతదనపాయమనుచింతయంతి ॥౭౧౨
॥ పునరసుధ్యాయసాంజలిబంధం ॥౭౧౩॥ మాతస్త్వం మధుసూదనప్రణయిని
ప్రాప్తస్సరోజచటాముష్టిముష్టివిచక్షణౌశుభగుణౌదృష్టీనమస్కుర్మహే।
అష్టాభిఃకిలదృష్టిభిశ్చతసృభిర్జుష్టాస్సహస్రేణవాదేవాద్వాదశభిశ్చయ
ద్విషయతామేనార్థయంతేక్షణం॥౭౧౪॥ఇత్యస్యత్రోపిక్యసామోసం ॥
౭౧౫॥ ఉగ్రారిపునిగ్రహద విగ్రహదివౌకశ్శక్ర వృతశక్రమదవిక్రమని
హంతా। వేదసరమాదరస మేతఇహాపూర్ణం ప్రక్షిపతిపక్షిపతిరక్షియు

ధనస్య ఉపచయేన వృద్ధ్యాప్రశస్తైః,కందర్పస్య మన్మథస్యసాయకైఃబా
ణైర్హస్తైర్వికారితైః, క్షితిపైఃరాజభిః,ఇహలోకే, కింప్రయోజనమితి ఆ
లోచ్య, సాప్రసిద్ధాచాసావవనిర్దేశఃతదవనిః పరమపదంతస్మిన్ శ్వపయే
యష్ట్వా,అవనౌభువి,తత్ప్రసిద్ధం అంతః పురమితియోజనా, పురందరేణ
తంస్తుతం, అరవిందనాభేఃవిష్ణోః అంతఃపురంలక్ష్మీమనుచింతయంతి
ధ్యాయంతి॥౭౧౨॥౭౧౩॥ మాతరితి॥ హేమధుసూదనప్రణయిని విష్ణువల్ల
భేమాతః, తేతవసంబంధిన్యౌప్రాప్తస్సరోజచ్ఛటయా నికసితపద్మప
శస్త్యాముష్టిముష్టిముష్టినాపవృత్తయుద్ధే విచక్షణే కుశలే,శుభ
గుణే, అతఏవ, దృష్టీలోచనే, నమస్కుర్మహే,అష్టాభిః, దృష్టిభిరితిస
ర్వత్రయోజ్యం, జుష్టాఃయుక్తాః, దేవాశ్చ చతుర్ముఖరుద్రేంద్రషణ్ము
ఖాఅపి,యయోర్ద్వయోరేవత్వద్దృష్ట్యోః విషయతాం గోచరత్వమే
వ,క్షణమపి, అర్థయంతే యాచంతె, తాపదస్యేశాంమలభమితిభా
వః ॥ ౭౧౪॥ ౭౧౫॥ ఉగ్రేతి॥ ఉగ్రాణాం రౌద్రాణామపిరిపూణాంనిగ్ర
హాద విగ్రహస్యపరాజయకారి విగ్రహస్యదివౌకసాంచక్రేణ దేవస
మూహేన వృతస్యశక్రస్యేంద్రస్య మదవిక్రమయోర్గర్వపరాక్రమ
యోః నిహంతా, అమృతహరణాది సమయఇతిభావః, ఆదరేణ భక్త్యా
ప్రసన్నాసమేత,పక్షిపతిగరుడః, ఇహామే అక్షియుగళం ప్రతిపూర్ణం

శకునః॥ ౭౧౬॥ కృశానుః॥ కింపర్ణమపి సుపర్ణం హా ముహుర్ముహురిమం గాయసి॥
౭౧౭॥ తథాహి॥ అధిగతనిగమాం గోపి ద్విజరాజో౽ప్యచ్యుతం దధానో౽పి।
నిజగార కథంకారం నిష్కృపకం భిల్లపల్లికాం గరుడః॥ ౭౧౮॥ విశ్వావసుః॥
పక్షిరాజస్య భిల్లపల్లినిగరణే సాధుజనానుగ్రహాసాధుజననిగ్రహసామ
ర్థ్యం సదసద్వివేచనచాతుర్యం విజృంభితం తత్కథం దూషణమేవ భూ
షయతి భవాన్ శృణు॥ ౭౧౯॥ గరుడో గిరన్ కమపి కిల్బిషావిలం ఖలభిల్లజా
తముషితం తదంతరే। నిరజీగలన్నజగలాదిలాసురం భవతః ప్రపన్నమివ ప
న్నగేశయోః॥ ౭౨౦॥ హంత శతమంతపురందరస్యాస్య స్వచ్ఛందవిహారా
వసరేష్వప్యభంగురమేవ స్వామికైంకర్యం॥ ౭౨౧॥ యతః॥ స్వజైత్ర
ప్రైర్యాహార్యాశ్రితరథఘృణి మన్మండలస్థాచ్యుతాప్యం సనామ్రగం పక్ష

వోదరసం, పక్షిపతి, సంఘటయతి, ఇందువదనావృత్తం॥ ౭౧౬॥ కిమితి॥
అముం సుపర్ణం గరుడం॥ ౭౧౭॥ అధీతి॥ అధిగతాని ప్రాప్తాని నిగమా యయా
స్యం గానిశీపార్దీనియోనసః తథోక్తో౽పి ॥ సుపర్ణో౽సి గరుత్మాన్ త్రివృ
త్తే శిరో గాయత్రం మిత్యాదిశ్రుతేః, ద్విజరాజః బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠో౽పి, పక్షి
ప్రభుశ్చ, అచ్యుతం భగవంతం దధానో౽పి, గరుడః, భిల్లపల్లికాం హిర
ణ్యపురం నామ శబరగ్రామం కథం కారం కథమిత్యర్థః, నిజగార భక్షిత
వాన్॥ ౭౧౮॥ పక్షీతి॥ నిగరణే భక్షణే విజృంభితం ప్రకటీకృతం॥ ౭౧౯॥
గరుడ ఇతి॥ గరుడః కిల్బిషైః మహాపాపైః ఆవిలం సాంద్రం, ఖలభిల్లానాం
జాతం బృందం, గిరన్ భక్షయన్ సన్, తస్య కిరాతసమూహస్య అంత
రే- ఉషితం తైస్సంకీర్ణమిత్యర్థః- ఇలాసురం బ్రాహ్మణం కంచిత్, జాగ్ర
లాత్ కంఠాత్- పన్నగేశయోః భగవాన్- ప్రసన్నం శరణాగతం జనం- భ
వతః సంసారాదివ- నిరజీగలత్ నిరగిరత్ వాన్॥ ౭౨౦॥ హంతేతి॥ శతమం
తపురందరస్య పక్షీంద్రస్య, అస్య గరుడస్య- స్వచ్ఛందానికంపకాః ॥ ౭౨౧
స్వేతి॥ అండజేంద్రః గరుడః- పక్షయోః నిర్జయోర్వాతేన ఉద్ధతేన ధరణ్యాః
రజసా చ్ఛన్నం- స్వస్య జైత్ర్యేన- అరుణేన ప్రేత్యైః ప్రేరణీయైః హరిభిర

వాతోద్గతధరణీరజశ్ఛన్నమేతజ్జవేన। కల్లోలైరుల్లలద్భిః ప్రచలజలనిధేః
క్షాళయన్ ఘూర్ణదర్ణః ప్రేంఖడ్డిండీరఖండశ్ఛలకుసుమకులైర్మండ
యత్యండజేంద్రః॥ ౭౨౨॥ పునరభిధ్యాయన్ ॥ ౭౨౩ ॥ యద్వీక్షాధై
ర్యరక్షాంకిలపులకభృతాం ధావతాం దైవతానాం సేవాసమ్మర్దకాలే
గిరిశఫణిగణాద్బిభ్యతామభ్యతాసీత్ । సోయంగాంగేయపృథ్వీధరవరశి
ఖరచ్ఛాయసచ్ఛాయ కాయః భిందన్ బృందం రిపూణాం కలయతు కుశ
లంఛాందసోనశ్శకుంతః॥ ౭౨౪ ॥ పునస్సవిస్మయం ॥ ౭౨౫ ॥ నగరూప
ముపైతీయుక్తమంగీకృతశాఖోపిసుపర్ణ ఉన్నతోపి। వినతైకవిధేయ ఏష

శైవ్రరాశ్రితః రథః యస్యతస్యఘృణిమతస్సూర్యస్య మండలస్థేనఅచ్యుతే
న ఆప్యంప్రాప్యం-సన్మార్గం ఆకాశంచ-ఏతస్యపక్షవాతస్యజవేన-ఉ
ల్లలద్భిః-ఉద్యద్భిః-కల్లోలైః పృథుతరంగైః, క్షాళయంత్సన్ - ఘూర్ణతః క్షు
భ్యతః-అర్ణసః సముద్రోదకాత్ ప్రేంఖతాం ఉద్గచ్ఛతాం డిండీరఖండా
నాం ఫేనశకలానాం ఛలం వ్యాజో యేషాం తైః కుసుమానాం కులైః రాశిభిః మం

డయతి భూషయతి॥ ౭౨౨॥ ౭౨౩॥ యదితి॥ సేవాయాం భగవత్పూజాయాం
సమ్మర్దః, అహంపూర్వికయాయాగపద్యకృతః తత్కాలే- గిరిశస్యరు
ద్రస్యఫణిగణాత్ బిభ్యతాం అతఏవపులకభృతాం భయాద్రోమాంచపూ
ర్ణానాం అతఏవ ధావతాం దైవతానాం దేవానాం-యస్యవీక్షాదర్శ
నం ధైర్యరక్షామభ్యతాసీత్ విస్తారయామాస- కిలేత్యైతిహ్యే-గాంగేయ
పృథ్వీధరస్యమేరోః వరశిఖరస్యఛాయాపీతకాంతిః తేనసచ్ఛాయస్సమా
నకాంతిః కాయః యస్యసః-సోయంఛాందసః వేదమయః శకుంతః ప
క్షీగరుడః- నః అస్మాకంరిపూణాంబృదం భిందంత్సన్- కుశలంకలయతు

ఘటయతు ॥ ౭౨౪॥ ౭౨౫ ॥నగేతి॥ అంగీకృతాః స్వీకృతా అవయవీకృతా
శ్చశాఖాః శిఫాః బుగాదయశ్చయేనసః- శోభనాని పర్ణాని పత్రౌచ య
స్య కించ- ఉన్నతోపి-నగస్యవృక్షస్యరూపం ఆకృతిం మేరుసామ్యంచ-
ఉపైతీతియుక్తం-కింతు-వినతానాం నమ్రాణాం వినతాయా నామమాతుశ్చ

చిత్రంస్థిరమామోదమధాన్మధోర్విపక్షాత్ ॥ ౨౨౬॥ అథపర్వతఃపురీంని
రీక్ష్యసాంజలిబంధం॥ ౨౨౭॥శ్రీవల్లభదాసేభ్యశ్శ్రీరంగక్షేత్రనియతివా
సిభ్యః। త్రుటితభవతాపేభ్యః నమోస్తుకృతశిష్యవృద్ధివికాసేభ్యః॥ ౨౨౮॥
కృశానుః॥ సర్వానేతత్పురవాస్తవ్యాన్మన్యస్మభవాన్నమస్కార్షీత్ ॥
౨౨౯ ॥ యతః॥ నిబిరీసగుణస్తోమైర్హరిదాసైరలంకృతే। అట్టశూలాః
కతిపయేపట్టణేస్మిన్ప్రతిష్ఠితాః ॥ ౨౩౦॥ నిరూప్యసవిస్మయం ॥ ౨౩౧॥
శక్రాద్యర్థంమహాపిరఘుహరంశౌరిణాస్వాదితం యద్దత్తం విత్తగ్రహణచ
పలాః కేపివిక్రీణతేతత్॥ ధామశ్రీమద్వ్యాదిరఘుజితాదీయతే స్వీయమేతే
నోత్సృష్ట్యంతేధనకణతృషాతచ్చవిక్రీణతేజ్ఞాః ॥ ౨౩౨ ॥ విశ్వావసుః॥మం

పకంయథాతథాపిధేయఃవశంవదః-పక్షఃనగరూపవాన్, మధోర్వసంతస్య
రాక్షసస్యచ,విపక్షాత్ శత్రోర్భగవతశ్చ, స్థిరంఆమోదం సౌరభంఆనం
దంచ, అధాత్ ధృతవానితీ దంతుచిత్రం, శ్లేషానుప్రాణితో విరోధాభా
సః॥౨౨౬॥ ౨౨౭॥ శ్రీతి॥స్పష్టపషశ్లోకః ॥౨౨౮॥ ౨౨౯॥ నిబిరీసేతి॥
నిబిరీసః సాంద్రఃగుణానాంస్తోమః రాశిర్యేషాంతైఃహరిదాసై రలంకృతే
అస్మిన్పట్టణే శ్రీరంగే,కతిపయేజనాః అట్టంఅన్నంతస్యశూలాః విక్రేతా
రః, అట్టశన్నమితిప్రోక్తం శూలంగద్విక్రయోమతఇతికోశః, ప్రతిష్ఠితాః
వర్తంతే ॥౨౩౦॥ ౨౩౧॥ శక్రేతి॥శౌరిణారంగేశేనఆస్వా దితంతస్మైని
వేదితమిత్యర్థః,అతిపవఅఘహరం,యత్ మహః అన్నం, శక్రాదయఃఇం
ద్రాదయఃఆవరణదేవతాఃతదర్థంశర్వబలిత్వేనేత్యాహూవత్, దత్తం తద్ధవి
విత్తగ్రహణచపలాః, కేపిఅన్యాంతవాప్రాత్యా ఇత్యర్థః, విక్రీణతే, కించ,
రఘుజితారంగేశేన,పతేభ్యః విత్తగ్రహణచపలేభ్యః శ్రీమత్స్వీయంధా
మవైకుంఠం, దీయతేయది,తదా తేనాపిపతేఅజ్ఞాః, నోత్సృష్ట్యంతే,కిం
తు,తచ్చపరమపదమపి, ధనస్యకణతృషాలోభేన,విక్రీణతేఏవ, అత్రపర
మపదవిక్రయేణసంభావనేన కిముతాన్యస్య విక్రయణ మిత్యర్థాపత్తి
ప్రతీతేరలంకారేణాలంకారధ్వనిస్తేనసై తేభ్యఃపదేప్రాత్యా ఇతివస్తుధ్వద

మతేమాహైనం॥ ౨౩౨॥ ౨౩౩॥ కింకింనజీర్యతిముకుందపదారవిందద్వంద్వా
భివందనకృతామిహ దేహభాజాం। అత్యద్భుతౌషధవిశేషనిషేవకాణామా
పాదయేత కిమునర్థమపథ్యసేవా ॥ ౨౩౪ ॥ సమంతతః పురీం నిరీక్ష్య స
శ్లాఘం॥ ౨౩౫ ॥ రంగాదన్యదనంగారేః కంసారేర్వాస్థలేష్వహో। కిం
దృష్టం కిమపి క్షేత్రం సప్తప్రాకారవేష్టితం ॥ ౨౩౬ ॥ కృశానుః॥ వయస్య
మైవం వోచః ॥ ౨౩౭ ॥ యతః॥ అభ్యర్ణేఽస్య పురస్యైతదధిసహ్యాత్మజా
తటం। శైవక్షేత్రమవేక్షేథాస్సప్తప్రాకారసంవృతం॥ ౨౩౮॥ విశ్వా
వసుః॥ విహస్య॥ సత్యం జటాధరప్రాకారసంవృతస్యాస్య శ్లేషనైపుణ్యాన్నై
వ రంగస్యాధమ్యం సమర్థనీయం॥ ౨౩౯ ॥ నిపుణం విభావ్య॥ ౨౪౦॥ నం
దత్కందర్పదర్పక్షపణ నిపుణదృగ్వహ్నిసంపన్నఫాలారుణ్యాః ఫణ్యాగ్రగ

నిశ్వ॥ ౨౩౩ ॥ కిమితి॥ ఇహ రంగక్షేత్రే, ముకుందపదారవిందద్వంద్వస్య
అభివందనం కుర్వంతీతి కృతాం దేహభాజాం జనానాం, కింకిం పాపం న జీర్య
తి నశ్యతి, సర్వం నశ్యత్యేవేత్యర్థః, తథాహి, అత్యద్భుతస్యౌషధ
విశేషస్య నిషేవకాణాం రుగ్ణానాం పుంసాం, అపథ్యానాం వస్తూనాం సే
వా భక్షణం, అనర్థం దేహోపద్రవం, ఆపాదయేత ఘటయేత కిమితి కా
కుః న ఘటయేత్ నైవేత్యర్థః ॥ ౨౩౪॥ ౨౩౫॥ రంగాదితి॥ అనంగారేశ్శి
వస్య క్షేత్రేషు వా, కంసారేః కేశవస్య క్షేత్రేషు వా, రంగాత్ అన్యత్ స
ప్తభిః ప్రాకారైః వేష్టితం క్షేత్రం కిమపి, దృష్టం కిమితి కాకుః న దృష్టమేవే
త్యర్థః॥ ౨౩౬॥ ౨౩౭॥ అభ్యర్ణ ఇతి॥ యతః, అస్య పురస్య రంగస్య,
అభ్యర్ణే సమీపే, అధి సహ్యాత్మజాతటం కావేరీతీరే, సప్తప్రాకార వేష్టి
తం, సప్తస్య జటాధరస్యేతి చ, ఏతత్ శైవం క్షేత్రం జంబుకేశ్వరం నామ,
అవేక్షేథాః పశ్య॥ ౨౩౮॥ సత్యమితి॥ జటాధరస్య శివస్య సంబంధిభిః ప్రా
కారైః చతుర్భిః సంవృతస్య అస్య జంబుకేశ్వర క్షేత్రస్య, శ్లేషస్య సప్త
శబ్దగతస్య నైపుణ్యేన, ప్తయా జటయా సహిత స్సప్త ఇతి చాతుర్యేణైవ॥
౨౩౯॥ ౨౪౦॥ నందదితి॥ నందతః బ్రహ్మాదికీటాంతజయేన హృష్యతః కం

ణ్యాపశ్రీకరమయతయాభీషణో భూషణైర్యః । కాంతస్స్వాంతఃపురస్స్రక్ కబళితగరళో రాజతే రాజతాద్రౌ మహ్యాంసహ్యాత్మజాగ్రే విహరతి స చిరం శంకరశ్శంఖరోచిః ॥ ౭౪౧॥ కృశానుః ॥ సఖే నాత్రస్థాతవ్యం యదిహావిశ్వవిలక్షణారీతిరాలక్ష్యతే ॥ పశ్య ॥ ౭౪౨॥ యేతో యైర్నా దేయైరభిషిక్తాస్తే హి తాపముజ్ఝంతి । ప్రత్యుత జహాతి తాపం కావేరీ శంకరాభిషేకేన ॥ ౭౪౩ ॥ విశ్వావసుః॥ కుత ఏవం॥ ౭౪౪॥ కృశానుః॥ శృణు తావత్ ॥ ౭౪౫॥ గంగానుషంగాద్యమునా సదర్పేత్యసహ్యా తాపాబత సహ్యకన్యా । గంగాధరే సైవ్వరభిషిచ్యమానే తోయైస్స్వయం తాపమియం జహాతి ॥ ౭౪౬ ॥ విశ్వావసుః॥ ఈదృశం దూషణం గుణగ్రాహిణాము భిమతమేవ ఇత్యన్యతో విమానం ప్రస్థాప్య సానందం ॥ ౭౪౭ ॥ అమీఖలు ॥ వ్యాళాధీశేశయశుభ

దర్పస్య యోఽదర్పః పూర్వోక్తజయజన్యస్తస్య క్షపణే నాశనే నిపుణాయాం దృశియో వహ్నిస్తేన సంపన్నం సత్పృథ్వం గాఫాలే ఆరుణ్యం యస్య సః, ఫణ్యగ్రగణ్యానాం సర్పశ్రేష్ఠానాం ప్రకరమయతయా సమూహాత్మకత్వేన, భూషణైః హారకేయూరాదిభిః, భీషణః భయంకరః, కబళితగరళః, యశ్శంకరః, రాజతే రజతమయే, అద్రౌ కైలాసే, రాజతే ప్రకాశతే సోయం శంఖరోచిశ్శంకరః, స్వాంతఃపురస్స్రక్ కాంతః మనోజ్ఞశ్చ సన్, అనేన సేవాసౌలభ్యం సూచ్యతే, మహ్యాం సహ్యాత్మజాగ్రే జంబుకేశ్వర క్షేత్రే, చిరం విహరతి క్రీడతి॥ ౭౪౧॥ సఖ ఇతి ॥ విశ్వస్మాత్ విలక్షణా విచిత్రా॥ ౭౪౨ య ఇతి ॥ హి యస్మాత్ యే జనాః నద్యా ఇమాని నాదేయానితైస్తోయైః, అభిషిక్తాః, తే జనాః, తాపం ఉజ్ఝంతి, ప్రత్యుత తద్విరుద్ధమిత్యర్థః, కావేరీ నదీ, శంకరస్య అభిషేకేణ తాపం జహాతి, తతః విశ్వ విలక్షణేతి సంబంధః ॥ ౭౪౩॥ ౭౪౪॥ ౭౪౫॥ గంగేతి॥ యమునా నదీ, గంగాయా అనుషంగాత్ సంగమాత్, సదర్పా ఇత్యాలోచ్యేతి శేషః, అసహ్యతాపా దుర్భరమనస్తాపా, బతేతి ఖేదే, ఇయం సహ్యకన్యా సైవ స్వీయైః తోయైః శుద్ధైః గంగాధరే శివే అభిషిచ్యమానే సతి, స్వయం తాపం పూర్వోక్తం,

స్థలభూషితేళాః క్ష్వేళాశనాయతనసాంద్రితరాంతరాళాః । చోళావి
భాంతిపవమానవిహారవేళాడోలాయమానసహకారనవప్రవాళాః॥ ౨౪౮
నిపుణంవిభావ్యసౌత[illegible]ంతం ॥ ౨౪౯ ॥ నాగవల్లీమతల్లీభిఃకామినీభిరివాద
రాత్ । పరిరబ్ధాఃప్రమోదంతేక్రముకాఃకాముకాఇవ ॥ ౨౫౦॥ ఇతశ్చ
భవానవేక్షతాం ॥ ౨౫౧॥ అభ్రంలిహానహహపశ్యమరుద్వృధాయాఃరో
ధోరుహాఃస్పృథులఫలాన్నిహనారికేళాన్ । ఆగచ్ఛతేసవితృమండలమాశ్రి
తాయనాథాయభక్తితఇవాత్తనవోపహారాన్ ॥ ౨౫౨॥ కృశానుః ॥మమ
త్వేవంమతిః॥ ౨౫౩॥ లోలద్దీర్ఘదళాబృహత్తరఫలావాతోల్లలద్ధూళిభి
శ్ఛన్నాఃప్రాంశుతమాఃస్ఫురంతిపురతోయేనారికేళద్రుమాః । భూమా

జహాతిస్వస్యా అపిగంగానుషంగలాభాదితిభావః॥ ౨౪౭॥ ౨౪౮॥వ్యాళే
తి॥ వ్యాళాధిపే శయస్య విష్ణోః శుభైఃస్థలైరాలయైః భూషితా, ఇళా
భూమిః యేషాం తే, క్ష్వేళాశనస్య శివస్య ఆయతనైరాలయైస్సాంద్రిత
రాణి అంతరాళానిమధ్యభాగాః యేషు తే, పవమానస్యవాయో ర్విహా
రవేళాసు సంచారకాలేషు డోలాయమానానిచలంతి సహకారాణాం
చూతవిశేషాణాం నవానిప్రవాళానివల్లవాయేషు తే, చోళాః జనపదాః,
విభాంతి॥ ౨౪౮ ॥ ౨౪౯॥ నాగేతి॥ నాగవల్లీమతల్లీభిః శ్రేష్ఠతాంబూలీలతా
భిః కామినీభిరివ, ఆదరాత్, పరిరబ్ధాః వేష్టితాః ఆలింగితాశ్చ, క్రముకా
వృక్షాః కాముకాఇవ, ప్రమోదంతేహృష్యంతి॥ ౨౫౦॥ ౨౫౧॥అభ్రమి
తి॥ మరుద్వృధాయాః కావేర్యా రోధసితీరే రుహంతి జాయంతఇతిరో
ధోరుహాః,అభ్రం ఆకాశంలిహంతీతిస్పృశంతీతితల్లిహాన్ అత్యున్నతాన్
పృథుఫలాన్ నారికేళాన్, సవితుర్మండలం సూర్యబింబమాశ్రితాయ
ఆగచ్ఛతే, నాథాయభగవతే, భక్తితః ఆత్తఃనవఃఉపహారః ఉపాయనం
యైస్తథోక్తాని వేత్యుత్ప్రేక్షా, ఇహపశ్య, అహహేత్యాశ్చర్యే॥ ౨౫౨॥
మమేతి॥ మతిరభిప్రాయః॥ ౨౫౩ ॥ లోలదితి॥ లోలద్దీర్ఘదళాః, బృ
హత్తరఫలాః, వాతేనఉల్లలంతీభిః ఉద్గచ్ఛంతీభిః ధూళిభిశ్ఛన్నాః,ప్రాం

స్వాదనపాత్రభాజిన ఇమే ద్రాఘిష్ఠచంచజ్జటాః భస్మోద్ధూళితమూర్తయో
వివసనాః పాషండభేదా ఇవ॥ ౨౫౪॥ విశ్వావసుః॥ సహాసమసన్యతో నిర్ది
శ్య ॥ ౨౫౫॥ పద్మిన్యాకర్షోచితగంధప్రసవాన్ ప్రపశ్య పున్నాగాన్ అ
తనాగ్రాశుగకలనాత్సంప్రాప్తానధికరేణుసంపర్కం॥ ౨౫౬ ॥ పార్శ్వ
తో వీక్ష్య ॥ ౨౫౭ ॥ అహో మహోన్నతా జనపదానామమీషామభిజా
తతా॥ ॥ ౨౫౮॥ పశ్య॥ జ్యోతిష్టోమస్సాంగఉక్థ్యోతిరాత్రోప్యప్తోర్యా
మ షోడశీ వాజపేయః। ప్రౌఢా యజ్ఞాః పౌండరీకాదయో వా చోళేష్వే
తే నిత్యమేవ క్రియంతే॥ ౨౫౯॥ కించ॥ గృహే గృహే పశ్య కృతాగ్నిహో

శుతమా అత్యున్నతాః, యే నారికేళద్రుమాః పురతః స్ఫురంతి, ఇమే నారి
కేళవృక్షాః, ద్రాఘిష్ఠాః అత్యాయతాః చంచంత్యః ప్రకాశమానాః జ
టా ఏషాం తే, రసాస్య ఆస్వాదనస్య పాత్రం భజంతి గృహ్ణంతీతి తద్భా
జినః, భస్మోద్ధూళితమూర్తయః, వివసనాః, పాషండభేదాః గోసాహి
న ఇవ, స్ఫురంతి॥ ౨౫౪ ॥ ౨౫౫ ॥ పద్మినీతి॥ పద్మినీనాం పద్మలతానాం
స్త్రీణాంచ ఆకర్షణేః స్పర్ధాయా వశీకరణంచ తస్యోచితాని గంధప్రసవాని
సుగంధకుసుమాని మదప్రసవాంశ్చ యేషాం తాన్, అతనోర్మహతః ఉగ్ర
స్య చ ఆశుగస్య వాయోః అతనోర్మన్మథస్య ఉగ్రాణాం ఆశుగానాం బా
ణానాం చ ఆకలనాత్ యోగాత్, అధికేన రేణునా కరేణుషు గజస్త్రీషు అధిక
రేణు, విభక్త్యర్థేఽవ్యయీభావః సంపర్కం సంబంధం సంభోగంచ, సం
ప్రాప్తాన్ పున్నాగాన్ వృక్షాన్, పురుషగజాంశ్చ, ప్రపశ్య, అథవా, ప
ద్మినీజాతస్త్రీవశీకరణోచిత సుగంధకుసుమాన్, అధికః రేణుః రజో యా
సాం తాసాం తరుణీనాం సంపర్కం సంభోగం సంప్రాప్తాన్ పున్నాగాన్
పురుషశ్రేష్ఠాంశ్చ ప్రపశ్యేతి సంబంధః॥ ౨౫౬॥ ౨౫౭ ॥ అహోఇతి ॥
అభిజాతతా, రమణీయత్వం॥ ౨౫౮॥ జ్యోతిష్టోమ ఇతి॥ జ్యోతిష్టోమాద
యః యజ్ఞభేదాః, పంచచతుస్త్రిద్వ్యేకరాత్రసంస్థాకాః ప్రౌఢాః మ
హాంతః అతిపంచరాత్రసంస్థాకాః పౌండరీకాదయశ్చ యే యజ్ఞాస్సంతి

త్రాశ్శాస్త్రౌషధోల్లాఘహృదో విదోషాః పుణ్యోత్తరాః పండితపుండరీకాః పునంతి వైదేకథనా జగంతి ॥ ౨౬౦॥ కృశానుః॥ ఏతద్విషయవిషయా శ్లాఘానుశ్లాఘానకర్తవ్యా, యత ఏతద్దేశవసతాం సతామప్యనేకప్రకారా దురాచారా ఉపలభ్యంతే॥ ౨౬౧ ॥ స్నాంతి ప్రాతరధిస్రవంతి విధివత్సంధ్యాదికర్మాచరంత్యగ్నీనాదధతే మఖాన్విదధతే శాస్త్రాణి చాధీయతే। అభ్యర్చంతి సురాన్పరార్ధ్యకుసుమైరంచంతి కిం చాతిథీ నన్నైః కింతు పురాతనైస్తనుమమీ పుష్యంతి దుష్యంత్యతః॥ ౨౬౨॥ పునర్నిరూప్య సవిస్మయం॥ ౨౬౩ ॥ కష్టమేతద్దేశవాసినీనాం విలాసినీనాం నిత్యమేవ లజ్జావ్యుత్పత్తిరాహిత్యం ॥ ౨౬౪॥ తథాహి ॥ అపి హంత చోళవాసస్థైర్యవతీనాం చి

త ఇమే యజ్ఞాః చోళేషు జనపదేషు, నిత్యం, క్రియంతే, ద్విజైరితి శేషః ॥ ౨౫౯ ॥ గృహేతి॥ శాస్త్రాణ్యేవౌషధాని తైరుల్లాఘం నిర్మలం హృత్ యేషాం తే, అతఏవ, కృతాగ్నిహోత్రాః, విదోషాశ్చ, వైదేకథనాః, పండితాః పుండరీకాః వ్యాఘ్రా ఇవ పండితశ్రేష్ఠాః, పుణ్యోత్తరాస్సుకృతప్రధానాస్సంతః జగంతి, పునంతి, పశ్య॥ ౨౬౦॥ ఏతదితి॥ ఏషవిషయః చోళదేశః విషయః గోచరః యస్యాస్తాదృశీ, శ్లాఘాస్తోత్రానుస్తోత్రం ముహుస్తోత్రమితి యావత్ ॥ ౨౬౧॥ స్నాంతీతి॥ అమీ చోళదేశవాసినో బ్రాహ్మణాః, ప్రాతఃకాలే, స్రవంత్యాం నద్యాం కావేర్యాం వా అధిస్రవంతి స్నాంతి, సంధ్యాదికర్మ విధివదాచరంతి, అగ్నీన్ త్రీన్ అదధతే ఆహితాన్ కుర్వంతి, మఖాన్ దర్శపూర్ణమాసాదీన్, విదధతే కుర్వంతి, కిం చ, శాస్త్రాణి అధీయతే అభ్యస్యంతి, సురాన్ అదిత్యాంబికా విష్ణుగణనాథమహేశ్వరాన్, పరార్ధ్యైః శ్రేష్ఠైః కుసుమైః అభ్యర్చంతి, కిం చ, అతిథీన్ అంచంతి పూజయంతి, కింతు పురాతనైః పర్యుషితైరన్నైః తనుం శరీరం పుష్ణంతి॥ పా॥ పుష్యంతి పోషయంతి అతః పర్యుషితాన్న భక్షణాత్, దుష్యంతి ప్రత్యవయంతి॥ ౨౬౨॥ ౨౬౩ ॥ కష్టమితి ॥ వ్యుత్పత్తిః జ్ఞానం॥ ౨౬౪॥ అపీతి ॥ చిరాయ, చోళస్య కంచులికాయాః వాససః ప్వ

రాయయువతీనాం । అపకంచులికాబంధౌ కుచకుంభావితి విరుద్ధముపల
బ్ధం ॥ ౭౬౫ ॥ కించ॥ అగూఢగాఢస్తనకుంభికుంభసంభోజడంభోదయ
జైత్రనేత్రం । చిత్తేనధత్తేబత చోళదేశస్త్రైణంప్రవీణంరతికాంతబాణం॥
౭౬౬॥అపిచ॥ నవార్తవమహోత్సవేనను సహస్రశస్సంగతాః గృహో
ద్బహిరశంకితం గదితకామగాథాశతాః। అహార్యకఠినస్తనప్రకటనాదనా
గస్వినోమునేరపిమనోధృతించులుకయంతిచోళాంగనాః॥ ౭౬౭॥ కించ॥ న
కేశేషు స్నేహోనచనయనయోరంజనకథానవాపీటీవస్త్రైనచకుచతటే
చందనరసః । నచాల్పోప్యాకల్పోనచసువసనంనైవకుసుమం స్నపా
త్యంపాపానాంఫలమధనగేహేషు సుదృశాం ॥ ౭౬౮ ॥ అపిచ ॥ అం
సౌచెమదకుంభభారకఠిణితావంఘ్రీపునర్గోమయస్నాయన్నాట్యమలీమ
సౌకరతలంఘూసచ్ఛిదాకర్కశం । పాకాగ్నివృద్ధితధూమమేళనగళద్బా

యోః చోళదేశేవాసస్యనివాసస్యచస్థైర్యాంస్థిరత్వంతద్వతీనామపియువ
తీనాంకుచకుంభౌ అపగతఃకంచులికాయాఃబంధఃసంబంధఃయాభ్యాంతథో
క్తౌ ఇత్యాకారకం విరుద్ధంవిపర్యాసః ఉపలబ్ధందృష్టం॥ ౭౬౫ ॥అగూఢేతి॥
అగూఢౌ అనాచ్ఛాదితౌ గాఢౌ నిరంతరౌ స్తనౌ కుంభినః గజస్య కుంభావి
వయస్యతత్, అంభోజస్యడంభోదయజైత్రగర్వసమృద్ధిహరణే నేత్రే
యస్యతత్, చోళదేశేస్త్రైణం(స్త్రీ)సమూహః, ప్రవీణంరతికాంతస్య బా
ణంలజ్జారూపం, చిత్తే,నధత్తేనవహతి,బతేతిఖేదే, కులాంగనానాం లజ్జా
రాహిత్యాద్విరుద్ధమితిభావః ॥ ౭౬౬॥ నవేతి॥ చోళాంగనాఃనవమార్త
వంకన్యాయాః ప్రథమరజోదర్శనం తదేవమహానుత్సవః తస్మిన్, గృ
హాద్బహిర్భాగే, సహస్రశః ఆసహస్రసంఖ్యం, సంగతాస్సృత్యః, అ
శంకితంయథాతథాగదితానిభాషితానికామగాథానాం సంభోగాభిలాప
కగ్రామ్యశబ్దానాంశతానియాభిస్తాస్తథోక్తాఃఅనాగస్వినః నిరపరాధినః
మునేరపి, మనసిధృతింధైర్యం, అహార్యౌపర్వతౌతద్వత్కఠినయోఃస్తన
యోఃప్రకటనాత్ప్రత్యక్షీకరణాద్ధేతోః,చులుకయంతినాశయంతి, అత్ర

ష్ఠాని లేహ్యోచలేకష్టంరిక్తగృహేష్వస్నుషాత్వనరకఃస్త్రీణామహోహామస్పృహః‖ ౭౬౯ ‖ విశ్వావసుః‖ వయస్యమామాషయచోళమండలవాసినో జనాన్‖ ౭౭౦‖యాభిస్సర్వపదార్థశుద్ధిరుదితా తాస్వప్సు దేవార్పితం నిక్షిప్తంనిశిర క్షితంశుచిహవిఃభక్ష్యేత చేత్కా క్షతిః| త్యాజ్యం శాస్త్రనిషేధతస్తదితి చేత్సా జ్యం సతైలంచతద్భోజ్యం పర్యుషితం స్మరంతియదతో యోజ్యంనతద్దూష ణైః ‖ ౭౭౧ ‖ కించ‖ పాతివ్రత్యముపేత్యనిత్యమనఘాచారావదాతాత్మ నాంచోళీనాంయదికంచుకంనకుచయోర్మాలీమసీకాతతః| నారీణాంసు రతోపయోగ్యవయవస్పష్టీకృతిర్దోష ఇత్యుక్తశ్చేదధరాపిధానమపి కిం నస్యాత్సదావాససా ‖ ౭౭౨‖ పార్శ్వతోవలోక్య సశ్లాఘం ‖ ౭౭౩ ‖

మునేరపీత్యపినాకిముతకాముకనఇత్యర్థాపత్తిఃప్రతీయతే ‖ ౭౬౭ ‖౭౬౮‖ ౭౬౯‖౭౭౦ ‖ పర్యుషితాన్నభక్షణదూషణముద్ధరతి‖యాభిరితి ‖ యాభి రద్భిః, సర్వేషాంపదార్థానాంపవిత్రాణాంచశుద్ధిరుదితా, శాస్త్రేణేతి శేషఃతాసుఅప్సునిక్షిప్తం, దేవానామర్పితంనివేదితం,నిశిరక్షితంశ్వమార్జా లాదిభ్యఇత్యర్థః,అతఏవశుచిత్రిధాపరిశుద్ధం,హవిరన్నం,భక్ష్యేత చేత్,క్ష తిర్దూషణం, కా,నకాపీత్యర్థః,తత్పర్యుషితమన్నంశాస్త్రేణనతుయుక్త్యా నిషేధతః త్యాజ్యంచేత్, సాజ్యం సతైలంచ తత్పర్యుషితమన్నంయద్యస్మాత్ భోజ్యంస్మరంతి, ఘృతాక్తం తైలసంగతమిత్యాది నేతిభావః, అతః కారణాత్ తత్పర్యుషితాన్నందూషణైర్న యోజ్యం నసంఘట నీయమిత్య ర్థః నిషేధవద్విధేరపిశాస్త్రీయత్వాదితిభావః ‖ ౭౭౧‖ నిష్కంచులిక త్వాదిస్త్రీదూషణం నిరస్యతి ‖ పాతివ్రత్యమితి ‖పాతివ్రత్యంధర్మము పేత్య,నిత్యం అనఘేన ఆచారేణ అవదాతాత్మనాంశుద్ధచిత్తానాం, అత ఏవ, చోళీనాం చోళదేశస్త్రీణాం, కుచయోః కంచుకంనాస్తియది, తతః కంచుకాభావాత్, మాలీమసీమాలిన్యం, కా, నకాపీత్యర్థః,సురతేఉప యోగినాం అవయవానాం స్పష్టీకృతిః ప్రకాశనం, నారీణాం దోషఇ త్యుక్తఇతిచేత్- వాససాఅధరస్య సురతోపయోగినః అపిధానం ఆచ్ఛా

అస్యదేశస్యభాగ్యవత్తాఖల్వియత్తాపరిత్యక్తా॥ ౨౨౪॥ యతోఽత్ర॥ మణిమయఫణితల్పే మల్లికాపుంజకల్పే శమితజగదభద్రం సంశ్రయన్యోగనిద్రాం । దహరకుహరవర్తీ దేవతాచక్రవర్తీ దళితదురితబాణో దృశ్యతే కుంభఘోణే॥ ౨౨౫॥అంతర్నాగరికీంజనతాం నవేక్ష్యసశిరఃకంపం॥ ౨౨౬ స్నాత్వాసహ్యసుతాజలేషుచితమాభూత్వాజపాదిక్రమైర్హుత్వాగ్నౌ చహవిఃకృతేతరగిరాంకృత్వాచపారాయణం।నత్వాశార్ఙ్గధరంభవామయహరంస్తుత్వాచతంభక్తితశ్శ్రేష్ఠాఃకాలమమీ క్షిపంతిబహవః శ్రీకుంభఘోణేద్విజాః॥ ౨౨౭ ॥కుటీషుగోపీరుచిరాసుయోఽర్కభూతటీషుగోపా

దనంకింకుతః సదానస్యాత్ నభవేత్, సర్వదేశ్యానామితి శేషః॥ ౨౨౨॥ ౨౨౩॥ అస్యేతి॥అస్యచోళదేశస్య, భాగ్యవత్తాధన్యతా, ఇయత్తయాపరిమిత్యాపరిత్యక్తా, అపరిమితేత్యర్థః॥ ౨౨౪॥ మణీతి॥ దహరకుహరేదహరాకాశేవర్తీ అంతర్యామీత్యర్థః, దేవతానాంచక్రవర్తీభగవాన్ దళితః దురితంబాణఇవయస్మిన్ కుంభఘోణే నామక్షేత్రే, మల్లికానాం పుష్పాణాం పుంజేనతుల్యేతల్పే, మణిమయఃఫణీశేషఏవతల్పంశయనంతస్మిన్ శమితంనాశితంజగతఃఅభద్రం అశుభంయయాతాం, యోగః స్వాత్మనిమనోలయఃతన్మయీంనిద్రాంసంశ్రయంత్సన్, దృశ్యతే, అత్రత్యైరితిశేషః॥ ౨౨౫॥అంతరితి॥ నగరేభవాంనాగరికీం,జనతాంసమూహం॥ ౨౨౬॥స్నాత్వేతి॥శ్రీకుంభఘోణేశ్రేష్ఠాఃబహవః అమీద్విజాః, సహ్యసుతాజలేస్నాత్వా,జపాదిభిః,క్రమైఃకర్మభిశ్శుచితమాఃభూత్వా,అగ్నౌహవిర్హుత్వాచకృతాగ్నిహోత్రాఇత్యర్థః,కృతేతరగిరాం వేదానాంపారాయణం బ్రహ్మయజ్ఞంచకృత్వా, భవస్య సంసారస్యైవఆమయస్యరోగస్యహరంశార్ఙ్గధరంనత్వా, తంభగవంతంభక్తితఃస్తుత్వాచ, కాలంక్షిపంతిగమయంతి॥ ౨౨౭ ॥ కుటీష్వితి ॥ అర్కభువఃయమునాయాః తటీషు, గోపీభిః రుచిరాసుకుటీషుకుంజేషు,చరన్యోభగవాన్, గోపాలఇతిప్రథితః।ప్రసిద్ధఃఅగణ్యవైభవఃఅచింత్యమహిమా, సఃగోపాలః, అకంపంస్థిరం

లక్షితిశుచితిష్వర్ణ। అకంపకారుణ్యముపేత్య మోదతే సచంపకారణ్యగుణ్యవైభవః ॥ ౭౭౮ ॥ అత్రకిలరాజగోపాలపాదకమలముపాశ్రయసాధుజనస్యేదమనుసంధానం ॥ ౭౭౯ ॥ కోపాటోపదశావిశాలపరుషాలాపాదిరూపాశుభవ్యాపారగ్లపితార్థిలోకహృదయైర్భూపాలపాశైరలం । తాపావిష్టసకృత్ప్రపన్నజనముక్త్యాపాదనేదీక్షితం పాపానామపనోదనాయ కుహనాగోపాలమేవాశ్రయే ॥ ౭౮౦ ॥ కృశానుః॥ అత్రాపి మే విరోధపదం ప్రతిభాతి॥ ౭౮౧॥ యతః ॥ న్యస్తపాదస్సుమనసాం శీర్షేషు మధుహార్యహో । మురారాతిద్విరేఫోపి చంపకారణ్యమాశ్రితః ॥ ౭౮౨ ॥ విశ్వావసుః ॥ విరుద్ధానామపి సహావస్థానసంపాదకే దేవే వాసుదేవే కా నామ విరోధకథా॥ ౭౮౩॥ యస్మిన్విలోచనతయా సహపుష్పవంతౌ పర్యంక

కారుణ్యం యస్మింస్తథా, పంచకారణ్యం నామ క్షేత్రం, ఉపేత్య మోదతే క్రీడతీత్యర్థః॥ ౭౭౮॥ ౭౭౯॥ కోపేతి॥ కోపస్య ఆటోపదశాయాం ప్రకాశావస్థాయాం విశాలైః బహుభిః పరుషాః దారుణాః ఆలాపాః ఆదిః యేషాం తద్రూపైః అశుభైర్వ్యాపారైః గ్లపితం ఖేదితం అర్థిలోకస్య యాచకజనస్య హృదయం యేషాం తైః, భూపాలపాశైః రాజాధమైః అలమితి నిషేధ్య, తాపైస్త్రిభిరావిష్టస్య అత ఏవ తస్య సకృదేవ ప్రపన్నస్య తవాస్మీత్యర్పితాత్మనః జనస్య ముక్తేరాపాదనే దానే దీక్షితం, కుహనాగోపాలం కపటస్వీకృతరాజగోపాలరూపం భగవంతమేవ, పాపానాం అపనోదనాయ నాశనాయ, ఆశ్రయే॥ ౭౮౦॥ అత్రేతి॥ అత్ర రాజగోపాలేపి॥ ౭౮౧ ॥ న్యస్తేతి॥ సుమనసాం పుష్పాణాం దేవానాంచ- శీర్షేషు అగ్రేషు శిరస్సు చ- న్యస్తపాదస్సన్- త్యజంత్సన్నితియావత్ - అసౌ మురారాతిర్గోపాలః- ద్విరేఫో భృంగోపి రేఫద్వయఘటితమురారాతిశబ్దవాచ్యశ్చ, మధుహారీ మకరందాదానేచ్ఛుస్సన్ మధునామకాసురభంజకశ్చ- చంపకారణ్యమాశ్రితః అహో ఆశ్చర్యం- భృంగచంపకయోర్నిసర్గవిరోధాదితి భావః॥ ౭౮౨ ॥ విరుద్ధానామితి॥ విరుద్ధానాం స్వాభావికవిరోధా

వాహనతయా ఫణిపక్షిరాజౌ। తేజస్వినౌ ప్రముదితౌ స్థితిమాశ్రయేతే త
స్మిన్నహో భగవతి క్వ విరోధగంధః ॥ ౭౮౪॥ కింబహునా॥ ౭౮౫॥ పరిగతస
హకారైః పాంశుభిర్నారికేళైర్దినకరకరధారాదుష్ప్రవేశాంతరేభ్యః
చుళికితదురితేభ్యశ్చోళదేశస్థితేభ్యో నమ ఇదమఖిలేభ్యో నాథదివ్యస్థలే
భ్యః ॥ ౭౮౬ ॥ కృశానుః॥ భవతు భవత ఏతేషు నమస్కర్తుకామా మమతు
దేవలకాదిదేవాలయోపజీవిదురాచారానాలోచయతో న భవతి నమశ్చికీ
ర్షా ॥ ౭౮౭ ॥ తథాహి॥ వారస్త్రీకుచమర్దిభిర్విరచయంత్యర్ఘ్యాది

నామపి- సహోపస్థానమేకత్ర స్వస్మిన్నివాసః॥ ౭౮౩॥ యస్మిన్నితి ॥ తేజ
స్వినౌ వీర్యవంతౌ కాంతిమంతౌ చ- పుష్పవంతౌ చంద్రసూర్యౌ- ప్రముది
తౌ సంతౌ- యస్మిన్భగవతి- విలోచనతయా నేత్రత్వేన సహస్థితిం ఆశ్ర
యేతే- తేజస్వినౌ ఫణిరాజః శేషః పక్షిరాజః గరుడః ద్వావపి ముదితౌ సం
తౌ- యస్మిన్ పర్యంకత్వేన వాహనత్వేన పర్యంకవాహనతయా, సహస్థితి
మాశ్రయేతే తస్మిన్ భగవతి రాజగోపాలే- విరోధస్య గంధః లేశోపి క్వ కుతో
స్తీత్యర్థః- అహో ॥ ౭౮౪॥ ౭౮౫ ॥ పరీతి ॥ పరిగతాః సర్వతో మిళితాః
సహకారాశ్చూతాః శేషా ఏషు తైః- పాంశుభిరున్నతైర్నారికేళైర్వృ
క్షైః- దినకరస్య సూర్యస్య కరధారయా కిరణపఙ్క్త్యా దుష్ప్రవేశం అంత
రం మధ్యభాగః యేషాం తేభ్యః- చోళదేశస్థితేభ్యః- అఖిలేభ్యః నాథస్య
భగవతః శివకేశవాన్యతరాత్మనః దివ్యస్థలేభ్యః- ఇదం నమః- కరోమీతి శే
షః ॥ ౭౮౬॥ భవత్వితి॥ దేవలకాః స్థావరపూజకాః ఆదిర్యేషాం తాదృశాః
యే దేవాలయోపజీవినః- కింకరాః తేషాం దురాచారాన్- ఆలోచయతః
మమతు నమస్కర్తుమిచ్ఛా న మశ్చికీర్షా న భవతి ॥ ౭౮౭ ॥ వారస్త్రీ
తి॥ అమీ దేవలకాః- వారస్త్రీణాం వేశ్యానాం కుచమర్దిభిః కరైః- దేవ
స్యహారేరర్ఘ్యాది దానం విరచయంతి- తాసాంవీట్యాః చర్వితదత్తతాం
బూలస్య రసేన వాసితైః సురభితైః, వదనైర్వక్త్రైః, మంత్రాన్ అర్ఘ్యా
దికమార్గంగభూతాన్, జల్పంతి ఉచ్చరంతి, కించ, ద్రవ్యం కైంకర్యా

దానంకశ్చైస్తద్వీటీరసవాసితైశ్శ్వపదశ్చైర్జల్పంతిమంత్రానమీ।ద్రవ్యం దేవ
లకాహరంత్యచకితా దేవస్యతత్పూజితాస్వేతాసుప్రతిమాసు హంతభవి
తాకిందేవతాసన్నిధిః ॥౭౮౮॥ కించ॥ ఆఘ్రాతాచతపణ్యాయోవతకథా
నోకర్మణసంధ్యాదికంయైరభ్యస్తమదభ్రసభ్యవచనంనత్వేవవేదాక్షరం
అంధశ్చౌర్యపరైర్మురన్వయభవైస్సూదైరమీభిఃకృతాన్యన్నాద్యానిని
వేదితానిభగవానంగీకరోత్యేషకిం ॥ ౭౮౯॥ విమృశ్య॥ అహోనాకలిమా
హాత్మ్యాదఖిలజనానామనివార్యోవివేకవిపర్యయః॥ ౭౯౦॥ యతః ॥సద్మ
స్వాదరతోర్పితానిహరయేసత్త్వోత్తరైర్భూసురైరన్నాన్యత్రనమానయం
తివిధివత్సిద్ధానివృద్ధాఅపి । దేవస్యాయతనేష్వదంతివిభయాః ప్రాత్యైః

ర్థం,భక్తార్పితధనం, అచకితాఃత్యక్త పరలోకభయాఇతి ప్రతివాక్యము
న్వయః, హరంతిముష్ణంతి తైరీదృశైర్దేవలకైః పూజితాసు, ఏతాసుప్ర
తిమాసు అర్చావిగ్రహేషు, దేవతానాం హరిహరాదీనాం సన్నిధిరా
వేశః, భవితాకిం భవిష్యతికిమితికాకుః, నభవిష్యత్యేవేత్యర్థః హం
తేతిఖేదే॥ ౭౮౮॥ ఆఘ్రాతేతి॥ యైర్దేవాలయపాచకైః, పణ్యాయువతీ
నాం వారస్త్రీణాం సమూహః పణ్యాయోవతంతస్య కథాసల్లాపఏవ, ఆ
ఘ్రాతాఅనుష్ఠితా, సంధ్యాదికంకర్మనో ఆఘ్రాతం-అదభ్రంబహుళం
సభ్యవచనం పరప్రతారకసవినయసుకుమారం వచనం అభ్యస్తంశిక్షితం
వేదాక్షరంతునాభ్యస్తమేవ, అంధసః అన్నస్యచౌర్యపరైః దురన్వయేదు
ష్కులేభవైరమీభిః సూదైర్దేవాలయ పాచకైః, కృతాని పక్వాని అ
న్నాద్యాని అన్నసూపాదీని నివేదితానిసంతిఏషభగవాన్,అంగీకరోతికిమి
తికాకుః॥ ౭౮౯॥ అహోఇతి॥ వివేకపర్యయఃఅవివేకసదసద్విచారమూఢ
త్వమితియావత్॥ ౭౯౦॥ సద్మస్వితి॥ సద్మసుశిష్టగృహేషు, విధివద్యథాచా
రం సిద్ధానిపక్వాని,సత్త్వేనగుణేనఉత్తరైశ్శ్రేష్ఠైః, భూసురైః బ్రాహ్మ
ణైః- హరయేఆదరతః అర్పితాని నివేదితాని అన్నాని, అత్రలోకేజ్ఞా
నేనవయసావృద్ధా అపి, నమానయంతినగృహ్ణంతి, దేవస్యాయ తనేషుఆ

కృతాన్నోదనాన్ స్పృష్టాన్ దుష్టజనైరనూనమఖిలైర్దృష్ట్వా నశిష్టాహృ
తాన్ ॥ ౮౧॥ విశ్వావసుః ॥ మాదృశేభ్యో హి దివ్యక్షేత్రమాహాత్మ్యవే
దిభ్యో భవదీయమ్మృషాభాషణదూషణం న రోచతే ॥ ౮౨॥ యతః॥ ఉష
స్యేవస్నానాదుచితశుచితాశాలివపుషో వినీతాస్స్వే శాస్త్రే విజితవృజినాః
పూజకజనాః । పరిత్రాతుం లోకాన్విధివదవతంద్రా విదధతే పవిత్రైరన్నా
ద్యైః పరమపురుషారాధనమమీ ॥ ౮౩ ॥ అవకర్ణ్యైతామిదమపి య
దభ్యుపగమ్యాప్యభిధాస్యామి॥ ౮౪॥ విధివదవిధివద్వా భక్తితోభక్తితో వా నను
శుచిరశుచిర్వా నాథమర్చత్విహాత్యః ॥ అనుదినముపయాతైరర్చ్యమానా

లయేషు– వాత్రైర్వ్యస్నాంసా–రహితైః, కృతాన్ పక్వాన్ దుష్టజనైః స్పృ
ష్టాన్, అఖిలైః దృష్ట్వా నశిష్టైః దురాచారైః ఆహృతాన్నోదనాన్ అన్నాని
వృద్ధా అపి, విభయాస్సంతః, అదంతి భుంజతే, హంత॥ ౮౧ ॥ ౮౨ ॥
ఉషసీతి॥ ఉషసి ప్రాతరేవ, స్నానాదుచితయా గృహీతయా శుచితయా
శుద్ధ్యా శాలత ఇతి తచ్ఛాలి వపుర్యేషాం తే, స్వే స్వగతసంబంధిని శా
స్త్రే వినీతాశ్శిక్షితాః, అధీతస్వశాస్త్రా ఇత్యర్థః, అత ఏవ, విజితం నిరస్తం వృ
జినం దురాచారో యైస్తే అమీ పూజకజనాః దేవాలయోపజీవినః, లోకాన్ జ
నాన్ పరిత్రాతుం అపతంద్రాః గతప్రమాదాస్సంతః పవిత్రైరన్నాద్యైః, విధి
వత్పరమపురుషస్య భగవతః ఆరాధనం అర్చనం, విదధతే, అత్ర లోక
పరిరక్షణం స్వనివేదిత భగవత్ప్రసాదాన్నదానద్వారేతి ధ్యేయం॥ ౮౩॥
అవకర్ణ్యైతామితి॥ యద్వచః అభ్యుపగమ్య భవదీయదూషణమంగీకృ
త్యాపి, అభిధాస్యామి వక్ష్యామి ॥ ౮౪॥ విధివదితి ॥ నను హే కృశానో ॥
ఇహాభవః ఇహాత్యః జనః దేవలకాదిః, శుచిరశుచిర్వా సన్, నాథం భగవంతం
విధివద్వా, భక్తితో వా అభక్తితో వా, అర్చతు పూజయతు దినే దినే అను
దినం, ఉపయాతైరాగతైః దేవైరింద్రాదిభిరర్చ్యమానాసు అత ఏవ అజి
తస్య భగవతః మూర్తిషు ప్రతిమాసు విషయే అశుచిః జుగుప్సాస్య, అ
స్తి దైవమితి జ్ఞానం యస్య తస్య ఆస్తికస్య అస్తి, నకస్యాపి, కింతు అశుచిః

ష్ఠా దేవై ర్రుచిరజితమూర్తిర్నాస్తికస్యాస్తికస్య॥ ౭౯౫ ॥ ఇదంచానవధే యం ॥ ౭౯౬ ॥ కేచిచ్చక్రిధరావిచారచకితాః క్ష్మాపాలభీతాః పరే శ్రద్ధాతాః కతిచిత్పచంత్యవహితాశ్శుద్ధాశ్చ దివ్యం హవిః । అగ్నిన్యస్తమిదం ముదార్ద్రై ర్భగవానాలోకనైః స్వీకరోత్యంహస్సంహరణాశయా చ తదిదం ప్రాశ్నంతి భాగ్యోత్తరాః ॥ ౭౯౭ ॥ పశ్య తావత్స్వానుభవసిద్ధౌ ప్రకర్షనికర్షౌ భగవదాయతనతదితరస్థలపరికల్పితాన్నయోః ॥ ౭౯౮ ॥ ఉపస్కారై స్స్వాద్వైరుపచితరసామోదభరమప్యన్నం గేహే కృతమయి మభోగ్యం బుధజనః । అభూయస్సంస్కారిణ్యపి హవిషి దేవాలయభవే త్వనల్పం భోగ్యత్వం పునరఘహరత్వం చ మనుతే ॥ ౭౯౯ ॥ ఇదంచ బోద్ధవ్యం॥

నాస్తికస్యైవేత్యర్థః। ౭౯౫ ॥ ౭౯౬ ॥ కేచిదితి॥ కేచిద్దేవాలయసూదాః, చక్రిధరస్య భగవతః అపచారాచ్చకితాః భీతాః, అత ఏవ శుద్ధాః అవహితాః అప్రమాదాశ్చ సంతః, దివ్యం హవిరన్నాద్యం, పచంతి, పదపంచకమిదం వాక్యత్రయేపి యోజ్యం, పరే అన్యే కేచిత్, క్ష్మాపాలాత్ రాజ్ఞః భీతాస్సంతః కేచిత్, శ్రద్ధాతః, భగవానగ్నిన్యస్తం త్రయాణాం అన్యతమేన ప్రకారేణ శుద్ధం ఇదం హవిః, ముదా ఉపలక్షితైః ఆలోకనైః స్వీకరోత్యంగీకరోతి, భాగ్యోత్తరాః అంహసాం సంహరణే ఆశయా, తదిదం భగవదంగీకృతం హవిః, ప్రాశ్నంతి భుంజతే ॥ ౭౯౭ ॥ పశ్యేతి॥ భగవదాయతనే పరికల్పితాన్నస్య ప్రకర్షః ఉత్కర్షః, తస్మాద్దేవాలయాదితరస్థలే పరికల్పితస్య అన్నస్య నికర్షశ్చ, ద్వౌ స్వీయేన అనుభవేన సిద్ధౌ, తౌ పశ్యేత్యన్వయః॥ ౭౯౮ ॥ ఉపస్కారైరితి ॥ స్వాద్వైర్బహుభిరుపస్కారైః వ్యంజనైః, ఉపచితః ప్రవృద్ధః రసస్య మధురాదేః ఆమోదస్య సుగంధస్య చ ద్వయోర్భరః అతిశయః యస్మిన్ తథోక్తమపి గేహే శిష్టగృహే, కృతం పక్వం అన్నం అయం బుధజనః, అభోగ్యం భోక్తుమయోగ్యం అవైతి మనుతే, భూయాంసః సంస్కారా అస్మిన్ న సంతీత్యభూయస్సంస్కారిణ్యపి దేవాలయభవే హవిషి అన్నే అనల్పం భోగ్యత్వం పునః కించ, అఘహరత్వం చ మ

౨౦౦॥ దేవాగారనిషేవిణఃకిలజనాదుష్యంతుశుద్ధ్యంతువా తేమీస్వామిపరిగ్రహేణనియతంమాన్యామనిషాజుషాం। ప్రాయేణాశ్రయగౌరవేణలభతే హీనోపిమానార్హతాం । కుబ్జక్లీబముఖోజనోపిభజతే పూజాం హిరాజాశ్రయాత్॥౨౦౧ ॥ ఇత్యన్యతః పరిక్రామన్నగ్రతోవలోక్యసహర్షం సాంజలిబంధం॥ ౨౦౨॥పాతుంపాతకినోజనానశరణాన్ పాతుంతమస్సాగరం యాతుంయాతుపురీమరీన్ రణముఖే జేతుందశాస్యాదికాన్ । నేతుంభూతనయాంముదంవిరహిణీం మేతుంయశశ్శాశ్వతందాతుంశర్మచ రాఘవేణరచితంసేతుంనమస్కుర్మహే ॥౨౦౩॥ హంతకఠినానామమీషామపిఅతిమహతీప్రీతిరనుబంధిజనే ॥ ౨౦౪॥ యతః॥ లంకాపురేపక్షి-

---

నుతే॥౧౯౯ ॥౨౦౦॥ దేవేతి॥ దేవాగారేదేవాలయే నిషేవిణః పరిచారకాః జనాః దుష్యంతువా ప్రీత్యాభవంతువా, శుద్ధ్యంతుశుద్ధాభవంతువా కిల, అతిసర్గేలోట్, తేమీపరిచారకాః, స్వామినోదేవస్య పరిగ్రహేణహేతునా మనీషాజుషాం బుద్ధిమతాం, నియతమవశ్యం, మాన్యాభవంతి, హీనోపిజనః, ప్రాయేణ, ఆశ్రయగౌరవేణ, మానస్యఅర్హతాం, యోగ్యత్వంలభతే, హియస్మాత్ కుబ్జక్లీబముఖోపిజనః, రాజాశ్రయాత్ పూజాంభజతే లభతే॥ ౨౦౧॥ ౨౦౨॥ పాతుమితి॥పాతకినఃపాపినః, అశరణాన్రక్షకహీనాన్ జనాన్పాతుంరక్షితుం, తమః అజ్ఞానమేవ సాగరంపాతుంపానంకర్తుంనాశయితుమితి యావత్, యాతూనాంరక్షసాం పురీంలంకాం,యాతుంగంతుందశాస్యాదికాన్ రావణాదీనరీన్ రణముఖే జేతుం, విరహిణీం వియుక్తాం, భూతనయాం సీతాం, ముదంనేతుంప్రాపయితుం, శాశ్వతంయశః ఏతుంలబ్ధుం, శర్మసుఖం మహాపాతక నిర్హసనజన్యందాతుంచ, రాఘవేణ శ్రీరామేణరచితం సేతుం నమస్కుర్మహే ॥ ౨౦౩॥ హంతేతి॥ కఠినానాం నిర్దయానామపి నిష్ఠురాణాం చేతిచ అమీషాంనలసేతుశైలానాం, అనుబంధిని దేహసంబంధిని జనేసీతాయాః విషయే, ప్రీతిః అతిమహతీ॥౨౦౪ ॥లంకేతి॥ భూమిభృతఃశైలాః,

ముఖేనరుద్ధాంభూమీసుతాంభూమిభృతోఽనుబంధాత్। సేతూభవంతఃస్వ
యమాప్లవంతేపతింపునఃప్రాపయితుంపయోధౌ॥౨౦౫॥సరూప్య॥౨౦౬॥
పయోధిమధ్యేప్లవమానమూర్తయఃతరంగవేగార్పితఫేనచిహ్నితాః। హ
సంతికింమందరమంతరర్ణవంనిమగ్నమేతేనలసేతుభూధరాః॥౨౦౭॥పు
నర్విమృశ్య॥౨౦౮॥లంకాపురావాసిరఘూద్వహారిసంపర్కపాపాదివసిం
ధురాజః । సపక్షభూభృన్నిబిడాంతరోఽపివిపక్షభూభృద్భిరబంధికష్టం॥
౨౦౯॥శుద్ధాస్సంశ్రితధర్మసేతవఇమేసోఢోగ్రవర్షాతపాః స్థిత్వాసిం
ధుజలేసదాక్షితిభృతోఘోరంతపఃకుర్వతే । నృత్యంతీరిహసత్త్వమేవ చ

అనుబంధాత్ సంబంధాత్ స్వభృతభూమిజన్యత్వరూపాద్ధేతోః, పఙ్క్తి-
ముఖేన దశాస్యేన, లంకాపురే రుద్ధాం, భూమేస్సుతాం సీతాం- పతిం
రామం ప్రాపయితుం, స్వయం పయోధౌ సేతూభవంతః, ఆప్లవంతే ఉ
న్మజ్జంతి ॥ ౨౦౫॥ ౨౦౬॥ పయోధీతి ॥ పయోధేర్మధ్యే, ప్లవమానా అని
మగ్నా మూర్తిర్యేషాం తే, తరంగాణాం సాముద్రాణాం వేగేనార్పి
తైః ఫేనైః చిహ్నితాః, ఏతే, నలో నామ సుగ్రీవసేనాపతిః తేన కృతే
సేతౌ భూధరాః శైలాః, అర్ణవస్య క్షీరాబ్ధేః మధ్యే అంతరర్ణవం నిమ
గ్నం, మందరం నామ శైలం, హసంతి వేత్యుత్ప్రేక్షాయాం కిం శబ్దః ॥
౨౦౭ ॥ ౨౦౮ ॥ లంకేతి॥ సింధురాజస్సముద్రః, లంకాపురావాసినః
రఘూద్వహారేః రావణస్య సంపర్కేణ యత్పాపం తస్మాదివేత్యుత్ప్రే
క్షా, సపక్షైః, ఆప్తైః, పక్షసహితైశ్చ భూభృద్భిః రాజభిః పర్వతైశ్చ, నిబి
డం సాంద్రం అంతరం మధ్యభాగః యస్యేతి తథోక్తోఽపి, ససహాయోఽపి సన్ని
త్యర్థః, విపక్షైః శత్రుభిః పక్షరహితైశ్చ భూభృద్భిః రాజభిః పర్వతైశ్చ
అబంధి బధ్యతే స్మ, కష్టమితి ఖేదే ॥ ౨౦౯॥ శుద్ధా ఇతి ॥ సంశ్రితః ధర్మ
స్య సేతుర్మర్యాదా యైస్తే సంశ్రితాః, ధర్మేణ శ్రీరామ ధనుష్కోట్యా
యుక్తః సేతుర్యైస్తే ఇతి చ, సోఢా క్షాంతా ఉగ్రా వర్షాంచ ఆతపశ్చ ద్వౌ
యైస్తే అతఏవ శుద్ధాః నిష్కల్మషాః ఇమే క్షితిభృతః రాజానః పర్వతాశ్చ

వలాస్తీక్ష్ణైరతన్వాశుగైః లావణ్యం దధతీః కదాపి న చలంత్యాలోక్య వీచీర
మూః॥ ౮౧౦॥ క్షణమభిధ్యాయన్నంజలిం బద్ధ్వా ॥ ౮౧౧॥ అస్తోకదృష్టిర
పి వారిధిరేష యస్మాత్త్రస్తో బిభర్తి విపులోపలసాంద్రసేతుం । గోపాయ
తెదురితవంతిజగంతితస్మై కోపాయ తెరఘుపతె మహతే నమోస్తు॥౮౧౨
౮౧౩। కృశానుః సాక్షేపం॥ కాకుత్స్థరోషచకితః కిమితా నదీనామాసీద్యదా
ననుగురుప్లవనాహతోయః శక్యస్తదైష తరితుం హరిభిః పదాభ్యాం కిం
వా ఫలం కథయ సేతుకృతిశ్రమస్య ॥ ౮౧౪ ॥ విశ్వావసుః॥ తత్కథితమేవ
మయా భవతా తు న సమ్యగవధారితం శృణు తర్హి పునస్సావధానః॥౮౧౫

సింధోస్సముద్రస్య జలే స్థిత్వా ఘోరం సుమహత్తపః॥ కుర్వతే, అతః ఏ
తే క్షితిభృతః ఇహలోకే సముద్రే చ, లావణ్యం సౌందర్యం లవణరసం చ
దధతీః తీక్ష్ణైరతనోర్మన్మథస్య ఆశుగైః బాణైరతనుభిః మహద్భిరాశుగై
ర్వాయుభిశ్చ నిత్యం నృత్యంతీః ఉల్లసంతీః ప్రవర్ధితాశ్చ, అమూర్వీచీః వ్యాప్ను
వానాః-చపలాః పుంశ్చలీః చపలాః చంచలాః వీచీః తరంగాంశ్చ ఆలోక్య దృ
ష్ట్వా, న చలంతి న వికుర్వంతి న భ్రమంతి చ చపలా కమలా విద్యుత్పుంశ్చలీ పిప్పి
లీషు చేతి కోశః, నిత్యమేవ లులితా ఇతి పాఠే తు తీక్ష్ణైరతన్వాశుగైః, లులితాః
క్షుభితాః నృత్యంతీః నృత్తం కుర్వంతీః ఉచ్ఛలంతీశ్చ అమూః స్త్రియ ఇతి సర్వం
పూర్వవత్॥ ౮౧౦ ॥౮౧౧ ॥అస్తోకేతి ॥అస్తోకః అనల్పః దృష్టిర్గర్వో యస్య తథో
క్తోపి ఏష వారిధిర్యస్మాత్కోపాత్ త్రస్తస్సన్, విపులైరుపలైః పాషాణైః
సాంద్రం సేతుం బిభర్తి, తస్మై, దురితవంతి జగంతి, గోపాయతే స్వత్రస్త
సముద్రధృత సేతుద్వారా రక్షతే, మహతే, హే రఘుపతే, తే తవ కోపాయ
నమోస్తు ॥౮౧౨॥ ౮౧౩॥ కాకుత్స్థేతి॥ కాకుత్స్థస్య శ్రీరామస్య రో
షాచ్చకితః, నదీనాం కమితా భర్తా సముద్రః, యదా యర్హి గురూణాంము
ర్ఘరశైలానాం ప్లవనాయ ఉల్లలనాయ అహతం తోయం యస్య తథోక్తః, ఆ
సీత్, నను ప్రశ్నే, తదా తర్హి, ఏషః సముద్రః, హరిభిర్వానరైః పదా
భ్యామేవ తరితుం శక్య ఇతి హేతోః, సేతోః కృతేః కరణాత్ యశ్శ్రమ

అంభోరాశిం వానరా లంఘయంత్విత్యేతద్వ్యాజీకృత్య రాజీవనేత్రః ।
అంహోరాశేర్లంఘనార్థం నరాణాముద్న్వాం రాశౌ సేతుముచ్చైరబ
ధ్నాత్ ॥ ౮౧౬ ॥ పునరిత్యాద్య ॥ ౮౧౭ ॥ నసాగరోఽసౌనభఏవఫేనవ్ర
జానచామీ విపులోడువర్గాః । న సేతురేషోఽపి నిశాచరాణాం నృపాపకా
నామపి ధూమకేతుః ॥ ౮౧౮ ॥ పశ్యాత్రి జలచరభ్రమ చమత్కారం ॥ ౮౧౯ ॥
గజేంద్రబుద్ధ్యానలసేతుశైలాన్ గ్రాహాగ్రసంతే జలధౌ వసంతః । తద్గ్రా
సజాయాససముత్థదంష్ట్రావ్యథాః పరిధావంతి యథాగతం తే ॥ ౮౨౦ ॥ డిం
డీరఖండాన్వయపాండురాభం ద్రాఘిష్ఠముచ్చైః వరిణా వహంతం । కా

స్తస్య ఫలం కిం వా భవేత్, తత్ర థయ ॥ ౮౧౪ ॥ తదితి ॥ అవధారితం గృహీ
తం ॥ ౮౧౫ ॥ అంభ ఇతి ॥ వానరాః, అంభోరాశిం సముద్రం, లంఘయం
తు, ఇత్యుక్తప్రకారం ఏతత్ వానరసముద్రలంఘనం వ్యాజీకృత్య, రా
జీవనేత్రః శ్రీరామః, నరాణాం అంహసాం పాపానాం రాశేః లంఘనా
ర్థం ఉద్న్వాం ఉదకానాం రాశౌ, పద్దన్నిత్యాదినా ఉదకశబ్దస్య ఉదన్నా
దేశః, ఉచ్చైరున్నతం సేతుం, అబధ్నాత్ బద్ధవాన్ ॥ ౮౧౬ ॥ ౮౧౭ ॥ నే
తి ॥ అసౌ పురోవర్తీ, సాగరః న, కింతు నభః ఆకాశమేవ, అమీ ఫేనవ్రజాః
న, కింతు విపులానాం స్థూలానాం ఉడూనాం నక్షత్రాణాం వర్గాః బృందా
ని, ఏషోఽపి న సేతుః కింతు నిశాచరాణాం నృపాతకానాం మనుష్యపా
పానాం చ ధూమకేతుః ఉత్పాతవిశేషః సవాలనక్షత్రరూపః ॥ ౮౧౮ ॥ ప
శ్యేతి ॥ జలచరాణాం మత్స్యాదీనాం భ్రమస్య విపరీతజ్ఞానస్య చమత్కా
రం మాహాత్మ్యం ॥ ౮౧౯ ॥ గజేతి ॥ జలధౌ వసంతః గ్రాహా మకరాః, నల
స్య సేతౌ యే శైలాః తాన్, గజేంద్రా ఇతి బుద్ధ్యా భ్రమేణ, గ్రసంతే కబ
ళయంతి, తేషాం శైలానాం గ్రాసాజ్జాయత ఇతి తజ్జాత్ ఆయాసాత్ స
ముత్థా దంష్ట్రాణాం వ్యథా యేషాం తథోక్తాస్సంతః, తే గ్రాహాః, యథాగ
తం ఆగతదేశమనతిక్రమ్య, పరిధావంతి ॥ ౮౨౦ ॥ డిండీరేతి ॥ డిండీరఖం
డానాం ఫేనపుంజానాం అన్వయేన సంపర్కేణ పాండురా ఆభా యస్య తం

కులస్థసేతుం కలయే గుణాఢ్యం ధౌతోత్తరీయం ధృతమర్ణవేన॥ ౮౨౧ ॥ చిరాదరాభూరిభరార్త మూర్తిః హరిత్కరిష్వర్పితనైజకృత్యః। శ్రమక్షయాయార్ణవ వారిశీతే శేతే స కిం సేతుమిషేణ శేషః ॥ ౮౨౨॥ విమృశ్య సశ్లాఘం॥ ౮౨౩ ॥ యః పురా పాపదశకచ్ఛేదసాధనతాంగతః। స సేతుర్న కథం శక్తః పాపపంచకభంజనే ॥ ౮౨౪॥ ఇతి పరావృత్యాన్యతో విలోక్య సామోదం॥ ౮౨౫॥ తాపం విలుంపతి నృణామిహ తామ్రపర్ణీ త్యాఖ్యాం వహన్ భవదవానలజృంభితోత్థం। పాథోనిధేస్త్రిజగతి ప్రథితో వరోధో రోధోలసత్పరమహంసమహిషీయూధః ॥ ౮౨౬ ॥ తదభ్యా

ద్రాఘిష్ఠం సుదీర్ఘం, ఉచ్చైః పరిణాహవంతం, అతిః స్తీర్ణం, గుణైః, పాపనిర్హరణాదిభిః తంతుభిశ్చ ఆఢ్యం పూర్ణం, కాకుత్స్థసేతుం అర్ణవేన ధృతం, ధౌతం శుభ్రం ఉత్తరీయం, కలయే మన్యే ॥ ౮౨౧॥ చిరాదితి ॥ చిరాత్ ధరాయాః భువః సంబంధినా భూరిణా భరేణ భారేణ ఆర్త మూర్తిః అతఏవ హరిత్కరిషు దిగ్గజేషు అర్పితం నైజం స్వీయం కృత్యం భూభరణకార్యం యేన తథోక్తః, సః ప్రసిద్ధః శేషః, శ్రమస్య భూభరణాయాసస్య క్షయాయ, శీతే అర్ణవస్య వారి జలే సేతోర్మిషేణ, శేతే కిము ఇతి సాపహ్నవోత్ప్రేక్షా॥ ౮౨౨॥ ౮౨౩॥ య ఇతి॥ యస్సేతుః, పురా రామావతారే పాపానాం దశకస్య చ, పాపస్య దశ కాని శిరాంసి యస్య తస్య రావణస్య ఛేదే వధే సాధనతాం కారణత్వం గతః, సః సేతుః, పాపానాం బ్రహ్మహత్యాదీనాం పంచకస్య భంజనే విషయే, కథం న శక్తః, శక్త ఏవేత్యర్థః ॥ శతే పంచాశదితి సంభవప్రమాణ సిద్ధత్వాదితి భావః ॥ ౮౨౪ ॥ ఇతీతి ॥ పరావృత్య పశ్చాచ్చివృత్య॥ ౮౨౫॥ తాపమితి॥ రోధసోస్తీరయోః లసత్ పరమహంసానాం మహిషీణాం యూథం యస్య సః, త్రిజగతి లోకత్రయే ప్రథితః ప్రసిద్ధః తామ్రపర్ణీ త్యుక్తప్రకారాం ఆఖ్యాం నామ, వహన్, పాథోనిధేరబ్ధేరవరోధః అంతఃపురస్త్రీ, తామ్రపర్ణీ నదీతి యావత్, భవస్సంసారః ఏవ దవానలః తస్య జృంభితాత్ వృద్ధేరుత్థం నృణాం తాపం మనోవ్యథాం

ర్ణం నిర్వర్ణ్య ॥ ౮-౨౭ ॥ చకాస్తి కురుకాపురీ శుచినితామ్రపర్ణీతటె
విరక్తిపరిపక్త్రిమైస్త్రియుగభక్తిభిర్వైష్ణవైః । దృఢవ్రతశఠార్యురోవకుళ
సంపతద్భంభరధ్వని ద్విగుణజృంభణద్రవిడవేదఘోషోజ్జ్వలా ॥౮-౨౮॥
అత్రిత్యానాం ధర్మనిత్యానాం హరిభృత్యానామిత్థమనుసంధానః॥౮-౨౯
పరిస్పృష్టవతే సహస్రశాఖాం పరమాం ద్రావిడ సంహితాం హితాం నః॥ గు
రవేకరవామనిత్యంతస్మై శఠకోపాయ మహర్షయే ప్రణామాన్ ॥ ౮-౩౦॥
అంచామ చింతాతరు మద్భుతం తం పంచామరద్రూనవధీరయంతం। శఠా
రిసంజ్ఞా కిల యస్య మూలే తపఃఫలం కించిదుదంచితం నః ॥ ౮-౩౧॥ యద్వా॥
దిశన్ శ్రితానామమృతాత్మకం ఫలం విలక్షణో భాతి స తింత్రిణీతరుః । స

విలుంపతి నాశయతి॥ ౮-౨౬॥ తదితి॥ తస్యాః తామ్రపర్ణ్యాః అభ్యర్ణం
సమీపదేశం॥ ౮-౨౭॥ చకాస్తీతి॥ శుచిని పరిశుద్ధే, తామ్రపర్ణీతటే, దృఢ
వ్రతస్య శఠారేః శఠకోపస్య నామ వైష్ణవయోగినః, ఉరోగతే వకుళమాల్యే
సంపతతాం ప్రవిశతాం బంభరాణాం భృంగాణాం ధ్వనినా ద్విగుణం ద్వి
రావృత్తం జృంభణం వ్యాపనం యస్య తాదృశేన ద్రవిడ వేదస్య ప్రబంధ
స్య ఘోషేణ అనుసంధానజన్యేన ఉజ్జ్వలా, కురుకానామపురీ, విరక్తేర్వై
రాగ్యస్య పరిపక్త్రిమా ఫలాత్మికా త్రియుగే భగవతి భక్తిర్యేషాం తైః వైష్ణవైరు
పలక్షితా, చకాస్తి ప్రకాశతే ॥౮-౨౮॥ ౮-౨౯॥ పరీతి॥ సహస్రాణి చత్వారి
శాఖాః ఖండికాః యస్యాస్తాం పరమాం సర్వోత్కృష్టాం హితాం ద్రావిడీం
ద్రవిడభాషామయీం సంహితాం ప్రబంధం నః అస్మభ్యం పరిస్పృష్టవతే ని
ర్మాయ ప్రదాత్రే శఠకోపాయ మహర్షయే గురవే నిత్యం ప్రణామాన్
కరవామ॥ ౮-౩౦॥ అంచామేతి॥ యస్య చింతాతరోః మూలే శఠారి సం
జ్ఞం కించిత్ అనిర్వాచ్యం నః అస్మత్సంబంధి తపః ఫలముదంచితం ఆవి
ర్భూతం, తం పంచ అమరద్రూన్ మందారాదీన్ అవధీరయంతం తిరస్కు
ర్వాంతం అద్భుతం చింతాతరుం తింత్రిణీవృక్షం అంచామ పూజయామః॥
౮-౩౧ ॥ దిశన్నితి ॥ సహస్రశాఖం ద్రవిడాగమం సృజన్ సుప్రసిద్ధో ము

హస్రశాఖం ద్రావిడాగమం సృజన్ సయస్య మూలం సముపాశ్రితో మునిః॥ ౨౩౨॥ హరిమివ కృతావతరణం వకుళాభరణం వృణీమహే శరణం । ధ్యేయం యం విదురార్యా ముముక్షుభిర్యత్ప్రబంధమధ్యేయం ॥ ౨౩౩ ॥ తస్మిన్నతిర్మేస్తు పృథా శఠారౌ గాయంత ఉచ్చైరిహ యస్య గాథాః । ప్రహాయ దేహం ప్రథయంతి దివ్యే పదేహమన్నాదఇతి ప్రగీతే॥ ౨౩౪॥ కృతవితతనిరోధానాం కలితశ్రుతిమౌళిభావబోధానాం । వశితరమానాథానాం నసుధాపి సమా శఠారిగాథానాం॥ ౨౩౫ ॥ జనానుద్దిశ్య ॥ ౨౩౬ ॥ కతి నశతనరేంద్రస్తావకాన్ శ్లోకపాశాన్ జఠరపిఠరపూర్త్యై జాతు మా సంగరిధ్వం । ఉత తదృఢతమస్మే మా చ సంసారకూపే సతతశఠజిదుక్తీ రశ్రిమా

నిః శఠారిః యస్య తింత్రిణీతరోర్మూలం సముపాశ్రితః, సంశ్రితానాం సేవకానాం అమృతాత్మకం మోక్షరూపం ఫలం దిశన్ ప్రయచ్ఛన్, ద్రావిడవేదద్వారేతి శేషః, అతఏవ విలక్షణః అద్భుతస్సన్, భాతి॥ ౨౩౨ ॥ హరిమితి ॥ వకుళాభరణం శఠకోపం శరణం రక్షకం వృణీమహే స్వీకుర్మః, యం శఠకోపం, ముముక్షుభిః ధ్యేయం ధ్యాతవ్యం, ఆర్యాః పూజ్యాః యస్య ప్రబంధం ద్రావిడం ముముక్షుభిః అధ్యేయం అధ్యేతుం యోగ్యం, విదుః, తమితి సంబంధః ॥ ౨౩౩॥ తస్మిన్నితి॥ యస్య శఠారేః సంబంధినీః గాథాః ప్రబంధరూపాః ఉచ్చైః గాయంతః పఠంతః జనాః ఇహ దేహం మానుషం ప్రహాయ అహమన్నాద ఇతి శ్రుత్యేతి శేషః, ప్రకర్షేణ గీతే ప్రసిద్ధే పదే వైకుంఠే, ప్రథయంతి వర్ధయంతి, తస్మిన్ శఠారౌ మే పృథా మతిరస్తు ॥ ౨౩౪॥ కృతేతి॥ నిరోధః వారణం శ్రుతిమౌళిభావః ఉపనిషదభిప్రాయః, వశితః వశతాం స్వాధీనీకృతః, శఠారిగాథానాం, సుధా అమృతమపి, న సమా ॥ ౨౩౫॥ ౨౩౬ ॥ కతినేతి॥ హే జనాః, యూయం జఠరపిఠరస్య ఉదరభాండస్య పూర్త్యై పూరణార్థం, కఠినానాం నిర్దయానాం శఠానాం విప్రియకారిణాం నరేంద్రాణాం రాజ్ఞాం స్తావకాన్ స్తుతికారిణః, అతఏవ శ్లోకపాశాన్ పద్యాధమాన్, జాతు కదాచిదపి, మా సంగరిధ్వం మా పఠత,

నీతముక్తిః॥ ౮౩౭॥ ఇతికృశానుమామంత్ర్య॥ ౮౩౮॥ ననుశఠకోపాయ త్వం ప్రణతింప్రాప్తాయభావుకోపాయత్వం। విమలమతేకురుకాయాన్న రసితుమంహోవిరాజతేకురుకాయాం॥ ౮౩౯ ॥వకుళాభరణీయానాం గాథానాంసన్ముఖాబ్జభరణీయానాం।హరిగృహమధ్యేతారస్వరేణపున తేప్రపంచమధ్యేతారః॥ ౮౪౦॥ స్లాఘం ॥ ౮౪౧॥ విరక్తైరాస్థానీమధు మథనభక్తైర్నటనభూర్విముక్తేర్నిశ్రేణీసుకృతతరుపక్తేః ఫలదశా। ప్రప త్తేరుద్యానక్షితిరకృతకోక్తేః ప్రియసఖీచిదంకూరక్షోణీవకుళధరవాణీ విజ యతే ॥ ౮౪౨॥ సకాంతామవలోక్యసహర్షంకృశానుముద్దిశ్య॥ ౮౪౩॥

దృఢతమస్కా-గాఢాజ్ఞానేదృఢతిమిరేచ, సంసారకూపే, మాలుతః,అ శ్రమేణానాయాసేన అసీతముక్తిః ప్రాపితమోక్షాః శఠజితః శఠకోప స్యఉక్తిః దివ్యప్రబంధరూపాః, పఠత, రాజస్తుతిః సంసారపతనహేతుః ప్రబంధోముక్తిహేతురితిహేతుద్వయోపపాదనాత్కావ్యలింగద్వయం॥ ౮౩౭ ॥ ౮౩౮ ॥నన్వితి ॥ ననువిమలమతేత్వం, కాయాద్దేహాత్, అం హః నిరసితుం, భావుకః కుశలః ఉపాయః సాధనంతస్యభావస్తత్త్వం ప్రా ప్తాయ,సులభకారణాయేత్యర్థః, కురుకాయాంపురి, విరాజతేశఠకోపా య, ప్రణతింకురు॥ ౮౩౯॥ వకుళేతి॥ హరిగృహస్యమధ్యే- తారేణ ఉ చ్చైస్తరేణ స్వరేణనాదేన ఉపలక్షితాః, సతాంముఖాబ్జైః భర్తుం యో గ్యానాంభరణీయానాంపఠనీయానామిత్యర్థః వకుళాభరణీయానాం శ ఠకోపసంబంధినీనాంగాథానాంమధ్యేతారకః ప్రపంచంపునంతేపవిత్రీకుర్వం తి॥౮౪౦॥౮౪౧॥విరక్తైరితి॥విరక్తైర్వైరాగ్యవద్భిః ఆస్థానీసభా, మధుమథనే భక్తైర్నటనభూః నాట్యశాలా,విముక్తేర్మోక్షస్య నిశ్రేణీఆరోహణదా రుయంత్రవిశేషః, సుకృతానాంపుణ్యానామేవతరూణాంపక్తేః ఫలం, ప్రపత్తేః ఆత్మార్పణస్యఉద్యాన క్షితిరుద్యానభూమిః, అకృతకోక్తేర్వే దస్యప్రియాసఖీ, చితః చిన్మయస్యబ్రహ్మణః అంకూరస్య ఆవిర్భావస్య క్షోణీప్రదేశః, అసౌవకుళధరస్యవాణీప్రబంధఃవిజయతే॥౮౪౨॥౮౪౩॥

అభ్యస్తవేదమౌళిభ్యస్సద్భ్యస్తత్త్వబుభుత్సయా । కురుకాపురవాసిభ్యః కురుకామం నమస్క్రియాః ॥ ౫౪౪ ॥ కృశానుః ॥ సత్యమేవకథాపి పునరతీతశ్రుతిస్మృతయః కతిచిదత్రవర్తంత ఇతి భాతీహ నాతి మాననీయతా॥ ౫౪౫॥ తథాహి॥ నసంధ్యాసుస్నానంత్రిసృషునకమండల్వభిధృతిః నచాతుర్మాస్యాదివ్రతమపినభిక్షాటనవిధిః । నలిప్సాయాస్త్ర్యర్థోనపరిపఠనంచోపనిషదాం యతిత్వంనైతేషాం శ్రుతిగతిమతిక్రమ్యచరతాం॥ ౫౪౬ ॥ నకేవలమేవతావదేవశృణుతావదన్యదపి ॥ ౫౪౭॥ సన్న్యాసాశ్రమమాశ్రితోఽపిసకలవ్యాపారలోపాత్మకం కైంకర్యంచపలో హరేరపదిశన్ ద్రాగ్రాజధానీంవిశన్ । అర్థానార్జయతిశ్రితోర్జితమతే మృష్టాన్నమశ్నాత్యసౌకోమృష్యేదిహ రామరామ తదిదంకష్టంయతేశ్చే

అభ్యస్తేతి॥తస్యబ్రహ్మణఃభావఃయాథార్థ్యంతత్త్వంతస్యబుభుత్సయాబోద్ధుమిచ్ఛయా, అభ్యస్తాః,అధీతాఃవేదమౌళయః ఉపనిషదః ప్రబంధగాథాః యైస్తైభ్యఃకురుకాపురవాసిభ్యః, సద్భ్యఃసమస్క్రియాః కామంకురు ॥ ౫౪౪ ॥ సత్యమితి॥ అతీతాఃపరిత్యక్తాశ్శ్రుతయఃస్మృతయఃఉభయోక్తధర్మాఃయైస్తే, ఇహకురుకాయాం, అతిమాననీయతానభాతి ॥ ౫౪౫॥ నేతి॥ ఏతేషాంయతీనాంఇతిప్రతివాక్యంయోజనీయం, త్రిసృషుసంధ్యాసుకాలేషు, స్నానంనాస్తి, కమండలోరభిధృతిధారణంచ, లిప్సాధనలోభః, శ్రుతిగతింవేదోక్తమార్గంఅతిక్రమ్యచరతాందురాచారాణామితి యతివిశేషణం ॥ ౫౪౬ ॥ ౫౪౭ ॥ సన్న్యాసేతి ॥ సకలానాంవ్యాపారాణాంలౌకికానాం లోపః త్యాగః ఆత్మాస్వరూపం యస్యతత్తం సన్న్యాసాశ్రమం, ఆశ్రితోఽపి, చపలః అర్థాశాపరతంత్రః, అతఏవాసౌ హరేఃకైంకర్యంపూజనం, అపదిశన్ వ్యాజీకుర్వన్, రాజధానీంపట్టణాదికం,ద్రాక్సత్వరంవిశన్,అర్థాన్ ఆర్జయంతి,కించశ్రితఃఊర్జితః దృఢఃమతఃయేనతథోక్తస్సన్,మృష్టంషడ్రసోపేతంఅన్నమశ్నాతిభక్షయతీతియత్,తదిదం,యతేర్దుశ్చేష్టితం కలౌచేష్టితమితిపాఠేకలౌకలియు

ష్ఠితమ్ ॥ ౧౪౮ ॥ కిం బహునా ॥ అన్యాయ్యమస్తికిమితోఽపికలౌయుగే
యత్సన్న్యాసినోవిదధతే గృహిణాం ప్రణామాన్ । ఏతత్తుచేతఇహ
కృన్తతివైష్ణవోఽసావిత్యాన్ధ్రశూద్రమమతిర్నమతిద్విజోయత్ ॥ ౧౪౯ ॥
విశ్వావసుః ॥ సఖేమైవం సంభాషిష్ఠాః ॥ ౧౫౦ ॥ ముంచన్తునామయతి
నఃకతిచిద్వ్రతౌఘానుజ్ఝంతుభైక్షచరణంకలయంతువామీ,హర్యంఘ్రిపం
కరుహకింకరతారతాశ్చేత్పంకప్రసక్తిరకళంకహృదాంక్వతేషాం॥౧౫౧॥
యత్పునరభిహితం ఫణివర్యపర్యంకకైంకర్యార్థం పర్యటనమపితుర్యా

గస్య, అథవా కలేః పాపినః యతినః చేష్టితం,ఇహాల్లోకేకోఽప్యుపేక్ష్యాత్
సహేతనకోఽపీత్యర్థః రామశర్మేత్యత్ర్యాశ్చర్యే ॥ ౧౪౮॥ అన్యాయ్య
మితి॥ సన్న్యాసినఃగృహిణాం గృహస్థానాం ప్రణామాన్ విదధతేకుర్వ
తఇతియత్, ఇతః సన్న్యాసిక్రియమాణగృహస్థప్రణమనాత్, అన్యా
య్యం అనుచితంకర్మ, కిమస్తినకిమపీత్యర్థః, కించ, అసౌఆంధ్రశూద్రః
వైష్ణవఃవిష్ణోర్భక్త ఇత్యాలోచ్యఆంధ్రశూద్రం,సాతానీతిభాషానామ,అ
మతిర్మూఢబుద్ధిరతఏవస్వయంద్విజోఽపివైష్ణవః,నమస్కరోతీతియత్
ఏతత్ సాతానినామానమాంధ్రశూద్రం ప్రతివైష్ణవద్విజకృత నమస్కర
ణంతు,ఇహ అత్రకురుకాయాం, చేతః చిత్తం,కృంతతివిపాటయత్యేవ॥
౧౪౯ ॥ సఖఇతి ॥ ఏవంమాసంభాషిష్ఠాఃమావద॥ ౧౫౦॥ ముంచంత్వితి॥
కతిచిద్యతినః, వ్రతానాంస్నానసంధ్యాదీనాంఓఘాన్ముంచన్తుకలయం
తువాగృహ్ణంతువాభైక్షచరణముజ్ఝంతు ముంచంతుకలయంతువా, అ
మీ, హరేఃఅంఘ్రిపంకరుహయోఃకింకరతాయాంకైంకర్యేరతా ఆసక్తా
శ్చేత్, తదాఅకళంకహృదాంతేషాం భగవత్పాదపద్మారాధకానాం,
పంకస్యపాపస్యప్రసక్తిఃకుతఃభవతిపాపప్రసక్తిర్నాస్త్యేవేత్యర్థః॥౧౫౧
పర్యటనమితి॥పర్యటనం, సంచారోఽపి,తురీయస్య చతుర్థస్య ఆశ్రమస్య
సన్న్యాసస్య అననుగుణం అనుచితమితియత్ వచః అభిహితంకథితం
తత్, నిపుణం నిరూపణస్య విచారస్య విరహేణ అభావేన విజృంభితం

శ్రీమాననుగుణమితి తన్నిపుణ నిరూపణ విరహవిజృంభితం ॥ ౮౫౨॥ కే
చనపంకజలోచనకైంకర్యాయైవపర్యటంతేమీ । సన్న్యాసినఇహ ధన్యా
స్తేహి స్వతఉపగతస్పృహావిరహాః ॥ ౮౫౩ ॥ఇత్థంహి హేయోపాదేయ
విదఉదాహరంతి॥ ౮౫౪ ॥ భోగాయైవ నితంబినీపరిణయో యాగాహృ
తిః ఖ్యాతయేస్వార్థం పాకకృతిః కుపాత్రవిషయత్యాగార్థమర్థార్జ
నం। స్వాధ్యాయాధ్యయనం ప్రతిగ్రహకృతే వాదాయశాస్త్రశ్రమః దు
ష్యేచ్చోదరపూర్తయే యదిహ్వారైః కైంకర్యమాచర్యతే ॥ ౮౫౫॥ అన్య
చ్చ ॥ ౮౫౬ ॥ భూయోదోషైరపిపతివృతఃపూరుషస్సాత్త్వికానాం ప్రా
యః పూజ్యోభవతిభగవద్భక్తిమాసాద్యహృద్యాం । ఆక్రాంతాపి ప్రబల

ప్రకాశితం ॥ ౮౫౨ ॥ కేచనేతి ॥ యేకేచనసన్న్యాసినః, పంకజలోచన
స్యభగవతః కైంకర్యాయైవ, నస్వార్థం, పర్యటంతే, రాజధానీమితి శే
షః, స్వతః స్వభావాత్, ఉపగతః స్పృహావిరహః ధన తృష్ణారాహిత్యం
యేషాం తేతేసన్న్యాసినః ధన్యాః, హిరేవార్థే ॥ ౮౫౩ ॥ ఇత్థమితి॥
హేయం త్యాజ్యం ఉపాదేయం గ్రాహ్యం తే విదంతీతి తద్విదః, ఇ
త్థం వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ, ఉదాహరంతి కథయంతి ॥ ౮౫౪॥ భోగా
యేతి ॥ నితంబిన్యాః స్త్రియః, పరిణయః వివాహః, ఆచర్యతే యదిదు
ష్యేత్ నింద్యోభవేదితి పదత్రయం ప్రతిప్రథమాంతమన్వయః, భోగా
యైవేత్యేవకారః ప్రతిచతుర్థ్యంతమన్వయః, తద్వ్యావర్త్యంచ, నతు
సంతత్యై, నతు స్వర్గాయ, నత్వతిథిజనార్థం, నతుధర్మార్థం, న
తుబ్రహ్మలోకార్థం, నతుజ్ఞానాయ, నతుపరమపదార్థమితి క్రమే
ణ బోధ్యం, ఆహృతిఃఅనుష్ఠానం, ఖ్యాతిః కీర్తిః, కుపాత్రేభ్యః కువిష
యేభ్యః,పరదారసురాదిభ్యశ్చత్యాగార్థందానార్థం,శాస్త్రేషుశ్రమః
అభ్యాసజన్యః ॥ ౮౫౫ ॥ ౮౫౬ ॥ భూయఇతి ॥ భూయోబహుశః దో
షైర్యథాశ్రమధర్మత్యాగాదిభిః పరివృతోపి, పూరుషః, హృద్యాంమ
నోజ్ఞాంభగవతిభక్తింతదీయామితిశేషః, ఆసాద్యప్రధానీకృత్య,సాత్త్వికా

భుజఙ్గైః కణ్టకైరప్యనల్పైః కిం నాదృత్యా సురభికుసుమా కేతకీ భాగ్యభా
జాం॥ ౮౪॥ ఇత్యన్యతో విలోక్య సాఞ్జలిబన్ధం॥ ౮౫ ॥ క్రియాసార్థి
తవేదేభ్యః గ్రాహయద్భ్యః శ్రుతీర్బహూన్ । పాణ్డ్యచోళనివాసిభ్యః
పణ్డితేభ్యో నమోఽస్తు వః ॥ ౮౫ ॥ కృశానుః॥ మహ్యం పునర్న హ్యను
రాణామప్యేషాం నరోచతే నమస్క్రియా। యదేతేషు మిథ్యావాదిన ఏవ
బహుళముపలభ్యన్తే॥ ౮౬॥ అమీ ఖలు ప్రామాణికార్థం దూరీకృత్యాప్ర
ప్రామాణికార్థమూరీకుర్వన్తి॥ ౮౭॥ తథాహి ॥ ప్రత్యక్షగోచరమశేష
మపి ప్రపఞ్చం మిథ్యేతి మాయిన ఇమే ప్రతిపాదయన్తి । సర్వప్రమాణస

నాం సత్యప్రధానానాం, ప్రాయః పూజ్యా భవతి, దృష్టాన్తమాహ, ప్ర
బలైర్భుజఙ్గైః సర్వైరనల్పైః కణ్టకైరపి ఆక్రాన్తాపి, సురభి కుసు
మా కేతకీవృక్షః భాగ్యభాజాం ఆదృత్యా న భవతి కిం ఆదరణీయైవేత్యర్థః॥
౮౪॥౮౫॥ క్రియేతి॥ క్రియయా విహితకర్మానుష్ఠానేన సార్థితాః
ప్రమాణీకృతాః వేదాః యైస్తైభ్యః, బహూన్ శిష్యాన్ శ్రుతీః, గ్రాహ
యద్భ్యః, పాణ్డ్యశ్చోళశ్చ దేశభేదౌ తదుభయ నివాసిభ్యః పణ్డితే
భ్యః, వః యుష్మభ్యం, నమోఽస్తు ॥ ౮౫॥ మహ్యమితి॥ నమస్క్రియా
నమస్కరణం, మహ్యం న రోచతే మనసమ్మతేత్యర్థః, ఏతేషు పణ్డి
తానాం మధ్యే, మిథ్యాత్వం ప్రపఞ్చస్య అసత్యత్వం వదన్తీతి తద్వాది
న అద్వైతిన ఇత్యర్థః, ఏవకారేణ మిథ్యావాదిభ్యోఽన్యే న పణ్డితా ఇ
తి సూచ్యతే ॥ ౮౬ ॥ అమీ ఇతి ॥ ప్రమాణేన ప్రత్యక్షేణ సిద్ధం ప్రామాణి
కం అర్థం జగతస్సత్యత్వం, దూరీకృత్య రజ్జౌ సర్పత్వమివ ఔత్తరకాలిక
బాధేన నిషిధ్య, అప్రామాణికం, యతో వాచో నివర్తన్తే అప్రాప్య మన
సా సహేత్యాది శ్రుత్యా సర్వప్రమాణాగోచరం అర్థం, బ్రహ్మ, ఊరీకుర్వన్
తి అఙ్గీకుర్వన్తి, ప్రాతీతిక దూష్యార్థస్తు స్పష్ట ఏవ ॥ ౮౭ ॥ ఉక్తమే
వార్థం స్పష్టయతి తథాహీతి ॥ ప్రత్యక్షేతి॥ మాయాశబ్దస్తద్వాదపరః మాయా
యాః, పరిణామః ప్రపఞ్చ ఇతి వాదః ఏషామస్తీతి మాయినః, ఇమే అద్వైతి

రణీకృతిప్రవర్తమానంబ్రహ్మాశ్రయంతిచపరంబతనిర్విశేషం॥ ౮-౨ ॥ హంత
బ్రహ్మబంధవఇమేబ్రహ్మణేపరస్మైద్రుహ్యంతి॥ ౮-౩॥ యతః॥ యదేవ
సర్వజ్ఞమపాస్తదోషంభవార్తిహారిశ్రుతమాగమాంతే। అజ్ఞంపరంబ్రహ్మ
తదేవభోక్తృసంసారతాపీతివసంగిరంతే॥ ౮-౪ ॥ నకేవలమమీపరస్మై

నః ప్రత్యక్షస్యచక్షురాదేః ప్రమాణస్యాగోచరం విషయమపి అశేషం
నిఖిలంప్రపంచం,మిథ్యాత్రైకాలిక బాధాదసత్యమితి, ప్రతిపాదయంతి
స్థాపయంతి, కించవిశిష్యతేవ్యవచ్ఛిద్యతేఏభిరితివిశేషాః శుక్లాది గుణాః
సత్త్వాదయశ్చతైఃలబ్ధసత్తాకంవస్తువిశిష్యతఇత్యుక్తేసనాస్తీతి నిర్వి శేషం
నిర్గుణమిత్యర్థః, తథాచశ్రుతిః, నిర్గుణమశబ్దమస్పర్శమరూపమా
ద్యమిత్యాదిశ్రుతేఃఅతఏవ సర్వేషాం ప్రత్యక్షాదీనాంప్రమాణానాం స
రణింవిషయత్వాగతీత్యవర్తమానం, యతోవాచో నివర్తంతే, అప్రా
ప్యమనసాసహేత్యాది శ్రుతేః, పరంపరోక్షంబ్రహ్మసకలజగద్వ్యాపకం
సకలజగదధిష్ఠానభూతం సచ్చిదానందాత్మకం ఆశ్రయంతి అంగీకుర్వం
తి, ప్రాకృతస్యైవ ప్రాకృతగోచరత్వాదితిభావః, బతేత్యాశ్చర్యే ॥
౮-౨ ॥ ౮-౩॥ యదితి॥ ఆగమాంతేఉపనిషది, యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిది
త్యాదావితి శేషః, యదేవబ్రహ్మ,సర్వజ్ఞంసర్వజ్ఞత్వాదిగుణయుక్తం, అపా
స్తదోషంహేయగుణరహితం, భవార్తిహారి సంసారదుఃఖనివర్తకంచ
సత్, శ్రుతంబోధితం, తత్పరబ్రహ్మైవ,అజ్ఞంకించిదజ్ఞంఅనుదరాకన్యే
త్యాదావివ అల్పార్థే నఞ్ సమాసః, భోక్తృసంసారసుఖదుఃఖానుభవ
శీలం, ద్వాసుపర్ణేత్యాదిశ్రుతేః, అతఏవ సంసారేణ తాపోస్యాస్తీతి
తత్తాపిజీవఇతి, సంగిరంతేకథయంతి,సర్వజ్ఞత్వాదికించిజ్జ్ఞత్వాదిగుణ
యోరభేదకథనమేవ బ్రహ్మణిద్రోహఇతిప్రాతీతి కోఽభిప్రాయః। మృత్యో
స్సమృత్యుమాప్నోతియఇహనానేవపశ్యతితమేవం విదిత్వాతిమృత్యుమే
తినాన్యః పంథావిద్యతేయనాయ, ఆత్మావాఏకఏవాగ్రఆసీత్, ఏకమే
వాద్వితీయం బ్రహ్మ నేహనానాస్తికించన, తత్త్వమసీత్యాదిబహుశ్రుతివ్యా

బ్రహ్మణే ద్రుహ్యంతి, తత్ప్రమాణేభ్యశ్శ్రుతిభ్యశ్చ ॥ ౮-౫ ॥యతః॥మి
థ్యార్థావేదకత్వాచ్ఛ్రుతిషుకుమతిభిః కర్మకాండేనిరస్తప్రామాణ్యే బ్ర
హ్మకాండైస్సహగుణవచనైః శేషితోబ్రహ్మశబ్దః । మిథ్యార్థాస్మిన్వి
భక్తిః ప్రకృతిరపిపరం బ్రహ్మైవాభిధత్తే వాచ్యత్వానాశ్రయత్వాత్కథ
ముపనిషదాంమానతాంజానతాం తే॥ ౮-౬॥ నపరమేతేశ్రుతిభ్యోద్రు
హ్యంతి। కింతుశారీరకాయ॥ ౮-౭ ॥ పరాశరభువా శాస్త్రం బ్రహ్మజ్ఞా

కోపాత్తథాపి కథనమేవమహాన్ ద్రోహఇత్యద్వైతినామభిప్రాయః ॥
౮-౪ ॥నేతి॥ తస్మిన్ బ్రహ్మణి ప్రమాణేభ్యః యాథార్థ్యసాధకేభ్యః॥
౮-౫ ॥ మిథ్యేతి ॥ కుమతిభిః,దుర్బుద్ధిభిః, కుంకుత్సితం అసత్యంప్రపం
చం అతంతిజానంతీతికుమతిభిః ప్రపంచమిథ్యాత్వజ్ఞాతృభిరిత్యర్థః,గత్య
ర్థకస్య జ్ఞానార్థకత్వాదతతేరౌణాదికఇప్రత్యయః గుణవచనైః సగు
ణప్రతిపాదకైఃబ్రహ్మకాండైరుపనిషద్భిః, సహసహితే, కర్మకాండే,
మిథ్యాఅసత్యానాం అర్థానాం కర్మణాంగుణానాంచ ఆవేదకత్వా
ద్బోధకత్వాద్ధేతోః,నిరస్తం నిషిద్ధంప్రామాణ్యం ప్రమాకారిత్వం యస్యత
థోక్తేసతి, బ్రహ్మేత్యేకశ్శబ్దః, శేషితః ప్రమాణత్వేనస్థాపితఃఅస్మిన్బ్ర
హ్మశబ్దేపి, విభక్తిః స్వాదిః మిథ్యా అసత్యః అర్థః ఏకత్వాదితి రూపః
యస్యాస్తథోక్తాభవతి, ప్రకృతిర్విభక్తిరహితబ్రహ్మేతిశబ్దరూపం, వా
చ్యత్వస్యశబ్దబోధ్యత్వస్యఅనాశ్రయత్వాద్ధేతోః, పరంబ్రహ్మాభిధత్తేన
బోధయత్యేవ,తన్మతఇత్యుభయత్రశేషః, అన్యథాబ్రహ్మణఃవాచ్యత్వగు
ణవైశిష్ట్యాపత్తేరితిభావః, తతశ్చతే కుమతయః ఉపనిషదాం మానతాం
ప్రామాణ్యం, కథం జానతాం ప్రాప్తకాలేలోట్, అజ్ఞానం ప్రాప్తావసర
మిత్యర్థః ॥ ౮-౬ ॥నేతి॥శారీరకాయవ్యాసాయ ॥ ౮-౭ ॥ పరాశరే
తి ॥ పరాశరభువా వ్యాసేన బ్రహ్మణః జ్ఞానాయబ్రహ్మజ్ఞాతుమిత్యర్థః,
తుమర్థాచ్చభావవచనాదితి చతుర్థీ-జగతఇతి శేషః,నిర్మితం,శాస్త్రం
బ్రహ్మసూత్రాణి, అవేద్యంమనోవాగగోచరం బ్రహ్మేతివదంత్తివాదిభిరి

నాయనిర్మితం । అసమంజసతాంనీతమవేద్యబ్రహ్మవాదిభిః॥ ౮౭ ॥ యాదృశస్స్వభావస్సర్వేశ్వరస్తద్విపరీతమేవ తముపదిశంతివిరుద్ధబుద్ధయఏతే ॥ ౮౮॥ సర్వజ్ఞోఽజ్ఞఇతిసర్వపదాభిధేయంకస్యాప్యవాచ్యఇతిసర్వమహాగుణానాం । స్థానంచనిర్గుణఇతీహసమస్తవేదవేద్యంత్వవేద్యఇతితేజగదీశమాహుః ॥ ౯౦॥ వివిధదురితవాత్యాస్ఫీతస్థిరవ్యసనాకులాదతిమితమతేర్జీవాదేవాభిధాం పరమేశితుః । అపగతపరిచ్ఛేదామోదాంబుధేరుపగచ్ఛతాం మశకశిశుతో భేదోనస్యాత్కుతో మదహస్తినః ॥ ౯౧ ॥ అపరంచ॥ ౯౨॥దృశ్యంమిథ్యాదృష్టికర్తాపిమిథ్యా

తివాంతుగర్భవిశేషణం,అద్వయస్యబ్రహ్మణఃఅవేద్యత్వవాదాదితిహేతుర్బోధ్యః అసమంజసతాం అయోగ్యతాంఅవ్యవస్థాపకత్వరూపాంనీతం ౮౭ ॥ యాదృశేతి॥తస్మాద్విపరీతంభిన్నంతద్విరుద్ధస్వభావమితియావత్ తంసర్వేశ్వరం॥౮౮॥సర్వజ్ఞమితి॥ సర్వజ్ఞంజగదీశం, అజ్ఞఇతి,ఆహురితిసర్వత్రయోజ్యం, సర్వేషాంపదానాం శబ్దానాం అభిధేయం వాచ్యం, కస్యాపిపదస్య అవాచ్యఇతి, సర్వేషాంమహతాంచగుణానాంస్థానం ఆశ్రయం,నిర్గుణశ్చేతి, సమస్తైర్వేదైర్వేద్యంజ్ఞేయం, అవేద్యఇతితే అద్వైతినః ॥ ౯౦ ॥ వివిధేతి॥ వివిధానాం దురితానాం వాత్యేన రాశినాస్ఫీతైః స్థిరైర్వ్యసనైరాకులాత్, అతఏవ అత్యంతంమితా అత్యల్పామతిః జ్ఞానంయస్యతస్మాత్కించిద్జ్ఞాదిత్యర్థః,జీవాత్, ఏవకారోత్యంతానౌచిత్యద్యోతకః, అపగతపరిచ్ఛేదః అపరిచ్ఛిన్నః ఆమోదః ఆనందఏవ అంబుధిః యస్యతస్య, పరమేశితుః పరమేశ్వరస్యఅభిధాంజహదజహల్లక్షణయాధర్మైకదేశత్యాగేనఅభేదం,ఉపగచ్ఛతాంఅంగీకుర్వతాం అద్వైతినాం, మశకశిశుతః బాలమశకాత్, మదహస్తినః అభేదః కుతోహేతోర్నస్యాత్ కింతుస్యాదేవ ॥ శ్లో ॥ విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణేగవిహస్తిని । శునిచైవశ్వపాకేచ పండితాస్సమదర్శిన ఇతిభగవదుక్తేః ప్రమాణత్వాదత్యంతవిరుద్ధయోరభేదాభ్యుపగమస్యతేషాంస

దోషో మిథ్యైవేతి యా ధీరమీషాం। సాధిష్ఠానాం శేపి కిం నేతి చింతా సా
ధిష్ఠానాం పండితానాముదేతి ॥ ౭౬౩ ॥ విశ్వావసుః ॥ వయస్యత్రైవం మ
హీసురభూషణేషు విజృంభిష్ఠాః ॥ ౭౬౪ ॥ పారంపర్యాత ఆగతో నిజకులే
పంథా న హాతవ్య ఇత్యద్వైతం పరిగృహ్యాహంత జగతో మిథ్యాత్వమాచ

మదర్శినాం నైసర్గికత్వాదితి భావః ॥ ౭౬౧ ॥ ౭౬౨ ॥ దృశ్యమితి ॥
ద్రష్టుం యోగ్యం దృశ్యం రజ్జూరగాద్యపి మిథ్యా అసత్యం, దృష్టేరయం సర్గ
ఇత్యాదిభిః అస్య కర్తా ఆశ్రయశ్చైత్రాదిశ్చ, మిథ్యా, దోషః పిత్తాదిశ్చ
మిథ్యా, అతః క్రమేణ ప్రపంచాంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యాజ్ఞానానిచ దృశ్య
దృష్టికర్తృదోషశబ్దైః గ్రాహ్యాణి ఔత్తరకాలికబాధాదితి సర్వేషామస
త్యత్వే హేతురితి అద్వైత్యభిప్రాయః, ఇత్యుక్తప్రకార మమీషామద్వైతి
నాం యా ధీర్జ్ఞానమస్తి, సా అంశత్రయేపి మిథ్యేతి బుద్ధిః, అధిష్ఠానం ఆ
ధారః రజ్జ్వాది బ్రహ్మ చ అస్మిన్నంశేపి కిం కుతో న భవతి, ఇత్యుక్త ప్రకారా
చింతా తర్కః, సాధిష్ఠానాం శ్రేష్ఠానాం పండితానాం ఉదేతి జాయతే,
అజ్ఞాననాశాత్సత్యే అధిష్ఠానాంశే సా న భవతీత్యద్వైతినః- అతఏవ అధి
నా కామాధి కృతమనోవ్యథయా సహితాస్సాధిష్ఠాః గాఢాజ్ఞానినః తేషా
మేవేదృశీ చింతేతి సాధూక్తిన్యాయావతార ఇత్యప్యాహుః ॥ ౭౬౩ ॥ ౭౬౪ ॥
పారంపర్యాత ఇతి ॥ నిజే స్వీయే కులే వంశే, పరంపరాయాః భావః పారంప
ర్యం అవిచ్ఛిన్నాచారసంప్రదాయ ఇతి యావత్, తత ఆగతః ప్రాప్తః,
పంథాః అద్వైతమార్గః, న హాతవ్యః న త్యాజ్యః అన్యథా సంప్రదాయ
విరుద్ధమార్గస్వీకారే మహాప్రత్యవాయస్మరణాదితి భావః, అనేన వస్తు
నా రామానుజీయానందతీర్థీయమతయోః తాదాత్వికసాంకేతికత్వేన
వాంశికసంప్రదాయాగతత్వాభావస్సూచ్యతే, ఇతి హేతోరద్వైతం జీ
వేశ్వరయోరభేదమతం పరిగృహ్య, ఇమే జగతః మిథ్యాత్వం ఆచక్షతాం
బ్రువతాం ప్రాప్తకాలే లోట్, అద్వైతపరిగ్రహేణ జగన్మిథ్యాత్వం ప్రా
ప్తకాలమిత్యర్థః, అనేన జగన్మిథ్యాత్వవాదః సంప్రదాయసిద్ధ ఇతి సూ

క్షతాం । అధ్యేతుం నిగమాన శేషత ఇమే కర్మాణి నిర్మాతుమప్యాస్తిక్యా
చ్చతురా నికామమితరే కేతావచేతాదృశాః ॥ ౮౭౫ ॥ కించ ॥ శ్రుతీర
ధ్యేతారః కిమపి తారోమనుగణం క్రతూనాహర్తారః కిమపి దదితారః ప్ర
తిదినం। అమీ స్మార్తాః శ్రాద్ధాన్యపి రచయితారో విధునుతే శ్రుతేః ప్రా
మాణ్యం ప్రసజదనుష్ఠాపకతయా ॥ ౮౭౬ ॥ కృశానుః ॥ సమంతాదవలో
క్యః స్తులా అప్యమీ విషయాః శైవప్రచురతయా న శ్లాఘామర్హంతి ॥ ౮౭౭

చ్యతే, పరంతు నిగమాన్ ఋగాదీన్ అశేషతః ఆమూలాగ్రం అధ్యేతుం
కర్మాణి తద్విహితాని నికామం, ఆస్తిక్యాత్ అస్తి పరలోక ఇతి నిశ్చయాద్ధే
తోః నిర్మాతుమపి అనుష్ఠితుం చ చతురాః, ఇతరే మతాంతరస్థాః ఏతాదృ
శా అద్వైతతుల్యాః, న కేపీత్యర్థః ॥ ౮౭౫ ॥ శ్రుతీరితి ॥ యద్యపి స్మృతివిహి
తం కర్మ స్మార్తం ఏషామస్తీతి యోగేన సర్వేపి బ్రాహ్మణాః స్మార్తాః
తథాపి, స్మార్తపదం పంకజాదివదద్వైతిషు యోగరూఢమితి ధ్యేయం అ
మీ స్మార్తాః శ్రుతీః ఋగాదీన్ వేదాన్ అధ్యేతారః బ్రహ్మయజ్ఞం కుర్వా
ణాః, ప్రతిదినం మనుగణం మంత్రసముదాయం, జపితారః జపం కుర్వా
ణాః, క్రతూన్ జ్యోతిష్టోమాదీన్, ఆహర్తారః సంపాదయంతః, కిమ
పి దదితారః యథాశక్తి దానం కుర్వంతః, శ్రాద్ధాని పిత్ర్యాణి కర్మాణి, ర
చయితారోపి సంతః, అననుష్ఠాపకతయా అధ్యయనజపహోమదానశ్రా
ద్ధకర్మానుష్ఠానాప్రయోజకతయా ప్రసజత్ ప్రసజ్యమానం శ్రుతేర్వేద
స్య ప్రామాణ్యం అప్రమాణత్వం, విధునుతే నిరస్యంతే, తదధ్యయనేత
ద్విహితకర్మానుష్ఠానే చ తత్ప్రామాణ్యస్యార్థసిద్ధత్వాదితి భావః, అ
త్ర వేదాప్రామాణ్యనిరసనవస్తునా అద్వైతినాం వేదప్రామాణకత్వేన త
దుక్తజగన్మిథ్యాత్వజీవేశ్వరాభేదవాదయోస్సప్రమాణకత్వం వేదాప్రా
మాణ్యద్వారా పూర్వోక్తాద్వైతివిషయకాఖిలదూషణానాం శశవిషాణ
ప్రాయత్వం చ సూచితం ॥ ౮౭౬ ॥ సమంతాదితి ॥ నిస్తులా అసదృశా అపి
శివభక్తాశ్శైవాః ప్రచురాః బహులాః యేషు తేషాం భావస్తత్తా తయా హే

అత్ర హి తత్పదార్థం యథావస్థితమనభిదధానాః శైవాః విమతోఽపి విమోహయంతి ॥ ౮౭ ॥ తథాహి ॥ మదనజనకే పీతాతంకే మహాగుణశేవధౌ పరమపురుషే నిత్యాసక్తాం శ్రియం కమలామివ ॥ బతపశుపతౌ శూలోపేతే మనోభవదాహకే నిహిత హృదయాం శైవాజల్పంత్యభాగ్య హతామివ ॥ ౮౮ ॥ సూర్యాదారోగ్యమిచ్ఛేత్కృశానుపిహుతవహాత్సంపదమ్లానసతునా ॥ ౮౯ ॥

అత్రేతి ॥ తదితిపదస్య అర్థం బ్రహ్మ ఈశ్వరత్వావచ్ఛిన్నం, యథావస్థితం అనతిక్రాంత స్వభావం యథాతథా, అనభిదధానాః అకథయంతస్సంతః ॥ ౮౭ ॥ మదనేతి ॥ పీతాః గతాః ఆతంకాః రోగాః దోషాః పాపాః యస్మింస్తస్మిన్, మహతాం లోకోత్తరాణాం గుణానాం శేవధౌ నిధౌ, మదనస్య జనకే పరమపురుషే విష్ణౌ, నిత్యాసక్తాం అతఏవ కమలాం లక్ష్మీమివస్థితాం శ్రియం బ్రహ్మకాండం, శూలయా రోగేణ శూలేనాయుధేన చ ఉపేతే, పశూనాం మూఢానాం పతిః శ్రేష్ఠః, అతిమూఢ ఇతియావత్, బ్రహ్మాదయో దేవాః సర్వే పశవః తేషాం పతిశ్చ తస్మిన్ మనోభవస్య మదనస్య దాహకే అభాగ్యేన ప్రాక్తన దుష్కర్మణా హతాం స్త్రియమివ, నిహితం నిక్షిప్తం హృదయం అభిప్రాయః యస్యాస్తథోక్తాం, శైవాః, జల్పంతి కథయంతి । అత్ర శైవానాం తాత్పర్యమభివర్ణయామః, మహతాం అగుణానాం కామక్రోధాదీనాం శేవధౌ యస్మాత్తస్మిన్ రాగద్వేషాదిజనకే అతఏవ మదనస్య స్మరవికారస్య జనకే, అతఏవ విశేషేణ ఇతాః ప్రాప్తాః ఆతంకాః తాపాస్త్రయః యస్మాత్తస్మిన్ తజ్జనకే, నిరుక్తావశంకాస్వాతంక ఇత్యమరః, పరంభ్రష్టః పురుషే అల్ప పురుషే అనుదరా కన్యేత్యాదావివ అల్పార్థే నఞ్ సమాసః, నిత్యం ఆఈషదంశేనాసక్తాం, అతఏవ కేవిత్తైమలం అపురుషసంబంధ జన్యదుఃఖం యస్యాస్తథోక్తామివస్థితాం ని కాశ్చిత్త్రాత్మన్ విబ్రహ్మవాతా ఇతికోశః, అతఏవచ అభాగ్యహతామివ శ్రియం, మనసి భవంతీతి మనోభవాః కామాదయః తద్దాహకే, శూలమివ శూలం అజ్ఞానం తేనోపేతే ప్రాప్యే ఇత్యర్థః పశుపతౌ సర్వేశ్వరే, నిహిత హృదయాం శైవాః జ

మిచ్ఛేదీశానాత్ జ్ఞానమిచ్ఛేదనవధివిభవం మోక్షమిచ్ఛేన్ముకుందాత్।
ఇత్యాద్యాస్సత్యవాచో హితమునిఫణితీరాకలయ్యాపి విష్ణోశ్శైవాస్సే
వాంత్యజంతో బత భవహతయే భావయంతే భవం తే॥౨౨౦॥ అపిచ॥ తద్విష్ణోః
పరమం పదం హి తమసః పారే సదా పశ్యతా సాంద్రం సూరిగణేన నిర్మల
మహానందాత్మకం శాశ్వతం ॥ అప్రేప్సంత ఇమే సమేతమనిశం బేతాళ
భూతాళిభిః లోకం భీకరమంచితుం వ్యవసితా మాహేశ్వరం నశ్వరం॥౨౨౧

ల్పంతీతి॥ ౨౧౯ ॥ సూర్యాదితి॥ కమప్యనిర్వాచ్యం సంపదుల్లాసం, ఇ
త్యాద్యాః సత్యవాచః హితాః మునీనాం వ్యాసాదీనాం ఫణితీః పురాణ
వాక్యాని ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేదిత్యాదీని, ఆకలయ్య జ్ఞాత్వాపి, తే
శైవాః, విష్ణోస్సేవాం త్యజంతస్సంతః, భవం శివం భవస్య సంసారస్య
శివస్య చ హతయే ఛేదార్థం భావయంతే భజంతే, అతః, తమేవం
విదిత్వాతి మృత్యుమేతి నాన్యః పంథా విద్యతే యనాయ, జ్ఞాత్వా తం
మృత్యుమత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయే జ్ఞానాదేవ తు కైవల్యమిత్యా
దిభిః బహుశ్రుతిస్మృతిభిః- జ్ఞానాన్మోక్షః జ్ఞానం చేశానాదేవేతి
శ్రుతిస్మృతిప్రసిద్ధేః భావయంతే భవంత ఇతి సుష్ఠూక్తమితి శైవాపదంతి ॥
౨౨౦ ॥ తదితి॥ తమసః పారే అజ్ఞాననాశే సతి తత్ బ్రహ్మ పశ్యతా సూరి
గణేన సనకాదిజ్ఞానిసంఘేన- సాంద్రం, నిర్మలః నిర్దుఃఖః మహాంశ్చా
నందః ఆత్మా స్వరూపం యస్య తత్కం శాశ్వతం, అత ఏవ పరమం చ వి
ష్ణోః పదం వైకుంఠం, అప్రేప్సంతః అనిచ్ఛంతస్సంతః, బేతాళా నామ
భూతాని పిశాచాస్తేషామాళిభిరనిశం సమేతమత ఏవ భీకరం, కించ నశ్వ
రం మాహేశ్వరం శైవం లోకం, అంచితుం ప్రాప్తుం, ఇమే శైవాః వ్యవసి
తా నిశ్చితవంతః, అతిమూఢా ఇతి భావః, వస్తుతస్తు యస్య బ్రహ్మా చ విష్ణు
శ్చ ఉభే భవత ఓదనః, మృత్యుర్యస్యోపసేచనమిత్యాది శ్రుత్యా వైకారిక
మూర్తిత్రయాస్థానాంత్రయాణామపి నశ్వరత్వేన నిర్వికారసదా
శివావాసపరమకైలాసకాంక్షిషు శైవేషూక్తదూషణం ఆరోపితమేవేతి

విశ్వావసుః ॥ 'సఖేగుణగ్రహణకుతూహలీ భూయాః॥ ౮౮.౨॥ నిత్యంక
ర్మసమాచరంతినిగమాన్ శాస్త్రాణిచాధీయతే సంతన్వంతిచసప్తతంతు
నిచయం ధిన్వంతిభక్త్యాతిథీన్ । సాంబంత్ర్యంబకమర్చయంతిశుచయ
శ్శైవాస్సదైవాదరాదేషామీదృశకర్మణాం కతిపయేదోషావిషహ్యాన
కిం ॥ ౮౮.౩ ॥ అన్యచ్చశ్రోతవ్యం॥ ౮౮.౪ ॥ స్మరహరపరిచర్యాసాంప్ర
తంతన్యతేయాజనయతిహరిభక్తింహంతజన్మాంతరేసా । శమితదురితవ
ర్గంసాచసూతేపవర్గంకుతఇహఫలహానిః కుర్వతాంశర్వపూజాం ॥
౮౮.౫ ॥ పరంతు॥ సారుద్రభక్తిర్వితనోతిభద్రంయావిష్ణువిద్వేషలవాన

ఢేయం ॥ ౮౮.౧ ॥ ౮౮.౨ ॥ నిత్యమితి॥ శుచయఃనిర్మలాః,అతఏవశై
వాః నిత్యంకర్మస్నానసంధ్యావందనాదికం, సమ్యగాచరంతి,నిగ
మాన్ వేదాన్, శాస్త్రాణిచ అధీయతే, సప్తతంతూనాంయజ్ఞానాంనిచ
యం,సంతన్వంతికుర్వంతి,అతిథీన్ భక్త్యాధిన్వంతిప్రీణయంతి,అంబయా
జగజ్జనన్యా సహితం సాంబంత్రీణ్యంబకానియస్యతం మహేశ్వరం, ఆ
దరాత్ మోక్షసాధనజ్ఞాన ప్రేప్సవః సదైవార్చయంతి, ఈదృశాః లో
కోత్తరాః ధర్మాస్సత్కర్మాణియేషాం తేషాం ఏషాం శైవానాం, కతి
పయేఏకద్వాఃదోషాః, విశేషేణ సహ్యానభవంతి కింక్షంతవ్యాఏవేత్యర్థః
దుష్యంతిపరంనిందయేతిదోషాః దూషకాః రామాజీయాదయః కతిపయే
నతుసర్వమతస్థాః విషహ్యానకిమిత్యపిప్రాహుః ॥ ౮౮.౩ ॥ ౮౮.౪ ॥ స్మ
రేతి॥ సాంప్రతంయాస్మరహరపరిచర్యాశివపూజాతన్యతేసాఇదానీం
తనశివపూజా జన్మాంతరేహరిభక్తింజనయతి, హంతసాహరిభక్తిశ్చశమి
తదురితవర్గం,యథాతథా, అపవర్గం మోక్షం సూతే,శర్వపూజాం
కుర్వతాం ఇహఫలహానిః కుతః, నకుతోపీత్యర్థః, వాస్తవార్థస్తు, సా
శివపూజా, జన్మాంతరేప్రాక్తనేజన్మని,హరిభక్తింజనయతి ప్రాదుర్భా
వయతి అనుమాపయతి విష్ణుభక్తేశ్శివభక్తిజనకత్వం శంభురహస్య
కాశీఖండాదౌ సుప్రసిద్ధతరం, కించ, సాశివపూజా, అపవర్గం సూ

హిష్ణవః । తఏవధర్మాయభవంతిదారాః కదాపియాన్నక్షమన్త్యంతిజా
రాః ॥౮౫౬॥ శేషశాయివిద్వేషఏవమూర్ధాభిషిక్తోదోషః పురుషా
ణాం ॥౮౫౭॥ పశ్య॥ నాస్తిక్యమావహతినారక మాతనోతి సౌభాగ్యమపహం
తిపరిలుంపతిసంపదంచ । ఆయుఃక్షిణోత్యుపచినోతి సమస్తదోషాన్ద్వే
షోముకుందవిషయో విషయోగతుల్యః ॥౮౫౮॥ కృశానుః॥ సత్యమే
వతథాపి అవైదికవృత్తిష్వేవప్రియాస్యతాం శివభక్తిమభినయతాంపాషం
డవిశేషాణాం వేషఏవభీషయతిహృదయం ॥౮౫౯॥శ్రీణాభవ్యమార్గా
శ్చితాభస్మశుష్యన్నిటాలాజటాలాస్ఫుటాలాపశూన్యాః । శ్మశానాగ్ని
సఖ్యాదృశానిర్దహంతః పిశాచాఇవామీదిశాసుభ్రమంతి ॥౮౬౦॥కిం
చైషామతిజుగుప్సితారీతిః ॥౮౬౧॥ పతీకృత్యగిరీశంసిద్ధ్యారహితాశ్చ

తే, జ్ఞానజననద్వారేతి భావః॥౮౫౫॥ నేతి॥ యారుద్రభక్తిః, విష్ణౌవి
ద్వేషస్యలవస్యాప్యసహిష్ణుః అసహనశీలా, సారుద్రభక్తిఃభద్రం మో
క్షం వితనోతి, యాఃదారాః జారాః కదాపినస్పృశంతి నామృశంతి
తఏవదారాఃభార్యాః ధర్మాయభవంతి॥౮౫౬॥ శేషేతి॥ మూర్ధా
భిషిక్తః సర్వేభ్యోధిక ఇత్యర్థః ॥౮౫౭॥ నాస్తిక్యమితి ॥ విషయాస్వా
దయోగేనపానేనతుల్యః, ముకుందవిషయః ద్వేషః, నాస్తిక్యం బౌద్ధత్వం,
ఆవహతిజనయతి- నారకంనరకం, సౌభాగ్యం సౌభాగ్యం పరిలుంపతినా
శయతి, క్షిణోతినిహంతి, ఉపచినోతివర్ధయతి॥ ౮౫౮॥సత్యమితి ॥అ
వైదికేషు వేదావిహితాసువృత్తిషు కామికాద్యాగమోక్తాచారేషుప్రియా
స్యతాంకర్తుమిచ్ఛతాం, పాషండవిశేషాణాం పంచరాత్రాదీనాం భాషానా
మ ॥౮౫౯ ॥ శ్రీణేతి ॥ శ్రీతః అభవ్యాః అకుశలాః మార్గాఃయైస్తే, చితా
యా భస్మనాశుష్యత్ నిటాలంలలాటం యేషాంతే, జటాలాః జటాధా
రిణః స్ఫుటేనశ్రుతిప్రసిద్ధేన ఆలాపేనశూన్యాః,అమీపాషండవిశేషాః
పిశాచాఇవ,శ్మశానాగ్నేః సఖ్యా సదృశాదృశాపీక్షణేన నిర్దహంత
స్సంతఃదిశాసు సర్వాసుభ్రమంతి॥౮౬౦॥౮౬౧॥పతీకృత్యేతి॥మానేనచిత్త

మానహీనాః || ఇచ్ఛన్త్యధికం తుమిమం ధనంజయం లింగదర్శనే నైవ ||
౮౯౨ || అన్యేచాత్ర || ౮౯౩ || దీర్ఘవక్రనఖరాః ఖరకల్పా ఉద్ధరంత ఇ
హబాహుయుగం తే | శౌచమాచరితుమప్యసమర్థా నీచబుద్ధిహృదయం భ్ర
మయన్తి || ౮౯౪ || విశ్వావసుః || సఖేగుణగ్రాహిణా నైతే విభూషణీయాః ||
౮౯౫ || శీతోష్ణజృంభణసహేషు జితేంద్రియేషు కష్టైరపవాసపరిశుష్క
కళేబరేషు | పుణ్యస్థలాటనపరాకృతకిల్బిషేషు జానీహి కానపి గుణాన్
జటిలేష్వమీషు || ౮౯౬ || ఇత్యన్యత్రాలోకయ్య సాశంకం || ౮౯౭ || కఇమే
పుస్తకహస్తాః కల్యఏవోత్థాయ తత ఇతః పర్యటంతి || ౮౯౮ || కృశానుః ||
నిపుణమాలోక్య సపరిహాసం || ౮౯౯ || జ్యోతిశ్శాస్త్రమహోవాదధా బహు

సమున్నత్యా, వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇత్యనుమానేన చహీనాః
అత ఏవ సిద్ధ్యాఫలప్రాప్త్యా పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమిత్యా చరహితాః, చ
కారద్వయమప్యర్థకం, ఇమే పాషండాః, లింగస్య శివాచార్య మూర్తేః
ధూమరూపహేతోశ్చ దర్శనే నైవ, గిరిశం శివం పర్వతం చ, పక్షీకృత్య
ఇష్టదేవతాం అనుమిత్యుద్దేశ్యం చ కృత్వా, ధనం కాంక్షితం జయం సర్వో
త్కర్షణం చ దత్వా, ధనంజయం వహ్నిం చ, అధికం తుం లబ్ధుమిచ్ఛంతి అత్ర
పర్వతే ధూమదర్శనా ద్ధూమో వహ్నివ్యాప్య ఇతి వ్యాప్తిస్మృతౌ వహ్ని
వ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇతి విశిష్టజ్ఞానాత్పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమి
తి ర్జాయత ఇతి న్యాయశాస్త్రసరణి స్సూచితా || ౮౯౨ || ౮౯౩ || దీర్ఘే
తి || దీర్ఘవక్రనఖరాః ఆయతకుటిల నఖాః ఖరకల్పాః గర్దభతుల్యాః
శౌచమప్యాచరితు మసమర్థాః తే పాషండాః, బాహుయుగముద్ధరం
తః ఊర్ధ్వబాహవస్సంతః, నీచబుద్ధీనాం హృదయం, భ్రమయంతి మో
హయంతి || ౮౯౪ || ౮౯౫ || శీతేతి || జితేంద్రియేషు, అతఏవ శీతోష్ణ
జృంభణ సహేషు అమీషు జటిలేషు, కానప్యనిర్వాచ్యాన్ విషయిణాం
ఉక్తగుణానాం దుష్కరత్వాదితి భావః, జానీహి గృహాణ || ౮౯౬ || ౮౯౭ ||
కఇతి || కల్యే ప్రాతరేవ, పుస్తకహస్తాః పంచాంగధారిణః, పర్యటంతి సం

తరోత్సర్గాపవాదాత్మభిః కల్లోలైర్నిబిడైః కణైః కతిపయైర్లబ్ధ్వా కృతా-
ర్థా ఇవ। దీర్ఘాయుస్సుతసంపదాదికథనైర్దైవజ్ఞపాశా ఇమే గేహంగే-
హమనుప్రవిశ్య ధనినాం మోహం ముహుః కుర్వతే ॥ ౯౦ ॥ కించ ॥ విలి-
ఖతి సదసద్వా జన్మపత్రం జనానాం ఫలతి యది తదానీం దర్శయత్యాత్మ-
దాక్ష్యం। న ఫలతి యది లగ్నప్రష్టురేవైష దోషో హరతి ధనమిహైవం హంత
దైవజ్ఞపాశః ॥ ౯౧ ॥ అపి చ॥ ప్రమోదః ఖేదో వా ప్రభవతి పుంసో విధి-
వశాన్మయేదం ప్రాగేవాభిహితమితి మిథ్యా కథయతి। జనావిష్టానిష్టాకల-

---

చరంతి, ఇమేకే ॥ ౮౯౮॥ ౮౯౯॥ జ్యోతిరితి॥ ఉత్సర్గాపవాదాత్మభిః
సామాన్యవిశేషస్వరూపైః కల్లోలైః తరంగైః నిబిడైః సాంద్రైః, జ్యోతిశ్శా-
స్త్రపయోనిధౌ, కతిపయైః త్రిచతురైః కణైః లేశైః లబ్ధ్వా అధీత్య
కృతార్థా ఇవ తథాభిమన్యమానాః ఇమే దైవజ్ఞపాశాః జ్యౌతిషికాధ-
మాః, గేహం గేహం ప్రతిగృహమనుప్రవిశ్య, దీర్ఘాయుస్సుతసంప-
దాదికథనైః తవ దీర్ఘాయుర్భవిష్యతీత్యాదిభిః వాక్యైః, ధనినాం మో-
హం భ్రాంతిం ముహుః కుర్వతే ఇమే మహాత్మాన ఇతి బుద్ధిం జనయంతీత్య-
ర్థః ॥ ౯౦ ॥ విలిఖతీతి॥ దైవజ్ఞపాశః, జనానాం సంబంధి, సత్ యథా-
ర్థం వా అసద్వా జన్మపత్రం విలిఖతి, సత్ జన్మపత్రం ఫలతి యది, తదా
ఆత్మనః దాక్ష్యం సామర్థ్యం దర్శయతి ప్రకటయతి, అసత్ జన్మపత్రం
న ఫలతి యది తదా లగ్నస్య ప్రష్టుర్వక్తురేవ దోషః మృషావాదిత్వకృతః ఇ-
హేతి ప్రకటయతి, ఏవం ఇహలోకే ధనం హరతి, హంత ధనినామితి శే-
షః॥ ౯౧॥ ప్రమోద ఇతి॥ పుంసః జనస్య, ప్రమోదో వా ఖేదో వా, విధేః కర్మ-
ణః ప్రాక్తనస్య వశాత్ పాకాత్, ఉపనమతి ప్రాప్నోతి, నతు స్వకథనా-
దిత్యర్థః, ఇదం సుఖదుఃఖాన్యతరప్రాప్తిః మయా ప్రాగభిహితమేవ ఇ-
తి మిథ్యా కథయతి, ఇష్టస్య సుఖస్య ఆకలనే సంపాదనే అనిష్టస్య దుఃఖస్య
పరిహారే చ ఏకం ముఖ్యం యథార్థానియతాన్ నియమేన అసక్తానతప-
వజనాన్, అస్మాద్దైవజ్ఞపాశః, మేషాదీనాం రాశీనాం పరిగణనయా సంఖ్యా

నపరిహారైకనియతాన సౌమేషాదీనాం పరిగణనయైవ భ్రమయతి॥౧౦౨॥
అస్తువాతథ్యవాదీ దైవజ్ఞస్తథాపి వృథా తద్వచశ్శ్రవణం ॥ ౧౦౩ ॥ అసుఖ
మథసుఖం వా కర్మణాం పక్తివేళా స్వాహ హ నియతమేతే భుంజతే దేహ
భాజః। తదిహ పురత ఏవ ప్రాహ మౌహూర్తికశ్చేత్కథయ ఫలమమీషా
మంతతః కిం తతస్స్యాత్ ॥ ౧౦౪ ॥ విశ్వావసుః ॥ ఐహికాముష్మికారం
భోపయోగినో నోపాలంభ మర్హంతి జ్యోతిర్విదః ॥ ౧౦౫ ॥ శృణుతా
వత్ ॥ నహ్యేవం సతి ప్రత్యంచకర్మాణి సిద్ధ్యేన్న యత్రాస్తి దేశే నను జ్యోతి
షజ్ఞః న తారా న చారా న వానాం గ్రహాణాం న తిథ్యాదయో నాయతో త్రై
షబుద్ధః ॥ ౧౦౬ ॥ యచ్చ సమర్థితం మౌహూర్తికవచనశ్రవణం ము

నైనైవ, భ్రమయతి తవజన్మలగ్నాత్తృతీయే రవేః ప్రవేశాదిష్టం జన్మలగ్నా
తత్ప్రవేశాదనిష్టమిత్యాదినా మోహయతీత్యర్థః ॥ ౧౦౨ ॥ ౧౦౩ ॥
అసుఖమితి, ఏతే దేహభాజః కర్మణాం ప్రాక్తనానాం పక్తేః పాకస్య వేళాసు
అసుఖం దుఃఖం వా అథవా సుఖం వా నియతం భుంజతే మౌహూర్తికః
జ్యౌతిషికః తత్ దుఃఖం సుఖం వా పురతః పూర్వమేవ ప్రాహ చేత్, అహ
హేత్యాశ్చర్యే, తతః పూర్వకథనాత్, అమీషాం దేహభాజాం, అంతతః
ఆహత్య ఇతిశేషః నిష్కృష్య కిం ఫలం స్యాత్ కథయ, కర్మాయత్తమేవ ఫలం భ
వేదన్యథా కిమపి న భవేదిత్యర్థః ॥౧౦౪॥ ఐహికేతి। ఇహలోకే భవా ఐహి
కాః అముష్మిన్ పరలోకే భవా ఆముష్మికాశ్చ యే ఆరంభాః కర్మాణి తేషు ఉ
పయోగినః, కాలవిశేషజ్ఞాపనేనేతి భావః, ఉపాలంభం నిందాం ॥౧౦౫॥ నేతి॥
నను హే కృశానో, యత్ర దేశే గ్రామే, జ్యౌతిషజ్ఞః నాస్తి, తత్ర హైవం కర్మ న
సిధ్యేత్, పిత్ర్యం కర్మ చ న సిధ్యేత్, తారాః నిత్యనక్షత్రాణి న సిధ్యేరన్
నవానాం గ్రహాణాం సూర్యాదీనాం, చారాః మేషాదిప్రవేశాః, న సిధ్యే
రన్, తిథ్యాదయః ప్రతిపదాదయః, తిథయః, ఆదిశబ్దేన భానవీయాద
యః బవాదికరణాదయశ్చ గృహ్యంతే, న సిధ్యేరన్ యతః కారణాత్, ఏ
ష జ్యౌతిషికః అత్ర నిత్యతారాదిషు, బుద్ధః జ్ఞానవాన్, అత్ర హైవాదిపదం

ఢేతి తన్నిపుణనిరూపణా నపణాయంతి ॥ ౯౦౭ ॥ భానోశ్శీతకరస్య వాపి
భుజగగ్రాసే పురో నిశ్చితే తీర్థానామటనం జనస్య ఘటయేత్తాపత్ర
యోచ్చాటనం । ఇష్టే ప్రాగవధారితే సతి ధృతేస్తుష్టేశ్చ లాభో భవేత్క
ష్టే చ వ్యసనే౽త్ర తత్పరిహృతిః కర్తుం జపాద్యైః క్షమా ॥ ౯౦౮ ॥ అవిస్రం
భశ్చ దైవజ్ఞవచనేష్వనుపపన్నః ॥ ౯౦౯ ॥ పుష్టిహ్రాసౌ కుముదసుహృ
దః పుష్పవంతోపరాగౌ శుక్రాదీనాముదయవిలయావిత్యమీ సర్వదృష్టాః
అవిష్కుర్వంత్యఖిలవచనేష్వత్ర కుంభీపులాకన్యాయాజ్జ్యోతిర్నయగతివి
దాం నిష్ఫలం మానభావం ॥ ౯౧౦ ॥ విద్దైవజ్ఞం గ్రసుం విబుధవిధుర-

తత్తద్ జ్ఞానపరః, సిధ్యతి ఘటనార్హః, తథాచ దైవకర్మాది జ్ఞానం
నఘటతేత్యర్థః, యతో౽త్రైష బుద్ధః ఇతిపాఠః ॥ ౯౦౬ ॥ ౯౦౭ ॥ భా
నోరితి॥ భానోర్భుజగగ్రాసే సూర్యగ్రహణే వా, శీతకరస్య భుజగగ్రా
సే వా, పురః పురస్తాత్, నిశ్చితే సతి, చైత్రాదిదర్శపూర్ణిమాసయోః
జ్యౌతిషికేనేతి శేషః, తాపత్రయోచ్చాటనం తీర్థానాం గంగాదీనాం
అటనం, జనస్య ఘటయేత్, కించ, ఇష్టే ప్రాగవధారితే సతి, ధృతేః ధై
ర్యస్య లాభః, తుష్టేః సంతోషస్య లాభశ్చ భవేత్, కష్టే దారుణే వ్యసనే
దుఃఖే ప్రాగవధారితే సతి, అత్ర లోకే, తస్య వ్యసనస్య పరిహృతిర్ని
వారణం, జపాద్యైః కర్తుం క్షమా భవేత్ ॥ ౯౦౮ ॥ అవిస్రంభేతి॥ అవి
స్రంభః అవిశ్వాసః ॥ ౯౦౯ ॥ పుష్టీతి ॥ కుముదసుహృదశ్చంద్రస్య పు
ష్టిహ్రాసౌ వృద్ధిక్షయౌ, పుష్పవంతయోస్సూర్యచంద్రయోః ఉపరాగౌ గ్ర
హణే, శుక్రాదీనాముదయః విలయః అస్తమయశ్చ, ఇత్యుక్త విధా అమీ
సర్వైర్జనైః దృష్టాః కాలవిశేషాః దైవజ్ఞనిశ్చితా ఇతి శేషః, కుంభీ అన్న
స్థాలీ పులాకః అన్నకణః తయోర్న్యాయః పక్వస్య పులాకస్య పక్వతా
జ్ఞానాత్ స్థాల్యాః సర్వస్యాః పక్వతాజ్ఞానరూపః తస్మాత్ జ్యోతిర్నయవి
దాం, అఖిలేషు వచనేషు, నిష్ఫలం నిస్సంశయం, మానభావం ప్రామా
ణ్యం, ఆవిష్కుర్వంతి ॥ ౯౧౦ ॥ విద్దైవజ్ఞమితి ॥ శోభనా బుద్ధిర్యస్య

భూపతిసభంముఖం శ్రుత్యాహీనం మనుజపతిశూన్యం చ విషయం । అనా
చారాన్ దారానపహరికథం కావ్యమపి చ ప్రవక్తృత్వాపేతం గురుమపి సు
బుద్ధిః పరిహరేత్ ॥ ౯౧౧ ॥ కృశానుః ॥ అస్త్యేవమిత్యన్యతో వీక్ష్యసాప
హాసం ॥ ౯౧౨ ॥ మిథ్యౌషధైర్హాంతమృషాకషాయైరసహ్యలేహ్యై ర
యథార్థతైలైః । వైద్యా ఇమే వంచితరుగ్ణవర్గాః పిచండభాండం పరి
పూరయంతి ॥ ౯౧౩ ॥ కించ ॥ న ధాతోర్విజ్ఞానం న చ పరిచయో వైద్యక
నయే న రోగాణాం తత్త్వావగతిరపి నో వస్తుగుణధీః । తథాప్యేతే వైద్యా
ఇతి తరళయంతో జడజనాన్ అసూన్ప్రత్యామృత్యోరివ వసు హరంతే గద
జుషాం ॥ ౯౧౪ ॥ కషాయైరుపవాసైశ్చ నృణాముల్లాఘుతాం కృతాం । ని

సజనః, విదైవజ్ఞం గ్రామం పరిహరేత్ త్యజేదితి కర్తృక్రియాపదే ప్రతి
ద్వితీయాంతం యోజ్యే, విబుధ విధురం పండితశూన్యం భూపతి సభం
విభాషా సేనేత్యాదినా హ్రస్వః, శ్రుత్యా వేదేన హీనం ముఖం బ్రాహ్మణ
స్యేతి శేషః, అపగతా హరికథా యస్మాత్తత్, ప్రవక్తృత్వాదభీప్సితోపదే
శాత్ అపేతం నివృత్తం తన్మూఢమితి యావత్ ॥ ౯౧౧ ॥ ౯౧౨ ॥ మిథ్యే
తి ॥ ఇమే వైద్యాః, అసత్యౌషధగుళికాకషాయలేహ్యతైలైః వంచితః రు
గ్ణానాం రోగిణాం వర్గః యైస్తథోక్తాస్సంతః, పిచండం భాండమివ జఠర
పిఠరం, పరిపూరయంతి ॥ ౯౧౩ ॥ నేతి ॥ వస్తుతః ఏతేషాం ధాతోః వాతపైత్యశ్లే
ష్మాత్మకస్య నాడీ విశేషస్య వా విజ్ఞానం నాస్తి, వైద్యకనయే శారీరసూత్ర
స్థానాద్యాగ్రంథపరిచయః అధ్యయనం నాస్తి, రోగాణాం జ్వరమేహాదీ
నాం తత్త్వస్య యాథార్థ్యస్య అవగతిః జ్ఞానమపి నాస్తి, వస్తూనామౌష
ధానాం గుణాః శైత్యపైత్యాదయః తేషాం ధీః జ్ఞానం నాస్తి, తథాపి ఏతే
స్వయం వైద్యా ఇతి జడాన్ జనాన్ తరళయంతః భ్రామయంతస్సంతః,
అతఏవ మృత్యోర్భృత్యా ఇవేత్యుత్ప్రేక్షా, గదజుషాం రోగిణాం, అ
సూన్ ప్రాణాన్ వసుధనం చ, హరంతే ॥ ౯౧౪ ॥ కషాయైరితి ॥ కషాయైః
త్రికటుత్రిఫలాదిసారమయైః, ఉపవాసైః లంఘనైశ్చ, కృతాం జాతాం

జౌషధకృతాం వైద్యోఽనివేద్య హరతే ధనం॥ ౮౧౪ ॥ విశ్వావసుః ॥ వయస్య విశ్వోపకారిషు వైద్యేష్వవద్యాని న కల్పయేథాః ॥ ౮౧౫ ॥ పశ్య పశ్య ॥ మస్తే దుస్తరవేదనాకబళితే మగ్నే స్వరేంతర్గళం తప్తాయాం జ్వరపావకేన తనౌ త్రాంతే హృషీకవ్రజే । దీనే బంధుజనే కృతప్రలపనే ధైర్యం విధాతుం పునః కశ్శక్తః కలితామయప్రశమనాద్వైద్యాత్పరో విద్యతే॥ ౮౧౬ ॥ మాబోధి వైద్యకకళామయమామయేషు ప్రాప్తేషు యో భిషగితి ప్రథితస్తమేవ। ఆకారయత్యఖిల ఏవ విశేషదర్శీ లోకోఽపి తేన భిషగేష న దూషణీయః ॥ ౮౧౭ ॥ కష్టమహో కృతోపకారేష్వగదంకారేషు కృతఘ్న ఏవ లోకః ॥ ౮౧౮ ॥ ఇత్థం హి కవయః కథయంతి ॥ ౮౨౦ ॥ నివృత్తాధ్వరకృత్యాబు

ఉల్లాఘతామారోగ్యం, వైద్యః నిజౌషధకృతాం నివేద్య, ధనం హరతే రోగిణామితి శేషః ॥ ౮౧౪ ॥ వయస్యేతి॥ అవద్యాని దూషణాని॥ ౮౧౫ ॥ మస్త ఇతి ॥ మస్తే శిరసి, రోగిణ ఇతి శేషః, దుస్తరయా వేదనయా రోగవికారేణ కబళితే ఆక్రాంతే సతి, అంతర్గళం కంఠగర్భే స్వరే మగ్నే లీనే సతి, తనౌ దేహే జ్వర ఏవ పావకః అగ్నిస్తేన తప్తాయాం సత్యాం, హృషీకాణాం చక్షురాదీంద్రియాణాం వ్రజే సమూహే త్రాంతే క్షీణే చ సతి, దీనే బంధుజనే మా త్రపితాద్యాకృతప్రలపనే, ధైర్యం విధాతుం స్థాపయితుం, కలితామయప్రశమనాత్ వైద్యాత్ పరోన్యః కః పుమాన్ శక్తః విద్యతే, న కోఽపీత్యర్థః॥ ౮౧౬ ॥ మేతి ॥ అయం వైద్యః వైద్యకళాం వైద్యశాస్త్రం, మాబోధి మా జ్ఞాసీత్, తథాపి, విశేషదర్శీ తారతమ్యకోవిదః, అఖిలోఽపి లోకః జనః, ఆమయేషు ప్రాప్తేషు సత్సు, విధేరితి భావః, యః భిషక్ వైద్య ఇతి ప్రథితః ప్రసిద్ధః, తమేవాకారయతి ఆహ్వయతి, తేన కారణేన, ఏష భిషక్ న దూషణీయః ॥ ౮౧౭ ॥ కష్టమితి॥ లోకః జనః అగదంకారేషు వైద్యేషు విషయే, కృతం ఉపకారం ఆరోగ్యం హంతి విస్మరతీతి కృతఘ్నః ॥ ౮౧౮ ॥ ఇత్థమితి ॥ యతః ఇత్థం కవయః పండితాః ॥ ౮౨౦ ॥ నివృత్తేతి॥ నివృత్తం సమాపితం అధ్వరకృత్యం యాగక్రి

త్విజమహోత్తీర్ణాపగోనావికం యుద్ధార్తంసుభటంచసిద్ధవిజయోవో ఢారమాప్తస్థలః। వృద్ధంవారవధూజనంచ కితవో నిర్విష్టత ద్వ్యసనోధ్వ స్తాతంకచయశ్చికిత్సకమపి ద్వేష్టిప్రదేయార్థినం ॥౯౨౧॥ కృశానుః॥ విమానమగ్రతశ్చాలయన్నగ్రతో౽వలోక్య సోపాలంభం ॥ ౯౨౨ ॥ సఖే త్రిపథ్యకవీనామేషాంశాస్త్రవిప్రతిషిద్ధాంచర్యాం ॥ ౯౨౩ ॥ శ్రీనాథస్త వనామరూపకవనాం వాణీం మనోహారిణీం కష్టంహాకవయః కదర్యకుటిల క్ష్మాపాలసాత్కుర్వతే। దూరోపాహృతసారసైంధవ పయోదేవాభిషే కోచితం సంసేకే౽పినియుంజతేసుమతయశ్శాకాలవాలస్య కిం ॥ ౯౨౪ కించ ॥ స్తువద్భవనివర్తకే సతి హరౌ కపిసూక్తిభిః కరోతివరవర్ణినీచరి

యాయస్యసః, జనఇతిసర్వత్ర ప్రథమాం తేయాజ్యం, ప్రదేయంవేత నం అర్థం తేయాచత ఇత్యర్థినం, సర్వత్రద్వితీయాంతే విశేషణం, ద్వే ష్టీతి క్రియాపదమపి సర్వత్రయోజ్యం, ఆపగానదీ, వోఢావాహకః ని ర్విష్టమనుభూతం తస్యవారవధూజనస్యయావ్యసనం యేనసః, ఆతంక చ యః రోగసమూహః, చికిత్సకమపి వైద్యకమపి ॥ ౯౨౧ ॥ విమానమితి॥ సోపాలంభం సనిందం యథాతథా ॥ ౯౨౨॥ సఖ ఇతి ॥ ఏషాంకవీనాంసం బంధినీంచర్యామాచారం ॥ ౯౨౩ ॥ శ్రీనాథేతి॥ ఇమే కవయః, శ్రీనాథ స్యస్తవనే అనుకూలముచితం కవనంప్రబంధకరణ శక్తిః యస్యాస్తాం అత ఏవమనోహారిణీం వాణీంశబ్దధోరణీం, కదర్యాణాం క్షుద్రాణాంకు టి లానాంక్ష్మాపాలానాం,సాత్కుర్వతే అధీనాంకుర్వతే హా కష్టమితి ఖేదే,అ నౌచిత్యేదృష్టాంతం వైధర్మ్యేణదర్శయతి.సుమతయః అతఏవ జనాః దేవస్యరామనాథస్య అభిషేకోచితందూరాత్ ద్విత్రిశతయోజనదేశాత్ ఉపాహృతం సారసైంధవం గాంగంపయః, శాకాల వాలస్యసంసేకే, వినియుంజతేకిం, నవినియుంజత ఏవ ॥ ౯౨౪ ॥ స్తువదితి ॥ కపిస్తథా, స్తు వతాంభవస్య నివర్తకే హరౌ సత్యపి, సూక్తిభిః, గర్హితంనిందితం, వ రవర్ణిన్యాః ఉత్తమాంగనాయాః చరితంసంభోగాది తద్వర్ణనం కరో

తవర్ణనసంగ్రహీతం। అనీతిరవనీపతిర్గృహశునీతనుం మౌక్తికైర్విభూ
యతి దేవతామకుటభాగయోగ్యైర్యథా ॥౯౨౫॥ విశ్వావసుః॥ ఆంతర
ధ్వాంతహరయః కవయస్త్వయా నాధిక్షేప్యాః ॥౯౨౬॥ కామం వాచః కతిచి
దఫలాస్సంతు లోకే కవీనాం సంత్యేవాన్యా మధురిపుకథాసంస్తవాః కామ
దోగ్ధ్య్రః। విత్తం కామం భవతు విఫలం దత్తమశ్రోత్రియేభ్యః పాత్రేద
త్తైర్భవతి హి ధనైర్ధన్యతా భూరిదాతుః ॥౯౨౭॥ కల్యాణం భగవత్క
థాగ్రథనతః కావ్యం విధాతుః కవేస్తస్యైవాంగతయా క్వచిద్రచయతశ్శృం
గారవీరాదికం। కో దోషో భవితా యదత్ర కవితాశీలైస్సమాశ్రీయతే పం
థా వ్యాసవసుంధరాశ్రుతిభవగ్రంథాదిషు ప్రేక్షితః ॥౯౨౮॥ కృశానుః॥

తి, యథా అనీతిః వృద్ధైరశిక్షితః అవనీపతిః రాజా దేవతానాం మకుటభా
గేషు యోగ్యైః మౌక్తికైః, గృహశున్యాః తనుం, భూషయతి॥ ౯౨౫॥ ఆం
తరేతి ॥ ఆంతరస్య మానసికస్య ధ్వాంతస్య అజ్ఞానతిమిరస్య హరయస్సూ
ర్యాః నాధిక్షేప్యాః॥౯౨౬॥ కామమితి॥ కవీనాం కతిచిద్వాచః, లోకే కా
మం అఫలాః రాజాదివర్ణనేన వ్యర్థాస్సంతు, అతిసర్గే లోట్, తతో న్యాః
మధురిపోః కథాం సంస్తువంతీతి సంస్తవాః, అతఏవ కామదోగ్ధ్య్రః వాచః
సంత్యేవ తేషామితి శేషః, అశ్రోత్రియేభ్యః, అపాత్రేభ్యః దత్తం భూరి
దాతుర్మహావదాన్యస్య విత్తం కించిత్, కామం విఫలం భవతు, తతో న్యైః
పాత్రేదత్తైః ధనైః, ధన్యతా పుణ్యం భవతి హి రేవార్థే ॥౯౨౭॥ క
ల్యాణమితి ॥ భగవత్కథాగ్రథనతః కల్యాణం శ్రేయస్కరం కావ్యం వి
ధాతుః కర్తుః తస్య కావ్యస్యైవాంగతయా శృంగారవీరాదికం రసం క్వ
చిత్ రచయతః కవేః కో దోషః భవితా భవిష్యతి, యదస్మాదత్ర లోకే
కవితాశీలైః కవిభిః, వ్యాసః వసుంధరా శ్రుతిభవః వల్మీకజన్మా తయో
గ్రంథాదిషు భారతరామాయణాది ప్రబంధేషు ప్రేక్షితః అయం పం
థాః, అంగతయా శృంగారవీరాదివర్ణనం, సమాశ్రీయతే, నతు స్వకల్పి
త ఇత్యర్థః ॥౯౨౮॥ నరేతి ॥ నరస్తుతీనాం విధాతారః, కర్తార ఇ

నరస్తుతివిధాతారో న వస్తుత ఇమే బుధైః । శ్లాఘనీయా ఇతి కవీన్ శాస్త్రాణ్యన్
న్యో వినిందతి॥౯౨౯॥విశ్వావసుః॥ ధనచపల సకల పురుషసాధారణమిదం
దూషణమవివేకిభిః కవిష్వేవ కేవల మాధీయతే॥ ౯౩౦॥ పద్యైర్హృద్య
తమైస్స్తువంతి కవయః ప్రాయేణ పృథ్వీపతీనన్యే తాన్ స్తువతే వచోభి రచ
మత్కారైరసారైరపి। పద్యారంభణశక్త్యశక్తివిహితో భేదః కవీనాం భవ
త్వన్యేషాం చ పరం నరస్తుతికృతో దోషస్తు సార్వత్రికః ॥ ౯౩౧॥ గుణమా
లోచ్య సాదరం॥౯౩౨॥ప్రాచేతసవ్యాసపరాశరాద్యాః ప్రాంచః కవీం
ద్రా జగదంచితాస్తే । గోష్ఠీ నవీనాపి మహాకవీనాం పూజ్యా గుణజ్ఞైర్భువ
నోపకర్త్రీ॥౯౩౩॥తథాహి॥ ౯౩౪॥మాఘశ్చోరో మయూరో మురరిపు

మేకవయః, వస్తుతః స్వభావాత్, ఉక్తవిధా దేవ బుధైః న శ్లాఘనీయాః,
ఇత్యేవం కవీన్ శాస్త్రాణ్యప్యన్యః పండితః, విశేషేణ నిందతి ॥ ౯౨౯ ॥ ధనే
తి ॥ ఇదం నరస్తవనరూపం దూషణం, అవివేకిభిః అవిమర్శిభిః ॥౯౩౦॥
పద్యైరితి ॥ హృద్యతమైః పద్యైః, కవయః, పృథ్వీశ్వరాన్ రాజ్ఞః, ప్రా
యేణ స్తువంతి, కవిభ్యోన్యే కవిత్వదరిద్రాః, అచమత్కారైరత ఏవాసారై
ర్వచోభిః, పృథ్వీశ్వరాన్ స్తువంతి, పరంతు, కవీనామన్యేషాం చ పద్యానా
మారంభణే నిర్మాణే శక్తిః సామర్థ్యం అశక్తిశ్చ తాభ్యాం విహితః క్లృప్తః
భేదః విశేషః అస్తి, నతు కవీనామేవ త్వదుక్తదోష ఇత్యాహ, నరస్తుతికృత
దోషస్తు సర్వత్ర ధనచపలేషు భవతీతి సార్వత్రిక ఏవ ॥౯౩౧ ॥ ౯౩౨॥ ప్రా
చేతసేతి॥ ప్రాచేతసః వాల్మీకిః వ్యాసః పరాశరశ్చ తదాద్యాః తే ప్రసి
ద్ధాః- ప్రాంచః పురాతనాః, కవీంద్రాః, జగతస్సర్వస్య అంచితాః పూ
జ్యాః, భువనోపకర్త్రీ అత ఏవ నవీనా ఆధునికీ మహాకవీనాం గోష్ఠీ సభా
పి, గుణజ్ఞైః పూజ్యైవ ॥ ౯౩౩ ॥ మాఘ ఇతి ॥ శ్రుతిమకుటగురుర్వేదాం
తాచార్యః, ఖ్యాతాః వాసవదత్తాపరిణయాదికృత్యా ప్రసిద్ధాః, అన్యే సు
బంధ్వాదయః సర్వే చ కవయః, కృతిభిః కావ్యైశ్శిశుపాలవధాదిభిః, వి
శ్వమాహ్లాదయంతి సంతోషయంతి, యతస్తతః నవీనాపి గోష్ఠీతి పూర్వేణ

నరోభారవిస్తారవిద్వః శ్రీహర్షః కాళిదాసః కవిరథ భవభూత్యాహ్వయో భోజరాజః । శ్రీదండీడిండిమాఖ్యశ్శ్రుతిముకుటగురుర్భల్లణో భట్టబాణః ఖ్యాతాశ్చాన్యే సుబంధ్వాదయ ఇహ కృతిభిర్విశ్వమాహ్లాదయంతి ॥ ౯౩౫ ॥ పరంతు॥ సంపన్నిర్మదభావయోరనఘయోస్సాహిత్యపాండిత్యయోస్సామర్థ్యాన్యజనోపకారకతయోస్సామ్రాజ్యదాక్షిణ్యయోః । ఔదార్యప్రియవాదయోశ్చ కథయంత్యాచార్యవిజ్ఞానయోస్సామానాధికరణ్యమేవ విబుధోత్తంసాః ప్రశంసాస్పదం ॥ ౯౩౬ ॥ ఇదంచావధేయం ॥ ప్రణతచరణరేణువిష్ణుచిత్తోశ్శమథనస్మరసోముని స్పృహాతః। మధురకవిరితోకరే చ ధన్యాః కతి న పునంతి జగంతి సూక్తిపూరైః ॥ ౯౩౭ ॥ శృశానుః॥ పరతో విమానం ప్రస్థాప్య పార్శ్వతో దృష్ట్వా॥ ౯౩౮ ॥ పశ్యైతాన్నాగ్రహిణః పురుషార్థానపి తే వ్యర్థమేవ న్యాయగ్రంథసంతతచింతనే

సంబంధః ॥ ౯౩౯ ॥ సంపదితి ॥ అనఘయోరితి షష్ఠ్యంతే సర్వత్ర యోజ్యం, సంపత్, నిర్మదః మదరహంకారరాహిత్యంచ, తయోస్సామానాధికరణ్యమేకత్రస్థితిం విబుధోత్తంసానాం పండితశ్రేష్ఠానాం ప్రశంసాయాః స్తుతేః ఆస్పదం కథయంతి, జనా ఇతి శేషః, పదచయష్టయం ప్రతి షష్ఠ్యంతం యోజ్యం, విబుధోత్తంసాః ప్రశంసాస్పదం ఇతి పాఠే తు, జనా ఇతి న శేషపూరణం, ఉపకారతా ఉపకారకరణం, ఔదార్యం దాతృత్వం ॥ ౯౩౫ ॥ ౯౩౬ ॥ ౯౩౭ ॥ పశ్యేతి॥ ఆగ్రహిణః కలహాయమానాః విశ్రమ్యంతి ఖిద్యంతి ॥ ౯౩౮ ॥ కర్మేతి ॥ అమీ తార్కికాః న్యాయవిదః భోగాపవర్గప్రదాం కర్మవిచారణాం మీమాంసాశాస్త్రం బ్రహ్మవిచారణాం వేదాంతశాస్త్రంచ, విశేషేణ జహతస్సంతః, కంచనమురభిధేయం, అత ఏవ కంఠశోషఫలకం, ఘోషం కోలాహలం, కుర్వంతి నిష్ఫలత్వం ప్రపంచయతి, ప్రత్యక్షం ప్రత్యక్షప్రమాణం తద్విచార ఇత్యర్థః, ఏవమగ్రేపి, న పునాతి, పీలూనాం పరమాణూనాం ఛటా రాశిః, పాపాని నాపహరతే, వ్యాప్తిర్నావతి, అనుమితిర్న పాత్యేవ, పక్షతా నో

నవిశ్రామ్యంతి ॥ ౯౩౯ ॥ యథాహి॥కర్ణబ్రహ్మవిచారణాం విహాయతో భోగాపవర్గప్రదాం ఘోషంకంచనకంఠశోషఫలకంకుర్వంత్యమీతార్కికాః । ప్రత్యక్షంనపునాతి నాపహరతేపాపానిపీలుచ్ఛటా వ్యాప్తిర్నావతినైవపాత్యనుమితిర్నోపక్షతారక్షతి ॥ ౯౪౦ ॥హేతుఃకించవిశిష్టధీరనుమితౌనజ్ఞానయుగ్మంమరుత్త్వాచో నేతిచమోహవాదముఖరానైయాయికాశ్చేద్బుధాః । మేషస్యాండమియత్ఫలంబలిభుజోదంతాఃకియంతస్తథేత్యేవంసంతతచింతనైశ్శ్రమజుషోనస్యుః కథంపండితాః ॥ ౯౪౧॥విశిష్యచైతస్యశుష్కతార్కికైరితిర్వివేకినా ఉపహాసాస్పదం ॥౯౪౨॥ శ్రుణుతావత్ ॥ నజిఘ్రత్యామ్నాయం స్పృశతినషడంగాన్యపిసకృత్పరా

రక్షతి, ప్రత్యక్షాదయస్తార్కికప్రసిద్ధాః ॥ ౯౩౯ ॥ హేతురితి , కించ అనుమితౌపర్వతోవహ్నిమానిత్యాది సంభావనాయాం విశిష్టస్య సాధ్యవ్యాప్తిమతః ధూమాదేఃపర్వతాదౌవృత్తిత్వజ్ఞానంవహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వతఇత్యాది రూపమేవహేతుఃజ్ఞానఏవవహ్నివ్యాప్యోధూమఃవాన్ధూమవాన్పర్వతఇత్యాద్యాకారకయోః యుగ్మంద్వయంతునహేతుః, మరుత్ వాయుస్త్వాచఃత్వగింద్రియగ్రాహ్యఃన, ఇత్యుక్తప్రకారేణ మోహయుక్తేనవాదేనముఖరాః కలహాయమానాః, నైయాయికాఃబుధాశ్చేత్ పండితాయదిస్యుః, మేషస్యాండం ఇయంతి ఫలానియస్యతథోక్తం ఏతత్సంఖ్యాకఫలపరిమాణమితి, బలిభుజః కాకస్యదంతాః కియంతఃఇత్యేవ సంతతంచింతనైః పరిశీలనైః, శ్రమజుషః, పండితాః కథంనస్యుః, కింతు పండితాభవేయురేవేత్యర్థః,ఉభయత్రఫలాభావశేషాదితిభావః॥౯౪౦॥ విశిష్యేతి ॥ శుష్కానిష్ఫలా ॥ ౯౪౧॥ నేతి ॥ నిహతంపరిత్యక్తంపరలోకార్థంయతనంప్రయత్నః యేనసః, అతఏవ అసాత్కారికః, ఆమ్నాయంవేదంజిఘ్రత్యాదయస్సర్వేప్యధ్యయనార్థకాః, తస్య వేదస్యఅంగానిశిక్షాదీని, పరేషాం పరిభవనార్థాభిః ఉక్తిభిరుపలక్షితం శుష్కాంతరంవదంత్సన్, సర్వమాయుర్నయతి యాపయతి॥ ౯౪౨ ॥ ప్రయత్నే

ణాం నాధీతే నగణయతి కించ స్మృతిగణం । నదర్శషట్కాంతరగం పరపరిభ
వార్థైరాన్యుక్తిభిరపానయాత్యాయుస్సర్వం నిహతపరలోకార్థే యతనః ॥
౯౪౩ ॥ అపిచ॥ ప్రియతైర్నరస్తాకైః పరిచితకుతర్కప్రకరణాః పరం వా
చో వశ్యాన్ కతిపయపదోఘాన్ విదధతః । సభాయాం వాచాటాః శ్రుతిక
టురటంతో ఘటకటాన్ నలజ్జంతే మందాస్స్వయమపితుజిహ్రేతి విబుధః॥
౯౪౪॥ విశ్వావసుః ॥ వయస్యైవ విధాపాయ విధాయకాన్ మావమంస్థాః
౯౪౫ ॥ శృణు ॥ మోహం రుణద్ధి విమలీకురుతే చ బుద్ధిం సూతే చ సంస్కృ
తపదవ్యవహారశక్తిం । శాస్త్రాంతరాభ్యాసనయోగ్యతమం వ్యనక్తి తర్కశ్రి
మోనతనుతే కమిహోపకారం॥ ౯౪౬ ॥ తథాహి ॥ ప్రాయః కావ్యై

రితి ॥ అస్త్రాకైరనల్పైః ప్రియతైర్నైః పరిచితాని అభ్యస్తాని కుతర్కస్య ప్ర
కరణాని యైస్తైః, కతిపయేషాం పదానాం అవచ్ఛేదకాదిశబ్దానాం ఓఘాన్,
వాచః వాగింద్రియస్య, పరం వశ్యాన్, విదధతః, అతఏవ వాచాటాః బ
హుగర్హ్యవాచః, మందాః మూఢాః ఏతే నైయాయికాః, సభాయాం
ఘటపటాన్ శబ్దాన్ శ్రుతికటుకర్ణకఠోరం యథాతథా, రటంతః
బ్రువాణామాస్సంతః, స్వయం నలజ్జంతే, అపితు కింతు, విబుధః జిహ్రేతి
లజ్జతే, ఏతాన్ దృష్ట్వేతి శేషః ॥ ౯౪౩ ॥౯౪౪ ॥ మోహమితి ॥ తర్కే-
శ్రమః తర్కశాస్త్రాభ్యాస ఇత్యర్థః, యతః॥ మోహం బుద్ధిమాంద్యం,
రుణద్ధి వారయతి, అతఏవ బుద్ధిం విమలీ కురుతే, సంస్కృతైః పదైః వ్యవ
హారే భాషణే శక్తిం చ సూతే జనయతి, శాస్త్రాంతరాణాం వ్యాకరణాద్య
న్యశాస్త్రాణాం అభ్యసనే యోగ్యతమం వ్యనక్తి తతః, ఇహ న్యాయాధ్యే
తరి, కం ఉపకారం నతనుతే నకరోతి ॥ ౯౪౫ ॥ ప్రాయ ఇతి ॥ కావ్యైః
కావ్యాభ్యాసానుసంధానైః, గమితం వయః యౌవనం యస్య తస్య పా
ణినీయస్య వ్యాకరణస్యైవ అంబురాశేః పారగస్యాపి, సభాయాం వా
దస్య శాస్త్రీయచర్చాయాః ఆరంభే ఏకం వాక్యం వదితుం వక్తుం మనః య
స్య తస్య, అపరికలితన్యాయశాస్త్రస్య పుంసః జనస్య జిహ్వా రసనా, ప్రా

గ్ణమితవయసః పాణినీయాంబురాశేః పారజ్ఞస్యాప్యపరికలితన్యాయశా
స్త్రస్యాపుంసః । వాదారంభేవదిశు మనసోవాక్యమేకంసభాయాం ప్ర
ష్ట్వాజిహ్వాభవతికియతీంపశ్యకష్టామవస్థాం॥ ౯౪౭ ॥కింబహునా॥ ౯౪౮॥
అపరీక్షితలక్షణప్రమాణైరపరామృష్టపదార్థసార్థతత్త్వైః।అవశీకృత
జైత్రయుక్తిజాలైరలమేతైరనధీతతర్క విద్యైః ॥ ౯౪౯ ॥ నిరూప్య ॥అ
ద్భుతస్తర్కపాథోధిరగాధోయస్యవర్ధకః।అక్షపాదోత్తమస్స్పృష్టస్వ
కళంకకళానిధిః॥ ౯౫౦ ॥ పునరాలోచ్యసశ్లాఘం ॥ ౯౫౧ ॥ జ్ఞానాబ్ధిర
క్షచరణఃకణభక్షకశ్చశ్రీపక్షిలోప్యుదయనస్చవర్ధమానః। గంగేశ్వర
శ్శశధరోబహవశ్చనవ్యాగ్రంథైర్నిరుంధతఇమేహృదయాంధకారం౯౫౨

యః అధికం ప్రహ్వాసమావాక్యాన్నైతి, యావత్ భవతి, హాకృశానో
కియంతీం యావతీం అనిర్వాచ్యామితి యావత్, కష్టాం అవస్థాం, పశ్య ॥
౯౪౭॥ ౯౪౮॥ అపరీక్షితేతి॥ అపరీక్షితాని అపరిశీలితాని లక్షణాని అసా
ధారణధర్మాః ప్రమాణాని ప్రత్యక్షాదీని చ యైస్తైః, అపరామృష్టాని అవి
చారితాని పదార్థానాం ద్రవ్యగుణాదీనాం సార్థస్య సమూహస్య త
త్త్వాని యాథార్థ్యాని యైస్తైః, అవశీకృతాని జైత్రాణి జయశీలాని యుక్తీ
నాంజాలాని యైస్తైః,అనధీతతర్కవిద్యైరేతైః పండితైరలం,ఏతేమాభూవ
న్నిత్యర్థః॥౯౪౯॥అద్భుతఇతి॥అగాధఃదురవగాహః,తర్క ఏవపాథోధి
స్సముద్రః,అద్భుతఃఆశ్చర్యకరః, యతఃతపసాతిమిరేణరాహుణావాఅ
జ్ఞానేనచస్పృష్టఃనభవతీత్యతఃస్స్పృష్టఃఅక్షాణీంద్రియాణ్యేవపాదాఃకిర
ణాః,యస్యసః,అక్షంనేత్రంఇంద్రియంపాదేచరణేయస్యసః, గౌతమనా
మాఅకళంకానాంనిష్కళంకానాంనిరపవాదానాంచకళానాంషోడశానాంశా
నాంవిద్యానాంచనిధిఃచంద్రఃపండితశ్చ,యస్యతర్కపాథోధేఃవర్ధకః,అతో
అద్భుతఇతిసంబంధః ప్రసిద్ధసముద్రవిపర్యయాదాశ్చర్యం॥౯౪౯॥౯౫౦॥
జ్ఞానేతి॥ జ్ఞానాబ్ధిః సఇతిచ సర్వత్రయోజ్యం, అక్షచరణాదయః తర్కక
ర్తారఃబహవఃనవ్యాఃశిరోమణ్యాదికర్తారశ్చ,హృదయస్యాంధకారం అ

కృశానుః॥అపరత్రావ్యోహయానమానయన్నగ్రతో నిర్వర్ణ్యసోపాలంభం॥
౯౫౩ ॥ మీమాంసకాః కతిచిదత్రమిళంతి వేదప్రామాణ్యసాధనకృతోఽపి
న తేఽభివంద్యాః॥ఉద్ఘోషితోఽప్యుపనిషద్భిరశేషశేషీ బ్రహ్మైవనాభ్యుపగతః
పురుషోత్తమో యైః॥౯౫౪॥విశిష్య చ మీమాంసకగోష్ఠ్యాం ప్రథితాశ్శబరా
దయశ్శబరా ఇవ భగవద్భక్తానాం వినిందనీయాః॥౯౫౫॥ తే మీమాంసాశా
స్త్రలోకప్రసిద్ధాస్సర్వర్షీణాం సేహిరే నైవ సత్తాం। చైతన్యస్యాపహ్న
వం దేవతానాం చక్రుర్విశ్వం వీశ్వరం మన్యమానాః॥౯౫౬॥ విశ్వావసుః॥
నిగమార్థనిర్ధారణబద్ధాదరేషు మీమాంసకేషు మాసన్నహ్యథాః ॥

జ్ఞానం, నిరుంధతే వారయంతి॥౯౫౧॥౯౫౨॥మీమాంసకా ఇతి॥మీమాంసాం
జానంతీతి మీమాంసకాః, కతిచిద్బుధాః, అత్ర మిళంతి వర్తంతే వేదస్య
ప్రామాణ్యస్య సాధనం స్థాపనం కుర్వంతీతి తత్కృతోఽపి, తే మీమాంసకాః అ
భినందితుం యోగ్యా అభివంద్యా న భవంతి, యతః అశేషస్య ప్రపంచస్య శేషీ
గురురితి ఉపనిషద్భిరుద్ఘోషితః శబ్దాపితః పురుషోత్తమః నారాయణాత్మా
పి బ్రహ్మైవ జగజ్జన్మాదికారణం, నాభ్యుపగతః నాంగీకృతః కర్మైవ జగజ్జ
న్మాదికారణమితి తత్సిద్ధాంతాదితి భావః ॥ ౯౫౪ ॥ విశిష్యేతి ॥ శబరః
మీమాంసాసూత్రభాష్యకర్తా ఆదిర్యేషాం తే, శబరాః కిరాతా ఇవ ॥
౯౫౫ ॥ త ఇతి ॥ మీమాంసాశాస్త్రస్య లోకేన విజ్ఞానేన ప్రసిద్ధాః, తే
అమీ ఇతి ఛేదః, మాంసాశాని మృగాదిమాంసభేదకాని అస్త్రాణి బాణాదీ
నీ యస్య తస్మిన్ లోకే కిరాతజనే ప్రసిద్ధాశ్చ, తే మీమాంసకాః, విశ్వం ప్ర
పంచం, విగతః ఈశ్వరః యస్య తథోక్తం మన్యమానాస్సంతః, సర్వేషాం
ఋషీణాం వసిష్ఠాదీనాం సత్తాం స్థితిం న సేహిరే నేచ్ఛంతి స్మ, దేవతా
నాం అగ్నిష్టోమాదీనాం చైతన్యస్య దేహేంద్రియాదివిశిష్టాత్మనః, అప
హ్నవం మిథ్యాత్వం, చక్రుః వ్యవస్థాపయంతి స్మ నవమాధ్యాయే దేవతానాం
విగ్రహాదిపంచకనిరాకరణాదితి భావః ॥ ౯౫౬ ॥ నిగమేతి ॥ నిగమానాం
వేదానాం అర్థస్య నిర్ధారణం న్యాయసహస్రేణ నిష్కర్షణం తస్మిన్

౫౫౭ ॥ శృణు॥ ఆదౌ ధర్మే ప్రమాణం ప్రథితగుణభిదాం శేషతాం చ ప్ర
యుక్తిం పౌర్వాపర్యాధికారౌ తదను బహువిధం చాతిదేశం తథోహం। బా
ధం తంత్రం ప్రసంగం నయనయనశతై స్సమ్యగాలోచయద్భ్యః। భిన్నా మీ
మాంసకేభ్యో విదధతి భువి కే సాదరం వేదరక్షాం ॥ ౫౫౮ ॥ పశ్యైతావద్భగ
వత ఇవ జైమినిమునేశ్శాసనం వైదికైస్సర్వైరప్యనతిక్రమణీయం॥ ౫౫౯॥
తథాహి॥ నైయాయికా వానుశబ్దికా వా త్రయీశిరస్సు శ్రమశాలినో వా
వాదాహవే విభ్రతి జైమినీయన్యాయోపరోధే సతి మానముద్రాం॥ ౫౬౦
యచ్చ మీమాంసకేషు దోషోద్ఘాటనం తత్ర తావదపథే హి॥ ౫౬౧॥ భగవద

బద్ధాదరేషు, మాసన్నహ్యర్థాః మాసన్నద్ధో భవ, దూషణార్థమితి శే
షః ॥ ౫౫౭ ॥ ఆదావితి ॥ ఆదౌ ప్రథమతః ధర్మే దర్శపూర్ణమాసా
దౌ, ప్రథితం ప్రసిద్ధం, ప్రమాణం, అగ్నిహోత్రం జుహుయాదిత్యాది శ్రు
తిం, అథ భిదాం ధర్మాణాం భేదం, అథ, శేషతాం అంగత్వం, అథ, ధ
ర్మాణామితి సర్వత్రాన్వీయాంతే యోజ్యం, ప్రయుక్తిం ప్రయోగం, పౌ
ర్వాపర్యం క్రమం అధికారం ఫలం బహువిధం అతిదేశం ప్రకృతికర్మసా
మ్యం, ఊహం మంత్రాదీనాం వికృతౌ కర్మణి లింగవచనపరిణామేన
ఉచ్చారణం, బాధం అతిదేశేన ప్రాప్తస్య బాధం తంత్రం సకృత్కరణే
న అనేకోపకారకత్వం॥ ప్రసంగం ఆర్థికసిద్ధిం చ, ఏతాన్, నయాః తత్త
దధికరణప్రతిపాద్యన్యాయా ఏవ నయనాని తేషాం శతైః దశదశభిః, సమ్యక్
ఆలోచయద్భ్యః విచారయద్భ్యః, మీమాంసకేభ్యః భిన్నాః అన్యే, భు
వి కే బుధాః, వేదస్య రక్షాం స్వప్రతిపాద్యనిర్ణాయకత్వరూపాం, విదధ
తి, ప్రమాణాదీని ద్వాదశాధ్యాయనామాని అతిదేశాధ్యాయా సప్తమా
ష్టమావిత్యపి బోధ్యం॥ ౫౫౮ ॥ పశ్యేతి॥ శాసనం శాస్త్రం న్యాయః
ఆజ్ఞా చ ॥ ౫౫౯ ॥ నైయాయికా ఇతి ॥ నైయాయికాదయః క్రమేణ తా
ర్కిక వైయాకరణ వేదాంతినః వాద ఏవ ఆహవః యుద్ధం తస్మిన్, జైమినీ
యస్య మీమాంసా శాస్త్రీయస్య న్యాయస్య ఉపరోధే బాధకే సతీత్యర్థః

నభ్యుపగమనంచైవచైతనస్య నిహ్నవశ్చైషాం। కర్మణ శ్రద్ధావర్ధకత
త్వాప్రాధాన్యప్రదర్శనాయైవ ॥ ౯౬౨ ॥ పునరాలోచ్యస బహుమానం ॥
౯౬౩॥ ఆగమరూపవిచారిణ్యధికరణ సహస్రశిక్షితవిపక్షే। స్వామిని జై
మినియోగిన్యపిరజ్యతి హృదయమస్మదీయమిదం ॥ ౯౬౪ ॥ కించ॥ శబ
రకుమారిలగురవోమండనభవదేవపార్థసారథయః। అన్యేపివిశ్వమా
న్యాజయంతి సంప్రతాయమానంతంత్రమాస్తే ॥ ౯౬౫ ॥అస్త్వితివిమానంగమ
యన్ పార్శ్వతోదృష్ట్వా సాపహాసం॥౯౬౬॥టిఢ్ఢాణడ్ద్వయసచ్ఛటాజసి
జసాంతిప్త్యఘిసిధ్ధషమిబ్వస్మశ్వానదిచప్తునాప్తురత ఇఖ్మశోప్ఛత్యచోంత్వా
దిటి। లోపోవ్యోర్వలివృద్ధిరేనియచి భందాధాఘ్వధాబాన్వజ్ఝలావిత్యా

మానముద్రాం బిభ్రతి, తన్మాత్యయోల్లంఘనేనకిము పిసవదంతీత్యర్థః॥
౯౬౦॥౯౬౧॥ భగవదితి॥ ఏషాం, భగవతః ప్రపంచేశ్వరస్య అనభ్యుప
గమనం అనంగీకరణం, దైవతానాం చైతన్యస్య నిహ్నవశ్చద్వయం, క
ర్మణఃశ్రద్ధాయాఃవర్ధకంయత్ తస్యకర్మణః ప్రాధాన్యంతస్యప్రద
ర్శనాయైవభవతితినవస్తుత ఇత్యర్థః ॥ ౯౬౨॥ ౯౬౩ ॥ఆగమేతి॥ ఆగమ
స్యవేదస్యరూపం విధ్యర్థవాదమంత్రాద్యాత్మకంస్వరూపంవిచారయ
తీతివిచారిణీ, అగమైఃరూపస్య స్వస్వరూపస్యవిచారః అస్యాస్తీతివిచారి
ణీచ, అధికరణానాంన్యాయానాం సహస్రేణ అధికేనరణానాం యు
ద్ధానాం సహస్రేణచ, శిక్షితాః విపక్షాః శాస్త్రాంతర పూర్వపక్షాఃశత్రు
వశ్చయేన తస్మిన్, జైమినియోగిని,స్వామిన్యపిభగవతీవ,నిపాతానామనేకా
ర్థత్వాదపేరివార్థః, స్వామిని జైమినియోగిన్యపీత్యపిశద్దార్థఇతివా,
అస్మదీయంహృదయం రజ్యతి॥ ౯౬౪॥ శబరేతి॥శబరః మీమాంసా భాష్య
కర్తా, కుమారిలఃభట్టః, గురుః ప్రభాకరః,అన్యే అప్పయదీక్షితాదయః
తంత్రం మీమాంసాశాస్త్రం॥ ౯౬౫॥ ౯౬౬ ॥ టిడ్ఢేతి ॥ టిడ్ఢాణఞ్ద్వయ
సజితిసూత్రైకదేశః, దఘ్నఞ్మాత్రచ్తయప్ఠక్ఠఞ్కఞ్క్వరప ఇతిశేషాంశః
తిప్త్యఘిసిధ్ధషమిబ్వస్మసిత్యస్యైకదేశః, తాతాంఝుథాసాథాంధ్వమిడ్వహి

తేదివసాన్నయంతికతిచిచ్ఛబ్దాన్ పఠంతఃకటూన్ ॥ ౯౬౭ ॥ కించ॥సూత్రైః పాణినికీర్తితైర్బహుతరైర్నిష్పాద్యశబ్దావళిం వైకుంఠస్తవ మక్షమారచయితుం వంధ్యశ్రమాశ్శాబ్దికాః। పక్త్వాన్నంమహతాశ్రమేణ వివిధాపూపాగ్ర్యసూపాన్వితం మందాగ్నినునుండుంధతేమితబలానాఘ్రాతుమప్యక్షమాన్ ॥ ౯౬౮ ॥ విశావసుః ॥ మహ్యాభరణేషువైయాకరణేషు భవాన్మాస్మకలయదోషకలం॥ ౯౬౯ ॥ యతః ॥ కృతదురితనిరాకరణంవ్యాకరణం చతురధీరధీయానః। బుధజనగణనావసరే కనిష్ఠికామేవ చైషరంజయతి॥ ౯౭౦ ॥ కించ॥పాతంజలేషిష్ణుపదాపగాయాః పాతంజ

మహీజీతిశేషాంశః, ఇత్యుక్తప్రకారాన్ కటూన్పరుషాక్షరాన్కతిచిచ్ఛబ్దాన్ పఠంతస్సంతః, ఏతేవైయాకరణాః దివసాన్నయంతి॥ ౯౬౭॥సూత్రైరితి॥ పాణినినామునినాకీర్తితైః నిర్మితైః, బహుతరైః సూత్రైఃధాతూత్తరంప్రత్యయవిధాయకైః కర్తరికృదిత్యాదిభిః, శబ్దానాం రామకృష్ణేత్యాదీనాంఆవళిం సమూహంనిష్పాద్యఆవిర్భావ్య, వైకుంఠస్య విష్ణోస్తవం రచయితుం అక్షమాఃగద్యపద్యాన్యతరాత్మనానిర్మాతుంఅశక్తాః, అతఏవవంధ్యశ్రమాః వ్యర్థాయాసాశ్శాబ్దికాః వైయాకరణాః వివిధైరపూపైః అగ్ర్యంశ్రేష్ఠంసూపాన్వితం అన్నంపక్త్వా, మితం అల్పంబలం శక్తిః యేషాం తా న త ఏ వ ఆ ఘ్రా తు మ పి కి ము త భో క్తు మి త్య పి సూ చ య తి, అ క్ష మా న్, మం దా గ్నీన్ క్షుదగ్రహితాన్ జ నా న్ అనురుంధతే అనుసరంతి, తత్పదృశాభవంతీత్యర్థః ॥ ౯౬౮ ॥మహీతి ॥ మహ్యాఃభువః ఆభరణేషు॥ ౯౬౯॥ కృతేతి॥ కృతదురితనిరాకరణం వేదాంగత్వాదితిభావః, వ్యాకరణం అధీయానః ఏషః చతురధీః కుశలబుద్ధిః వైయాకరణః, బుధజనస్యగణనావసరే, కనిష్ఠికాంఅంగుళిమేవ, రంజయతి సఏవ ప్రథమ ఇత్యర్థః ॥ ౯౭౦॥ పాతంజలఇతి॥ యేశాబ్దికాః, పతంజలేశ్శేషస్యేదంపాతంజలంశబ్దభాష్యంతస్మిన్, విష్ణుపదాపగాయాః గంగాయాః జలేచేత్థంఅఘోతుజైవిష్ణో చపాతంప్రవేశం అవగా

లేచాపిచమేవగాహం । ఆచక్షతే శుద్ధిదమాప్రసూతేరాచక్షతే రిత్థమధీరాక్షజేచ ॥ ౯౭౧ ॥ అపిచ॥ నృణామనభ్యస్తఫణాభృదీశగిరాం దురాపా బుధరాజగోష్ఠీ । అబుద్ధచాపశ్రుతిపద్ధతీనాం యుద్ధక్షమేవోద్యతయోధసార్థా ॥ ౯౭౨ ॥ తథాహి॥ అస్వీకృతవ్యాకరణౌషధానాం అపాటవం వాచి సుగాఢమాస్తే। కస్మింశ్చిదుక్తే తు పదే కథంచిత్స్వైరం వపుస్స్విద్యతి వేపతేచ ॥ ౯౭౩ ॥ కృశానుః॥ కథంసఖే శతకోటిపాణినిగదితాదపి పాణినిగదితమేవ వ్యాకరణమాద్రియతే ॥ ౯౭౪ ॥ విశ్వావసుః ॥ పాణినీయమేవ వ్యాకరణం హి ప్రాయేణానౌపాధిక ప్రతీతికారణమితి తత్రైవాదరః పండితానాం ॥ ౯౭౫ ॥ తథాహి ॥ సూత్రం పాణి నిబద్ధాకం

మాఘస్నానం మనఃప్రవేశం చ భజనమితి యావత్ ఆప్రసూతేః జన్మారభ్య, ఆక్షతేః మరణపర్యంతం చ, శుద్ధిదం ఆచక్షతే, భాష్యపఠనం గంగాస్నానం విష్ణుభజనం చ త్రయం ఆజన్మమరణం శుద్ధిప్రదానే తుల్యమితి వదంతీత్యర్థః ॥ ౯౭౧ ॥ నృణామితి ॥ అనభ్యస్తా ఫణాభృదీశస్య పతంజలేః గీః భాష్యం యైస్తేషాం, నృణాం, పండితానాం బుధరాజగోష్ఠీ పండితశ్రేష్ఠసభా అబుద్ధా అనభ్యస్తా, చాపశ్రుతేః ధనుర్వేదస్య పద్ధతిర్మార్గః యైస్తేషాం, నృణాం, ఉద్యతః యుద్ధాయ సన్నద్ధః యోధానాం సార్థః సంఘః యస్యాం సా యుద్ధస్యక్షమా భూమిరివ దురాపా దుష్ప్రవేశా ॥ ౯౭౨ ॥ అస్వీకృతేతి॥ అస్వీకృతం అననుభూతం వ్యాకరణమేవ ఔషధం యైస్తేషాం పుంసాం వాచి సుగాఢం అపాటవం పటుత్వశూన్యతా, ఆస్తే తిష్ఠతి ॥ అతః కస్మింశ్చిదేకస్మిన్ శబ్దే తు ఉక్తే సతి, వపుః స్వైరం భృశం స్విద్యతి వేపతే కంపతే చ ॥ ౯౭౩ ॥ కథమితి ॥ శతకోటిర్వజ్రం పాణౌ యస్య తేన ఇంద్రేణ శతకోట్యాదిభిశ్చ నిగదితాత్ ఉక్తాత్ వ్యాకరణాత్ పాణినినామునినా ఏకేన గదితమేవ వ్యాకరణం, ఆద్రియతే స్వీక్రియతే, బుధైరితి శేషః ॥ ౯౭౪ ॥ పాణినీయమితి ॥ పాణినేరిదం పాణినీయం, అనౌపాధికం వ్యాకరణాంతరానపేక్షం యథాతథా ప్రవిశదాయాం నిర్దోషా

రేకలయన్ సముద్వహతి సుదృశం । వర్ణాదీనాం ధర్మాన్ బుద్ధ్వా విధివ
ద్బుధః ప్రయుఙ్క్తే సౌ ॥ ౬౭౬ ॥ ఇతివిమానమన్యశ్చారయన్ పురతో
వలోక్య ॥ ౬౭౭ ॥ సఖే పశ్య ఛాన్దసాన్ ధనచాపలేన విక్రియమాణా
మ్నాయాన్ ॥ ౬౭౮ ॥ అతః కష్టమపరిహృష్టాశ్శిష్టా అపి విత్తచాపలావిష్టాః
అధ్యాపయన్తి వేదానాదాయ చిరాయ మాసి మాసి భృతిం ॥ ౬౭౯ ॥ విశ్వా
వసుః ॥ వయస్య మైవం వాదీః ॥ ౬౮౦ ॥ నాధ్యాపయిష్యన్నిగమాన్ శ్రమే
ణోపాధ్యాయలోకా యది శిష్యవర్గాన్ । నిర్వేదవాదం కిల నిర్వ్రతానాం
ఉర్వీతలం హన్త తదాభవిష్యత్ ॥ ౬౮౧ ॥ కృశానుః ॥ విరుద్ధమిదం భాషి
తం యద్వేదాపాయే సతి నయజ్ఞాభ్యుదయస్స్యాదితి ॥ ౬౮౨ ॥ విశ్వావసుః ॥

యాం ప్రతీతా శబ్దతత్త్వవిజ్ఞానే కారణం, తత్ర పాణినివ్యాకరణపక్షే ॥ ౬౭౫
సూత్రమితి ॥ యతః పాణినా హస్తేన నిబద్ధం పాణినినా మునినా బద్ధం నిర్మి
తంచ, సూత్రం మంగళతన్తుం, పాణినిబద్ధమితి విధేయతయా వా యోజ్యం
కంఠే గిరాయాం వాగింద్రియే చ, కలయన్ కుర్వన్త్సన్, సుదృశం స్త్రీ
యం, శోభనవిజ్ఞానంచ సముద్వహతి పరిణయతి సమ్యగ్బిభర్తి చ, అ
సౌ బుధః, వర్ణాదీనాం వర్ణాశ్రమాణాం సంబంధినః అక్షరపదాదీ
నాం సంబంధినశ్చ, ధర్మాన్ అధ్యయనాదీన్ హ్రస్వత్వాదిపులింగా
దీంశ్చ, విధివద్యథాశాస్త్రం, ప్రయుఙ్క్తే అనుతిష్ఠతి ఉచ్చరతి చ ॥ ౬౭౬ ॥ ౬౭౭ ॥
సఖ ఇతి ॥ ఛాందసాన్ వేదమాత్రాధ్యేతౄన్ విక్రియమాణామ్నాయాన్
భృతకాధ్యాపకాన్ ॥ ౬౭౮ ॥ అతః కష్టమితి ॥ విత్తచాపల్యావిష్టాః, అత
ఏవ అపరిహృష్టా అసంతుష్టాః, శిష్టా అపి ఛాందసాః, మాసి మాసి, భృతిం
వేతనం, ఆదాయ, వేదాన్ చిరాయ అధ్యాపయంతి ॥ ౬౭౯ ॥ ౬౮౦ ॥ నే
తి ॥ ఉపాధ్యాయలోకాః జనాః, శిష్యవర్గాన్, నిగమాన్ శ్రమేణ నాధ్యా
పయిష్యన్ నాపాఠయిష్యన్ యది, భృతకప్రత్యవాయశంకయేతి భావః, త
దా ఉర్వీతలం భూలోకః నిర్వేదవాదం అత ఏవ నిర్వృత్తానాం నిర్వ్యాజ్ఞంచాభ
విష్యత్కిల, హన్తేతి ఖేదే, వేదమూలకత్వాత్తేషామితి భావః ॥ ౬౮౧ ॥

అవగచ్ఛ త్వదవిరుద్ధమేవ ॥ ౯౦౩ ॥ నామ్నా యజ్ఞో మఖే యస్మిన్యజమానతయా స్థితః। తస్య చాగమనస్యోపి నామ్నా యజ్ఞో భవేన్న కిం ॥ ౯౦౪ ॥ కృశానుః ॥ పునరన్యత్రోద్దృష్ట్వా సాపహాసం ॥ పశ్యైతాన్ రాజసేవినః పరిత్యక్తలోకద్వయసౌఖ్యాన్ పురుషాన్ ॥ ౯౦౫ ॥ నైషాం సంధ్యా భవతి సకలా నాచ్యుతార్చాపి, సాంగా న స్వే కాలే హవననియమో నాపి వేదార్థచింతా। న క్షుద్వేళా నియతమశనం నాపి నిద్రావకాశః సద్వాలోకావపి తనుభృతాం రాజసేవాపరాణాం ॥ ౯౦౬ ॥ విశ్వావసుః ॥ దుస్సహైషా బహుజనపోషకాణామేషాం నిందా ॥ ౯౦౭ ॥ అశుభపుషికలావప్ర

విరుద్ధమితి ॥ అపాయః, అభావః అభ్యుదయః అనుష్ఠానం ॥ ౯౦౨ ॥ ౯౦౩ ॥ నేతి ॥ యస్మిన్ మఖే యజ్ఞే, అమ్నా యజ్ఞః వేదవత్త్వాన్నభవతీతి నామ్నా యజ్ఞః మాయజమానతయా యజమానత్వేన స్థితః భవేత్ । తస్య అవేదయజమానస్య సమాగతః సంపర్కాత్, సోపి యజ్ఞః నామ్నా యజ్ఞః అమ్నా యజ్ఞయజమానరహితః నభవేత్ కిం భవేదిత్యర్థః, అథవా, అమ్నా యజ్ఞః నభవేన్న కిం నభవేదేవేత్యర్థః, కించ, నామ్నా నామమాత్రేణ యజ్ఞః నభవేత్ కిం భవేదేవ, అపితు జ్ఞాత్వా యథావదనుష్ఠితః యజ్ఞః నభవేదేవేతి కృత్వా పూర్వోక్తరీత్యా జగతః నిర్వేదవాచత్వే సతి నిర్విత్తానత్వం సిద్ధమేవేతి భావః ॥ ౯౦౪ ॥ ౯౦౫ ॥ నేతి ॥ ఏషాం రాజసేవినాం, సంధ్యా తదనుష్ఠానం సకలా సంపూర్ణా నభవతి, అచ్యుతస్య భగవతః అర్చా పూజాపి, సాంగా న భవతి, స్వే యథోక్తే కాలే, హవనస్య ఔపాసనాదేః నియమః న భవతి, వేదస్య అర్థచింతా తాత్పర్యపరిశీలనం నభవతి, ఏవమాముష్మిక సౌఖ్యాభావముక్త్వా ఐహికసౌఖ్యాభావమాహ, క్షుద్వేళాయాం బుభుక్షాకాలే నియతం సిద్ధం అశనం భోజనం న, అపిచ కించ, నిద్రాయా అవకాశః అంతరం నభవతి, యతస్తతః, రాజసేవాపరాణాం తనుభృతాం ద్వాలోకౌ తత్సౌఖ్యే అపి నస్తః ॥ ౯౦౬ ॥ దుస్సహేతి ॥ ఏషాం రాజసేవకానాం దుస్సహా సోఢుమయోగ్యా ॥ ౯౦౭ ॥ అశుభేతి ॥ అశుభపుషిదు

మత్తాస్స్వధర్మా దనుదినముపకారా నాచరంతో బుధానాం। బహుజన
పరిపుష్టౌ బద్ధదీక్షాస్తఏతే తనుసుఖమపిహిత్వా తన్వతే రాజసేవాం॥౯౮
సర్వాణి దివ్యక్షేత్రాణ్యవలోక్యసాంజలిబంధం కృశానుముద్దిశ్య॥ ౯౯
గంగాఝరీపరిచితాంఘ్రి జగన్నిదానం రంగాదిధామసు చిరాత్కృతస
న్నిధానం। విశ్వంస్వతో విశదమేవ విలోకమానం వందస్వ వస్తు వరదార్తి
హరాభిధానం॥ ౧౦౦॥ కృశానుః॥ నన్వత్ర తృతీయచరణార్థో న
మహ్యం రోచతే॥ ౧౦౧॥ విలోచనే విభోర్యస్య విఖ్యాతే పుష్పవత్తయా।
సాక్షాత్కర్తుం స్ఫుటం సర్వం స శక్నోతి కథం హరిః॥౧౦౨॥ విశ్వావసుః

షణ్మర్ణ వధర్మకే, కలౌ యుగేపి, స్వధర్మాదప్రమత్తాః ప్రమాదరహి
తాః బహుజనానాం పరిపుష్టౌ పోషణే, బద్ధదీక్షాః, అతఏవ ఏతే రాజసే
వకాః అనుదినం బుధానాం ఉపకారానాచరంతస్సంతః తనుసుఖం దేహ
సౌఖ్యమపిహిత్వా తను సూక్ష్మమపి సుఖమితివా, రాజసేవాం తన్వతే కు
ర్వంతి॥ ౯౮॥ ౯౯॥ గంగేతి॥ రంగాదిషు శ్రీరంగ జంబుకేశ్వరా
దిషు ధామసు స్థానేషు, చిరాత్కృత సన్నిధానం విశ్వం ప్రపంచం, స్వ
తః స్వభావదేవ, విశదం యథాతథా విలోకమానం, గంగాయాః ఝ
ర్యా ప్రవాహేణ పరిచితః అంఘ్రిర్యస్య తత్, గంగాఝర్యా పరిచితాః
అంఘ్రయః మూలానీవ అంఘ్రయః జటాయస్య తత్, గంగాజటాజూటమి
తి చార్థః, వరదాని వరప్రదాని ఆర్తిహరాణి భక్తదుఃఖహరాణి చ అభి
ధానాని నామాని హరిహరాదీని యస్య తత్ జగన్నిదానం వస్తు, వందస్వ న
మస్కురు॥ ౧౦౦॥ నన్వితి॥ అత్ర శ్లోకే తృతీయచరణస్య విశ్వం స్వత ఇ
త్యాదేః అర్థః స్వతః జగదవలోకనం॥ ౧౦౧॥ విలోచనఇతి॥ యస్య వి
భోర్విలోచనే ద్వే, నతృతీయమితి చ, పుష్పం పటలాఖ్యరోగః తద్వత్త
యా, పుష్పవంతౌ, సూర్యాచంద్రమసౌ తదాత్మతయా చ విఖ్యాతే, స
హరిః, నతు హరః తదన్యలోచనస్యాపి తస్య సత్త్వాదిత్యర్థః, సర్వం స్ఫు
టం సాక్షాత్కర్తుం కథం శక్నోతి, నశక్నోత్యేవ॥ ౧౦౨॥ చండేతి॥

ళిందస్సూర్యలోచనతయా సచమత్కారం చక్రధరం స్తవతే తుష్టిం సపు
ష్యామి ॥ ౯౯౩ ॥ శృణుతావదిదం ॥ ౯౯౪ ॥ శ్రేయస్తోయదసంప్రదాయరసిక
చ్ఛాయస్సహాయశ్శ్రియశ్చింతారత్నసపత్నవీక్షితలవశ్చక్రీ యతా
మాయతం । యో విశ్వేన హి గాత్రవాన్ హిమరుచాప్యుష్ణాంశునా నేత్ర
వాన్ సుగ్రీవేణ చ మిత్రవాన్ కుశలవబ్రహ్మాదిభిః పుత్రవాన్ ॥ ౯౯౫ ॥ సఖే
సంక్షిప్య వక్ష్యమాణం సారభూతమర్థం గృహాణ ॥ ౯౯౬ ॥ నరాస్సురా
వా పశవః పరేపి వా న నిందనీయాః పురుషేణ భూష్ణునా । యతో ఽతిదోషప్ర
చురే జగత్త్రయే న సంతి తే వీతగుణాః కలావపి ॥ ౯౯౭ ॥ కృశానుః ॥ దా

చమత్కారః శ్లిష్టశబ్దప్రయోగః, చక్రం ధారయతీత్యంగభావితత్వార్థా
త్ విష్ణోశ్చక్రపదాయకమితి చ ॥ ౯౯౩ ॥ ౯౯౪ ॥ శ్రేయ ఇతి ॥ తోయ
దస్య సంపదా ప్రియే స్వభావే రసికా స్థిరా ఛాయా యస్య సః, చింతారత్నస్య
చింతామణేః సపత్నః సదృశః వీక్షితస్య కటాక్షస్య లవః యస్య సః, శ్రి
యః సహాయః హరిః, అయతం అవిచ్ఛిన్నం శ్రేయః చక్రీ యతాం భృశం కరో
తు, యో హరిః, విశ్వేన, హి రేవార్థే, గాత్రవాన్, శరీరవాన్ ఆత్మైవేదగ్ం
సర్వమితి శ్రుతేః స ఇతి సంబంధః। తోయదానాం సంప్రదాయః మార్గః వ్యో
మ, ఛాయా అనాతపా ఇవ ఛాయాః శేశాః, తతశ్చ వ్యోమ్నైవ రసికాః మ
నోజ్ఞాః కేశాః యస్య, శ్రియః సకలలోకైశ్వర్యస్య సహాయః భర్తా మహే
శ్వరః, ఉష్ణాః అంశవో జ్వాలా యస్య తేన అగ్నినేత్యపి శబ్దస్సముచితః కుశ
లం వాంఛితం ప్రాప్నువంతీతి కుశలవాః, బ్రహ్మాదయః బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేంద్రా
స్తైః పుత్రవాన్ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేంద్రాస్తేన ప్రసూయంత ఇతి శ్రుతేః
త్రయస్తే కారణాత్మానో జాతాస్సాక్షాన్మహేశ్వరాది పురాణాచ్చేతి శ
వముభయత్ర సుగమం ॥ ౯౯౫ ॥ ౯౯౬ ॥ నరా ఇతి ॥ భూష్ణునా ఊర్జస్వినా
పురుషేణ న నిందనీయాః యతః కలావపి అతిదోషప్రచురే జగత్త్రయే, తే నర
సురపశుపక్ష్యాదయః, వీతగుణాః కేవలదోషవంత ఏవ న సంతి, కింతు గు
ణవంతోఽపి సంతీత్యర్థః ॥ ౯౯౭ ॥ దార్ఢ్యాయేతి ॥ అస్మాకం సంబం

ఖ్యాయ యగుణసమృద్ధిర్దూషణ ఫణితిస్తు సమస్తసత్తానాం | అస్మాకము
పనిబద్ధసిద్ధాంతస్యైవ పూర్వపక్షోక్తిః || ౯౯౮ || కవేర్వాక్యం || ఇతిస
కలజనానామీరయంతౌ స్వభావాన్ మధుమథన పవిత్రక్షేత్రసేవాకృతా
ర్థౌ | అనుపధిదృఢసఖ్యౌ హంతగంధర్వముఖ్యౌ నిజసదనమగాతాం నిర్భ
రానందసాంద్రౌ || ౯౯౯ || సకలకుశలసిద్ధ్యై సర్వదేవస్థలేషు వ్రజతు
భువి చ వృద్ధిం వత్సరాద్యుత్సవశ్రీః | అపగతభవరోగై స్తైరధ్వరాణాం ప్రయో
గైరఖిలశుభకరాణాం సంతు భద్రం ద్విజానాం || ౧౦౦౦ || జగయజగతిలక్ష్మ
ణార్యపక్షో జయతు వచశ్చ శ్రుతిమౌళిదేశికానాం | జయతునిగమవర్త్మ

నీ, దూషణానాం ఫణితిః కథనం, సమస్తానాం వస్తూనాం పూర్వపక్షోక్తిః
సిద్ధాంతస్యైవ, గుణసమృద్ధిః దార్ఢ్యాయ దృఢీకరణాయ ఉపనిబద్ధా భ
వతి || ౯౯౮ || ఇతీతి || ఇత్యుక్తప్రకారేణ సకలజనానాం స్వభావాన్ ఈరయం
తౌ, కథయంతౌ అనుపధిమార్గే, మధోః అసురస్య వసంతస్య చ మథనః,
క్లేశకః హరిః మిత్రః సన్ మథనాశనాద్వసంతదుఃఖకరః హరశ్చ తస్య సంబం
ధినాం పవిత్రాణాం క్షేత్రాణాం సేవయా కృతార్థౌ అతఏవ నిర్భరా
నందసాంద్రౌ సంతౌ దృఢసఖ్యౌ గంధర్వముఖ్యౌ కృశానువిశ్వావసూ ని
జసదనం గంధర్వలోకం అగాతాం || ౯౯౯ || సకలేతి || కించ, భువి, సర్వదే
వస్థలేషు, వత్సరాద్యుత్సవశ్రీః, సకలానాం కుశలసిద్ధ్యై వృద్ధిం వ్రజతు
ప్రాప్నోతు అపగతః భవః సంసారఏవ రోగః యేభ్యః తైః అధ్వరాణాం
ప్రయోగైః అనుష్ఠానైః అఖిలస్య లోకద్వయస్య శుభకరాణాం ద్విజానాం
భద్రం మంగళం అస్తు, అత్ర వాక్యాంతే ప్రవక్త్రోర్ద్వయో[illegible]ణాం శ్రేయోభి
వర్ధనాయాశీః || ౧౦౦౦ || జయత్వితి || లక్ష్మణార్యాః రామానుజార్యాః
తత్పక్షః విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతః, లక్ష్మణస్య సౌమిత్రేః ఆర్యః పూజ్యః
శ్రీరామః తస్యపక్షః ఇష్టః శివశ్చ జయతు, స్పష్టం చైతచ్ఛ్వేతగీతాదౌ శ్రు
తిమౌళిదేశికాః వేదాంతాచార్యాః తేషాం సంబంధి, శ్రుతీనాం మౌళిః ఉ
పనిషత్ తత్రత్యం వచః సకలరహస్యార్థ బోధకానేకగ్రంథరూపం, శ్రు

సుప్రసన్నం జయతు చిరాయ మురారిరంజనాద్రౌ ॥ ౧౦౦౧ ॥ ప్రకాశవదో షప్రచురేషు దీయే గ్రంథేప్యముష్మిన్ కరుణానుబంధాత్ । ప్రసాదవంతో నకృశానవంతు పరంతు విశ్వావసవంతు సంతః ॥ ౧౦౦౨ ॥ * * * *

ఇతి పంచమతభంజన నిబంధన విఖ్యాత తాతయజ్వ భాగినేయ వాజపేయసర్వ పృష్ఠాప్తోర్యామాదియాజ్యాత్రేయ వంశమౌక్తికీభవద ప్పయార్యతనూభవ శ్లేషయమకచక్రవర్తి రఘునాథాచార్యతనయస్య శ్రీనివాసకృపాతిశయసంవిదితనయస్య సీతాంబాగర్భసంభవస్య శ్రీమత్కాంచీనగరవాస్తవ్యస్య వెంకటార్యయజ్వనః కృతిషు

విశ్వగుణాదర్శకావ్యం సంపూర్ణం.

తీనాం మౌళిః ఉపనిషత్ తత్ర త్య్యం వచః సర్వైశ్వర్యసంపన్నః సర్వేశ్వ రశ్చ శంభురాకాశ మధ్యగః ఈశానస్సర్వవిద్యానామిత్యాదిచ, తాదృ శోపనిషదః దేశికానాం ఉపదేష్టౄణాం వచః ఉక్తవిధం జయతు, సుప్రస న్నం నిగమవర్త్మ వైదికమార్గః జయతు, అంజనాద్రౌ నీలాచలే, మురా రిః శ్రీనివాసః జయతు సర్వోత్కర్షేణ వర్తతాం ॥ ౧౧౦౧ ॥ ౧౦౦౨ ॥

ఇతి శ్రీమత్కౌశికకులపయఃపారావారచంద్రేణ మీనాక్షీజాని ర్యజ్ఞేశ్వరవిద్వచ్చూడామణే రాత్మజేన, సచ్చిదానంద బ్రహ్మస్వరూప శ్రీకృష్ణపాద కమలధ్యానామృతపానప్రముదితహృదయేన, మధురసుబ్బ శాస్త్రిణా, సంగ్రహతః కృతం భావదర్పణం నామ విశ్వగుణాదర్శవ్యా ఖ్యానం సంపూర్ణం. * * * *

విశ్వగుణాదర్శ కావ్యం, సవ్యాఖ్యానం సంపూర్ణం.